TECHE
UDINE

MANOSCRITTI

FONDO PRINCIPALE

Manoscritto n. **P_MSS_0617**

Nel Fondo Principale sono confluiti la maggior parte dei lasciti manoscritti pervenuti alla Biblioteca Civica «Vincenzo Joppi» nel corso del tempo: si tratta perciò di un fondo composito nel quale è possibile trovare manoscritti di argomento liturgico, scientifico, giuridico, botanico e altro.

Collocazione:

Biblioteca Civica "Vincenzo Joppi", Udine
https://www.techeudine.it/fondo-principale
https://www.sbhu.it/

DE
PATRIARCHA
AQUILEJEN

617

BIBLIOTECA CIVICA DI UDINE

BIBLIOTECA COMUNALE DI

20

Indice

I 1366.8[illegible] [illegible] Patriae Fori Julii facta Rev.mo [illegible] Marquardo
Frankfurt[illegible] Patr. Aquil. [illegible] ad Carolum IV Imperatorem. (inedit.)

II 1208 [illegible] Otto Romanorum Rex confirmat Patr. Aquil. Wolfkero omnia
[illegible] Patriarchatui Aquilegensi. (Corretto).
Edito dal Rubeis [illegible] Eccl. Aquil. col. 604.

III. 1590 [illegible] per [illegible]
[illegible] nel Thesaur. Eccl. Aquil. [illegible] 1847

IV. Summa [illegible] ad Parlamentum. (Corretto).

V. 1445. 18 Junii Venetiis Summarium cessionis et renuntiae
[illegible] facte per Patr.m Aquil.em Dominio Veneto.

VI 1031 Julii Aquilejae. Dedicatio Eccl. Aquilejensis per Patr. Poponem
et dotatio Capituli Aquil. de villis [illegible], Palmate,
Ronchis, Ronchetas, Cavallani, Mursiani, Mariani, Caplini et
S. Georgii.
Copia del secolo XVI autenticata. Vedi Rubeis Mon. Eccl. Aquil. p. 518.

VII. 1445. 18 [illegible] Venetiis Pacta inter Ducale Dominium Venetiarum
et Patriarcham Aquilejensem. — Edito dal [illegible]
[illegible] del Friuli [illegible] 1873.

VIII. Chronicon [illegible]. Incipit = In nomine D.N. Jesu Christi. Post
ipsius Sancti Marci Ascensionem.

Edito dal P. de Rubeis Append. Mon. Eccl. Aquil. — Contiene Varianti,
postille ed aggiunte allo stampato.

IX. 1750. [illegible] preliminari [illegible] soppressione del Patriarcato d'Aquileja.

a. Piano del Breve alla fondazione del Vicario Apostolico in quella porzione della Dioc. d'Aquileja che è a parte Imperij.

b. 1751. 29 nov. Roma. Breve di Benedetto XIV della erezione del Vicariato Apostolico nella Dioc. d'Aquil. a parte imperij — Seguente [illegible] [illegible] presentem Bullam.

c. 1752. 19 gen. Roma. Bp. Benedetto XIV pubblica la Bolla di soppressione del Patriarcato d'Aquileja. (Lat.)

X. 1750. 27 agosto. Udine. Decreto del Patr. d'Aquil. Daniele Delfino per il trasporto del Capitolo d'Aquileja [illegible] (Lat.)

XI (1750) Manifestazione delle ragioni della [illegible] del Capitolo [illegible] in Udine. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] di nuovo di [illegible]

XII. 1751. 11 marzo. In Pregadi. Istruzione del Cons. de' Pregadi al Luogotenente di Udine [illegible] erezione dell'[illegible] nuovo [illegible]

XIII. [illegible] Capitoli concertati a Vienna sulla soppressione del Patriarcato d'Aquileja tra l'Amb. [illegible] Tron e il Conte di Uhlafelt. (Lat.)

XIV. 1751. 9 sett. Vienna. Presentazione fatta dal Governo austriaco alla S. Sede del primo Arcivescovo di Gorizia Carlo Michele Conte d'Attems. (Lat.)

XV Sommario delle Bolle dell'Erezione degli Arcivescovati e del nuovo Capitolo di Udine.

XVI. Jo. Andreae Andriuzzi de S. Daniele, Canon. Civit.
Excepta de Ecclesia et Capitulo Civitatis Fori Julii.
Questo Estratto dell'Opera voluminosa del Can. Andriuzzi che stà presso l'Archivio Capitolare di Cividale, fu tutto ed è scritto dal Sign. Gio. Giuseppe Liruti.

XVII a) 1755. 24 maggio. Il Cons. de' Pregadi ordina l'esame delle Ragioni del Capitolo di Cividale.
b) 1755, 16 agosto. Altro Decreto de' Pregadi sul Capitolo di Cividale.

XVIII. Sec. XVIII. Sulla Decima imposta dalla Repubblica Veneta agli Ecclesiastici e Luoghi Pii.

XIX. 1750. 27 agosto. Udine – Il Patr. d'Aquil. Card. Daniele Delfino, eletto arbitro nelle differenze tra i Signori Carlo e Lodovico della Torre con i Signori Conti Germanico, Gerardo, ed Antonio Padre e Figli de' Freschi di Cucagna, pronunzia che facciano pace e si rimetta ogni offesa. (Di mano di G. Gius. Liruti).

XX. Jo. Baptista Lolliatus Canon. Civit. et Vicarius S. Danielis Prefatio in fronte Codicis Ecclesiae Maioris S. Danielis. Anno 1535.

XXI. Herculis Partenopei. De quatuor excursionibus Turcarum per Forum Julium. Liber primus. (1475–1477)
Opera inedita e preziosissima, ma fatalmente imperfetta.

XXII Rerum Forojuliensium ex historia Palladii Hearnii et ex Opere Marquardi de Susannis – De Judaeis etc. —
Sequuntur Inscriptiones Aquileienses …

Donatione del Friuli fatta da Carlo IV. Imp.re a Patriarchi d'Aquileia

I Confirmatio Donationis totius Patriæ Fori Julij factæ R.mo D.no Aquileiensi Patriarchæ, cæterisq suis etc. Per Carolum 4.m Imperatorem 1366. 8. 8bris

In nomine Sanctæ et Individuæ Trinitatis feliciter Amen. Carolus IIII Divina favente clementia Romanor. Imperator semper Augustus, et Bohemiæ Rex ad Perpetuam rei memoriam. Et si Imperialis benignitatis grata clementia universorum, quos sacri Romani Imperij latitudo complectitur felicibus profectibus gratijs, commodis, et speratis augmentis dignati intendere: Ad illor. tamen affectus, et commoda diligentiori studio clementius inclinare convenit, quor. fides et nota merita continuatis stationibus cæteros antecedunt. Sane constitutus in nostræ Maiestatis presentia Venerabilis

Marquardus

Marquardus S[te]. Aquileiens[is] Ecclesiæ Patriarcha, Princeps, Consiliarius et devotus noster dilectus nobis humiliter cum instantia supplicavit quatenus privilegia sua sibi, et prædecessoribus suis . . . . et Ecclesiæ suæ Aquileiensi a Divis prædecessoribus nostris Imperatoribus, et Regibus Romanis concessa, et contenta in ipsis, per nos omnes libertates, immunitates, gratias et indulta super quibuscumque gratijs, iuribus, et rebus inferius denotatis, quæ aut quas ipse, aut sui antecessores possiderunt huiusque, et quibus usi sunt hactenus et gavisi, approbare, ratificare, authorizare innovare, confirmare, et denuo concedere authoritate Cæsarea dignaremur: præsertim cum sui prædecessores nonnullas terras, castra, iura, et dominia per violentiam et iniuriam amisissent, et plura privilegia ex vetustate abolita

obolita, et quedam ex negligentia perdita
quedam rupta. Verum, dum eiusdem Principis
nostri probitates, et indefesse virtutes constan-
tias accurate respicimus, dumque ead. sp-
dei diligentia. Et labores eximios, quibus
pro nostris, et sacri Imperii defendavit honori-
bus, aciem nostre mentis dirigimus, profec-
to ad ipsius Aquileiensis Ecclesie instauran-
dos affectus, et commoda tanto fortius ani-
memur, quanto ipsa antiquius pre ceteris
Ecclesiis nobile membrum Imperii compro-
batur, tantoque iustis ipsius Patriarche desi-
deriis promptiori exauditionis assensu fa-
vemus, quanto ipsius virtutem et fidem expe-
rimento percepimus notitia clariora. Nos
igitur Zelo pure devotionis accensi pre-
missa circumspectius intuentes ad gloriam Dei
et Genetricis ipsius beate Virginis Gloriose,
in cuius

in cuius honore dicta Ecclesia Aquileien(sis) di:
cata dignoscitur animo deliberato, non per erro:
re. aut improvide, sed Principum et Procerum
nostrorum accedente consilio omnes liberales
gratias, et indulta, nec non omnia, et singula
privilegia dicto Marquardo, et Predeces:
soribus suis Patriarchis et eidem Ecclesie Aqui:
leiensi a nobis, aut predecessoribus nostris
Divis Imperatoribus, et Regibus Romanis
concessa, et contenta in eis, ac si de verbo ad
verbum forent inserta presentibus. et cum omnibus
et singulis clausulis, punctis et articulis
nominatim et specifice denotata super qui:
buscunque principalibus, dominiis, terris, ter:
ritoriis, districtibus, fortilitiis et castris,
munitionibus, rebus, bonis, possessionibus, pre:
diis, iuribus, feudigiis altis, et bannis, iurisdic:
tionibus, honoribus, libertatibus, monetis

cudendis

creandis Notarijs publicis, et Monetarijs cre-
andis, iuribus patronatus, tenutijs, Statio:
nibus, Immunitatibus, gratijs, largitionibus, la:
emptionibus, donationibus, et concessionibus
a nostra celsitudine, et predecessoribus nostris
donata, uel concessa sint, aut etiam confirma:
ta, nec non super castris, munitionibus, Terris,
Iuribus, rebus, et bonis in quorum et quarum
possessione olim Patr. aut Ecclesiæ Aquil.
esse per iniuriam, aut violentias desierunt,
Innouamus, ratificamus, autorizamus, appro:
bamus, ex certa scientia affirmamus, ac de
nouo de speciali gratia concedimus, et lar:
gimur de Imperialis plenitudine potestatis
decernentes, quod de castris, Districtibus,
possessionibus, et bonis iniuste detentis, uel
quomodolibet occupatis, quibuscumque nomini:
bus appellentur iniusti, et malæ fidei possessores
aduersus

Aduersus praedictos Principem nostrum, successores
suos Patres, Ecclesias Aquileienses, bona, et
iura huiusmodi, nulla se possint longi, vel
longissimi temporis praescriptione tueri, ac supplen:
tes omnes defectus si quis in litteris, et priui:
legijs praedecessorum nostrorum Romanorum Impera:
torum et Regum recolendae aut memoriae aut
etiam in praesentibus nostris litteris compertus fue:
rit, quomodolibet obscuritate seu interpretatio:
ne, seu ex generalitate uerborum ac si de praedic:
tis iure, uel consuetudine deberet fieri in
specie mentio specialis, de certa scientia,
proprio motu, et de praedicta Imperialis ple:
nitudine potestatis, non obstantibus legibus,
iuribus, aut consuetudinibus quibuscumque
Nulli ergo omnino hominum liceat hanc
nostrae approbationis, ratificationis, autori:
zationis, innouationis confirmationis de nouo
concessionis

4

concessionis, decreti, defectus, supplicationis paginam infringere, seu ei quovis ausu teme:rario contraire sub pœna 50 Marcharum auri purissimi, quas ab eo, qui contra fecerit toties quoties contrafactum fuerit irremissibi:liter excipi volumus, et eorum medietatem nostri Imperialis Grarii, sive fisci, residuam vero partem d.° Patriarchæ et successoribus suis et Ecc.æ Aquil. usibus decernimus applicari signum Ser.mi Principis et Domini Caroli Quarti Ro:manorum Imperatoris invictis:simi et glorio:sissimi Boemiæ Regis testes huius rei sunt Vene:rand. Maga. Gerlacus Ec.æ ... nituensis Archieps. sacri Imperii per Germaniam Archicancel larius vacoleano sancte

sancte, Trevirēn̄ Cal.^d Archiepus sacri Imperij per Gallias et per Regnum Arelaten. Archicancellarius, Ill.^mi Rupertus senior comes Palatinus, et sacri Imperij Archidapifer, et Bavariæ Dux; Rodulphus Dux saxoniæ, sacri Imperij Archimarescalcus, Otto Marchio Brandeburgeñ sacri Imperij Archicamerarius, Principes, et Doctores Ven.^{di} Io.^s Olmucen̄ Imperialis curiæ nostræ Cancel.^s Io.^s Argen, Lampertus Spiren̄, Petrus Albanen̄ Apostolicæ Sedis Nuntius, Io.^s Brixinen̄. Io.^s Cenomanen̄. Girardus Nuemburgen̄. Io.^s Babilen̄. et Petrus Gurigen̄. Ecclesiarum Episcopi Illustres, Rupertus Dux Brugen̄. Vielmus Marchio Misnen̄. Henricus, Otto Lantgravius Hassiæ. et sp.^{les} Federicus Nurembergen̄. Burgardus Devasanen̄. et Io.^s Madeburgen̄. Burgravij. Rodulphus Io.^s de Nassau. et

Bernardus

Bernadus Seueren. Henricus de Marsenborch. 5
Ios. Lantgravius Lusirburgen. Eberardus de Cor-
zense Cambognen Ios. de Annali, Ulricus de
Eyllestin. Lodouicus Senior, et Lodouicus Iuni-
or de Ottogginen. Girardus, et Ios. de Zill,
et Delatinus Selim Comites. Nobiles Simon de
Lustenberch; Ulricus de Anau. Philippus de Val-
rostin, Philippus, et Henricus de Clemburch.
Ios. de Nusenburch, Gottofredus expeisten. Goa-
zo de Hoenloch. Gotto de Burech. Sifredus de
Sauenburch. Potho de Castolewich. Inno de
Coldiz et Nasso de Suerech magistri Camere
nostre, et alij quamplures nostri, et Impe-
rij Sacri Principes, Comites, Proceres, Nobiles,
et fideles presentium sub Imperialis nostre Came-
re, vel Maiestatis sigillo testimonio litterarum.
Datum Franchefort super Mogano Anno
Domini Millesimo trecentesimo

sexagesimo sexto. Indictione quarta
VIII Septembris Regni nostri Anno XXII
L. 120 c. 6

II Otto Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus Regiæ Maiestatis ordo requirit, ut omnium et maxime Ecclesiarum iura protectione Regia serventur illesa. Eapropter attendentes ctb. merita et obsequia dilecti Principis nostri Vulgheri Aquileiensis Patriarchæ, quæ personæ nostræ et Imperio hactenus laudabiliter exhibuit et quotidie circa honorem et profectum Imperij tota virtute nititur exhibere. Ducatum Foriiulij cum omni iure, et pertinentijs suis et sorquindentis, Denarium s feritos, plagas, vulnera, homicidia, furta, et omnia malefitia, quæ ad correctionem, et bannum Principum spectare noscuntur, Insuper et omnes transactiones, et conventiones inter

6

inter Peregrinum Patriarcham, et Maynardum
Comitem super annotatis, et alijs factis ex pri
uilegijs, aut alijs authenticis scripturis robora-
tis, sibi, et successoribus suis in perpetuum regali
auctoritate confirmamus, et presenti pagina
nostro sigillo roborata communimus, scien-
tes, quod nulla memorata iudicia, vel aliquid
ad eius Ducatum spectantia, nisi ipsum aut
successores suos liceat perpetrare, nullaque persona
hanc nostrę confirmationem audeat conturbare, si
quis vero hanc medietatem camerę nrę et medi-
etatem Eccl. Aquil. nostrę confirmationis pa-
ginam infringere attentauerit libr XXX
auri purissimi pro poena condonet confirmatio-
ne robur obtinente tam nra, quam diui Henrici
VI Imperatoris facta in antiquo suo priuile-
gio eidem Aquil. Eccl. et impressa eidem dato
quod hic de verbo ad verbum est renouatum quod
sunt

sunt acta in presentia Sinnedi Augustrën Epi. Conradi Brixien Epi. Io. Taramëcen Epi.
Gerardi Tergestini Epi. Lodouici Ducis Bauarie, et
aliorum quampluriu Testium, anno Dni M.cc.viii
apud Augustam:

1

III M.CCC.LXXXVI.

In Christi Nomine Amen.

Infrascripti sunt introitus ad Aquileiensem mensam Patriarchalem spectantes per me Odoricum de Utino Patriarchalem Canc.ium iuxta possse capacitatis memoriae fideliter notati, et descripti, nec non Capitaneatus, Gastaldie, ceteraque dicte mense officia, et pro quanto precio ann. coiter vendi solent, seu solebant, salvo pluri, et minori iuxta temporum dispositiones prosperas vel adversas.

Quedam loca Patrie memoranda sunt.

Primo namque capitaneatus Cadubrii cum iuribus et iurisdictionibus suis, ubi sunt duo castra s. plebis, et Botistagni ultra custodias ipsorum castrorum, quas cap.s ibidem deputatus propriis sumptibus facere tenetur, et debet. Vendi solet ann. pro libris parvorum —————————— CCC. et ultra

Gastaldia Carnee, ubi sunt duo castra. s. Tulmetii

Tulmetij, et castri Moscardi; quod custodiri debent
expensis Gastaldionis ibidem. ut supra vendi solebat
coiter ann. pro Marchis denariorum ——— viii et ultra.
Capitaneatus Terrę Venzoni cum Iurisdictionibus
suis alias concessus est gratis et parum valet:
Capitaneatus Terrę Glemonę valet Mar. den. LXX et
ultra; et Capit. deputatus tenetur propriis sump-
tibus custodire castrum ibidem et Gastaldia Comeoni.
Gastaldia Buyę, ubi est castrum custodiendum ut sup.
solebat vendi pro Marchis den. ——— XX.
Gastaldia S. Danielis pro Mar. den. ——— XII
Gastaldia Fagagnę pro Mar. den. ——— XXIIII
Gastaldia Tricesimi ubi est unum castrum custodiendum
sumptibus officialis ibidem. ut supra vendi solebat an-
nuatim pro Marchis den. ——— LX et ultra
Gastaldia Sedegiani pro Mar. den. ——— XIIII
Capitaneatus Venzoni sive Spilimbergi cum iuribus et iurisdictio-
nibus ut supra vendi solebat pro March. den. — L et ultra
Gastaldia

8

Gastaldia Civitatis Austriae pro March. den. — xx et ultra
Gastaldia Antri pro Marchis den. — ii et ultra
Muta Utini pro Marchis den. — L et ultra
Muta Civitatis Austriae pro Mar. den. — XL
Gastaldia Tulmetij, ubi sunt duo castra unum s. in
monte, et aliud in plano custodienda sumptibus offi-
cialium ibidem, ut supra vendi solet ultra ipsam
custodiam p. March. den. — V et ultra
Muta Clusae, quae nunc exigitur in Venzono ven-
di solebat annuatim ut supra p. duc. auri — cccc et ultra
Capitaneatus Montisfalconi ubi est unum castrum sive Ro-
cha in monte custodienda ut supra vendi solebat
cum iuribus et iurisdictionibus p. Mar. den. — LXX et ultra
Muta Montisfalconi pro Mar. den. — iiic et ultra
Gastaldia Manzain pro Mar. den. — XL
Muta Aquileae pro March. den. — X ii
sed his elapsis temporibus modicum valuit, et valet pro-
pter bellum et pro datio Aquil. et solebat solvi
p. communitate

p. communitate Aquileiæ omnis singulis Marck. den. X L. medietas s. in festo Nativitatis Domini, et reliqua medietas in festo Beatissimi Hermag.

Gastaldia Agelli pro Mar. den. —— XXiiii et ultra

Potestaria Marani pro Mar. den. —— LXX et ultra

Gastaldia Carisaci et Palazoli p. Mar. den. — Xiii vel circa

Gastaldia Mossæ pro Mar. den. —— XXViiii et ultra

Gastaldia Nabulæ p. Mar. den. —— iii ——

Gastaldia S. Viti p. Mar. den. —— C. et ultra

Capitaneatus Terræ Portusgruarij cum Gastaldia, et iurisdictione, nec non cum medietate daciorum eiusdem terræ, vendi solebat pro modico, quia maior pars expenditur pro custodia ibidem; tamen ibidem percipi possunt et percepti sunt ultra omnes expensas ducatos n.o L. et ultra

Gastaldia Medunæ, ubi est unum castrum custodiendum, vel custoditur, vel vendi solet ann. p. Mar. den. C. et ultra

Gastaldia, sive Capitaneatus S. Steni ubi est unum castrum

castrum sive Fortis turris custodiend. ut supra pro
Marchis denariorum — — — c vel circa
Gastaldia Turris cum Castri ibidem custodia, iuribus
iurisdictionibus pro March. den. — XXiiii et ultra
Gastaldia Aviani pro March. den. n.º — xii vel cir.ª
Gastaldia Maniaci modicum valet, et pluribus retractis
temporibus non fuit vendita, quia Nobiles de Maniaco
pro eorum fidelibus impensis servitijs illam ad eorum qui
fuerint pro tempore, beneplacitum habuerunt.
Capitaneatus Sacilli, ubi est unum castrum custodiendum, i
ut nunc cum gastaldijs Caniparum et Caudolani pro Mar.
den. — c vel circa
Marchionatus Hystriæ pro libris parvorum — M.
Castrum Petrapilosa in Histria habet, nunc possidetur
pignoris tamen nomine sub certis pactis per Raymund
de Castello, et spectat ad Patriarchalem sedem, ut
supra, vel mentam.
Terra Muglæ debet ann. regaleam et decimam
vini

vini et olei, et Dnus Patriarcha habet ibidem
de potestate et Rectore ad voluntatis suae libitum
providere tam ex privilegio antiquo quam etiam
virtute pactorum inter B. M. Dnum Marquardum
P. Aquil. et M.o contractorum et sunt vini urnae, et
olei urnae, et insuper virtute dictorum pactorum
scriptorum manu q. Her. Zerbini tunc Patriar-
chalis Notarij tenentur ipsi de Mugla certos
denarios d. Patriae ann. persolvere pro officijs supradictis.
Civitas Tergesti acquisita, et redempta per d. Dnum
Marq. Pathas de manibus Venetorum illam occu-
pantium debet ex pacto, et conventione ultra
debitam fidelitatem et obedientiam per cives ibidem in
manibus ipsius Patriarchae eorum sacramento praestito
ann. solvere pathali mensae Vini Boboleri ur-
nas C. et marchas C. den. et propter hoc Dnus
Patha qui fuit pro tempore, habet pro voluntatis
suae libito ibidem providere de Capit.o et Rectore
fuit

pat. dia pactis et conventionib(us) huiusmodi ap-
parere debet p(er) publico instrumento manu
Jacobi de Tagedis (?) tunc patriarchalis Notarij.
Camere patriarchales Utini, Civitatis Austrie,
Aquileie percipiunt ann. magnos et multos census
de bladis, vino, pecunijs, et rebus alijs prout in
libris Camerarum qui fuerunt pro tempore,
plene constat, sed specialiter camera Utini
est pre ceteris camerjs in premissis omnib(us) opulen-
ta, et ut convenerunt Patriarche, qui pro tempore
fuerunt eorum familijs pro maiori parte anni
quoslibet expensas facere opportebat.
Census ann. q(uos) Veneti debitos occasione livium (?)
et iurisdictionum Hystrie, quas tenent, ascendit
ad duc. n° ij.m vel cet.
Gratia vini de Hystria quod ad... (?) in grado
ascendit ad ratione(m) media Marcha den. pro
amphora ad illam summam de quo fuit exa(mina)tio
et verum

et vinea quod debet estimari, si ducitur ad ipsam æstimatorem capit amphoras n. cc x vel ab inde infra.

Capitaneatus S.ti Pauli in partibus Taruisinis, sub cuius cura est castrum custodiendum, ut supra, ad iuribus et iurisdictionibus suis solebat vendi ann. pro duc. n.° c et ultra.

Nota quod ultra predicta, certæ pecuniarum condemnationes iuxta Patriæ morem et præsententias Patriarchali cameræ applicantur.

L M. CCC LXXXVI

In Nomine Sanctæ, et Individuæ Trinitatis Amen. Ad laudem et gloriam Omnipotentis Dei, eiusque gloriosæ Genetricis Mariæ, ac beatorum Martyrum Hermacoræ, et Fortunati Almæ Aquileiæ patronorum. Ad requisitionem pariter et mandatum Rmi ac Serenmi Patris, Principis et Domini nostri

D. Pat.

11

D. Pat. de Aleonis S.tis Romanae Eccl.ae Epi Con=
cordien. et Patha. suprādicta Eccleiae Aquil.
Ego Odoricus Andreae de Utino Aquil. dioc.
olim falicis M. Dmi. Lodouici et Marquardi
Patharz Aquil. et nunc suprā. nostri Cur.lis et
Patha. Cancell.s super donationibus, honoribus,
iuribus, et iurisdictionibus spiritualibus, et
temporalibus suprādicta Aquil. Eccl.ae pro comm.
notitia et conseruatione.

Memoriale p̄sens breue, prout nunc memoriae
meae potuit occurrere, ultra memorialia
alia dudum p me in pleniori forma composi=
ta, ordinaui, et descripsi, prout inferius est
expressum

Primo quidem prēdicta Aquil. Eclia, eiusq.
Pastores et Praesules Patha. habent superio=
ritate iure metropolitico super Epus et Epos
XVI scz Concordiensem, Tarcitinum,
Paduanum

Paduanus, Veronensis, Vicentinum, Mantuanum, Cumanum, Tridentinum, Feltrensis, Bellunensem, Tergestinus, Emoniensis, Parentinum, Petenensis, Iustinopolitanum et Pollensis.

Item Capitulum Veronensis et Abbas mon. de Pero Tarvisino dioc. Aquileiensis Ecc.ae eiusque Patriarchae immediate subiecti.

Item quilibet Patriarcha habet ius anteferendi, sive anteferri faciendi crucem in memoriam Passionis Christi quocumque iverit, praeterquam in praesentia Papae.

Haec omnia, et alia plura sunt notoria ex pluribus et antiquis privilegiis publicis perme visis, et lectis

Patriarchalis dioecesis extenditur per totum Patriarchatus et Ducatus Foriiulii potissime citra Tulmetum inclusis contratis

Carnea

carnea et Cadubrij etq. per Archidiaconatum Carinthyae, Suevie, Carniolae Marchiae ubi ordinariâ potestate, ita authoritate Aquileg. Patha quilibet habet disponere, et usq. huc disposuit ad beneplacitum suum providen.º de Archidiaconis benefitia Ecclesiastica auctoritate conferen.º corrigens Clericos delinquentes, absolvendo, excommunicando atq. ut quilibet ordinarius Dnus, et Prelatus opportuna alia p[ro]p[ter]e, vel aliud in spiritualibus iugiter exercendo.

Etiam ultra Tulmentum Patha habet conferre autem ordinaria more predecessorum curatos Eccl.s in Salutto S.ti Pauli pares Tarvisium in Meduna ac Capellas unam in castro Aviani.

Et insuper Abbas sextensis cum Monasterio suo est eidem Patha et Aquil. Ecclesiae immediate

immediate subiectus.

Et similiter Abbates Rosacensis, Bellinensis, et Mosacinensis atque plures Abbates, et praepositi cum Monasterijs ipsorum in praedictis Archidiaconatibus constitutis sunt sibi immediate subiecti.

Monasterium Sanctorum maius Aquileiae, et maius Civitatis Austriae necnon Monasteria Dominarum in Archidiaconatibus subsunt similiter immediate supradicto Domino Patriarchae.

Canonicales prebendas, et beneficia in Ecclesijs Collegiatis de Utino, et Sancti Stephano pa[t]res, Aquileiae auctoritate ordinaria conferendi, et insuper unam vicariam in Ecclesia Aquileiensi et aliam in Ecclesia S. Joannis atque non nulla alia beneficia in Ecclesijs antedictis, sed ipsae vicariae earumque collationes sunt temporales tantum et non perpetuae

et durante

et durant solummodo ad beneplacitum cuiusque Patriarchae

Archidiaconatus quoque Carinthiae, Sueviae, et Carniolae, et Marchiae ad tempus s. ad Patriarchae cuiuslibet beneplacitum conferuntur et sunt potius offitia, quam beneficia, et idem de Archidiaconatibus Cadubrii, et Carneae, sed clara inde vel expressam non obtinet certitudinem.

Ultra hoc S. Patriarcha quilibet consuevit ordinare, et constituere atque ordinat et constituit loco sui ultra Commissarios, quos interdum solet constituere spirituales, et temporales tres vicarios s. unum in Pontificalibus, alium in spiritualibus, et tertium in spiritualibus et temporalibus.

Qui in Patriarchali Dominio et Dioecesi vicem offitiorum suorum requisitione consueverunt se exercere

se exercere, et reddere rationem, et hi Vica-
rij durant solum ad Dni beneplacitum,
et duo ipsorum s. in spiritualibus et tem-
poralibus consueverunt obtinere provisio-
nem, et salarium a Domino. Vicarius vero
in Pontificalibus solet esse contentus de
quaestu et lucro suo, ac plusquam contentus:
Insuper de Insula et plebe Gradensi,
et qualiter antiquitus esset Aquileg. Ecclae
immediate subiecta, et qualiter postmodum
tempore bo. memoriae Poponis Aquileiae Pa-
triarchae; idem Popo in concilijs pluribus
Imperialibus et Papalibus obiecit saepius
Patham Graden. in falso nomine Patham
clarent plurima, publica, et authentica
documenta a me visa, et lecta.
De Ducatu Forijulij sunt plura et diversa
antiqua publica et authentica privilegia
Imperatorum

Imperator Romanor., et Regum a me visa et lecta, qualiter ipsa Patria, sive Ducatus cum Terris locis, iuribus et iurisdictionibus quibuscumq existit appetitio traditus, donatus, et concessus S.tae Aquil. Ecclesiae, eiusdemq Patriarchae, et Praesuli tunc praesidenti et successoribus suis.

Sunt etiam publica et authentica privilegia antiqua a me visa, et lecta de singulari donatione, et concessione perpetuo facta ipsi Eccl.ae Aquil. eius Patriarchis, et Praesulis castrorum S. Bvitij, Taganeae, Gruarij, Utini, Palazoli cum tribus milliaris circumquaq quodlibet dictum castrum cum territorijs, iuribus et iurisdictionibus universis dictor. castror. infra limites supradictos.

Principales et potiores ministrales eiusdem Ecclesiae eiusq praesidentis Pastoris et Patriar.

sunt

sunt Nobiles de Cucanea, Pertestagno et Val-
vasono, qui vocantur Camerarij, et tenentur
custodire cameram Patriarchalem potissime
vacationis tempore cum pertinentibus ad
eandem cameram.

Nobiles de Spelimbergo qui dicuntur Pin-
cernae vel Canipari et habent custodire
Canipam cum pertinentibus ut supra. Nobiles
de Ammunitio, et de Tricano, qui vocantur
Marascalchi, et Vexilliferi Calend. Aquil.
potissime tempore generalis guerrae eiusdem
Eccl.ae et habent custodire Stabulum Pa-
triarchale Equorum vacationis tempore
ut supra. Nobiles de Prampergo, qui vo-
cantur Magistri coquinae Patriarchalis, et
habent vel debent custodire coquinam ut
supra et habent Nobiles ipsi occasione mi-
nisteriorum et offitiorum huiusmodi plura
feuda

15

Pheuda et bona et redditus ab ipsa Ecc.a
Aquil. ultra eor. fortilitia et castra, que
iugiter possident, et tenent, ut notorium
extitit de premissis omnibus in longo re:
pacto tempore ipsi Nobiles Levem habue:
runt custodiam quia Camera Aplica se de
premissis omnibus vocationum temporis intromittit.
Nobiles de Prattha et Soreiliys vocantur co:
mites et liberi, tamen sunt Vassalli sup.ta
Ecclesie Aquil. et comitatus eor. sunt pheu:
dum Ecc.e Aquil. et recognosci debent ut
inde patet per publica instrumenta potes:
tate de Prattha eiusque comitatu que ego
vidi, et legi.
Certi Nobiles de Castello Strasoldo Villalta
Castellerio et Cauoriaco olim vocabantur
de genere liberorum, sed quia per matrimo:
nialem copulam nati sunt de genere
Ministerialium.

Ministerialium inde Ministeriales nocantur, tamen Castra et plura alia bona recognoscunt seu recognoscere debent in pheudum ab Aquileien. Ecclesia predicta ut etiam inde instrumenta publica apparere debent, licet aliqui eorum pheuda plene in scriptis non dederint.

Similiter quoque ceteri Nobiles huius Patriæ Ducatus Forijulij recognoscunt, seu recognoscere debent eorum castra, ac plura et diversa bona in pheudum ab eadem Ecclesia Aquilegien. licet in scriptis ipsa pheuda et bona investiturarum ipsorum temporum ad plenum non exhiberint tradita abantiquis.

Sunt etiam certi Nobiles nocati de genere habitantium. s. illi de S.to Daniele de Attimps superiori, de Manzano, de Maniaco pro parte, de Fagarea, de Pinzano, de la Fratina, qui recognoscunt

recognoscunt, seu recognoscere debent castra sive Fortalitia et Villas bona iure habitantiæ et Mantus, ac bona plurima et diversa in habitantia seu pheudo habitantiæ ab Aquileg. Ecc.a eiusq Antistite recognoscunt, et recognoscere debent.

Sed notandum quod Patriarcha quilibet tam super rectis pheudis, quam etiam in ministralibus et habitantiæ cæterisq bonis ad investituram suam spectantibus habent vigilanter et diligenter pro vel officiales suos inquirere, ac diligenter providere.

Præterea notandum est quod tam Nobiles quam alij cuiuscunq conditionis, et status obtinentes pheuda ministralia, et habitantiæ, seu alia cuiuscunq conditionis bona ab Ecc.a Aquileg. et non recognoscentes, seu non facientes se investiri de ipsis bonis

bonis et pheudis tempore debito, et infra annum post aduentum noui Patriarchæ, et Pastoris siue postquam possidentibus extiterit quomodolibet notum; eius acquisitum. eisdem bonis priuati dicuntur ipso facto, neque suntque ipsa bona ad presentem Patriarcham legitime deuoluta de quibus bonis idem Patriarcha potest ante annum ut aliis sema tum et pleno iure disponere et in alium transferre elapso autem anno ipso, nisi idem dominus Patriarcha disposuerit, ut prefertur, tunc ipsa bona patriarchali mensæ applicata censentur. Terras et loca iniectus patrationis criminum debitam inde tradere et exequi disciplinam seruatis tamen

Officiales qualis gerens uices patriarchales in Criminalibus et Marescalcus,

qui

qui ad offitium huiusmodi per Pathal. ad eius
tamen beneplacitum deputatur. Marescalcus
quidem iste durante offitio suo, et beneplacito
Dni habet potestatem plenariam et arbitrium
custodiendi Stratas huius Pathalis Patriae,
et puniendi crimina, et delicta, potissime in
Stratis et locis, ubi officiales Dni. s. potestates,
Gastaldiones, Capitanei non regunt, et possident.
Si vero presidentes offitiales in Civitatibus, Ter-
ris, et locis huius Pathalis Patriae quibuslibet
in puniendo criminalia quoquomodo defece-
rint sive essent quomodolibet negligentes,
vel desides, tunc ad offitium eius Marescal-
chi spectat defectus supplere huiusmodi,
et ipsa criminalia delinquentibus etiam in-
fra; servatis tamen ordinibus Patriae consuetis.
Offitiales vero cateri s. Potestates, Capitanei,
Gastaldiones in Terris et locis quibuslibet
huius

huius Potestatis Patriae per Potestatem (ut praemit-
titur) more solito deputati, habent potesta-
tem plenariam in Civilibus, et Criminali-
bus in locis duntaxat ubi deputati exis-
tunt ducendo homines per conductus et senten-
tias iuxta Patriae morem et consuetudinem
diutius retractatis temporibus observatam.
Ubi vero offitiales huiusmodi, vel aliqui
eorum deficerent seu negligentes forent
tunc Marescalcus sive Marescalchi, qui pro
tempore sunt defectus huiusmodi potissime
in Criminalibus habent supplere et cor-
rigere iuxta patriae morem, ut supra est
expressum, et haec fieri solent cum consen-
su et voluntate supradicti Domini Potestatis, qui potest
offitiales suos singulos ad libitum corrige-
re et damnare.
Strata publica huius Potestatis Patriae potissime
[illegible]

extra fortalitia spectant, et spectaverunt re-
troactis temporibus continue ad iurisdictio-
nem, et custodiam sup.ri Dni Patha, cius-
que Marescalchi, pro Aquil. Eccl.a vel Capli
sede vacante ut notorium extitit, et ad offi-
cium Marescalchi spectat punire crimina,
et delicta, quae in dictis locis pub.e commit-
tuntur, Aquae similiter et fluvii per Patriam
currentes ad Iurisdictionem Aquil. Eccl.ae
ciusque Praesulis, ac Pastoris, seu officialium
suorum, cui, vel quibus specialiter commise-
rit, pleno iure spectant, et pertinent, et idem
intelligi debet de nemoribus, et sylvis
in quibus locis potest idem Patha et Prae-
sul per se, vel alios piscari, et venari fa-
cere, ut alias factum est pro suo libito vo-
luntatis, et inde privilegia plura patent.
De singulari et plenissima donatione, et
iurisdictione

iurisdictione aquæ Ancone a montibus usq
ad mare, in qua nullus potest ædificare pon-
tem nisi Patha, et aquæ nostræ transeun-
tes p. Civitatem Aquileiæ, quæ inferius
amphora nominatur patent publica et
authentica privilegia a me visa et lecta
De Terra insuper infra Plebem di Lequen-
tias existente s.ta Aquil. Ecc.æ et Patriarchæ
eiusdem pleno iure donata, et concessa
patent privilegia similiter in plena forma.
De Castro quoq. montis Silicis cum pertinentijs,
et iurisdictionibus quibuscunq. ad ipsum castrum
spectantibus apparent privilegia Regalia,
sive Imperialia publica, et authentica
a me visa et lecta
Marchionatus Hystriæ et tota Hystria con-
sueuit obedire et obedeuit ex privilegijs
pleno iure concessis s.tæ Aquil. Ecclesiæ
eiusq.

Pathis, Pastoris et Prepositibus, qui fuerunt pro
tempore. Sed veneti quim, et potentia pluribus
retroactis temporibus occuparunt, et occupant
plures Civitates Terras, et loca Marchionatus
predicti. s. Polam, Iustinopolim, Parentium
Emonion, Partenum montem, pluraque alia Cas-
tra in ipso Marchionatu existentia soluend'
tamen annuatim pannu. et leue. censu. ipsi
Patriarchae et Pastori pro Regalibus iuribus,
et iurisdictionibus Civitatum Terrarum et loco-
rum predictorum.
Notandum est tamen quod iuxta sententiam
arbitrariam alias latam per comitem Sabau-
die in M. CCC. LXXXI super differentiis inter
Dños Regem Vngariae, Ianuenses, Dnum Padue,
et Aquileg. Ecclesiam ex parte una, et Venetos ex
altera. Dñus Summus Pontifex Quicumque
qui pro tempore fuerit, habet potestatem et
auctoritatem

auctoritatem plenariam sententiandi et de=
clarandi, diffiniendi, et determinandi
super omnibus, et singulis civitatibus, Terris,
et Locis per supradictos Venetos, ut premit=
titur occupatis et super iuribus ipsarum.
Civitas Tergesti iur. auxil.^o et favore Januen=
sium extitit recuperata in 1380 per bona M.
Dnum. Marquardum Patham. Aquil. acquisita de
manibus Venetorum illam occupantium. redemp=
ta cum castris de Maiho, et Mauulano, ip=
sique Patriarche per se, et successoribus suis, ac
vice, et nomine suo et Aquil. Ecclesie per cives dicte
civitatis prestitum extitit obedientia, et
fidelitatis plena et perpetua debitum Iura=
mentum. ita quod idem Patha et successores sui
perpetuo in ipsis civitatibus, et castris pro=
videre poterant, et debebant.
De Capitaneis, et Rectoribus per eorum libito
voluntatis

voluntatis eorum tamen Civium sumptibus et per
hoc tenebantur ipsi cives eidem Patriarchae,
et successoribus suis de certis censibus annis
singulis respondere prout haec, et alia instru=
mentis publicis inde confectis manu ser Ia=
cobi de Fagedis tunc Patriarchalis Notarii de=
beat serious, et plenius contineri, etiam fit men=
tio in Instrumento Domini Comitis Sabaudiae superdicti, nunc
autem propter guerras nimias existentes in Patria, et
potissime quia supradictus Dominus Cardinalis, et
Patriarcha impedientibus nonnullis Patriae Si=
bi, et dictae Aquilegiensi Ecclesiae Rebellibus
pleram et debitam Patriarchatus non potuit con=
sequi obedientiam et debitam usum suam, Dominus de
Drugno sibi usurpavit, et usurpat civitatem et
castra predicta indebite et de facto.
Item Doymus de Castello, seu illi de domo sua no=
mine pignoratico tenent castrum Petrae Pilosae
ad mensam

ad mensam Patriarchalem spectans, et ultra hoc per violentiam, et de facto pluribus retro: actis temporibus occupavit, et occupat Mar: chionatum supradictum cum iuribus iurisdictionibus, et omnibus pertinentijs suis: In quo Marchio: natu ultra occupata per Venetos, ut superius notatum est, adhuc extabant et extant castra VIII Aquil. Ecclesiae et Patriarchis qui fuerint pro tempore, obedientiam debitam, et plenam praes: tantia s. Castra de Buleis, Portulis, Pinguento, Albona, Flaona, Rotio, et duobus castris Terra Muglae cum omnibus iuribus, et iurisdic: tionibus et pertinentijs suis spectat, et pertinet ad Aquil. Eccl. eiusque Patriarcham et Praesu: lem, ubi idem Patriarcha habet, et potest pro voluntate sua de Potestate, sive Capitaneo et Rectore providere tam virtute privilegij Imperialis et Regalis antiquitatis ipsi Aquil. Eccl.ae

Ecc.^e concess. prout in registris privilegior.
capituli eiusd. Eccl.iae continetur, quod
vidi, et legi, quam etiam virtute pactor.
ultimo conventor. inter b.M. Dnum Mar-
quardum Patham, et Cives, ac incolas terrae
sup.tae et praeter hoc predict. de Mugla an-
nuali pensione solvere tenentur pro regaliis
et decimis vinor. et oleor. connectis, nec
n.o certas pecuniae quantitates virtute
ipsorum pactorum de quibus apparere de-
bent instrumenta publica manu q. Nico-
lussij Zirbini de Utino, tunc Patriarchalis
Notarij in 1310 vel circa
Castrum S.ti Pauli in Partibus Tergestinis cum Villis
eiusd. Castri et S.ti Georgij nec non cum Siluis
de Medulo et Medach atque universis iuribus,
Iurisdictionibus, et ptinentijs suis ex antiquo
privilegio olim p me viso, et lecto ad Patriarchalem
mensam

mensa spectaverunt, et spectant seq. Patri-
archæ, qui fuerunt pro tempore consueverunt
de Capitaneo, et Rectore ibidem pro volunta-
tis libito continue providere.
Terra Portusgruarij p aliquos occupata exemp-
ta est et liberata de manibus occupantium p
felicis mem. Dnus Marquardus Patriarcha
Aquileie cui pse, et successoribus suis, ac
ecce et nomine pdæ Aquild. Ecclesie, Terri-
gene, et incolæ ipsius terre pse et communi
ipsorum prestiterunt plenum atq. speciale fi-
delitatis et obedientiæ homagium, cesseruntq.
omnes introitus, dacia, iura et iurisdic-
tiones Terræ ad ipsum ecce quovis modo spec-
tantes, sed postmodum idem Dnus Patriarcha
de gratia dimisit eis medietatem dictorum
introituum ad usum utilitatem et necessita-
tem terre pfatæ et Cois de quibus manu

Nicolusij

Nicolussij Zirbini tunc Patriarchalis Notarij
apparere debent publica instrumenta in
anno 1310 vel circa et ego sumpti aliqua
in præmissis, ubi idem dnus Patriarcha tunc
sumptibus proprijs unum castrum satis forte ad
cautelam ædificari et firmari fecit.

In partibus Carniolæ et Marchiæ sunt plura
castra, et bona spectantia ad Patriarcha:
lem mensam s. Castra de Los, vipast, et Vn:
dispergh cum ipsorum pertinentijs, quæ nunc
occupantur per comites Ciliæ et de Ortenburch;
credo tamen, quod ipsi comites certas investi:
turas habent tacita veritate obtentas.

Patriarcha quilibet debet et tenetur regalia,
et temporalia ab Imperatore recognoscere, ac
de illis investituram accipere et hoc potissime
quoniam Imperator in partibus Italiæ extitit,
alibi non tenetur, ut ex speciali privilegio
Imperiali

Imperiali constare videtur.

Castrum quoque Vindisgraz cum mutis, et omnibus pertinentijs suis, olim fuit de Patrimonio fidelissimae mem: b. Patriarchae Bertoldi, et idem Patriarcha illud, et alia bona, iurisdictiones, et iura concessit perpetuo et donavit S.tae Aquileiensis Ecclesiae eius Patriarchis, sed nunc occupatur per Duces Austriae in ijsdem partibus sunt vasalli multiplices, et diversi recognoscentes diversa pheuda a d.a Aquileiensis Ecclesia et Patriarchis, qui fuerunt pro tempore recipientes in forma debitas investituras, prout apparere videtur per authentica privilegia, et publica documenta, ejusque in materia eadem scripti

Dominus Rex Boemiae tenetur ex debito redimere Patriarcham Aquileiensem si forte ab aliquo caperetur, et ob hoc idem Rex tanquam vasallus

vassallus obtinet bona plurima ab Eccl.ª supradicta.

Domini Duces Austriæ etiam sunt vassalli Ecc.æ sup.tæ Aquil. eiusq. Patriarchæ, et Pastoris, et obtinent plurima, et diversa bona et pheuda a dicta Ecc.ª in partibus qui fue: runt pro tempore recognoverunt

similiter quoq. Comites Goritiæ, Ciliæ, et de Ortimburch sunt vassalli sup.tæ Ecc.æ Aquil. et obtinent plura castra et bona iure pheudi a dicta Ecc.ª et Patriis, qui pro tempore fuerunt; quæ recognoscere, et se de illis investiri facere tenentur, prout alias fecerunt.

Insuper ille D.nus de Duino deberet, et debuit recognoscere more progenitor. suor. castra Duini, Prem, et Sotosench cum pertinentijs eor. iuxta antiquam scripturar. tenorem

quas ego

quas ego vidi et legi. Iure pheudi Aquil.
Ecc.ae plibata.

Etiam apparere debent et sunt privilegia clara et authentica Imperialia de confirmationibus privilegiorum, bonorum donationum et iurisdictionum omnium ipsi Ecc.ae Aquil. olim per quoscumque Imperatores, Reges, Principes, et D.nos quoscumque libet concessorum.

Addo – Ceterum notandum est, quod tempore bonae memoriae Ottoboni Patha. ... dep. sita, seu pignorata fuerunt penes quemdam de societate Caponorum de Florentia certa supradicta, et regalia optima privilegia continentia donationes Foriiulij aliorum locorum, et Terrarum ad sup.ta eccle. sias spectantium. Quorum privilegiorum maior pars erat bullis aureis bullata prout inde

inde continere vidi publico instrumento
manu q. D. Meliorantiæ Canonici Utini
tunc Patriarchalis Notarij scripto
Ego David de S.to Felice Civis Utini q. Egr.
Viri ser Nicolai de Tricesimo publicus Im-
periali auctoritate Notarius suprascripta
memoralia ex vero, et authentico origi-
nali manu sup.ti q. D. Odorici Andreæ
de Utino Patriarchalis Cancell.ti mihi osten-
so, et commodato p Nob. Utini. meus . .
. . . . ser Odoricus de [illegible] Ne-
potes sup.ti q. D. Odorici Andreæ fideliter
ex.ti nil addendo, vel minuendo. Verum
tamen quia nonnulla verba in aliquibus
locis deficiunt, nō quod ipsa [illegible]termiserim,
sed quia originale erat ab edaci vetustate
corrosum. et ipso restituto, idem ser Odoricus
me semper accedente, illud ex templo attulit
et Cargitur

et Camibus est, vel fuit Mag.co et Ecc.mo D. Andrea Lauredano dig.mo Locumt.i Patriæ Fori Iulij. Laus Deo Amen.

Certum est enim, quod de ipsis bonis, et man-sis bona plurima irrequisito D.no sunt distracta, et quoque Iure proprij postposito, iure Aquil. Eccl.æ eiusque patriæ in premissis alienata et vendita, atque ad manus ipsorum bonorum talium non Canavaium in damnum non modicum et preiuditium s.tæ Aquil. Ecc.æ eiusque Patriæ et Prelatis non sine dolo forte translata.

Notandum est etiam publiceque notorium esse et natum extitit, quod in Civitate Aquileia, nec non in Territ. Utini, Civitatis Austriæ, Glemonæ, Venzoni, Tulmetij, Montisfalconi, Portus Gruarij, S.ti Viti, Sacili, Medunæ, cæterisque Patriæ locis nullus habet vel extendere potest

potest in civilibus vel criminalibus ius ali=
quod, nisi quatenus de speciali privilegio
vel licentia, et auctoritate nominati Pa=
triarchae obtinere noscatur, et hic ter[illegible]
Nota constitutione confirmata per Ser.mo Prin=
cipe Venet. Franciscus Foscari 1429 qua
determinatum fuit quod omnes particulares
constitutiones consuetudines et statuta cuius=
cunque loci Patriae, consement eisdem non
derogando per generales constitutiones, et pri=
vilegia sive investituras Civitatum et Nobi=
lium prout in fronte, in fine voluminis,
ubi incipit Franciscus Foscari Dei gratia
Dux Venetiarum Nobb. et sapientibus
viris Vitali Miani de suo mandato lo=
cumtenenti Patriae.

Ex.m Exemplum fideliter de verbo ad verbum ex=
tractum ex libro sive registro litterarum Concilii

R.mi D.ni D. Antonij Patriarchæ Aquil. dig.mi
1390 Ind.e 5 de millesimo tricentesimo nonagesimo Indic:
tione quinta sic incipiens
Nos Antonius tenore presentium facimus no:
tum universis nostras presentes litteras ins:
pecturis quod in hac nostra Patria Fori:
Iulij nostros ad libitum offitiales facimus,
constituimus, et ordinamus, et creamus vz
Marescalum et vicarium in temporalibus, gene:
rales potestates capitaneos, et gastaldiones,
qui tam in causis criminalibus, quam Civilib.
et prophanis quibuscumque secundum antiquas
p.fatæ nostræ Patriæ consuetudines, s. ...
Astantes, et non aliter unicuique non ... et
debitam habent Iustitiam ministrare. Dum
n. p.fati nostri offitiales, vel ipsorum aliquis
sedet suo tribunali ad ius reddendum, petunt
à circumstantibus in Curia, de qua
questio

26

predicto vertitur, Auditis hinc inde allegatis quid iuris, et tunc per ipsos Arbitros sententiat. Et lata sententia per eos rata et grata habetur, et inviolabiliter observatur, ac per praedictos nostros offitiales ex nunc debite demandatur, et hactenus extitit demandata iuxta per ipsos Arbitros traditas eis formas; in cuius rei testimonium praesentes scribi iussimus, et nostro sigillo muniri. Dat. in nostra Civitate Austriae die 26 Aprilis anno et Inditione quibus supra.

Ego Ioannes Pacis Tergestinus q. d. Andreae Imperialis Nota. s Utini habitans penesque repéritur liber sive registrum literarum de quo supra fit mentio supradictas litteras exemplatas ex dicto libro aliena manu, contuli cum originali suo, cum quo rite concordat; ideo me in fidem et testimonium

testimonium subscripsi signo meo consueto apposito.

I-V In Parlamento scribit infrascriptis Prelatis

Episcopo concordien.

Decano et Capitulo Aquil.

Abbati Rosacensi.

Abbati Bellinensi. Abb.ª modo est unita mense Aquil.

Abbati Sextensi.

Abbati Mosacensi;

Preposito S.ti Odorici ultra Tulmentum.

Preposito S.ti Stephani Aquil.

Preposito S.ti Felicis Aquileiensi.

Preposito S.ti Petri de Carnea.

Communitatibus

Potestati cõi, et cons.º Aquil.

Gastaldioni cons.º et communitati Civitatis Austrie.

Gastaldioni cons.º et cõi Utinensi

Cap.º cons.º et cõi Glemone

Potestati cons.º et cõi Portusgruarij.

Cap.º cons.º et cõi Sacili.

Potestati

Potestati et hominibus de Marano

Cap.o et universis de Monte falcono

Gastaldioni Comun.s et hominib. de Tulmeko

Liberis Fidelibus

Fidelibus de Prata

Fidelibus de Portilijs.

Fidelibus et Ministerialibus de Polcinigo.

Fidelibus et Ministerialibus de Villalta.

Fidelibus et Ministerialibus de Castellerio

Fidelibus et Ministerialibus de Strasoldis.

Habitatoribus

Gastaldioni et habitatoribus Aviani.

Gastaldioni et Habitatoribus S.ti Viti.

Gastaldioni et habitatoribus Methunā.

Gastaldioni et habitatoribus Triestini.

Gastaldioni et habitatoribus S.ti Danielis

Summarium

V. Summarium Cessionis, et Renuntiationis Patriæ Fori Julij, factæ per Rmum Patriarcham Aquilegensem Illmo Dominio Venetiarum

1445
18 Junij

Rmus D. Joannes de Reate Protonotarius Apostolicus ut procurator Illmi et Rmi D. Lodouici Cardinalis S. Laurentij in Damaso, et Patriarchæ Aquilegensis, ut in procuratorio 8 martij eiusdem anni 1445

cessit et renunciavit Illmo Dominio Venetiarum pro eo stipulantibus et acceptantibus Nobb. et generosis viris DD. Marco Foscari, et Lodovico Foscareno Civitates Terras, Oppida, et Castra; cæteraque loca Patriæ Fori Julij una cum iurisdictione et dominio temporali exceptis Civitate Aquileiæ, et oppidis de S. Vito, et S. Daniele cum eorum districtibus pertinentijs, territorijs, fructibus redditibus

redditibus et prouentibus, ducturus locorum iurisdictione temporali cum mero et mixto imperio plenarioque dominio, feudis eorumque collationibus.

Quae omnia cum alias per eccellentissimum Illustrissimum Dominium capta fuere iusto bello inito cum Reverendissimo Patriarcha Aquileiensi D. Lodouico tunc camerario Beatissimi D. Eugenij PP. IIII

His tamen pactis, et conditionibus inter partes stipulatis firmatis.

1 Quod omnes introitus, et emolumenta bonorum dictorum sint Illustrissimi Dominij.

2 Et pro dictis redditibus tradantur quotannis Reverendissimis Patriarchis Duc. 5000. boni auri et iusti ponderis in hac summa tamen computatis redditibus et prouentibus locorum reseruatorum, scilicet Aquileiae, S. Viti, et S. Danielis, et eorum

3 Quod omnes qui tenentur inseruire per naturam cum equis

29

cu equis ꝙ custodiens Strata exhibitent
in locis reservatis teneantur instruire Ill.mo
D.nio

4 Quod sal capiant de loca a Caneparios Ill.mi D.nij

5 Quod non permittat R.mus Patriarcha contrabannos

6 Quod non admittat Rebelles, et banitos ab Ill.mo
D.nio in locis, et si inveniantur remittantur
ad Ill.mum D.num

7 Quod in locis Patriae Banit. et inodat. p cen:
suras a R.mo Patha non possint aceptare in
locis certis &

Quod R.dum Capitulum Metropolitanum Aquileien.
p.ta cessioni et renuntia p̄stet assensus, qui
itidem p̄stitus fuit per ad.m RR. DD. Ioan:
nem de Zucco Decanum, et Guerinum de Ar:
tinea Canonicos procuratores Economos et
Syndicos particulares &

Instrumentum cessionis conscriptum, et publi:
catum fuit

fuit per egr. vir. et Petrum Ertio venetiar.
Notarius ad presentias aliorum notariorum
venetorum
Venetijs in Monasterio S. Mariae Crucifexorum
presentibus Rmo. Archiepo Canciae, et illustrib.
religiosis viris (in instrumento nominatis)

1031 In noie Domini Amen. Cum summus ille Pater familias ad
excolendam vineam suam ab exordio usque ad finem mundi
innumeros quotidie cultores vocare non desinat inter ultimos
me Poponem licet minimum, et indignum operarium in hac
S.a Aquilegien. Eccla dignatus est aduocare: Et quia idem
Pater familias benignus, et misericors retributor in meritoz
retributionum, nouissimos primis nouit misericorditer
coequare, licet ad vndecimam horam serius operator
accesserit inter ultimos, tamen sperans me aliquam Portionem
acceptarum in eadem Vinea Domini pro ut potui studui
laborare. Videns itaque. Ego Praedictus Poppo eiusdem
S.ae Aquilegien. Eccle Patriarcha eadem Aquil. Vrbem
quondam famosissimam, Paganoz seuiciam omnibus
Edificiis, et munitionibus destructam, et maxime Eccliaz
decore destitutam. Inspirante Deo, omnium bonorum
auctore hanc Ecclam fabricaui: et eo auxiliante eam
in honorem S.tae Dei Genitricis, et perpetuae virginis Mariae,
sanctorumque martyrum Hermacorae, et Fortunati, vna cum plu-
ribus episcopis consecraui. In qua et diuersis locis, et
maxime ex Ro.na plurimas S.toz Reliquias summo, et ar-
denti studio congregaui, et studiosissime collocaui:
ob eoz igitur reuerentiam, et amorem Jesuchristi,
qui est caput, et sponsus Eccle, qui eam dilexit, et se
ipsum tradidit pro ea. In hac eadem S.ta Aquilegien Eccla
Quinquaginta fres ad seruicium Dei, et sanctis suis
ordinaui. Quibus et ex consilio, et voluntate aduo-
cati eiusdem Eccle honorabilis viri Vualgerii, necnon, et
cons.o duoz Romanoz Pontificum Joa.s et Benedictis,
simulque caeteroz coepoz. S. Ruodberti Concordien.
Joa.s Polensis, Vodalrici petenensis, Azonis Ciuitatis
nouae, Adalgerii Tergestini, Rotharii Taruisiani,
Aistulfi Pataiuini, Hezemanni Belunen., Vodalrici

Bruxiani, Rigizonis Volternsis, Helmingari Centrini, Vodalrici
Tridentini, quardam ex bonis eiusdem ecclesiae, quasi de sinu
matris accipiens ipsis fratribus, seu filijs educandis con=
cessi, et ad ea, quae ab antecessoribus meis illis tradita
fuerant adauxi, ut his adminiculis consolati Deo, et
Sanctis eius hic consistentibus fideliter seruiant, ac pro statu,
et Regni, et Sacerdotij, pariterque pro uiuis, atque defunctis
Dei misericordiam exorare ualeant: Juxta apostolicam
enim sententiam iustum, et rationabile est, ut qui ecclesiae
seruiunt de ecclesia et uiuant. Haec autem sunt, quae ad S.tos fratres
[illegible] dedi, et ordinaui. In primis Villa de Melereto, cum
omnibus finibus, et pertinentijs suis. Item Villa Selaner
quae similiter dicitur Melereto, et Palornara, et Ronchea, et
Ronchettas, cum aquis, uineis, pratis, pascuis cultis
et incultis, syluis, et uenationibus usque ad syluam
S.ti Laurentij, et usque ad villam quae dicitur Ammianum, et
usque Selletras, et usque Bibinis, et usque ad Villam S.ti
Stephani, et usque Clerlanum, similiter et villam
de Castelono, et de Murciano cum finibus, et pertinentijs
suis a villa S.ti Andreae, usque ad villam quae dicitur Gora=
pium, et usque ad Syluam, cum omnibus redditibus suis
cum Agris, uineis, pratis, pascuis, Cultis, et incultis
cum aquis, aquarumque decursibus, cum molendinis, et
Piscationibus eis trado, atque confirmo: Villam de
Mariano, et villam de Carlinis, et villam S.ti Georgij
cum omnibus redditibus suis, una cum omnibus Finibus
et pertinentijs suis, cum campis, uineis, pratis, pascuis
cultis, et incultis, cum aquis, aquarumque decursibus
ac Molendinis, Insulis in mari, et flumine, quod
dicitur Cornuum, usque ad aquam quae dicitur Arnescum
cum Paludibus, et Piscationibus, cum syluis, et
uenationibus. Michi, et successoribus meis omni

utilitate sublata eis perpetualiter habendas concessi.
Trado insuper eis in omnibus supradictis ~~[illegible]~~ villis eorum
ecclesias Baptismales cum capellis sibi pertinentibus. et ut Pre=
positus eorum de ceteris eis largius ministrare valeat ipsas ecclesias
ad suam utilitatem ordinet, et habeat, similiter in foro Aquileiensi
viginti stationes. et in Comm fori viginti eis concedo. et ad
eorum servitium, vel utilitatem dispono: eorum itaque orationis
me committens, ut pro salute mea, tam animae quam corporis
et ut pro vivis, atque defunctis dei misericordiam fideliter
deprecentur. eos sub testimonio, et praecepto christi devote
admoneo: successores quoque meos in christo humiliter peto
ac moneo, ut quod ego tam pro eorum quam pro mea salute ordi=
navi, dei timoris pariter, et amoris, et suae memores salutis
minime infringant, sed scientes pro malefactis poenas,
pro benefactis ~~poenas~~ praemia se percepturos omni tempore ratum
et stabile esse permittant. Rogo insuper eos, ut locum istum
et fratres sic misericorditer tractent sicut deum, et sanctos eius
cupiunt habere propitios: Quod si aliter quam disposui de omnibus
praenominatis rebus, quod nec spero, nec cupio facere voluerint
habeant S.ta mariam, et omnes S.tos a me hic propositos accusatores
in die iudicii, et eum qui est S.tus sanctorum christi judicem.
Si vero alia quaelibet persona hoc a me factum infringere, vel
turbare, et aliquo ingenio, aut violentia mutare praesumptuose
temptaverit, sub anathemate posita corporis, et anima=
e duplicem poenam percipiat; Corporis quidem, ut psalmista
ait Veniat mors super illos, et descendant in infernum
viventes, Animae vero, ut in die iudicii perpetua dam=
natione cum Anania, et Juda traditore domini sine
fine damnetur. Quod ut verius credatur. et diligentius
observetur hanc paginam per manum Bernaldi Hataij scribi
praecepi, atque sigilli mei impressione frei: Actum in eadem
ecclesia Anno dominicae incarnationis millesimo tricesima primo
Ind. xiiij. iii idus Julij. Residente d. Joanne Apostolico
in Roma. Regnante vero Conrado Imperatore Augusto

Imperij sui Anno quinto. Pontificatus autem eiusdem domini Popponis anno xv. Residentibus autem duobus Romanis Cardinalibus cum ceteris s[ant]c[t]is epis[copis] et clericis. Astante Valperto Aduocato cum reliquis Laycis, simul etiam fidelibus peracta consecratione expletis missarum solemnijs: Ego praedictus Poppo s[anc]t[e] Aquileiensis eccl[esi]e Patriarcha gaudens, et exultans, et deo gratias agens, qui non meis meritis, sed secundum magnam misericordiam in bonis adimpleuerat desiderium meum, coram cunctis astantibus hanc cartulam ordinationis meae s[anc]t[e] dei genitrici Mariae, sanctisque martyribus christi hermagorae et fortunato obtuli, et propria manu subscribens, omnes astantes ep[iscop]os cum Walperto aduocato et quibusdam Laycis subscribere iussi, ut sit fratribus perpetuo habenda, et possidenda propria manu donaui

\+ Ego Poppo s[anc]t[e] Aquil. eccl[esi]e Patriarcha propria manu subs[cripsi]

\+ Ego Joannes Romanae eccl[esi]e Cardinalis ep[iscop]us sub[scripsi]

\+ Ego Rodo similiter s[anc]t[e] eccl[esi]e Romanae card[ina]lis ep[iscop]us subs[cripsi]

\+ Ego Aistulfus s. eccl[esi]e Rauennae ep[iscop]us subs[cripsi]

\+ Ego Wolalricus dei gr[ati]a Brixanus ep[iscop]us subs[cripsi]

\+ Ego Azo ep[iscop]us Ciuitatis nouae subs[cripsi]

\+ Ego Woldalricus Tergesti[n]ae eccl[esi]e ep[iscop]us subscripsi

\+ Ego Rothanius s[anc]t[e] Iamiensis eccl[esi]e ep[iscop]us subs[cripsi]

\+ Ego Woldalricus Tridentinus ep[iscop]us sub[scripsi]

\+ Ego hermannus Bellunensis ep[iscop]us subs[cripsi]

\+ Ego Regica Feltrensis ep[iscop]us subs[cripsi]

\+ Ego helmingerius Cenetensis ep[iscop]us subs[cripsi]

\+ Ego Ida Polensis ep[iscop]us subs[cripsi]

\+ Ego Adalgerius Iustinopolitanus ep[iscop]us subs[cripsi]

Signum manus Walperti aduocati

Signum manus Ioa.s v. ioni, et Bonhaldi fr̃is eius

Signum manus herrmenardi et Tegenzonis fr̃is eius

Signum manus Samonchi, et Ropoli

Signum manus Aldini

Signum manus Sinualdi

Signum manus Marini

Signũ manus Renzonis

Signũ manus Onualdi

Signum manus Aconis

Signum manus Hoffonis

Signum manus Roaldi

Signum manus Dessinni

Signum manus Ingelferdi

Signũ manus Ador

Signum manus Bonhaldi, qui hanc cartulã et uisse-
.D. Roffonis et g.mi Cathe ... scripsi, atq; compleui.

Ant.s Macosticha pub.s imperiali auct.e not.s Urbini,
R.di capli Aquil. cancell.s transumptum
privilegium ex Libro Privilegiorum ipsius
R.di cap.li fideliter exemplavi et signavi

Nos Officiales venerab. [illegible] ... fidem indubiam facimus et attestamur supradictum Ego D. Antonius Macosticha esse not.m publicum [illegible], cuius publicis scripturis hic plena fides adhibetur, et [illegible] adhibenda in quorum fidem
[illegible] 20 Junij 1581

[illegible]

VII.

ACTA INTER ILL^mu DVC: DO
CEl
ILL^mu AC RE^m PATRIARCA
AQVIL:

1445 18 iunij

Ludouicus Patriarca

In Christi Nomine Amen. Anno à Natiuitate eiusdem MCCCCXLV. Indictione octaua, mensis Junij decimooctauo. Pateat omnibus hoc publicum Instrumentum inspecturis, quod cum hoc sit, quod cum R.mus in Christo Pater D.s Ludouicus Imperatione diuina sancti Laurentij in Damaso presbiter Cardinalis, et Patriarca Aquilegien. et Sanctissimi Domini nostri Papae Camerarius olim tam per literas proprias, quam per non nullos nuntios, et Legatos suos et etiam hic existens Legatus de latere sanctae Sedis Apostolicae, et presertim Sanctissimi Domini nostri pluries requisiuerit, nouissime per R.mum in Christo Patrem D. Joannem de Reate eiusdem sedis Prothonotarium, et ipsius D. Patriarchae Procuratorem, Syndicum, et Nuntium specialem, ut de eius mandato patentibus literis dicti R.mi D.ni Cardinalis, et Patriarche cum suo magno sigillo sigillatis. Datum Romae apud Sanctum Laurentium in Damaso Anno domini MCCCCXLV. Indictione octaua; Die sexta mensis Martij à nobis Notarijs infrascriptis visis, et lectis; plene constat.

Petitio Patriarchae

Instantissime requirat Ill.mum Duc. Do: Venet. ut ipsi R.mo Dominio Cardinali, et Patriarche Aquilegien. tamquam Patriarchae, ac pro suo Patriarcatu det, restituat et assignet Ciuitates, Terras oppida, Castra, loca, et bona, quae ipsum Ill.mum Do: iamdudum tenuit, et hodie tenet, et possidet de bonis dicti Patriarcatus.

Responsio Dominij

Ex aduerso pro parte ipsius Ill.mi Do: diceretur, et dicatur quod illas et illa non tenetur restituere, cum per ipsum iuste, et legitime acquisita sint; Nam cum iniuste per Inuictissimum tunc Romanorum Regem fuisset in dictum bellum ipsi Ill.mo Dominio cum fauore, et Auxilio Patriarchae Aquileien. ac totius Ecclesiae, et Patriae Aquil. equum, et iustum fuit ipsi Dnio Bona iniuste ipsorum inuadentium sua propria facere, et acquirere, et demum tamquam propria retinere, et si uellet ex benignitate predicta restituere Justum est prius ei satisfieri debere de damnis receptis, ac Interesse, et Expensis omnibus per ipsum Ill.m Dominium legitime factis, et passis, tam in deffendendo loca propria inuasa et lacessita à quondam predicto Romanorum Rege, et à q. Ludouico Patriarca, et Ecclesia Aquil. et ab alijs supradictis iniuste, et indebite, quam etiam in capiendo bona antedicta pro necessaria deffensione ipsius Ill.mi Do: et suorum locorum de manibus ipsius q. Ludouici Patriarchae, et aliorum Iniuste et Indebite dictum Dominium in Terris, et in locis proprijs inquietantium,

Lud.co Dech Patriarca

Nam prefatus Ludouicus q. Patriarca, et dux Dech detinens predicta bona beniuole, et Amice, ut vicinos, et finitimos decet tractatus, nulla eum ad hoc iusta ratione cogente contra omne naturale, et Ciuile Justitiae debitum, et contra honestatem, et ritum Ecclesiasticum, accersitis, et admissis non semel; sed pluries, ac diuersis vicibus magnis, et potentissimis Exercitibus prefati Regis, et Pannonium Germanorum, caeterorumque omnium, qui Veneto nomini tunc inimici, et infesti

2

erant, nedum his adiutoribus, sed solus etiam Venetorum Territoria, ac eorum Subditos plerumque inuasit, et inuadentibus quibuscunque, uel inuadere uolentibus, uel quomodocunque offendere dictum Ill.mum Dominium, et eius Ciuitates, Oppida, loca, et subditos semper additum Consilium, auxilium, et fauorem prestitit, et se cum illis adiunxit, unà cum omni Patria, et Ecclesia supradicta, quibus ex rebus plurima loca dicti Dominij capta incendijs, ruinis, Predis, rapinisque exposita, et deuastata fuere cum maxima suorum Subditorum Cede, et miseranda membrorum mutilatione, adeoque temporibus illis nullus Venetorum locus Patriae Forijulij finitimus satis tutus poterat Judicari, sed suspitionis, timoris, mestitie, ac cladis tam publice quam priuate omnia plena uidebantur; Haec cum dura, et acerbissima ipsi Ill.mo Dominio Venetiarum magnopere essent, nec pro eorum dignitate, ac uetusta in subditos fide, et singulari beniuolentia tollerari deberet. Romanum tunc Pontificem per literas, et Oratores suos sepenumero requisiuerunt, ut ipse (prout Juris erat) dictum Patriarcam à tam temerarijs, et diuturnis ausibus reuocaret, et compesceret; Qui Romanus Pontifex hac de causa misso R.mo D. Cardinali Hispano, nolentibus ei dictus Patriarca, et Compatriote obedire tante tamque necessarie rei, post hec legitime, satisque opportune nimime procundit, Quas ob res cum nihil aliud eis relictum esset, nisi Vim vi repellere, ut sua, et subditorum suorum bona tuerentur, ac tantos, tamque hostiles impetus, et frequentas, et diuturnas Iniurias Iniuste Illatas propulsarent, Exercitum contra dictum Patriarcam, et Patriarcalem Patriam, quam tenebat, et cum qua, et ex qua ipsum Ill.mum Do: totiens offenderat; Quo factum est, ut fauente Deo, ac Justitia Patriae Forijulij in eorum ditione breui tempore (non Contradicente Romano Pontifice) deuenerit, et pluribus annis salubriter detenta gubernataque fuerit, Quae cum ita iuste, et legitime acquisita sint Ill.mum Do: Venetorum satis clare intelligit neminj de Jure per ipsum debere restitui, si qua tamen in predictis restituendis humanitate in R.mum D. Cardinalem, et Patriarcam, aut eorum solita in Romanam Ecclesiam deuotione uti uellet, Nemo est, qui non Intelligat Ipsi Ill.mo Dominio, saltem prius refici debere damna, Interesse, et Expensas, quae summam ducatorum Tercentorum millium excedunt, His etiam merito adiungi potest, quod Ipsum Ill.mum Do: Venetorum hec loca maximis sumptibus semper defensauit, ac hodie defendit aduersus eos, qui contra Romanam Ecclesiam, et Beatissimum D. D. Eugenium Papam quantum aduersa altaria erexerunt, et Sacrilegium Scisma in Dei Ecclesia introduxerunt, et adhuc turpissime inducunt, et nutriunt; Nam prefatus Ludouicus Dux Tech dum Patriarcha Emulus B. D. Eugenio sub nomine

Basiliensis

Basiliensis Consilij dicta Territoria inuadere nisus est, et olim quidem Episcopus Tridentinus Cardinalis, et Patriarca Aquileien. pretensus ex Nobilissimo Magonie Ducum genere ortus, predicta bona quodam quesito Colore summis viribus usurpare studuit, adeoq; non parum conferebant, que ania de Theucris, et literis, et Oratoribus undiq; allata fuerunt; Parabant enim maximis Conatibus multas gentium copias preter eorum consuetudines omni armor. genere munitissimos, ac validissimos Exercitus contra Vngariam, et omnem Populum Christianum, qui si preualuissent, quod Deus auertat ~~aduertat~~, maximum in mirum periculum Patrie Aquileien. res ipsa attulisset, et Ideo nō iniusta quidem ratione dicta loca ipsum Illm. Do: ut supra absolute, et incaute restituere hactenus recusauit, ne eius subsidijs dictis locis destitutis non solum ipsi Illmo Dominio, sed Vniverse Ecclesie sancte Dei, et cuncto populo Christiano damnū, et grauissima Jactura illata fuissent: Exaduerso autē dictus D. Joannes Prothonotarius his auditis, et Intellectis nominibus quibus supra petebat ipsā Patriam sibi debere restitui, post multa tandem hinc inde Examinata, et discussa, et agitata, prefatus Dominus Prothonotarius, Syndicus, et Procurator suprascripti Rmi D. Cardinalis, et Patriarce ex vna et Sp: et generosi viri Domini Marcus Foscari Procurator Sancti Marci, et Ludouicus Foscareno Artium, et Vtriusq; Juris Doct. Hon. Ciues Venet. mandatarij, Syndici et Procuratores Illmi Principis, et Exc.mi DD. Francisci Foscari Dei gratia Ducis Dominij, et Communis Venetiar. ut de eorum syndicatu, et mandato plene constat publico Instrumento scripto manu Circumspecti viri Ser David de Bealdinis publici Imperialis Notarij antefati Illmi Dominij Secretarij, Die nono mensis Junij a nobis Notarijs Infrascriptis viso et Lecto ex parte altera, volentes benigne, concorditer, et Amice vtriusq; partis indemnitati Consulere, Ad Infrascriptam Compositionem, Concordiū, Transactionē, et Infrascripta Capla, Conuentiones et pacta unanimiter deuenerunt. Nam primo predicti Domini Marcus Foscari, et Ludouicus Foscareno nomine quo supra fatentur, et acceptant ipsū Rmū Dnum Cardinalem et Patriarcam in vnicum, verum, Canonicum, et indubitatū Patriarcam Aquileiae, prout hactenus habuerunt, secluso omni alio pseudo Patrha pretenso, Promittentq; predicti Domini syndici, et Procuratores supradicto nomine, qd dictum Illm Dom. habebit perpetuā, et Inuiolabilem

Ratificatio Patriarcae

Duo militi Veneti utriq; Foscarini

4

Amicitiam, beniuolentiam, et Charitatem cũ ipso R.mo D. Cardinali, et Patriarca, eumq; et statum suum in dicta Patria omni tempore, omni Casu, et omni modo, et contra quemcunq; tuebitur, et manutenebit, et in omnibus et p omnia secum aget, ut cum Cive, et homine sibi Carissimo esset, Et e contra promittit Item Dnus Prothonotarius dictis nominibus, ut supra prelibatis Dnis Syndicis, et Procuratoribus Ill.mi Do: Veneti perpetuã, et Inuiolabilem amicitiã, beneuolentiam, et Charitatem cũ ipso Ill.mo Do: eumq; et statũ suũ in dicta Patria omni tempore, omni casu, et omni modo, et contra quemcunq; tueri, et manutenere.

Item promittunt prefati D. Syndici, et Procuratores nomine supradicto, q totalis Jurisdictio spiritualis, et Ecclesiastica, et omnis superioritas, et Administratio in spiritualibus dicti Patriarcatus, et Patrie Aquileien. sine diminutione aliqua sit, sicut hactenus semper fuit ipsius R.mi D. Cardinalis, et Patriarchae, et ipsi verum, plenam, et totalem obedientiã in spiritualibus omnibus, et in administratione, usu, et Exercitatione omnium spiritualium ex nunc exhibent, et assignant. Promittentes q p totum dictum Patriarcatũ ab omnibus Subditis dicti Ill.mi Dominij dictum Dominium faciet in spiritualibus ipsi R.mo D. Cardinali, et Patriarcae, et eius officialibus plenariè obedire, nec directè, uel Indirectè de dicta Jurisdictione, uel administratione spirituali se Impediet, Quinimo Ipsum R.mũ D. Cardinalem, et Patriarcã in sua Jurisdictione spirituali tuebitur, et defendet. Insuper ut Ipsa Eccl.ia Aquilegien, et ipse R.mus D. Cardinalis, et Patriarca Bonis temporalib. dicte Patrie utantur, et gaudeant non aduertente dict. Duc. Do: ad pdictas omnes maximas Expensas p se factas, et fiendas, damna, et Interesse, que pretendit ut supra, et ad Jura multa alia, que habet Ill.m Dnium Antedictum in dictis bonis, de quibus supra, sed volente multa remittere suprascripti D. Syndici, et Procuratores Antedicto noie cum Eodem Dno Prothonotario nomine, quo supra Conuenerunt, quod Ciuitas Aquileiensis, et oppida S. Viti, et S. Danielis in dicta Patria consistentia cũ omnibus eorum districtibus, pertinentijs, Territorijs, fructibus, Commoditatibus, emolumentis, et quibuscunq; alijs Juribus eorum, et cum omnimoda Jurisdictione, ac mero, et mixto Imperio, ac omni Temporali Dominio, Exceptis pheudis, et eorum Collatione

habeantur

[Margin notes: Jurisd. in spirituali; Bona temporalia Patriarchae; exceptis feudis, et eorũ collacione]

habeantur per ipsum R.mum D. Cardinalem, et Patriarcam, et quod in Illis, et de Illis nullo modo dictum Ill.m Do: se Impedire possit, sed totale Dominium, Administratio, gubernatio, et omne Imperium eorum liberè remaneat dicto R.mo D. Cardinali, et Patriarche, et ex nunc prędicti D. Syndici, et Procuratores quo supra nomine dictam Ciuitatem, et Oppidum cum dictis eorum districtibus, Territorijs, et finibus, ut supra dictum est, liberè relaxant, et ipsorum vacuam, et liberam possessionem dimittunt, et restituunt, et assignant dicto D. Prothonotario dictis nominibus recipienti, Dictoque R.mo D. Cardinali, et Patriarche, dictoque D. Prothonotario dictis nominibus dant, et concedunt liberam potestatem, facultatem, et auctoritatem realem possessionem apprehendendi dictarum Ciuitatis, et oppidorum cum dictis eorum districtibus, Territorijs, et pertinentijs, ut supra dictum est, ex propria auctoritate, sine aliqua licentia, uel requisitione dicti Ill.mi Do: Cum his tamen condi: tionibus, et pactis, quòd omnis Introitus, reditus, prouentus, et emolu: menta percipien. per R.mum D. Cardinalem, et Patriarcam ex temporalitate dictorum locorum computentur in summa ducatorum quinque millium Infrascriptorum.

Conditiones

Prouentus

Item quod omnes, qui tenentur personaliter, uel cum equis seruire Custodie dicte Patrie undecunque sint, etiam si in predictis tribus locis habitaret semper cum res exegerit, uel ipsi Ill.o Do: opus visum fuerit, obediant, et seruiant ipsi Ill.o Do: et eius officialibus.

Milites

Item quod Status R.i Dnus Cardinalis, et Patriarcae, ut eius officiales non permittant portari sal, aut uti alio sale in dictis tribus locis, preter de sale Caniparum dicti Ill.mi Do: in dicta Patria ad hoc deputatarum, uel deputandarum.

Sal

Item quod non permittant committere Contrabanna dicti salis, et aliarum rerum, preter Viros fugitiuos, et alios quoscunque Ribelles, et bannitos per Ipsum Ill.m Do: in dictis locis tutè, et securè permanere, et si Ibi Inueniantur remittantur in Potestate ipsius Ill.mi Do: Et è contra banniti, fugitiui, Condemnati, uel Ribelles dictorum trium locorum R.mi D. Cardinalis, et Patriarchae, uel censuris Ecclesiasticis innodati per ipsum R.mum Cardinalem, et Patriarcam, uel suos officiales non possint se reducere, nec debeant aliquo modo acceptari in aliquibus locis sitis in dicto Patriarcatu, et Patria Aquilegiensis, tentis per Ipsum Ill.m Do:, sed hincinde debeat fieri remissio realis, et sine fraude. Et quod neutra partium in dictis locis debeat aliquid Innouare

Banniti, et Contrabanni

Et quod neutra partium in dictis locis debeat aliquid innouare in Iudicium alterius, uel subditorum suorum

Quinq millia duc. auree

in presidium alterius, ut subditor suor.; Insuper Antedicti Dni Procuratores, et Syndici nomine suprascripto promittunt dicto Dno Prothonotario dictis nominibus recipienti, et stipulanti dare, et solver Ipsi R.mo D. Cardinali, et Patriarche pro omnibus alijs locis Ipsius Ill.mi Do: et que Ipsi Ill.mo Do: remanent in administratione temporali singulis annis quinq millia ducat. Venet. boni auri, et Justi ponderis, computando in illis pdictos Introitus, redditus, Prouentus, et Emolumenta, que Idem R.mus D. Cardinalis, et Patriarca annuatim recipiet ex dictis tribus locis, qui quidem quinq millia duc. auri soluantur in tribus Terminis, et singulis quatuor mensibus tertia pars de redditibus ordinarijs, extraordinarijs, atq mixtis dicte Patrie per officiales quoscunq pfati Ill.mi Do: in dicta Patria existentes absq alia speciali licentia, et mandato suo; Declarando tamen, q Terminus huiusmodi solutionis initium habuerit ad KL. Januarij proxe preteriti; Promittunt etiam ijdem D. Syndici, et

Ref. c. 2810

Procuratores nomine pdicto dicto Domino Prothonotario nominibus, quibus supra, q Ipsum Ill.m Do: tuebitur, et defendet personam Ipsius D. Cardinalis, et Patriarche in dicta Patria Aquil., et tria loca suprascripta s. Ciuitatem Aquil., oppida S.ti Viti, et S.ti Danielis per ipsum R.mum D. Cardinalem, et Patriarcam possiden., et Ipsa etiam loca sibi Ill.mo Do: retenta, et possessa sumptibus, laboribus, et expensis pfati Ill.mi Do: contra quoscunq Inimicos, et hostes perfidos scismaticos; Item Conuenerunt prelibati D. Procuratores, et Syndici dicto nomine, et pfatus D. Prothonotarius nominibus, quibus supra, q omnes Alie Ciuitates, et loca, et omnia alia oppida, Castra, et loca Ipsius Patriarcatus, et Aquileien Ecclesie, et per ipsum olim habitata, et possessa, et que hodie per Ill.m Do: detinentur, seu possidentur cu eorum districtibus, Territorijs, fructibus, Commoditatibus, pheudis, ac generali omnium pheudor Collatione Iuribus, et pertinentijs suis, et cum omnimoda, et plenaria Iurisdictione mero, et mixto Imperio in Temporalibus, et omnis superioritas, et Ius omniu pheudorum, et generalis eorum Collatio, et omnis administratio,

et

et Custodia detineantur, et possideantur, ac possint ex causa dictæ Transactionis licité detineri, et possideri p ipsum Illmum Do: Venetiarum, et fructus exinde superlucrari, ac etiam sint cū omni Juris plenitudine in dictis bonis dictæ Eccliæ Aquil: competenter liberé, et expedité sine aliqua contradictione, et ipsorum bonorū aliqua diminutione, omnibus melioribus modo, Jure, Via, et forma, quibus possint, et liberé ad ipsum Dominium habeantur, et possideantur, ac Custodiantur, Itaq. Ipse Rm: D. Cardinalis, et Patriarca, nec suo, neq. Aquil. Eccliæ nomine possit se de predictis locis, Juribus, et Jurisdictionibus aliquo modo, via, Jure, vel forma directé, vel Indirecté in Temporalibus Impedire, vel Intromittere, sed ut supra dictum est sint, et esse debeant dicti Illmi Dominij omnibus mel. Jure, via, et forma, quibus possunt, et ex nunc dictus Prothonotarius dictis nominibus predicta omnia dicto Illmo Do: seu prelibatis D. Syndicis, et Procuratoribus recipientibus nomine predicto relaxat, tribuit, et Concedit, et dictis nominibus promittit q Ipse Rm: D. Cardinalis, et Patriarca, nec aliquis suo, vel Ecclesiæ suæ Aquil. noie directé, vel Indirecté, vel aliquo qsito Colore se de illis, et in illis ullo modo Impediet in Temporalibus, et q se etiā de illis, et in illis quoad Temporalia impedire nō posset; Quæ quidem omnia, et singula suprascripta solemni stipulatione promiserunt predictæ partes dictis modis, et nominibus sibi adinuicem singula singulis Congrué referendo, et nobis Notarijs Infrascriptis, ut publicis personis stipulantibus, et recipientibus vice, et noie omn, et singulorum, quorū Interest, vel Interesse poterit in futurū firma, rata, et grata perpetuó habere, et Tenere, et Inuiolabiliter obseruare, et adimplere, et nunq. Contrafacere, dicere, vel venire, de Jure, vel de facto p se, vel p aliū, seu alios directé, vel Indirecté, tacité, vel expressé quouismodo, causa, vel Ingenio, nec aliquo quesito Colore sub pena Vigintiquinq. millium ducatorum auri,

poena

solemni stipulatione premissa, Cum refectione omnium, et singulorum damnorum, et Expensarum litis, et extra, ac Interessé, in quā penam

5

incidat pars illa, quæ Contrafecerit, et prædicta Integraliter non obseruauerit, et ab ipsa contrafaciente exigi possit, et debeat, et applicari parti obseruanti contra quam esset Contrafactum, et pena soluta, uel non, Nihilominus prædicta omnia, et singula firma perdurent, et Inuiolabiliter obseruentur, Renunciantes partes prædictæ, et quælibet earum in prædictis omnibus, et singulis exceptioni non sic, uel aliter celebrati contractus, non sic uel aliter factorum Capitulorum Conuentionum prædictarum exceptioni doli, mali, Conditione, sine Causa, uel in ex Justa causa in factum Actionis et Exceptioni, quod metus causa, Priuilegio Fori, et omni, et cuilibet alij Legum, et Constitutionum auxilio eisdem quomodolibet Competenti, uel Competituro, et Legi dicenti generalem renuntiationem non ualere sub hyppotheca, et obligatione omnium bonorum præsentium, et futurorum prædictarum partium, et cuiuslibet earum, Jurantes partes prædictæ ad Sancta Dei Euangelia manu tactis Scripturis in Animas Constituentium suorum omnia, et singula suprascripta obseruare, et adimplere, ac obseruari et adimpleri facere bona fide, et sine fraude :// Ad hæc autem omnia, et singula supradicta Venerabiles Viri Domini Joannes de Zucco V. Decanus Ecclesiæ Aquil. et Guarnerius de Arthenea Canonicus eiusdem Ecclesiæ, suetis prius, et celebratis aliquibus Actibus, et solemnitatibus, sicut de Jure requiritur yconomi, Syndici, et Procuratores Constituti à Capitulo prædictæ Ecclesiæ Aquil., prout de prædictis omnibus plené constat publico Instrumento scripto manu Ven. viri Domini Dominici de Glemona Canonici Aquileien. pub. Imp: Notarii sub millesimo Inditione, et diebus in Ipso Instrumento particulariter contentis à nobis Notarijs Infrascriptis Viso, et lecto, Interuenerunt, ac vice, et nomine ipsius Capituli Aquilegien. omni meliori modo, uia, Jure, et forma, quibus potuerunt, et possunt tam de Jure, quam de Consuetudine supradictæ Transactioni, Concordio, et Compositioni pro maiori eius robore, dum asseratur consensum, et auctoritatem suam, et dicti Capituli Interposuerunt, et de nouo

Consensus Capituli Aquileiæ

liber

libere, sponte, et ex certa scientia aduatu, et solemniter interposuit cum omnibus obligationibus, renuntiationibus, et aliis suprascriptis, iurantes in animas suas, et Constituentium predictorum omnia, et singula suprascripta observare, et adimplere bona fide, et sine fraude; Item promisit Prefatus D. Prothonotarius, quod R.mus D. Cardinalis, et Patriarca predicta omnia, et singula ratificabit, et approbabit infra unum mensem, a die, quo premissa ad sua notitia pervenerint computanda per suas patentes literas, aut publicum Instrumentum, Alioquin presens Contractus nullius sit roboris, uel momenti; Voluerunt et et mandarunt, et rogauerunt Partes predicte, et quilibet earum de predictis omnibus, et singulis per me Petrum Ertio, et alios Notarios publicos infrascriptos, et quemlibet nostrum debere Confici unum, et plura Instrumenta eiusdem substantie, et Tenoris, prout fuerit opportunum:

Actum venetiis in domibus Monasterij S.te Marie Cruciferum; Presentibus R.do in Christo Patre D. Martino Archiepiscopo Corsicen. ac Ven. et Religiosis viris D. Petro Boldu S. Marie de Carceribus Priore ordinis Camalduleñ, et fratre Jacobo de Pensio Priore domus sancti Christophori de Muiano ordinis heremitarum sancti Augustini, et fratre Marco Monacho S.ti Michaelis de Muriano dicti ordinis Camalduleñ, et fratre Luca de Pa. dicti ordinis heremitarum S. Augustini, ac D. Petro Baduario q. D. Heremie, ac D. Andrea de Turricellis de Joro semp.e Jur. Utr. Doc. et D. Andrea fr.li de Visinis, Testibus ad premissa Rogatis specialiter, atque vocatis:/

Nicolaus de Varmo Canc.us utriusque Notarius et Coad.r Scripsi et sigillavi:

[illegible]

p.

[illegible]

In Nomine Domini Nostri Jesu Christi Amen.

Post ipsius sacratissimam Ascensionem ad Patrem omnes Apostoli missi sorte per mundi climata se ~~diviserunt~~ ad predicandum verbum, per quod omne genu flectitur celestium terrestrium et infernorum, et in quo salvati sumus dispersi sunt. Et licet Beatissimo Apostolorum Principi Petro data fuisset super universam Ecclesiam ligandi atque solvendi in celo, et in terra plena potestas Spiritus tamen Sanctus ubi vult spirans eundem Apostolorum Principem una cum Coapostolo eius Paulo super quos velut supra firmas bases Ecclesia Dei fundata est Romam deduxit. Ubi idem Apostoli miraculis et doctrinis predictam Ecclesiam sub Nerone sevissimo illuminaverunt. Quorum discipulus Beatus Marcus Evangelista qui ab ore Petri evangelium scripsit ex precepto eiusdem Petri ad urbem Aquilegiam famosissimam caput Italie, Pontificatus ab eodem Petro accipiens baculum predicationis causa venit ubi per plures annos verbum salutis predicans, et affirmans cum Apostolo quoniam hic est Christus, evangelium propria manu scripsit, quod hodie in Aquilegiensi Ecclesia cibus videre volentibus quia bonum lumen sub modio poni non decet sed super candelabrum ut luceat omnibus hominibus demonstratur. Et sic primus predicator in Aquilegia fuit Beatus Marcus Evangelista, qui [illegible]

predicationis sue infinitis populis ad fidem Christi conversis
et iam fundata Ecclesia vultum Petri Magistri sui videre
desiderans, et ire Romam, populum occulte dimittere satage
bat. Sed dei nutu vociferante populo, et petente pastorē
ab ōi turba Beatus Hermagoras in pastorem gregis domi
nici electus est. Tunc dictus Hermagoras iter cum Beato
Marco arripiens Romam pervenit, et á Beato Petro bacu
lum accipiens pontificatus et velamen sacrum suscipiens
protoēpus provincie Italie ordinatur, et super oēs Eccl(esi)as
Italie primatum obtinuit. Et Regressus ipse Hermagoras
ad urbem Aquilegiam, Ecclesiam suam miro comprovens
moderamē seniores et levitas ordinavit quos ad civitates
Italie predicationis officio transmittebat. Tandem XX annorum
ab ipsius ordinatione decurso curriculo, preterminis eius sacris operibus
et miraculis plurimis que in legenda ipsius declarantur sub
Sevasto preside in predicta Urbe Aquilegie Nerone imperatore
gubernante, diversa tormentorum genera cum S(anc)to Fortunato
suo diacono decollatus Aquilegensem Ecclesiam suo martyrio de
coravit: premiserat ad Dominum Beatas S(anct)as Virgines Aquile
gienses Eufemiam Dorotheam Teclam et Erasmam quas pro
priis manibus baptizavit. He Virgines post Christi passionem primum
martyrii palmam immaculato agno sua corpora tradiderunt, que
in Ecclesia Aquilegensi condite plurimis coruscant miraculis.

Huius S. Presulis precibus Aquilegen. Prouintia est ab incursione demonum libera nec aliquis de hac prouintia vbicumque fuerit a demonio vexari potest nec periclitari morsibus scorpionum

Huic Beatiss. Protho Presuli successit Beatus Hilarius Patha qui Populum sibi comissum in fide Cristi verbo confortans et opere exortans ordinationis sue anno X sub Numeriano Principe una cum Tatiano Archidiacono suo et alijs tribus Dyonisio Largio et Felice bonum certamen certantes cursum glorioso martyrio consumarunt — Als Helarus

Hylario successit Crisogonus Patha qui completis annis X sue ordinationis mirifice rexit Ecclesiam — Alias Helaro

Crisogono successit Theodorus Patha qui XI anno ab ipsius ordinatione nitam martyrio consumauit

Post hunc successit Crisogonus Patha qui plenus bonis operibus migrauit ad Cristum post nouem annis ordinationis sue. — Als Crisogonus

Augustus Patha sedit annis XIII

Fortunatus Patha sedit annis XV

Valerianus Patha sedit annis XVIII

Benedictus Patha sedit annis XXV

Alij omnes licet sedi magnis infidelium persecutionibus tamen auxerunt Ecclesiam eorum sacris predicationibus et exemplis

Post hos successit Beatus Romanus Patha doctor mirificus confortator

Gregorij p.e Doctoris Ecclesie et Beati Hyeronimi quem Romanum
idem Hyeronimus natus oppido Stridonis in dominio Ecclesie Aquile
giensis sibi inter viros illustres commemorat et in quadam epistola
sibi scribit: Domino suo Romano Beatissimo Episcopo Aquilegien.
Huius tempore floruit etiam Rufinus Presbiter Aquilegen: doctor
eximius qui librum de historia ecclesiastica composuit et multos
alios de greco et hebraico transtulit in latinum multasque epistolas
direxit Hyeronimo et Hyeronimus sibi. Sedit autem annos XVIII

Tempore Teodosij magni — et plenus bonis operibus migravit ad Christum

Romano successit Augustinus Patriarcha qui post annos XIX sue ordinationis
sua aucto [illegible] dei cum Christo in pace quievit

Adelphus Patriarcha sedit annis VIIII ~~[illegible]~~

Maximus Patriarcha sedit annis XX

Januarius Patriarcha sedit annis VIII

Secundus Patriarcha sedit annis III

Niceta Patriarcha sedit annis XXXII cuius tempore regnante Theodosio
II Augusto circa annum domini CCCCXXV Attila flagellum dei
cupiens sibi Romanum Imperium subiugare et debellatis a Ro-
manis quibus adherebant fere omnes populi occidentis ubi occisi fuerunt
CLXXX millia hominum reversus in Pannoniam et resumptis viribus
iterum intravit Italiam et perveniens in forum Iulij destruxit
omnes munitiones fori Iulij preter castrum Utinense et obsedit Urbem
Aquilegie tribus annis et eidem ubi nunc est castrum Utini pro sui
tuitione manualiter fieri fecit. Tandem pecunijs exigentibus [illegible]

Videns Romanos debel-
lare ad Cathelaunicos
campos pervenit ubi
inter ipsum et Valenti-
niani Imperatoris exercitum
commissum fuit stratagema

Foriiulianum quod nunc Civitas
austrie appellatur

Utinum quam Romani
Ursini tenebant

annorum obsidione infra quo tempus multa millia hostium Aquilejam occisa sunt Aquilejam cepit et destruxit dictum Atilam inhumaniter sequeando. Deinde ad partes alias Italiae progrediens Civitatem Concordiam Altinum quod nunc Taruisium dicitur Opitergium, Patavium et alias multas delevit. Tandem Beati Leonij Papae I precibus idem Atila extinctus est

alii Atila Patav[ium] a Cividato interfecto
deinde peragrans Veronam Vincentiam Brixiam Bergomum Mediolanum Ticinum Concordiam Altinum Taruisium multasque alias Civitates igne et ferro consumpsit

Post Atile necem sedit in Aquilegensi sede Marcellianus Patha anni XXVIII. Huius tempore Zenon Romanum fastigium gubernabat. Odoacer Ruthenorum dux occiso quodam Augustulo qui Romanum Imperium invadere presumpserat Romam ingreditur et totius Italiae per XIV annos obtinuit principatum, quem Theodoricus Rex Gothorum ad Italiam properans cui dictus Odoacer occurit cum innumerabili exercitu juxta Aquilejam in campis Sbirimij debellavit

XXVIIII

fere per novem annos

Post Marcellianum Marcellinus in sedem instituitur Patriarchalem quam rexit anni XV et non modicum tempore Anastasij Augusti reformavit Ecclesiam et Urbem Aquilejensem quam propter invasionem Atilae invenit plurimum deformatam et quasi totaliter destructam

Stefanus sedit anni XII. Hic sub Justino Christianissimo Imperatore et Theodorico regnante in Italia, qui erat Ariana infectus heresi et Arianos protegebat multa pro fide Catholicha perpessus est sed Christo protegente non solum Ecclesiam, sed totam Provinciam a peste huiusmodi liberavit

Macedonius Patriarcha successit vir planus et pius, qui Justiniani Augusti aliis multis temporibus vitam ducens laudabiliter et per provincias Italiae peragrans fratres mirabiliter in Christo confortabat. Tandem post annos

Huius tempore Gothi imperium Italiae [Hostilia] et Dalmatiae occupaverant

XXVI ab ordinatione sua felici pace quievit.

Huic successit Paulus tempore Justini Imperatoris secundi cuius tempore Longobardi Narsete Patricio duce Italiam intraverunt quorum historiam Paulus historiographus scribit, et dicit Longobardi* p° Castrum Juliense depopulaverunt et totaliter destruxerunt. Hic Paulus Patriarcha timore eorundem Longobardorum ductus cum thesauro et reliquijs Ecclesie ad Gradum Insulam se contulit, quam novam Aquileiam appellavit, et ibi XII Pontificatus sui anno vitam finivit

Longobardi

qui fuit natione Civitaten. *

* p° in foro Julij intrantes civit. Austrie que nunc Castrum Foroiuliensium dicebatur.

Probinus Paulo successit qui anno uno apud Gradum vixit

Helias Patriarcha sedit annis XXII. Hic quia tria capitula Cal-cedon. Concilij suscipere noluit tanquam hereticus reprobatus est. sed Pelagius Papa secundus eidem misit epistolam satis utilem, quam Beatus Gregorius dum esset Cardinalis scripsit, tunc Helias ab errore revocatus de predicti Pape Pelagij consensu XX Episcoporum synodum convocavit et Gradensem insulam que ut predictum nova Aquileia appellata fuit totius Venetie instituit esse metropolim, ad cuius robur Tiberius Augustus devotione ductus Beati Marci sedem quam dudum Helena mater Constantini tulerat de Alexandria Aquilegiam direxit ut ibi decentius veneraretur apud Sti Hermacore sedem ubi p° predicaverat verbum Xpti. Venetie quippe due sunt prima est illa que in antiquitatum historijs continetur, que a Pannonie termino usque ad flumen Danuby in qua etiam Istria comprehenditur protelatur. Cuius Aquilegia olim civitas famosa caput extitit, que etiam caput Italie vocabatur. Secunda Venetia est que apud insulas maris Adriatici

Hic fuit ut dicitur eretica pravitate infectus eo qd tria capitula synodi Calcedon. suscipere noluit

ex collectione populorum primarum Venetiarum post vastationem Attilę et deinde Longobardorum intra Aquas fundata est

Severus Patriarcha successit Heliæ apud Aquilegiam novam, et XV annis sedit: quem Smaragdus Patricius volentem Ravennat. Episcopo adherere cum tribus Episcopis de Grado violenter extrahens cum iniuria Ravennam duxit compellens eundem Severum dicto Ravennaten. Episcopo in tribus damnatis capitulis a Papa Vigilio adherere. Sed iusto dei iudicio Smaragdus Patricius a demonio correptus Constantinopolim remeavit. Severus vero expleto anno uno ad Gradum cum tribus Episcopis rediens non est receptus a populis, nec sibi voluerunt alii Episcopi communicare quia errori Ravenn. Episcopi communicaverat. Sed convocata Synodo X Episcoporum in Mariano idem Severus dans erroris sui libellum a Patribus benigne in Patriam receptus est. Episcopi autem qui dictæ Sinodo interfuerunt sunt hi. Petrus de Altino. Clarissimus de Sabione. Angelus Tridentinus. Junior Veronen. Orontius Vincentinus. Laurentius Bellunen. Rusticus de Taruisio. Fonteius Feltren. * Angelus Ceneten. Maxentius Juliens. et Adrianus Polen. Huius etiam tempore saeviente adhuc multitudine Longobardorum et imperante Mauritio Augusto fames maxima et mortalitas in universam Italiam fuit. * Feltrius

Post obitum Severi Joannes Abbas cum consensu Regis et Agenulfi Longi Ducis Foroiuliensium in Patriarcham in Aquilegia veteri ordinatur in Grado quoque Candianus Episcopus Symati a Romanis instituitur. Candiano defuncto apud Gradum Epiphanius non sine Scismate ordinatur et ex tunc caeperunt nominari Patriarchæ Graden. qui Epiphanius erat Primicerius

Agiulfi Longobardorum Regis

In Grado quoque Candiano defuncto ordinatur Epiphanius Primicerius Notariorum et tunc ortum est Scisma et coepit Gradus Patriarcham habere

sub Regno Adalualdi [illegible] filii Agilulfi.

Rot. Romanorum

Anni tribus

Martianus Patha. sedit annis VIIII

Anni IX.
Hic apud Regem Longobardorum familiaris exstitit cui ipse Rex multum fuit benignus et gratiosus

Fortunatus Patha. sedit annis III

Felix Patha. sedit annis XIIII. Hic apud Regem Longobardorum familiaris exstitit, cui ipse Rex multum fuit benignus et gratiosus

Joanes Patha. sedit annis VIIII

Joanes Patha. sedit annis X

Petrus Patha. sedit annis XIII Justinianus secundus huius tempore fuit et universalis synodus apud Aquilegiam celebratur

Serenus Patha. sedit annum I vir bonus et pius ac omni simplicitate praeditus, et ad Christi servitia pronus.

Sereno aliis [illegible]

et nota quod a Severo Patha. usque ad Calixtum qui sequitur Patha. propter incursionem Roman. non audebant stare in Aquilegia sed habitationem sibi elegerant in Cormon *

* Et nota quod Cormons est castellum Aquileg. quamvis Comes Goritie usurpavit sibi

Sublato itaque de medio Patha. Sereno ei succedit Calixtus vir reverendus ecclesia Tarvisane Archidiaconus qui annitente Liutprando

Rege Longobardorum Regimen Ecclesie Aquilegen. suscepit, et eiusdem Regis suffultus favore Ecclesiam strenue gubernavit. Tandem XL ordinationis sue anno feliciter pace quievit in civitate Austrie, cuius corpus sepultus est in Ecclesia Sti Joannis

Et nota quod a beato Hermagora usque ad hunc Calistum Patriarche antiquitus habitabant in Cormono

* Hoc tempore in Castro Foroiuliano quod nunc Civitas Austrie appellatur Pemmo (aliud exemplare melius Pemmo) dux preerat, Calistus vero in Cormons habitabat de voluntate ducum Foroiuliensium. Videntes in Castro Foroiuliano Episcopus instituitur, ipso vero decedente Amator surrogatur et in Episcopum ordinatur. Calistus autem qui erat vir egregius et nobilitate conspicuus videns quod in diocesi sua cum duce, et Nobilibus Amator Episcopus habitaret, et ipse Calistus rurali vulgo societatis vitam duceret motus est ad iram et ostendit quod valde sibi displicuit, et ad predictam Civitatem veniens Amatorem de Episcopio expulit atque demum idem sibi habitationem statuit. Qua de causa magnam inter Calistum Patriarcham et Pemmonem discordia orta est. Quod plura dux Pemmo contra Patriarcham cum multis Longobardis Nobilibus consilium iniit, et apprehensum eundem Patriarcham ad Castellum Duinum supra mare ut ipsum submergeret duxit, quod Deo prohibente non fecit. Tamen ipsum diebus pluribus tribulationis pane in carcere sustentavit quod Rex Luitprandus audiens contra Pemmonem ducem in iram exarsit, et de ducatu deposuit. Pemmo timore Regis in Sclavorum patriam cum suis fugit. Rex vero dicti Pemmonis filios et omnes qui Pemmoni adhaeserant longo tempore carceribus cruciavit. Post hec Patriarcha Civitatem rediens ibi Ecclesiam et Baptisterium S. Johannis atque Palatium Patriarchale construxit, et Regis suffultus favore Ecclesiam strenue gubernavit. Post hec vero XL ordinationis sue anno feliciter pace quievit cuius corpus in predicta quam construxit Ecclesia requiescit.

Pemmonem
Pemmo
Luitprandus
Pemmonem
* Pemmonem et alios deposuit in carceribus et ibi eos longo tempore cruciavit
* suscepit Patriarcham et Ecclesiam in dicta Civitate construxit.

(Totum hoc additamentum habet et in alio MS. Codice, in quo in principio iisdem fere verbis, quamquam non omnino eodem ordine.)

Sigualdus Patriarcha de genere Primoldi Regis sedit annis XLII et prospere Ecclesiam gubernavit

* Hic natione Civitatensis ibi habitavit. Hic spurius Regis fuit

Stus Paulinus Patriarcha sedit annis XV qui [illegible] in regno

Longobardorum, et in captiuitatem ducto Desiderio ipsorum
Rege una cum uxore et filijs ad gloriosum Karolum Magnum
Imperatorem pro iuribus Ecclesie ampliandis* profectus est
et uir iste mire sanctitatis ab Imperatore Karolo priuilegia
ualde pulchra obtinuit, et ueniens in ciuitatem Austrie multis
in uita miraculis claruit et in morte. Cuius corpus in predicta
ciuitate quiescit et ueneratur

* Aquilegien.

Ursus Patriarcha sedit annis V. Hic post recitatam proclamationem
fratre de Grado insula plebe sijnodali iure subiecta Aqui
legien. Ecclesie cum quidam Venerius sibi nomen Patriarche usurparet

Maxentius Patriarcha sedit annis XXVI ad cuius preces
Beatus Eugenius Papa et Lodouicus Imperator ad instantiam
Lotarij filij dicti Lodouici universalem Sinodum Mantue cele
brauerunt, in qua eodem Maxentio proclamante, quod quidam
Venerius falso sibi nomen Patriarche in Grado insula plebe Ecclesie
Aquilegen usurpauerat, et retractata huiusmodi causa, dictam
synodum declaratum fuit Gradum esse plebem sijnodali iure
Ecclesie Aquilegen subiectam deposito Venerio antedicto

Andreas Patriarcha sedit annis X. Hic proclamatione facta de
Grado, Leonem Papam et Lotarium Imperatorem dictam plebem

obtinuit et adiudicata est Plebs Ecclesie Aquilegien in si-
nodo generali

Venantius Patha sedit anni XIII. iii

Zenoinarius Patha sedit anni XXII. hic etiam suo tempore
dicto Lotario et etiam sub Lodouico eius filio Ecclesiam mirabiliter
gubernauit, et pro Gradensi Plebe reclamauit et eam obtinuit
in Papia

Lupus Patha sedit anni iii. hic a predicto Lodouico in
protectionem suam susceptus est

Valepertus Patha sedit anni XXVI. hic Carolum ii
filium Lodouici a Papa Joane VIII coronatum Rome sole-
nauit

Federicus Patha sedit anni Liii. Iste mirabiliter
Ecclesiam Gubernauit. Huius tempore Imperante Carolo iii. Qui dictus fuit Crassus
Hungarorum gens a seruia egressa in Panoniam, que adiungitur
finibus Ecclesie Aquilegien: primitus uenit, et eiectis Auaris ibi
habitare cepit. Erat enim gens crudelissima carnem comedens
humanam, et sanguinem bibens pro potu, quos Federicus Patha

dum hostiliter evens forum Julium ingenti repressit et longius effugavit, redens Hesperie pacem, que caput extat ytalie. super cuius sepulcrum in Aquilegia est Epitafium

Conditur inferius sanctus patriarcha sepultus
Preclarum nomen cui Federicus erat
Hungarorum rabiem magno moderamine pressit
Fecit et hesperiam pacis habere bonum
Egregius pastor mites dum pasceret agnos
utrique — Semper utrique gregi pabula leta dedit
Hunc deus omnipotens proprio ditavit honore
Post hunc — Post hunc Angelicis consociando chorus
Tu quoque precursor Christi Baptista Johannes
Pontifici meritis auxiliare tuis

~~*XXIII~~ — Leo Patriarcha sedit annis XXII* qui pro libertate ecclesie
* [illegible] — se morti exponens, a quodam* [illegible] Longobardo occisus est cuius Patriarchae
bona omnia Ecclesie aquilegiensi confiscata fuerunt, sententiam Principum ut inferius patebit

Qui electus fuit anno domini VIII^c LXXXVII — Ursus Patriarcha sedit annis XXII* [illegible] tempore Berengarii secundi totus virtuosus et prudens pro Ecclesia multum fuit laboriosus et sollicitus. In civitate Austrie* plenus dierum in pace
* et fuit circa annos domini VIIII^c XVIII — quievit*

Lupus Patriarcha sicut in antiquis — Lupus Patriarcha sedit annis VIIII
Cronicis reperitur sedit annos XVI sed non ita reperitur in privilegiis autenticis cum Berengarius III
qui fuit anno domini VIIII^c XXXI multa privilegia concesserit Patriarche [illegible] Ingelfredo nec
non Rodaldo successoribus suis et largas fecerit donationes.

Engelfredus Patha sedit annis XXIII cui Berengarius secundus et postea Otho primus immunitates et privilegia contulerunt. Hic fuit Nob: genere et omni ~~nec~~ probitate conspicuus

Rodaldus a Lmistius Patha sedit annis XXXXII. Nobilis genere et Nobilior mente ab Imperatoribus Othone 2do et 3o: plura privilegia obtinuit; et inter cetera sententiam Principum coram predictis Imperatoribus obtinuit quod inter placitum et sigentiam habebat Rodaldus Longobardus qui Leonem Patham de quo facta est superius mentio interfecit.

Joanes Patha sedit annis XVIII. Hic ab Othone tertio plura privilegia obtinuit et adversus quendam Ursonem qui se Patham Gradensem dicebat coram Beato Henrico Imperatore cuius uxor fuit Sta Cunegundis Virgo, de gradu plebe sua etiam reclamavit. XVIIII

Poppo Patha venerabilis sedit annis XXVIII hic* in duobus conciliis Rome et Ravene celebratis coram Joane Papa XVIIII et magno Conrado Imperatore adversus Ursonem predictum citatum et vocatum per literas Apostolicas, et non comparentem de gradu plebe predicta proclamavit: In quibus conciliis Gradus adiudicata est plebes Ecclesie Aquilegen: et dictum Ursonem omnesque suos predecessores falso sibi patriarchatus nomen usurpasse, eisque procurante omnes thesauri Ecclesie

Viginti quinque
* Cancellarius magni Conradi Imperatoris

Libri calices Paramenta et alia vasa aurea et argentea et Liber seu Evange
lium quod Beatus Marcus Evangelista propria manu scripsit cum
corporibus sanctorum que propter metum Athile metu Longobardorum ad ipsa
[illegible] Gradum insulam deportata fuerant et cum aliis reliquiis ad Aqui
legiensem Ecclesiam reportata fuerunt. Templum de novo construxit
iste Beatus Pontifex et Monasterium Monialium extra muros Aqu
ilegie quod splendidissime ditavit. templum predictum una cum duobus
Romane Ecclesie Cardinalibus et viginti aliis Episcopis solemniter
consecravit cui consecrationi interfuit Conradus predictus Imperator et
Joannes papa duo [illegible] corpora videlicet Marci Pape et Quirini Episcopi
Martiris transmisit tradens eidem Popponi potestatem super 16 Episcopatus
videlicet Tergestinum Cemonensem Polensem Parentinensem Petenensem
Justinopolitanum Concordiensem Cenetensem Feltrensem Bellunensem.
Paduanum Vicentin. Veronen. Tridentinum Mantuanum atque Comaclum
quam potestatem cum certis Regalibus dictus Conradus concessit atque con
firmavit multa bona fecit pro ipsa Ecclesia que narrare singula
nimis longum esset. Aquilegiensi Ecclesia quiescit in medio Ecclesie
in cuius sepulchro hi versus scripti sunt

Post cineres quos habet muros Aquilegia
Argenti
Hoc templum Poppo cepit quod astra petit
Quod dos amissa dabat Conradus a Caesare
[illegible] sub [illegible] cadere [illegible] nota
[illegible] cuncta [illegible] qui claudit [illegible]
Poppo sacerdotes nunc [illegible] fuit

Poppo sacerdotum lux et decus Ecclesiarum
Gloria Romani spes simul Imperii
Constrictus vinculis humane conditionis
Ecce sub hac mole fit cinis ex homine
Instruit ut Paulus fuit omnibus omnia factus
Iure studens domino dupla talenta suo

Hic locus est testis quibus ipse resplenduit actis

Ille quidem doctis moribus atque probis

Exortans istam Christo fundaverat aulam

Ultima principio quae dedit ora suo

In libro vitae duodena parte locatus — Alias ... leno

Agne dei vivi sub te rogo parce iacenti

Eberardus Patriarcha sedit annis V de quo nihil invenitur dicendum

Gotepoldus Patriarcha sedit annis XVII qui etiam de Gradensi presule proclamavit et tam Alexandrum II quam Henricum Imperatorem III dicta plebs adiudicata est, et utrique super XVI Episcopatus predictos, et de regalibus data potestas. Hic construxit monasterium S. Stephani de Aquilegia* in quo erant canonici regulares nunc autem seculares. Huic etiam concessit et +dedit dictus Imperator ducatum Forijulij et Marchiam Istriae et mu- ita alia. Scriptus est super eius monumentum in Aquilegia hij versus scripti sunt

* extra muros

+ confirmavit eo iure ut censeretur imperij membrum nobilissimum cum decrevisset Ecclesiam Aquileiensem ... subverteret; et ideo a Gregorio Papa VII sacris et omni alia administratione interdictus fuit.

*/ Aliter

Hic Gotepoldus iacet terminus in monumento

Hic Bonus dictus nomine non merito

Sed quia mortalis peior non erat ullus

Christi fili Dei vivi miserere mei

A morte perpetua libera me Domine

Crux [struck out] mihi requies Crux
Crux mihi sancta salus

Rauongerius Episcopus sedit annis IIII

* Ecclo   Sigefredus Episcopus sedit annis VIIII * Hic Enricus III dedit mercatum [illegible] et mutam [illegible] privilegia concessit et concessa [illegible] confirmavit et Urbanus Papa [illegible] omnia confirmavit anno domini M.LXXXVIIII

Enricus Episcopus sedit annis VI

Federicus Episcopus sedit anno I

Vodarlicus XXVIII   Vodalricus Episcopus sedit annis XXXVII hic cum Enrico Imperatore IIII Romam vadens pro ipsius coronatione facta propter discordiam quae erat inter Pascalem Papam et ipsum Enricum Pascalis capitur, et dicto Vodalrico traditur custodiendus cui idem Vodalricus non sicut custos sed sicut humilis servus famulabatur. Factis compositionibus Enricus coronatur et procurante eodem Episcopo pax firma inter Imperatorem et Papam facta est propter quod tam a Papa quam ab Imperatore gratias multas obtinuit

Anno cum Enrico IIII Imperatore Paschalis II Pontifice et Cardinales captos [illegible] quos ipse Imperator ceperat quia eius Episcopos noluerant comprobare

XII   Everardus Episcopus sedit annis VIIII hic de [illegible] Cremoniae

fuit propter eius sanctimoniam
cum vere erectus fuit grathe
licet ipsi se indignum cen Sueda filius Austrie ortus apud eandem plenus dierum operibus mi
debat aliquanto recusasset.
Papula tamen acrius urg migravit ad Christum
tante ne videretur divino
numini adversari Kathedram ea vana proximum succepit ut opes pauperibus ab aedibus
sacris instaurandis impenderet. et bene est secutus res eventus nam ita opem disposuit
ut ipse in suo patriarcatu in quo annos duodecim stetit etatibus ad victum necessaria
sunt indigeret. et Bremariacum in quo natus erat incolebat sic volens locum ubi primum
ingressus est antaponere humilium parentum generis et inopia inmemor et Christum
Pauperem imitatus

Peregrinus
XXXIX

Pelegrinus Kathedram sedit annis XXXI tempore istius Honorius secundus
Papa fuit in Aquilegia. huius etiam tempore a Papa Innocentio II coronatus
Lotarius Imperator cui coronationi interfuit idem Peregrinus et de Regalibus
fuit ab ipso Imperatore Aquilegensis investitus

Gotefridus
XXII
Huius tempore Fride
ricus primus Anno domini
MCLIII ab Adrianum
Papam IIII est coronatus
Imperator

Gotofredus Kathedram sedit annis XII. hic de regali prosapia ortus
Ecclesiam suam magna prudentia gubernavit

Odoalricus
Cognomento
Barbarusse
II

*Sancti Viti

Voldaricus secundus sedit annis XX qui Legatus et Apostolicae
sedis factus Federici Imperatoris consanguineus tam ab Adriano
IIII quam Alexandro III confirmationes privilegiorum obtinuit.
huic etiam dictus Fridericus omnia privilegia Imperialia et Regalia
confirmans Marchiam Istrie et Carniole ducatum et comitatum Fori

Iulij et multa alia loca et castra, et terram inter Plavim et Li-
ventiam incentes concessit et alios concessa confirmavit. Dedit etiam ei-
dem Patriarchae et Ecclesiae Aquilegien. Montem Sylicis cum omnibus suis
appendicijs et post reconciliationem factam inter Alexandrum III et
dictum Imperatorem, fecit idem Imperator dictum Vodalricum Patriarcham
et totum Italiam suum Vicarium Generalem.* hic duplicem habuit lega-
tionem. Iacet in Aquilegia in cuius monumento hij versus sunt.

Alter Vodalricus iacet hic Patriarcha benignus
Fluctivagum [illegible] schismatis Ecclesiam
Rexit ditavit: fratres hos ipse beavit
Cum iustis maneat gaudia possideat

Et cum Venetis pacatus est ad bellum in Syriam profectus est.

* hic duplici legatione scilicet papali et Imperiali decoratus est.

* Ilesum

Pelegrinus nobis sedit annis XIIII iste fecit multa bona Ecclesiae
et inter alia reparavit Ecclesiam Civitatensem* et decoravit multis clenodijs
et fecit tabulam argenteam valde pulcram in dicta Ecclesia sed mirabilem
in Ecclesia Aquilegien. quae ob pastorum incuriam fuit Venetijs pignorata
quam ipsi Veneti hodie pro pretioso servant thesauro. iste prius caput

* Quae cum omnibus et thesauris suis excepta fuit

Hic cum Enrico Dandulo Venetorum Duce cunctis amicitiam contraxe cum Venetis
foedera Tarvisinos [illegible] direptionibus et incendijs [illegible] bellum [illegible]
[illegible] ad quos [illegible] [illegible] confugerant et ipsos intra menia [illegible]
[illegible] urbemque [illegible] natura [illegible] [illegible] [illegible].

Posteriorum Patriarcha [illegible] sedit annis XII [illegible] XVI
rico V et Belone [illegible] confirmationes privilegiorum XIIII
obtinuit, et coram eis, et etiam coram Federico [illegible]

Istrie, quem Dux quidam Bavarie Lodouici nomine tenebat, a Pri-
ncipum sententia obtinuit, et resignatione facta per ipsum Ducem de
huiusmodi Marchionatu, omnes tres Imperatores successive investiverunt
[illegible] Patriarcham de dicto Marchionatu, cui etiam dicto predictus montem
Lysei donavit. Hic multa sanctitatis opera in vita sua fecit, que Deus
post eius mortem ostendit. Nam eius Archa marmorea in Aquilegien.
Ecclesia in aere pendet et visibiliter stans circumquaque IIII° digitos super
terram; nunc autem uno angulo terram tangit modicum, aliis angulis mi-
nime terram tangentibus.

n Cod. Bertoldus XXIII

Bertoldus Patriarcha sedit annis XXVI. Iste filius ducis Mera-
nie, patruus fuit Beate Elysabeth, que fuit filia Regis Ungarie,
cuius Beate Elysabet mater fuit soror dicti Patriarche Bertoldi. Hic
Archiepiscopus Colocensis extitit, qui Friderico ei adherens usque ad
eius depositionem multos honores, multa privilegia et gratias obti-
nuit. Multa bona una cum Patre et Matre Ecclesie Aquilegien. contu-
lerunt et potissime in Carinthia et Marchia et Carniola, cui predi-
ctus Imperator etiam montem Lysei inter alia concessit et tradidit +
Huius tempore Ecelinus de Romano tyrannidem exercebat, et licet
idem Bertoldus indignationem [illegible] pro adherendo Friderico sedis Apo-
stolice incurrisset, ad Romanam Curiam cum magna comitiva Baronum
et Nobilium .... et ibi magnalia ostendens ab Innocentio IIII [illegible]
[illegible] gratiam et Benedictionem obtinuit et rediens a

Al. Cod. Colocensis quisjam in Patriarcham assumptus est.

* De ipsorum patrimonio contulit et ipsa que habebant in Carniola, Marchia et Istria.

\+ Et etiam frater ipsius Patriarche omnia iura que habere poterat in marchionatu Istrie renunciavit coram Imperatore et Principibus [illegible] Patriarcham et Ecclesiam pro eo de iure suo huiusmodi investivi [illegible] factum fuit per dictum Imperatorem.

~~Al. Cod. [illegible]~~
Cui serviebant in mensa du-

Duces Austriae et Carinthiae et specialiter Dux Carinthiae [illegible] sed addit: ad modum [illegible] et Rex Boemiae [illegible] vinum deferebat in mensa. | Curia Romana post aliquo tempore multa dimittens de proprio patrimonio Ecclesiae felici pace quievit iacet in introitu Ecclesiae infra [illegible] fieri fecit Ecclesiam S. Odorici de Utino et etiam Civitatem Austriam muris amplificavit.

* Dicit quod [illegible] intravit Aquileiae Ecclesiam [illegible] fortiter et [illegible] hunc dixit [illegible] in [illegible] et ibi ordinavit [illegible] suum monumentum.

XVIII

Gregorius Patriarcha qui fuit de monte Longo sedit annis XVII mensibus decem et diebus sexdecim. Hic antequam assumptus esset ad Patriarchalem dignitatem existens notarius Papae [illegible] fuit Legatus contra Fridericum iam depositum qui Parmam obsederat. Parmenses videntes auxilium sibi paratum egrediuntur et idem Gregorius una cum Parmensibus exercitum Friderici aggressi sunt et spoliis [illegible] ipsum Fridericum cum exercitu suo non sine magno damno et opprobrio expulerunt. Hic factus Patriarcha [illegible]

Anno domini MCCLII | Indictionum IIII venit Aquilegiam XIII die Januarii sub anno domini MCCLII. Hic gloriosus Antistes multa [illegible] et multas

* LIII

* Carinthiae | guerras pro libertate Ecclesiae suae cum Comitibus Goritiae et [illegible]*

* Et tandem Ecclesiam suam potenter protexit | Supradictus Patriarcha fieri fecit monasterium minorum [illegible] Austriae et aliud pro eisdem fratribus in Utino cum Ecclesia cuius consecrationi interfuit ipse cum multis aliis Episcopis Anno domini MCCLXVI. Tandem anno

*

* Quam intime diligebat cuius corpus iuxta corpus S. Paulini sepelitur | MCCLXVIIII mortuus est in Civitate Austriae* et ibi sepultus eodem anno electus fuit in Patriarcham Aquil. Philippus frater Ducis Carinthiae olim Archiepiscopus Salsburgen. sed privatus fuit per Papam Gregorium X eo quia electio

Quem D. Gregorius X confirmare noluit | Patriarchatus ante dictam electionem fuerit interdicta per Curiam Romanam quia cum Apostolica Sede vacante non confirmaveris, electus fuit in [illegible]

capitaneum suum Julii* tamen in re exeunt ... sedes autem Aquil. * ecclesie Aquilegien vacavit annis IIII

+ Huius tempore capta fuit civitas Austrie proditorie per quosdam castellanos videlicet Joannem Zuchulum et d. Franciscum de Pinzano et Fridericum de Pinzano vicarium dicti Philippi) et quosdam alios faventibus sibi quibusdam de ipsa civitate qui intus erant electi qui obstabant partim capti, partim in exilium eiecti fuerunt et eorum bona accepta. Sed

Sed eodem anno Rex Boemie prout ut ex Paradyso tenetur (et habens ad hoc feudum speciale) misit capitaneum suum cum magno exercitu pro recuperatione patrie Foriiulii qui capitaneus cum venit et Deo volente qui superbis resistit intrinseci proditores sub certis pactis terram capitaneo dederant quam hactenus tenuerant ...

Raymundus Patriarcha sedit annis XXV mense I diebus XVII. Turianus

Hic natione Mediolanen dum esset Episcopus Cumanus factus fuit Patriarcha Aquilegien per Alexandrum Papam et Ecclesiam Romanam nunc per d. Gregorium X anno Domini M.CCLXXIII die undecimo exeunte mense decembri. venit in Forum Julii videlicet Utinum anno Millesimo ducentesimo septuagesimo quarto die sabbati quarto intrante Augusto. In adventu suo cum Goritiensi Comite guerram fecit sed modicum duravit *+ maiorem et longiorem habuit in Istria cum Venetis quas desolavit et vicit. Multa privilegia concessit Utinensibus quos ditavit honoravit et redditibus. Obiit Utini anno* M.CCLXXXXI die sexta exeunte februario sepultus vero Aquilegie in capella S. Ambrosii ante ipsum. In eodem anno die V intrante Martio electus fuit in Patriarcham Aquilegien d. Conradus Dux Polonie unanimiter et concorditer per Capitulum Aquil.

In adventu suo libertatem in patria dedit pacem cum Comite Goritie fecit. Tullum a d. Gerardo recuperavit cui idem d. Gerardus pro feudis receptis fidelitatem debitam cum juramento praestitit.

*+ Accessit idem d. Raymundus anno Dom. M.CCLXXVI (al. LXXVII) ad Rodulphum ... illustrem Romanorum Regem et habito colloquio ad invicem ... Veneti ... civitates Ecclesie et in multis in Istria ceperant ab eodem ... revenerunt ... et cum

Veneti grave bellum inierunt quod annis XI duravit (★ Guerra incepit in M°CC°LXX[illegible]III de mense Martii) tandem sive dicti Veneti Tergestum obsidebant.

Vense sed non fuit confirmatus per curiam Romanam

Dominus Patriarcha volens suis fidelibus subvenire congregato magno exercitu dictis Tergestinis venit in subsidium, quod Veneti sentientes nudo expectato fugere coeperunt reiectis omnibus que habebant clamantes omnes et vociferantes: Alta area i Bravea cha vien el Patriarcha. Tergestini autem videntes auxilium exierunt, et in Venetos irruentes ipsorum multos ceperunt et omnia eorum predia abstulerunt ac Terram quam dicti Veneti de novo fecerant iuxta Tergestum quam vocabant Romagnam penitus destruxerunt. Tandem tracta et proclamata fuit pax Anno Domini M°CCLXXXXI. Idem D. Patriarcha mortuus est Utini et in Aquileiam deportatus sepultus Anno domini M°CCLXXXXIX

Mensibus X

Petrus Patriarcha sedit annum I. Menses VII. hic consecratus in Patriarcham Aquileiensem a Bonifacio Papa VIII in festo Nativitatis S.ti Ioannis Baptiste anno domini M°CCLXXXXVIIII. Modicum supervixit nam obiit in Utino et sepultus fuit in Ecclesia S.te Marie posita super colle Utini ante altare Matris anno D. M°CCCI die decima exeunte Februarii.

Qui existens Episcopus Ravennas

Ottobonus Patriarcha sedit annis XIIII. factus fuit Patriarcha Aquileiensis per Papam Bonifacium VIII anno D. M°CCCII vigesimo die Martii mirabiliter et fortiter rexit Ecclesiam suam multa debita solvit ~~Ecclesie~~ Romane curie. ★ habuit multas guerras devicit et vicit hostes. ★ Vacante sede Papali per mortem Clementis Pape anno domini M°CCCXIIII die X exeunte Aprilis arripuit iter versus Romam ad Cardinalem Lucham Canceorum

★ Ecclesie

★ Fecit Sabinas iuxta Marano fecit Manzanum cum pretio venit Sacilotum anno quo venit. Huius tempore Ricardus de Carmino cum uno exercitu obsedit Spilimbergo

qui citaverat eum ad se unde sperabatur quod dictus Patriarcha crearet in Regem quod minime factum est quia ipso revertente gravi infirmitate detentus obiit anno domini MCCCXV die XIII Januarii in Comitatu Clugentie sepultus est in Castro qui dicitur Arguar

et eum habuit subiectum predictis qui Cividenses favebant ubi multi Castellani contra eum multum damnificavit. Illo tempore Henricus de Strassoldo captus fuit qui Utinensibus favebat et de capitaliis in Utino eodem tempore illi de Budrio rebellaverunt et eum auxilio Comitis Goritie dictum Castrum licet esset fortissimum gentibus et comestibilibus munierunt quod castrum dictus Dominus

Patriarcha obsedit et divino judicio operante nudo cedente illud accepit et nemine de suis leso ipsum destrui fecit et omnes qui intus erant incarceravit. Eodem anno obsedit Castrum Prepoti et ipsum habuit et aliquibus alius mirabilia operatus est. Habuit etiam Castrum occupatum per Rizardum supradictum. Hic Patriarcha fuit ad Imperatorem Enricum in obsidione Brixie et ibi per dictum Imperatorem cum Imperiali auxilio de regalibus suis fuit honorifice investitus et investivit Leopoldum Ducem Austrie et Ducem Carinthie genibus flexis coram ipso stantes (coram dicto Imperatore). Idem D. Patriarcha de eorum feudis dicti duces tenentur coram ipso Domino Imperatore eidem Patriarche servire ad mensam unum eorum in Aula dapiferi existente et alterum in officio pincerne. Anno Domini MCCCVIIII predictus Rizardus veniens ad presentiam D. Ottoboni pro investitione aliquorum feudorum investitus sibi dictis feudis ab ipso Patriarcha amicabiliter accessit. et postea idem Rizardus favente sibi multis Castellanis ut supra dicitur terram Utini invasit et statim retrocessit nam dictus Rizardus decollatus est et vix evasit qui secum erat ~~[illegible]~~ ubi unus de Spilimbergo inter ceteros interfectus

Castonus Patriarcha sedit mensibus VII diebus. Hic ad preces Regis Roberti electus Patriarcha Aquil. per Joannem Papam veniendo Florentiam in forum Julium equitando eo cecidit de equo et mortuus est et Florentie sepultus Anno D. MCCCXVIII die XII exeunte Augusto qui ultimo die anni precedentis creatus fuerat Patriarcha.

Existens Mediolanensis Archiepiscopus.
XXigesimum secundum. Anno D. XXII
ca. festum B. Silvestri

Sedis vacare
XXII

Paganus Patriarcha sedit annis XV hic dum esset Episcopus Paduanus creatus fuit Patriarcha Aquilegiensis per dominum Joannem Papam ~~[illegible]~~ anno domini MCCCXVIIII +

+ Huius tempore Henricus Goritiae Comes in Civitate Tarvisij mortuus est, Anno domini MCCCXXIII Duces Austriae et Carinthiae venerunt in subsidium Regis contra Comitem de la Scala et in foro Julij damna multa intulerunt. Obijt anno domini MCCCXXXII de mense Decembris.

Bertrandus Patriarcha Beatus sedit annis XV mensibus VII diebus VI. Hic fuit oriundus de Castro Sancti Genensis. Iste Antistes multum laboravit pro libertate suae Ecclesiae et multa ipsius iura recuperavit, qui fecit fieri ac depingi Ecclesiam in qua iacet, sepulcrum eius marmoreum in quo conditur fieri fecit. Ipse custos iustitiae amator pauperum pupillorum viduarumque protector anno domini MCCCL senio confectus a suis aemulis crudeliter interfectus est in loco qui dicitur Richinvelda. In ultimo sepulcro multis coruscat miraculis +

+ Bertrandus factus fuit Patriarcha anno domini MCCCXXXIIII et in MCCCXLV Rex Ungariae venit Iaram cum septuaginta milibus equitum et steterunt ibi pluribus diebus et iste dominus Patriarcha ivit ad loquendum cum dicto domino Rege et post recessum domini Patriarchae recessit et ipse Rex cum toto exercitu et reversus est in Ungariam, et Iaratini frumenta vi re ob iniuriam dominio Venetorum subditi fuerunt. Anno MCCCXXXXIX. Comes Goritiae venit in Friulum in servitio[?] Aquileiensis Ecclesiae cum magna gentium comitiva ac praedicto domino Patriarchae pariter cum illis de Savorgnano, et comune Utini tenebant rationes Nobilium Patriae et cum dicto Comite Joannes Franciscus Castellerius, Cucagna, Turianus, Joachinus Purliliae, comune Portus Naonis, Pratenses et Spegnimbergii, Valdepertoldus, et Cavriacii quidam super Forum Julij, et Utinenses, et Civitatenses[?] cum eorum exercitu pariter in Campanea usque ad [illegible] octobris [illegible] ceperunt Paganum Savorgnanum, Danielem et Tricesimum, postque Simone Valvasone, Pagano Savorgnano aliisque Utinensibus civibus Utinum praetendentes [illegible] fugere, et dum mala tempestate compulsi in campanea Gemonae se consedissent ibique novem dies continue mansissent, Bertrandus Patriarcha cum comite Utini magnaque alia comitiva Braunsi[?] ... fuit, et ibi quaedam comitis gentes repertas fregit diruitque[?] Bundilius[?] Braunsini castro praedicto dicti comitis erat qui in contra ... latrones ... manebant eorum vexilla omnia Utinum conduxit quae adhuc in maiore Ecclesia Utinensi retinentur. Rebus ita se habentibus inter Patriarcham et comitem die XI mensis decembris Beatissimus Papa [illegible] indixit.

eodem millesimo Moruzii, Frisani, Sporiaci, Osvaldi et Solumbergii cum suo exercitu singuli pariter cum Mortiano suprascripto comitatu unanimiter nemine discrepante iverunt Utinum [illegible] Danielem, [illegible] et Fri canum et [illegible] receperunt. Postque [illegible] et [illegible] cum Spilimbergio [illegible] Utini Bugam [illegible] receperunt quoniam eam multo tempore [illegible] quam supra commemoratum est quorundam ex Utina Romana familia [illegible] qui dum essent [illegible] Patria [illegible] Germaniam incolebant. Sed non multo post licet bonis omnibus [illegible] in gratiam Bugam iterum [illegible] ceperunt habito de eorum bonis tanto solum quo esset eis mediocriter vivendum. Eodem millesimo CCCL dictus Patriarcha dum esset pariter et Franciscus [illegible], Antonius [illegible] (Cal. [illegible]) Gerardus [illegible] Pretor [illegible] (Adhuc [illegible] existens in [illegible]) Utinum ire velle dixit, cui cum reliqui dissuaderetur quia eum tacite inimici custodiebant, respondit velle ire et si opus erit immolari pro ecclesia Dei, et sic omnes iter ceperunt Utinum versus et cum in campanea quae vulgo dicitur Archivada [illegible] Richinvelda [illegible] comites [illegible] Henricus Spilimbergius [illegible] et quidam alii eos adoriuntur et praelium inter se commiserunt, in quo capto Franco et Gerardo suprascriptis [illegible] Patriarcham praedictum interfecere, cuius corpus Spilimbergii acceperunt positumque super currum cum meretricibus duabus una altera ad caput altera ad pedes Utinum miserunt, dicentes magno cum rubore: Accipite vos Utinenses vestrum sanctum Patriarcham, posque in maiori Utinensi ecclesia quinque menses insepultus fuit. Hic Patriarcha miracula multa ut dicitur fecit, quotidieque facit ut in quodam miraculorum suorum libro apparet. Tertius fuit iste in quo interfectus fuit [illegible] nunquam [illegible] fuit, qui sedit annos XVIIII menses XI (Cod. alius Cod. ann. XVII)

Nicolaus Patriarcha Boemus frater Karoli IIII sedit annis VIII. Hic ex mandato Karoli ex commissione iustitiam fecit de omnibus qui interfuerunt occisioni et morti praedecessoris sui Bertrandi; aliquibus caput amputari, aliquibus membra dividi et sic morte turpissima mori. Hic cum copioso exercitu [illegible] est Patriam

Boemie Regis filius. Electus fuit Patriarcha MCCCLII XVIII Martii. Hic sedit annos VII mens. VIII et dies VIII. Hunc fratrum Caroli [illegible] Moriciani comites [illegible] alii multi exterminarunt et terram [illegible] quo tempore dicti Patriarchae [illegible]

Spilimbergiorum capitaneum fratrem Ioannem Francisci Castellum Petrum eius filium et alium quendam qui ibi erant occi- | virilis et audax in operibus suis Ecclesiam suam necnon Patriam bene gubernavit. Tandem mortuus et sepultus in Utino in sepulcro praedecessoris sui Bertrandi

sit, et funere sequenti III Xembris ipsi Comiti Francisco ... fuit caput, et postea nigris vestibus indutus ...

super equum quadam lancea circumcirciter Utini moenia portatum tandem super porta quae in castrum ducit positum fuit

Sabato sequenti Germanum Francisci (Castellum de ...) captum cum quodam eius fratre et filio XVI Septembris decapi-

tari fecit. Anno MCCCLIIII interveniente Venetis castrum ... fecit et ... Utinensi destructi ...

... Utinum ... etiam Spilimbergi castrum ... aliis ... omnibus ... Spilimbergii

suspendit anno vero sequenti ... Utini Francisci ... Castellum de ... fecit

... Castellum et brevi ... tempore transit ... de Bertrandi praedecessoris sui morte vindictam

sumere ... Quo tempore ... Bohemiae Regis filius et ... Romanorum

Rex ... Romanam ... deinde ad Utini castrum et domo recessit ut Romam iret Imperialis

coronae accipiendae gratia quia ab Ecclesia ... Imperator vocatus erat ... ut dicebatur ...

... venisset Nicolaus ... eius frater cum pluribus aliis inter quos fuerunt ...

Spilimbergius, Franciscus et ... Savorgnani, et ... Comitatus est anno MCCCLV ...

Romanorum Regis et Imperatoris ... Iulium ... XX...

Ianuarii, et cum Romam pervenisset ... Cardinalis qui Innocentii Papae Legatus erat Romae

in S. Petri ... cum laudibus et solemnitatibus praefatis Innocentii Imperiali stemmate est coronatus. ...

... multos creavit milites inter quos fuit ... Spilimbergius qui quarto loco

creatus fuit et ... suae fuit post vero ipsum numerum ... fuerunt ... videlicet Franciscus Sa-

vorgnanus et ... Savorgnanus et ... de ... et post eorum creationem ... M et L ... creati fuerunt ... re-

versi sunt omnes cum gaudio et exultatione post quae ... in Civitatem Belluni migravit et ingressus ...

universae ... diem suum obiit. ... MCCCLVIII die III exeunte Iulio ... Utinum ... in

Ecclesia ante altare ... ubi presbiter ... qui confessionem facit tumulatum fuit

Ludovicus Ratha sedit annis III hic de la Turre natione fuit pro
prodicione sua deposito duce Austriæ capitur et quamplures Nobiles
cum eo usque Vienam ducuntur qui timentes sententiam capitalem eum
reliquerunt etiam ad patriam venerunt. videns dux quod illusus erat a nobilis dimi
sit et Ratham cumque sociavit usque in Patriam illo anno dux rehabuit Marzanum
et recepit eum sed post recessum ducis cum gente sua recuperatum est Marza
num et remansit in Libertate

De Mediolano sedit
annis VI menses II dies IX
factus Ratha anno dom. MCCC
LVIIII suo quo tempore de S[illegible]
Daniele dictus Carnea
[illegible] inferiora Carnea
Castrum MCCCLXI XX
Martii [illegible] [illegible]
vendaque Ratha praedictus
ad dictum [illegible] restitutionem
[illegible] noluit tradi et inde
que favente Bertoldus et
Enricus Spilimbergi dictus
affines arma capiunt et [illegible]
villam atque Vacilum quæ Ludo
vici erant combusserunt [illegible]

comes Ratha gentes ad Savorgnani villam in Lohenbergi [illegible] et [illegible] Spilimbergios misit quos sentientes
Spilimbergii arma ceperunt et in ipsos irruerunt quos interfecto quodam [illegible] [illegible] multi vulnerantur
reliquis se ad S. Danielem recipientibus eodem Millesimo tertio decima Augusti [illegible] equites in [illegible] Forum Iulium
venerunt apud villam [illegible] prope [illegible] quam [illegible] Austriæ dux ad [illegible] [illegible] prope [illegible]
[illegible] ante se miserat et pro Glemonenses Brumpergii [illegible] [illegible] [illegible] et quia
[illegible] ducis mercatores Glemonenses [illegible] Brumpergii et S. Danielis [illegible] et non [illegible] [illegible]
rerum restitutio XVIII vero Augusti cum eis pariter et Spilimbergii [illegible] [illegible] et [illegible] S. Dani
elem [illegible] et dum illic quindecim dies manserunt [illegible] villam combusserunt [illegible] deinde recedentes
[illegible] se receperunt [illegible] diebus VII manentes [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] pacto quod homines
[illegible] eorum essent [illegible] eodem M° XXVIII Augusti Rodulfus et Federicus Austriæ duces [illegible] [illegible]
[illegible] equitum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] deinde Marzano et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Abatem Juramento [illegible] [illegible] ante [illegible] [illegible] dies [illegible] [illegible] inter eos et
Ludovicum Ratham pacta contracta [illegible] pro idem Ratha cum [illegible] [illegible] [illegible] quos duces [illegible]
Vienam [illegible] [illegible] [illegible] expectaret et deinde simul ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] sicut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in domo [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] interpretationem [illegible] [illegible] domum suam et [illegible] post eum et [illegible] [illegible]

Henrici Goritie quandam eius filiam, cuidam Austrie duci fratri in uxorem dedit. Deinde Rodulfus dux Austrie recessit a dicto castro quo in S. Michaelis festo servavit, ubi cum Venetos timore maximo fecit, ubi diebus VII mansit inde discedens duorum dierum spatio in terram Utinum pervenit: et tunc Franciscus Savorgnanus et Simon Valvasonus ducem precedentes Austriam secum Viennam pariter pervenerunt ubi omnes sine ducis licentia inde non recedere juraverunt; et anno MCCCLXIII secunda Martii Franciscus et Simon supradicti audientes quedam verba que eis displicuere sine licentia recesserunt eadem [illegible] venientes Civitatem et [illegible] Manzano, [illegible] Cividenum terram decreverunt deinde ad [illegible] se recipientes quasdam domos combusserunt [illegible] et interfecerunt multos [illegible] Quadrivii et [illegible] recuperaverunt. [illegible] dicti Franciscus Savorgnanus et Simon Valvasonus in gratiam pervenerunt qui etiam et sine licentia Vienna recesserunt veniam eos dux necessario dare voluerat.

+XV

* Hic primi Caroli extitit Comes atque Vicarius
* Plura a Carolo Cesare privilegia obtinuit cum quo et Januensibus contra Venetos contracta liga superati cum fuere et depopulari [illegible]
* Cum Venetis multa certamina in mari et in terra recuperavit [illegible] et fere ad nichilum redierunt

[M]arquardus Patriarcha Beninius sedit annis XXII. Hic pro Ecclesia sua cum Venetis pluribus annis guerram duxit. Illo tempore legam fecit cum D. Rege Ungarie cum Comite Goritie cum Januensibus cum Paduano et devicti sunt. Hic multa bona operatus est que causa brevitatis omitto. Et item Patriarcha fecit cohoperire Ecclesiam Aquilegien. S.te Marie Virginis et fecit eam multum bene et pulchre ornare que multis annis extiterat ruinata et plana ne pridem et arcus et pessimis erat propter terremotum olim factum in conversione S. Pauli in MCCCLVIII. postmodum feliciter [illegible] quievit anno Dom. MCCCLXXXI die III Januarij.

+MCCCLXXXII

Imperator contulit ordinem Patriarche et Ecclesie Aquilegien. [illegible] censum pecuniarium de Florentia quem annuum solvebant Florentini Imperatori

Anno Domini MCCCLXXXI tempore quo sedes Aquilegien. vacabat
omni Patrie tursa terre Castella Populi petebant auxilium ac alto Dei
concilio ut Deus omnipotens tribueret eis propugnatorem utilem et tutorem — Sic res processit in acta
sicut divina providentia in re disposuit. Contigit quod Dominus Apostolicus
mitteret quemdam virum dominum solemnem videlicet Dominum Philippum
de Alençonio Cardinalem ad partes Foriiulii in Patriarcham et Rectorem
erat quedam Nesciis et partium divisio scilicet Utrium terrarum et ipsi
eorum quedam partes receperunt predictum Philippum in Patriarcham veneren-
ter et reverenter quedam vero restiterunt et renuerunt.+ Unde decretum fuit
& eundem Cardinalem et eius Vicarium pro omnibus urbibus terris et villis nostris
et aliis resistentibus imponeret interdictum sicut fuit in terra Utini et aliis
et in confinibus et complicibus suis et sic factum fuit et positum interdictum
omnibus resistentibus et nolentibus ei obedire tanquam Patriarche. Isto anno quo im-
positum fuit interdictum regnabat valida pestis Epidemie in terra Utini
et in toto orbe, et decedebant in Utino in die quasi quinquaginta l. interdum plures
et incepit ista pestis de mense Martii et duravit usque totum augustum et mortui
sunt isto anno quasi viginti millia Christianorum, et tempore erant fuerunt
novem Sacerdotes vel quinque profani qui celebrabant in faciem Ecclesie et
cum illis quatuor vel quinque Sacerdotibus omnes mortui sepulti sunt. Finita
peste idem Philippus Cardinalis videns partes adversantes sibi et nolentes
obedire ei quia in commendam nolebant eum, vadit et deponere Pileum
et accipere biretum Patriarchatem Ecclesie Aquilegiensis ipsi volentes ei obedire
tanquam Patriarche et vero pastori sin autem non. Ipse autem renuens et
nolens deponere Pileum sperans ascendere ad summum apicem ateligi.

+ Quapropter Franc.tus de Caravis cum magna familia in Philippi Patriarche electi subsidium contra Utinenses venit qui auxilium et gentes acceperunt a Dominis Venetorum et in patria totum fuit magnum bellum istis temporibus et licet dictus Franciscus Caravium Sauorgnanum Fossetum et alia multa patrie loca tandem a Dominis gentes propter Sauorgnanum, Utinenses cum quibus fuerant cum Venetorum Senatu pro eo fuerat Leonardus Dominus Dux Venetiarum quod Patriarcham annos VI duravit et postea dictus Patriarcha mortuus fuit Rome quo tempore scisma erat et Imperium turbabat Imperatore vacante

in Cyprum recessit a partibus Forijulij et adhesit D. Francisco

antiquo de Zaravia Paduano qui Franciscus dedit se pro Capitaneo mandam Joannem Daz qui veniens cum magna societate in Forojulium cepit

Castrum Bruarium Sacilum S.to Vitum Savorgnanum Valvasonum, et alia multa Fortilitia

multas terras* et castra et fortalitia et intravit etiam Aquilegiam in die Parasceven Ecclesiam violaverunt devastaverunt mulieres homines ceperunt occiderunt et alia multa enormia in dicta Ecclesia sine Civitate comiserunt, et fere totas Villas Forijulij cremaverunt, et duravit ista guerra ab ipsius incohatione usque ad septenium. Tempore huius guerre Utinenses miserunt ad Dnum Apostolicum Urbanum VI ad Civitatem Janue rogantes eum ut miteret eis unum Pastorem et Patriarcham, et direxit eis unum Cardinalem Jarostomilanum Legatum, et venit Utinum, et stetit ibi unum annum, et postea recessit, et multa bona secum detulit, sed paulo post Dnus Apostolicus direxit quosdam solemnes viros et Dnos Legatos+ ut inquirerent quas causas et quas personas decieret ne predicto domino Philippo Cardinali obediretur tanquam ~~Cardinali~~ Patriarche. Qui ut repugnantes viderent factiones et promptiores ad concordiam et compositiones suspenderunt interdictum usque ad eorum beneplacitum et absoluti illis profanis Sacerdotibus in supradictis Canonici et alij Sacerdotes ceperunt celebrare divina officia quod non debebant facere in ... Sacerdotum ... nisi ... * Post hec domini Legati iverunt Ungariam exponendo negotia sua coram Rege prout a Sede Apostolica data sunt erunt in mandatis. Quorum Legatorum unus ibidem mortuus est. Reliqui revertentes et redeuntes ad partes Forijulij invenerunt ~~[illegible]~~ partes adversas rebelliores quam prius tunc denuo revocaverunt interdictum et ~~[illegible]~~ maior orta est. Tamen post longum spatium temporis compositio facta est et promiserunt

+ Videlicet Dnum Episcopum Bidjnerinum de Mediolano et Dnum Abbatem

* Sic aperta gratia omnes fuerunt absoluti a vinculo excommunicationis sed non a vinculo irregularitatis et hoc adversarij Sancti Evangelij Xpi manifeste fuerunt deinceps semper stare celebrare mandatis

+ ij

et promiserunt partes aduersantes obedire dicto dnūo Philippo Cardinali et eum recipere in Patriam, et receperunt eum sed durauit tempore parto. Unde

dnūus Cardinalis uidens sese illusum recessit a Forojulij et transfretauit et iuit usque Paduam deinde Romam ibi initio Concilio misit exercitum maiorem priore qui totam patriam destruxit. teramq Utini obsedit,* et in summo discrimine posuit tandem Utinenses exeuntes fortiter cum suo exercitu de Utino miserunt in fugam agressores occisis fere omnibus et acceptis bombardis, machinis et balistris, cum magna preda Utinenses habuerunt victoriam magnam Deo sic volente cui laus et gloria

* Furum Aque recepit nec malere poterant nisi ex abundantia pluuie que sepius deo fauente pluebat molebant granum uel intardum cum pistrinj

Finita guerra Patriaq euacuatj rebus omnibus Utinis Cremati fame ex rectia Plage. hi non ualentes ulterius guerram facere uidentes se desertos ex utraque parte concordiam querunt insimul, et sic factum est nuntios ex utraque parte mitentes dnūm Apostolicum sunt consulti ut miteret eis unum Patriarcham siue Pastorem utilem et benignum qui aquiescens verbis et literis eorum elegit unum virum videlicet Joanem de Morauia frater Marchionis et frater Regis Boemie non tamen legitimum sed spurium. Nuntij vero redierunt cum gaudio suamq imbaxiatam nunptiauerunt et omnes exultauerunt gaudio magno ualde

Joanes de Morauia Patria Aquilegien sedit annis VI diebus XI Menses XI cum ipse uenisset in Forumiulij reuerenter susceptus est in Patriam tandem inimicitia orta est inter dnūm Patriarcham et dnūm Federicum Nobilem de Sauorgnano ex parte hominum conquerentium et accusantium dnūm Federicum et ex parte sue. Honerce que suo hic ... Lamahony

faciebat circam dictus dnus Raphael aeuocans eundem dnum Federicum in multis qui Raphael eo quod erat de parentela dicte Boneuce supradicti domini Federici credidit et assentiuit uerbis suis ambagijs,* et res et uis deuenit quod dictus dnus Federicus una die in capella sua a nonullis hominibus peruersis interfectus est. Vulgata eiusius morte dictus Rico in impietu furoris trucidatus est ab Utinensibus super platea comunis Utini Horuera eiusius domini Federici tandem post temporis cursum interemptus est et Raphael recessit Utini ante . . . ante mortem suis Patri in anno M^o CCCLXXXXIIII die XII octobris et sepultus in Utino in ecclesia maiori ante altare maius clam et in nocte aliis sacerdotibus in sepulcro olim Patris Nicolai parentis sui

* Unde idem dnus Federicus cum consilio amicorum recessit a terra Utini causa euitandi scandalum et transtulit se Kinxano. et Raphael recessit Sofumbergh et ad Ciuitatem Austrie et ibi permansit aliquod tempus. Tandem dnus Federicus cum consilio amicorum Ciuitatensium Utinensium Bouiensium et ciuiorum fere omnium reuersus est in terram Utini cum magna comitatu. Scientes autem inimici eius quod erat in terra Utini consilium inierunt in quo eum morti traderent. Sic res reuocauit in acie. Venientes aute inimici eius et descendentes ab equis intrantes ecclesiam et ipso aspiciente de mox unus eorum porrigens manum dexteram ut moris est amicitie salutauit eum. Alij uero irruentes in eum ei inuadentes eum cruce recisa succubuit mortuus et occiso in capella sua. Illi ascendentes equos ceperunt fugam quia illo die erat magna pluuia et uentus. Oh quam grande nefas quod tantum paluere oh quam magnus dolor et luctus fuit in terra Utini post mortem uero supradicti dni Federici res permansit inulta non post longum temporis spatium. Tunc Raphael permansit in Ciuitate Austria et intelligens quod dnus Federicus erat occisus ipsi qui occiderunt exinde fuerunt in exilium cum Raphael et recepti in domibus qui possidebant aliqui Sofumbergum iuerunt et alij alibi et illi qui mortem dni Federici fuerunt sunt hij Enricus de Leon Andreas Hasinquera cum fratribus suis et alij quidam auunculus supradicte Boneuce dni Federici et ipse similiter in Castinum a . . . cum impetu in platea comunis Utini letaliter . . . percussus est. Raphael uero recedens a Ciuitate iuit Sofumbergum et stetit ibi et illo anno ipse cepit . . . dnum Danielem et idem Marcellus interfecit duos fratres et filios Conradi et . . . Conradum captiuum et post aliquod tempus compositione facta cum Raphael promiserunt illi de . . . Daniele redire ei ac . . . reedificare quamdam domum in qua solebat Raphael ascendere et habitare in ea quam domum ruinauerunt illi de . . . Daniele propter superbiam eorum et facta est pax inter dnum Raphaelem et illos de . . . et

dimisit D. Conradum quem captum habebat et inde eum post aliquas redemptionem. Eo anno, quo receptus fuit Locus S. Danielis, Varnerius Zanovella, lote proditorie cepit castrum Montani et expulit Dnum Thadeum cuius erat castrum et ibi guerram notabilem incepit cum Patha. sed facta pace vel supervenientibus dicti facta est etiam pax inter Thadeum et Varnerium et restituit sibi castrum suum. Eo etiam anno Patha. multum minabat Utinensibus et ideo nolebant exire de Utino et multi capti fuerunt et conducti usque ad Toream et multas pecunias ab eis extorquerunt et in relevatione. Tandem pax orta est inter amicos et inimicos videlicet dnum Patham et amicos Dni Federici et filios nobilis viri q. Tristano et q. Francisco de Savorgnano et post conventionem eorum venit Utinum ubi postquam diebus aliquibus stetisset, Tristanus Savorgnanus Federici interfecti filius in Utine levavit et Patham comites fuerunt in castro et deinde portam interrizere fecit omnia eius bona exportari + cuius corpus in Ecclesia Dnae Mariae de Castro fuit tumulatum. Deinde quia favebat quodam turari vela exumatum fuit et in maiorem Ecclesiam delatum ibi iacet sepultus.

Quinquagesimo Ioanni successit Antonius de Zheta Patha. Aquil. qui ab ordinatione sua usque ad recessum eius sedit annis VII + quia et Menses II non esset sanus in corpore + tamen sanus consilii mammas mulierum sugebat propter infirmitatem quam habebat + Malandrinas multos qui erant trans Lisentium dispersit et destruxit et fortalitia eorum et propugnacula quae habebant in nemoribus igne tradidit. Tandem Patha. fit exosus omnibus quia erat nimis avarus et non expendebat Large sicut praedecessores sui vescebatur leguminibus cum lacte et lactucis crudis et nihil non dabat aliquid lucrum mecanicis, sed solummodo accumulabat pecunias. Habens autem bursam plenam usque LX millia duc. et ultra cepit iter suum peritum et venit Romam

+ quia pro maiori parte podagrae laborabat

+ Ubi idem Patha. fecit se portare trans Lisentium in quibusdam desertis ubi erant Raptores et pillones latrones qui saepius veniebant in Foriiulii praedabant et homines capiebant et ipsos ad speluncas eorum ducebant et imponebant eis compeditiones et postea dimittebant eos ibi donec moriebantur ibi. Qui cum venirent cum omnibus filiis quae habebant dnum Patham secundum temporis necessitatem pro et more est patriae.

Vid. quod iste Antonius incepit pro resignare pro [illegible]

promittens redire et non rediit, et ibi factus est Cardinalis

Antonius de Portugruario Patriarcha Aquilegien. venit Aquilegiam sive applicuit in M.CCCCII die VIII mensis Aprilis, et celebravit missam suam novellam eodem anno in die S. Lucae Evangelistae et frater eius q. Nicolaus Claudus eodem die duxit uxorem de la Trechina nam ante idem Antonius erat Episcopus Concordiensis, et erat valde dilectus Papae Bonifatio IX eo quod ipse fuerat servitor eius et ideo post recessum supradicti Antonij Caetani elegit eum cum voluntate et consensu fere omnium Castellanorum Civium Dominorum Prelatorum omniumque hominum in patria existentium, et misit eum ad partes Foroiulij ipse fuit [illegible] tantum receptus atque [illegible] et ei obedierunt usque dum voluerunt. Sed non post multum temporis spatium aliqui Civitatenses indignati sunt spernentes eum atque dicentes cuius filius est iste Filius enim pelliparij est. Ubi est Nobilitas eius ubi milites, et sic fremebant et stridebant dentibus et dicebant hic non facit iustitiam nec iudicium tenet quare ergo debemus ei obedire ex quo non potest facere iudicium et iustitiam, sed quid plura tunc omnes isti rebelles ligam et unionem invicem fecerunt mittentes etiam literas Dno Apostolico querimoniam super eo facientes ipsumque accusando in multis rogitando Dnum Apostolicum ut privaret eum et alium eis daret Patriarcham. Quibus auditis et intellectis eundem Patriarcham citari fecit sub poena X millium duc. quod si non compareret infra X dies coram Dno Papa quod ipse esset privatus a dignitate Patriarchali sed ad petitionem illorum Civitatensium et Collegatorum eorum dedit eis novum

Patriarcham

ipsos malandrinos fortilitia propugnacula eorum existentia in nemoribus in montibus arcubus sive in cavernis taliter destruxerunt et flammis ignium tradiderunt et de cetero magnum tempus locum [illegible] non visitaverunt et cum prosperitate redierunt magna militum copia

+ Et dictus Antus creatus fuit Patha MCCCCX (Alij ad a. MCCCCII) et p° eius anno capitaneus Portus Gruarensis cum Comunitate furtive intraverunt Castrum Zoppole et cum combusserunt et in eo Dnum Joanninum de Ragonea qui in dicto castro habebat uxorem suam filios et filias excepto clerico eius filio et magna crudelitas fuit facta. Deinde convocato parlamento Patha cum tota Patria contra Portugruarenses ivit ubi cum paucos dies stetisset reversus est, et nihil factum fuit. Postque inter Civitatenses dicta odia maxima orta est pro aliqui [illegible] Patham [illegible] non et qui cum eo erant (maximi alij [illegible] nolebant) [illegible] Civitatenses [illegible] [illegible] Glemonenses. Alij omnes cum eo habebant (maximi alij [illegible] et alij eum [illegible]) [illegible] Patria orta de hoc fuit [illegible] [illegible]

Patriarcham similiter nomine Antonius qui extiterat Episcopus Concordi + ensis qui ante venient cum eodem Papa Gregorio sive Errorio et merito Errorio quia toti mundo errorem contulit, et venerunt ad Civitatem Austriae Antonius receptus est in Patriarcham eorum et ex voluntate et consensu Ve * netorum. Largitus est Patriarcha Antonius de Portugruario Utinensibus censum et proventus respondentes Camerae Patriarchali Civitatensi et ipsi Utinenses eundem censum et proventus sive officium largiti sunt Veneti, et ipsi Veneti largiti sunt illi Antonio Patriarchae eorum. Quod censum ascendit ad summam Mille ducatorum et sic fungebantur de officiis propriis, et eorum Patriarcha. Hic nota quod iste Patriarcha Antonius de Portugruario vidit se ita accusatum antequam Papa Gregorius veniret ad partes Foriiulii misit literas et nuntios excusando se quod Papa nolens audire literas nec nuntios intelligere misit eum iterato privari eo quod personaliter non comparuisset coram eo. Sed divina potentia fuente illo anno omnes Principes omnes Barones similiter et omnes magnati simi liter et omnes Prelati totius mundi clamati uniti sunt ut generale teneret consilium in Civitate Pisarum super facto Schismatis dudum regnante tem poribus preteritis videlicet fere XXXII annos et factum est ut Papa Gregorius qui putabatur verus pastor et Benedictus qui putabatur Antipapa uterque deponerentur et eligi deberet unus qui totius orbis esse deberet verus rector et pastor. Appropinquante termino videlicet in Annuntiatione Beatae Mariae Virginis omnes Ambaxiatores omnium Principum omnium Prelatorum pervenerunt ad predictam Civitatem Pisarum quorum numerus fuit usque ad summam XX milium, qui cum omnes eidem vero consensissent Gregorius retrocessit nec voluit comparere. Modo redeunte tergo venit ad partes Foriiulii ad Civitatem Austriam in die Pentecostes cum quibusdam Cardinalibus et aliis de gente Regis

* Vel. Nota hic duo Patriarchae erant unus in Utino alter in Civitate Austriae tunc erant Cardinales et ambo uno nomine appellabantur Antonius

+ Antonius de Ponte Concor diensis Episcopus per Gregorium Pontificem factus est Creatus fuit Patriarcha et confirmatus sed quia Patriarchatum in pace habere non potuit Romam se contulit ubi dum sine Patriarchatu et Episco patu maneret hac luce functus est

Aquileię et alij multi Furlani, et successiue omnibus Rebellibus dñi

Patriarchę Antonio de porto gruario ibique stetit et in magna reuerentia extitit

habitus ab ijsdem, et stetit in Ciuitate Austriae usque ad Natiuitatem Beatae Marię Vir-

ginis et recedente eorum gente sua, et aliquibus Cardinalibus non multis sed

tantum duobus, gentes siue Stipendiarij domini Patriarchę et Utinensium insequu-

tur eos, eosque ceperunt mortuos tradiderunt omnia bona eorum rapuerunt. Papa

vero euasit solus cum quibusdam ceteri capti et depredati fuerunt

omnibus bonis eorum, et uoluerunt dicere aliqui, siue dicunt quod idem

Papa amiserat omnibus computatis vel usque ad LX millia Ducatorum

et transfretauit usque ad Apuliam et ibi permansit cum Ladislao Regis

Anno Dñi eo anno scilicet M.CCCX circa festum S.ti Ioannis Baptiste Car-

dinales qui tunc erant Pisis cum consensu et voluntate et deliberatione

omnium qui ibidem conuenerant elegerunt in Summum Pontificem

quendam Cardinalem qui prius extiterat Archiepiscopus Mediolanen.

cui impositum est nomen Alexander postquam electus est in Papam

priuauit omnes adherentes Gregorio et ei obedientes similiter excom-

municauit Gregorium et Benedictum, et omnes tenentes heresim eorum

Antonium vero Patriarcham confirmauit in pristinum statum Patriarchatus

et tunc idem Antonius Patriarcha videns Rebelles nolentes ei obedire

cepit guerram cum eis, et multa damna intulit eis et ipsi econtrario

multa maiora damna et pericula inimici eius pertulerunt. Gregorio

dictus vero qui, vocabatur Antipapa resignauit et noluit vocari am-

plius Papa, et iuit ad partes suas. Eo vero anno mortuus est idem

Alexander in Ciuitate Bononię et ibi sepultus. Post mortem vero

dicti Alexandri electus est in Papam Cardinalis Bononiensis cui

cui impositum est nomen Ioanes et idem Ioannes confirmauit eundem Antonium supradictum in Cathem. Illo uero anno Ciuitatem dediti sunt Comiti de Ortimburg eiq adheserunt cum omnibus Collegatis suis, et idem comes uenit Ciuitatem Austrie plusquam cum ducentis equis et cepit Montemfalconum, et imposuit gentem suam intus, et expulit omnes pro[...] uraves exceptis quatuor, et obtinuit eundem Locum circa duos annos et plus similiter Carnea Tulmetium Glemona Spilimberg Saluasonum [...] Utus Brauicra Portulis Maranum, et omnes Foriiulmentum obediebant illi Comiti tanquam Vicario Imperatoris exceptis Utino, Portu Gruppek Sacilo et aliis paucis locis et Villis qui circa omnes fideles erant Dno Cathe propter Inuidiem Ciuitatensium

Anno Domini M CCCCX die ultima Augusti incepit Guera inter Ciuitaten et Utinen nam antea non habuerunt guerram adinuicem sed tantummodo Cathe litigauit cum eis et econtrario propter inobedientiam illorum rebellatorum partium aduersarum nam idem Cathe etiam bellatus est cum inimicis suis circa duos annos et plus antequam Utinen de[...] Adarent Ciuitaten et durauit guera illa circa duos menses inter eos. Hoc tempore die X septembris Glemonenses cremaverunt uillam Taccent et domos dni Doimi qui ibi edificare fecerat de nouo ipsas [...]unditus ruina uerunt. In mense Augusti antequam Utinenses discederent partes omni[...] nus Castrum de Sers captum fuit a gente dni Cathe et similiter Fonta nam Donam et post paucum temporis spatium quidam Lombardus Traditor existens tunc Capitaneus eiusdem Castri proditorie breui pretio Mille ducatorum tradidit eundem locum Glemonensibus et post modum clamor recessit ad partes suas. Castrum Fontane sorg

remansit in potestate et dominio Abb. Utini et nobilissimi militis Dñi Tristani de Savorgnano, et ipsum multum fortificavit et tenuit pro se. Domini vero et dominae eiusdem loci expulsi sunt, nec fuit eis datum cuiquam sed post adventum Dñi Pipi restitutum est eis Castrum.

Anno domini MCCCCXI die ultima Februarij expiraverunt Treugae inter utrasque partes, et decem diebus post, et die XXI Aprilis incepit iterum Guerra. Item die III Junij Foroiulien. cum exercitu suo aggressi sunt Villam de Mortegliano et Villam Bruzzoli, illo die gentes Utinensium iverunt in eos, et multi capti sunt parte ex utraque et multi vulnerati, et capitaneus exercitus Utinensium captus est a Foroiuliensibus fere cum XX alijs et conducti fuerunt ad Foroiulium Austriae sed post III dies dimiserunt eos remeare ad terram Utini exceptis Bruriensibus et aliquibus rusticis, quibus imposuerunt compositionem sive taleam.

Item XXI Julij factae sunt Treugae inter Utinen. et Foroiulien. et partes ad invicem X dies causa recoligendi Bladum quod in campis erant. Et die XXIII Julij fuit magna tempestas in Utino, et die praecedente fuit magnus imber sive inundatio aquarum. Tunc prorogaverunt Treugas da Ueso in octo diebus et de decem in decem usque ad penultimam diem septembris, et die ultimo septembris Foroiulien. cum quibusdam Ungheris quos proditorie fecerunt venire in terram nostram quia omnis fere patria sperabat pacem habere et nihil dubitabant quin non esset pax. Foroiulien. cum Ungaris illis iverunt ad villam Morteglani et fecerunt magnam praedam, fecerunt villam, fremaverunt et asterunt. Monte Lazeonum devenerunt, et ibi devoraverunt omnia quae spoliaverunt deinde venerunt ad villam Bagnaci, eamque cremaverunt et destruxerunt

omnia quecumque potuerunt et abierunt, et die VIII septembris Ungari iterum venerunt ad portam Utini, que dicitur porta Aquilegie, et multa animalia ceperunt, et ex Ungaris capti fuerunt quamplures et occisi, sed ex Utinensibus quatuor capti fuerunt et unus acriter vulneratus.

Item die XIII octobris exercitus Fraibaben iverunt ad Villam ordinem Jugstanum Bareglianum Selaunichum, et ibi aliqua animalia spoliaverunt et abierunt. Item die prima Novembris treuge facte sunt inter partes per XX dies, et die XXI Novembris expiraverunt treuge et sic ex utraque parte usque ad octo dies supersederunt et non spoliaverunt. Item XXVIII applicuit ad partes Forojulii exercitus Regis Ungarie cum XL milibus quorum ductor sive capitaneus erat quidam Florentinus nomine Pipo.[+] Considerantes autem Utinenses non posse obsistere contra tam multitudinem magnam equitum armatorum proposuerunt fere omnes velle obedire dno Regi Ungarie tanquam Imperatori, et deliberatione facta miserunt solemnes Ambasciatores scilicet D. Michaelem de Rabatto et alios plures ad dictum dnum Pipo et ipse idem dnus Pipo audivit et exaudivit eos, et recepit eos ad obedientiam et facta pax inter omnes partes Patrie Forojulii die VI in die S. Nicolai confessoris cuius nomen sit benedictum in secula seculorum Amen.

+ eodem MCCCCXI Filipus Florentinus cum decem milibus equitum patriam est ingressus cui Utinen obedientiam prestiterunt

Philippum
Philippus

Item die VII decembris venerunt Ungari bene ducenti et imposuerunt vexillum dni Imperatoris super castrum Utini, et posuerunt similiter in castro Utini unum capitaneum videlicet unum Theotonicum nomine Bauhy et reliquerunt eum ibi et abierunt. Nota hic quod antequam appropinquasent gentes dni Regis Ungarie Utinum quod Utinenses miserunt ad Venetos cum Jonisio cum Tristano de Savorgnano ut Veneti subvenirent eis qui responderunt quod non possent eis dare subsidium. Nunc vero redierunt red-

tionem suam fecerunt. Et quia Veneti habebant antea omnia loca et forti-
litia trans flumentum Liquentie et adulatione comparata videlicet totum
Comitatum Foriiuliarum et Bruniere Valvasoni et Spilimbergi sperantes
habere adhuc alia loca terras et castra et fortilitia quecumque essent Ecclesie
Aquilegien. Sed quia Deus resistit superbis et gratiam dat servis suis et hu-
milibus, idem Dominus Rex ipse cum exercitu suo subiugavit sibi et Ecclesie
Aquilegien. atque cum veniret unus Verus Lacha omnes terras omnia
opida castra et fortilitia et omnes obedientiam fecerunt ac similiter obedire
Domino de Ortimburg tanquam Vicario temporali Domini Regis Ungarie [illegible]
veteri promiserunt. Postquam autem recuperaverunt bona stabilia
Ecclesie Aquilegien. progressi sunt ulterius ad partes Venetorum et recepe-
runt multa fortilitia et castra et terras et pertransierunt quamdam
fossam manu factam a Venetis et expugnaverunt et [illegible] pereunserunt
omnes custodientes istam fossam et quia Veneti fecerant fieri eandem
fossam cum magnis expensis dubitantes ideo quod contingeret eis Ungari vero
cum perspicacitate et valore obtinuerunt eorum fortilitia et fortiter mu-
nierunt magna damna Venetis intulerunt.

Hic nota quod Dominus Tristanus sentiens et intelligens populum par-
vum sive magnum volentem obedire Domino Imperatori sicut de iure tenetur
tota patria Foriiulii videns ipse Tristanus quod si ipse permaneret in terra Utini
quod ipse incideret in manus inimicorum eius, et quia nolebat se subiugare
inimicis suis ideo statim a terra Utini recessit V Decembris MCCCCXI
et ivit Savorgnanum et ibi permansit. Post vero paucos dies idem Dominus
Tristanus positus est in exilium cum tota parentela eius a terra Utini
et deleverunt omnia arma eius et insignia et [illegible]

invenerunt vexilla eorum, et voce praeconia ipsum cum parentella
sua proclamaverunt ne unquam aliquis de parentela eius nec ipse deberet
venire Utinum nec aliquis deinde deberet memoriam facere de eo nec con
cordiam quaerere de eo; sed ipse spernendo inimicos suos venit una nocte
ad fossatum Utini die penultima Martii in die Mercurii, tunc et fecit
incidere sive rumpere spaltum, et homines qui intrinsecus erant, silicet
proditores terrae Utini, et dimiserunt eos intus cum omnibus illis qui cum
eo erant, nam enim erant ducenti illi qui cum eo intraverunt. Nondum
erat dies sed a duabus horis et plus, et ceperunt clamare omnes Vivat
Imperator et Comes de Ortimburch et Dominus Tristani de Savorgnano. Isti
autem Utini, tamquam proditores spoliatores homicidae [illegible] qui cum eo ve
nerant ceperunt vocare Petrum Ansum, et omnes quoscumque [illegible] et
surrexerunt multi mechanici, et venerunt cum eo ad plateam clamantes
omnes vivat Imperator, Comes de Ortimburch, et Tristanus. Audientes autem
inimici eius et fere tota populus perterriti est et vix audebant de domibus
exire et fugierunt, et fugierunt quamplures extra terram Utini quam citius
potuerunt, et ipse Tristanus iussit illis qui secum erant quod ipsi irent in do
mos aliquorum inimicorum eius, et auferrent bona eorum, et sic fecerunt
ut mandaverat eis. et fecit venire ad se quemdam Antonium Cohans, et in
terfectus est super plateam Utini. Tandem fecit depingere in una [illegible]
insigne suum et posuit super plateam Utini et fecit custodire plateam Utini
cum armis Balistris Lanceis Scutis cum insignis eius et fecit fieri novum
consilium novos officiales imposuit et dixit quod ipse volebat facere pacem
cum inimicis suis, et quod omnes deberent intrare Utinum, et pacem volebat
habere cum omnibus et venerunt aliqui sed pauci. Postquam autem venerunt

venerunt ad quos dixit eis Scitote quia volo habere pacem cum omnibus et obe
dire Dno Imperatori et eius Vicariis et si non creditis mihi mitam Ungaris duos
filios meos obsides et sic fecit tamen fraudolenter Ungari autem recepe
runt eos in custodiam et habuerunt reservantes eos bene, sed quia inimici eius
insigne ferentes mala a b eo illata non minus provinciales consilium inierunt
in unum et miserunt Iuvenalium ad gentes dni Regis conquerentes super
dictum Tristanum quomodo ipse egisset. Indignati autem Ungari cum caeteris
eiusdem Rubiae Corigulis de tam magna proditione facta per Tristanum omnes
unanimiter dixerunt eamus et terram Utini capiamus et ad Sacomanum
ponamus et omnes proditores et Tristanum occidamus. et venerunt cum
magno exercitu equitum, pedestrium, et curium non remote a terra Utini cu
pientes omnes ponere terram Utini ad Sacomanum. Sed quia Deus non dere
linquit sperantes in eo Utinenses miserunt Nuntios ad illas gentes quae iam
prope terram Utini erant, et pacti sunt ad invicem quod si Tristanus non re
cedat a terra Utini aut quod ipsi tradant eum eis quod ipsi capient terram et
homines, et omnia bona auferent et Tristanum morti tradent. Venientes
autem Nuntii relatione facta dixerunt Tristano quod non poterant ipsum
concordare de proditione facta per eum quod ipse Tristanus audiens haec, et
timens ne incurreret in manibus eorum circa noctis medium exivit de terra
Utini cum quampluribus de terra et ivit Savorgnanum die VIII Aprilis
Boni autem Viri et Nobiles miserunt gentes illas, et responderunt
eis daturos duodecim millia Ducatorum, et Vinum et Bladum et alia
necessaria et sic factum est et venerunt in terram Utini fere ducenti et similiter
omnes qui exierant pre timore terra Utini Anno intravit Tristanus et im
posuerunt Vexillum Ecclesiae Aquilegien super Castrum Utini, et prandiderunt

omnes obedire dno Imperatori et abierunt iterum ad fortilitia eorum que rece-
perant Veneti. et in illis diebus venerunt Veneti cum exercitu suo fere cum
VI milibus volentes similiter recuperare fortilitia eorum et etiam cupientes
et volentes tollere bona Ecclesie Aquilegensis sicut ante fecerunt sed ipsi Imperi-
ales defendentes se viriliter victoriam obtinuerunt quatuor bombardas eis abstu-
lerunt et ductorem seu caput exercitus Venetorum ceperunt et multos alios
captivaverunt et ipsi Veneti terga vertentes transfretaverunt Venetias ibique
auxerunt exercitum suum et iterum remiserunt aliquos ad partes Istrie
ut vastarent villas Olivas et magna damna intulerunt illis de Muglia. Sentie-
ntes hec gentes dni Imperatoris miserunt quamplures Chrovatos? ad Istriam
et ibi vastaverunt in Tripolo et alibi et receperunt multa animalia et magna
damna Venetis intulerunt et reversi sunt ad terram Utini cum prosperitate
et lucro.

Nunc autem revertamur ad facta Tristani. Tristanus videns se ab
inimicis exosum fecit rumpere aquam et non venit aqua ad terram Utini
per octo dies nec poterant molere nec animalia in villa habere ad bi-
bendum. tandem procuratores dni Regis miserunt nuntios ad Trista-
num interrogantes eum cur rumpis aquam terre Imperatoris qui
respondens ait restituant michi Utinum nostrum et nolla et ego di-
mittam eis aquam venire aliter autem non. Audientes autem respon-
sum nobiles omnis patrie turon nec non gens dni Imperatoris et sic
iuraverat omnes et omnibus obstare velle reconquerunt aquam
necessitatis ponentes custodes et stipendiarios ut custodirent aquam si
mittere volunt Strasperani et fecerunt bastias et obsederunt ~~aquam~~ cas-
trum, nec aliquis victus eis inveniretur, quia nec favorem et voce ...

quos remanserunt et quicumque in Castro illo esset si non exiret Tridenum ad
suspendi. Rememorer Tristanus tum exiuit castrum et venit ad Venetias ibique
ordinavit quecumque ceteris interim capti fuerunt in terra Utini quamplures
proditores et suspensi sunt. Tunc venit Tristanus in Forumiulii cum copioso exer
citu Venetorum die XXV Madii cui dux sive capitaneus fuit Karolus Malatesta
de Arimino qui dixit se esse Vicarium Romane Ecclesie et obtinuerunt multa
animalia in patria existentia multas segetes vastaverunt et venerunt ad
Manzanum et obtinuerunt sicut quas fecerant Utinenses et alii patrie pro
defensione et dimiserunt eas et omnibus maris amovendaverunt quos invenis
hostes invenerunt et pertransierunt fere totum forumiulii capientes homi
nes mulieres parvulos quoscumque poterant invenire. Aliquos morti tradide
runt et variis tormentis occiderunt ut numquam fuit auditum ab adventu Attile
usque ad presens ita multa et enormia malla comissa in patria foriulii et
obtinuerunt multa fortilitia et ea multum munierunt victualibus et aliis
necessariis ut fuit sedegianum Marana Belgradum et portum Latisane et crema
verunt multas villas et transiverunt iterum aquam terre Utini et venerunt iterum
ad portum Latisane et ceperunt eumdem locum. Tandem venere in patriam
Mille et ducenti Ungari et primo recuperaverunt aquam terre Utini et
pertransierunt Tulmentum volentes contra inimicos suos debellare. Tristanus
autem remansit in Patria in castris suis cum pluribus de Venetorum gen
tibus et fecit metere segetes annonas conducere in fortilitiis suis et homines
quoscumque poterant capere capiebant et non audebant vix exire extra civitatem
Utini pro timore et ruppit iterum aquam et erat magna penuria aque eo
quod non poterat molere nec animalia habere poterant ad bibendum. Et mox
medium venerunt iterum usque octo millia Ungarorum et mox sunt

multas segetes et similiter spoliabant multos homines et mulieres quoscumque
reperiebant, et dimittebant eos nudos habere nec amicis nec inimicis parcebant
et pertransierunt iterum Tulmentum et pervenerunt ad alios Ungaros. Tristanus
viriliter duxit guerram cum inimicis suis et cum omnibus nominibus totius patriae
Foroiulii. Tandem homines patriae elegerunt cum voluntate et consensu domini Regis
Ungariae unum Baronem Theotonicum, qui dicebatur Dux Tech Ludovicus, et spo
ponderunt velle ei obedire tanquam patriarchae electo sed non confirmato et post confir
mationem sedam in Papa, et bullis obtentis omnes volent obedire tanquam vero
Pastori et Patri; et iste Dux Tech destinavit magnam pecuniae quantitatem Romae
post recessum olim Antonii Gaetani qui resignavit Patriam ut superius mentio
nem feci et fecit dare idem dux eandem pecuniam procuratoribus suis ut pro
curarent pro eo, ut eligeretur in Patriarcham, sed unus illorum procuratorum pro
curavit tantum pro se et fuit Antonius Episcopus Concordien. et electus fuit
idem Antonius ut superius dixi in Patriarcham et ~~qui~~ idem dux amisit pecuniam
suam et quia idem dux inutile ferens iniuriam sibi illatam non cessavit donec
misit Comitem de Ortemburch cognatum suum ad Civitatem Austriae ut superius
declaravi. et anno Domini MCCCCXI resignavit idem Antonius de Portu
gruario officium Pastorale Ecclesiae Aquilegien. et transivit Romam et ibi crea
tus est in Cardinalem Aquilegien.* et vacavit Ecclesia Aquilegien. usque ad elec
tionem istius ducis fere annum unum. sed non vacavit raptoribus et devora
toribus multos enim habuit Patria devoratores qui devoraverunt omnia bona
totius Patriae. Sic fuit Comes de Ortemburch Capitaneus existens in Castro Utini
et multitudo Ungarorum et Venetorum et aliorum praedonum et inquisitionum
quia numquam fuerunt tot latrones in Patria sicut istis temporibus qui des
tructa fuit taliter tota Patria cum Trevisana. Inimici autem Tristani

* Per Joannem XXII Pontificem

precio et pretio magnarum pecuniarum pacti sunt cum quibusdam Ungheris fere
mille qui deberent obsidere Castrum de Arijs quod erat Dni Tristani, et obsederunt
ipsum et nihil potuerunt facere et reversi sunt in terram Utini

Lodovicus Dux de Tech electus fuit in Patriarcham et confirmatus fuit in Concilio Constantiensi
et electus fuit in M·CCCCXIII, et sedit annis VII· Iste habuit guerram cum Dominio Venetorum ex eo
quod ipsum Dominium volebat Dominum Tristanum cum sequacibus suis reducere in domum suam et
volebat quod bona eorum eis restituerentur, et quia Dnus Patriarcha esset amicus amicorum suorum et inimicus
inimicorum et Dnus Patriarcha noluit hoc facere ad contemplationem aliquorum qui habebant bona Dni
Tristani et fratris et sequacium eorum, isto tempore homines S. Danielis fuerunt Clavem
superius et ceperunt Bertrandum et Joannem Antonium eius filium et mala morte eos occiderunt
et corpora ipsius patri combusserunt. Isto dicto tempore Dnium Venetorum habuit bellum et Dnus
Patriarcha ivit in Ungariam et Civitatenses iam concordaverant cum predicto Dominio Venet· et rediens
Dnus Patriarcha cum certis Ungheris fere quatuor millibus venit in Patriam, et ivit in obsidium contra
Civitatem Austriam cum tota Patria sed in Civitatem iam venerant gentes equestres et pedestres
Dominij Venetorum videlicet Thadeus Marchio, et ibi stetit Dnus Patriarcha cum dictis gentibus et tota
Patria diebus XXV, postea recessit propter magnum frigus et nives, et devastata fuerunt Villas
que circumcirca Civitatem Austrie erant et postea dicte gentes reverse sunt in Ungariam et Dnus Patriarcha
cum eis. Demum predictum Dominium posuit campum ad Bratum, et eam habuit cum Castro quod Dnus
Nicolaus et Dnus Joannes de Brata et alij habebant eorum bona sua et habita Brata subito eam
comburere fecerunt, et [illegible] ipsam Bratam [illegible] et sic destructa est Brata et effecta est ...
Item Dnus Tristanus de Savorgnano habuit tractatum cum aliquibus Civibus Utini intrandi Utinum

et una nocte aperta fuit sibi porta S. Lazari et intravit cum gentibus Domini Venet. sed subito populus surrexit et expulit eos de Utino, et ibi interfecti fuerunt aliqui stipendiarii pedestres et suspensus fuit Thomas de Cancellariis, qui de dicto tractatu sciebat, alii autem fugerunt et duravit guerra annis II cum dimidio. Postea Utinenses facta fuit obedientia Serenissimo Dominio Venetiarum ex eo quod Dnus Patriarcha Ludovicus non veniebat ad succurrendum eis, nec mittebat eis auxilium, et ideo ipsos oportuit cum predicto Dominio concordare, et hoc fuit in MCCCCXX die VI Junii, qua obedientia facta communitas Utini misit Ambasciatores octo ad prefatum Dominium ponendo se ac sua in manibus et in gratia predicti Excelsi Dominii Venet. et tunc predictum Dominium eos suscepit et voluit quod ipsa communitas se gubernaret et regeret, prout faciebat tempore Patriarcharum in civilibus tantum, in criminalibus autem noluit quod aliquid faceret propter discordias, quinimo et voluit predictum Excelsum Dominium ut omnia bona predicto Dno Tristano, et fratri, et sequacibus suis restituerentur, cum hoc quod communitas Utini cunctim restitueret pecunias, qui emerant dicta bona, et ita factum est, et sic facta fuit obedientia ipsi Dominio Venet. nemine leso vel mortuo sed pacifice et quiete, et hoc fuit in MCCCCXX die VI Junii et Dnus Tristanus et frater de Savorgnano et eorum sequaces intraverunt Utinum, et habuerunt eorum Bona Stabilia vigore determinationis predicti Excelsi Domini Venet. et tota Patria fecit postea obedientiam predicto Excelso Dominio licet aliqui Castellani ante fecissent obedientiam. Postea venit predictus Dnus Lodovicus Patriarcha in Patriam cum certis Ungaris videlicet quatuor militibus in MCCCCXXXI de mense octobris et accepit Manzanum et Rosacium, et postea fugit propter gentes Dnii Veneti que venerant in Patriam et postea predictus Dnus Patriarcha mortuus est in Concilio Basileensi

Postea factus fuit Patriarcha Dnus Lodovicus de Padua existens Cardinalis per Papam Eugenium IIII sed Dominium Venetiarum noluit sibi dare dictam Patriam usque ad MCCCCXXXXV quo tempore predictum Dominium Venet. dedit ipsi Dno Patriarche Aquilegiam S. Vitum, et S. Danielem cum omnibus introitibus ibi existentibus cum mero, et mixto Imperio, et quinque millium Ducatorum in supplementum dictorum reddituum, et spirituale in tota Patria et sic Dnus Ioannes Zucato Prothonotarius

et Nuntius Dñi Papæ, et Dnus Archiepiscopus Cophien venerunt, et acceperunt possessionem dictorum trium locorum et residuum Patriæ Serenissimo Dominio Venet. remansit. (Hic ponenda esset transactio)

Et successive de tempore in tempus usque Mille CCCCXX pro maiori parte fuerunt guerræ et discordiæ dissentiones et mortalitates tandem Dominio Venet. obtinuerunt Patriam nomine Serenissimi Marci Evangelistæ qui post Patha in patriam suam remeavit mittens suos Magnificos gubernatores qui mirabiliter et sapienter bene gubernant et defendunt nos a blandimentis noxiis

Fuimus in pace X annis scilicet usque MCCCCXXX tunc venit Dnus Pathā cum XII millibus Ungarorum ad Rosacium, et ceperunt Rosacium et Manzanum et fecerunt campum prope aquam fluminis Natisonis et aliquando currebant villam damnificando robando et rapiendo homines et aliquando currebant prope Utinum non multum a longe, et si quos inveniebant rapiebant eos et illi qui erant Rosacium et Manzanum volentes defendere incidebant manus unicuique quolibet eorum et Dñi Nostri Veneti fecerunt venire in Utinum VI millia equitum armigerorum et multas gentes de Trivisana et aliquando exibant et rapiebant de Ungheris et ducebant in terram Utini et vendebant eos stetit campus ibi ad Manzanum et duos menses et supervenit imber et de mense novembris recesserunt ad partes suas insalutato hospite tunc omnes de Patria simul et pariter cum voluntate Dnij Venet prostraverunt Manzanum ad terram in ruinam

Et ex post fuimus in pace usque in MCCCCLXV et in eodem millesimo ceperunt guerras antea fuissent discordiæ inter Triestinos et illos de Mugla, et de Capodistria Tandem dominium Venet. elegerunt multas gentes de patria et armigeros et multi Balestrieri de navibus et de contra circa Venetias et posuerunt campum ad Tergestum a terra et a mare ubi steterunt aliquod tempus et multa mala intulerunt super Tergestum et gentes eorum tandem facta fuit pax inter Dominium Venetorum et Tergestinos propter quod Dnus Papa Pius etiam faciebat guerram cum Dominio Venetorum super Dominio de Rimano qui adhærebat Dominio Venet. tunc tempore Dnus Jacobus Mauroceno Locumtenens in Patria et provisor in campo a terram et Dominus Vitalis Lando provisor in mare in tantum quod habuissent Tergestum si Dnus Jacobus Antonius voluisset facere quod poterat quia habebat unum filium in Tergesto qui erat Banditus de omnibus terris et locis Dnij

ideo non obtinuerunt Pergessum et inter paucos dies facta fuit pax etiam inter Papam et Dnum de Arimano.

In isto tempore fuit Patria Dnus Lodovicus de Padua et in Romana curia fuit residentia sua cui dominium Venet. dabant VI milia ducatorum, et Dominium Aquilegiense, et Sti Dni etiam et Sti Ittum ultra Pagamensum

Defuncto dicto Dno Patria sub Paulo Papa suo qui in se retinuit aliquod tempus dictum patriarchatum post factus est Patria Revdmus Dnus Marcus Barbo Venetus morans in Roman tenens Revdum Dnum Episcopum Belenen et suum Vicarium in Patria guvernans oves suas et a lupis defendens

In MCCCCLXX de mense septembri fuit in die Beate Virginis Turci curerunt Patriam et rapuerunt multas gentes de Capodistria, et de Mugia de Triesto, et multi de corso adduxerunt in predam in partibus eorum quasi quatuor milia virorum quia fuit tempore Vindemiarum quia multas gentes erant ad colligendum Uvam, et dicti Turci venerunt tanquam Latrones et fures currentes usque ad Portanum super Aquam Lizonti et si non fuisset magna profunditas Aque Lizonti incurisent in partibus citra Lizontium et recesserunt cum preda in partibus Bosnie ibi comorantes pro maiori parte aut de consensu Regis Ungarie aut ... quia dictus Rex factus est inimicus Illustrissime Reipubliche propter pecuniam

In MCCCCLXXII die Jovis et multi de Bosnia ... et alie pessime gentes tempore vindemiarum intraverunt Patriam a parte superiori Portanum tanquam latrones et fures et currentes Villas, ... cremando et interficiendo homines, et mulieres secum adducendo discurrentes prope Aquilegiam et usque ad Tomons hinc inde in multis locis, et aliqui pauci currerunt usque in Pocenines in pertinentiis burgi Aquilegie et usque in Tabernam Ville de Bagnaria, et recesserunt et adduxerunt multos in predam super Paludem montis Falconi noctes ... et post recesserunt a parte inferiori montis Falconi cum preda eorum, et cum eorum exercitu qui erant circa octo millia ut asserebatur ... de Monte Falcone. Et cetera ommittuntur quia non pertinent ad seriem Patriarcharum.

42

Brevi preliminari
alla soppressione del Patriarcato d'Aquileja
1750

(a) Piano del Breve della Fondazione del Vicario Apostolico in quella porzione di Diocesi d'Aquileja che è a parte Imperii

I. Che uno de' principali disastri che ritrovammo nel principio del Nostro Pontificato, e che pur anche va proseguendo fu, ed è lo scompiglio in cui si ritrova la parte della Diocesi d'Aquileja situata fra i confini del Germanico Impero, avendone pur troppo avute, e continuando ad averne sicure contezze, dalle quali risulta il grave disordine in cui si ritrova il governo spirituale con inconsolabile detrimento di quell'Anime.

II. Avere Noi molto bene conosciuto, che l'origine del gran male deriva dalle antiche e gravi controversie per anco viganti fra Principi Austriaci e la Repubblica di Venezia sopra il jus d'eleggere, presentare e nominare il Patria d'Aquileja, e sopra pure altre pendenze.

III. Che sin dal principio del nostro Pontificato non lasciavamo di porre ogni nostra attenzione per ritrovare un compenso interno in vigore del quale si provedesse al governo spirituale di quelle Anime, giacchè vedemmo, che non era possibile di torre nelle circostanze, nelle quali eravamo, l'origine di tutto il male col decidere la gran controversia sopra il jus di eleggere, presentare, e nominare il Patriarca d'Aquileja, per lo che per molti anni abbiamo trattato a dirittura qui in Roma coi Ministri della Corte di Vienna, e della Repubblica di Venezia, ma senza aver potuto conchiudere cosa veruna, ancorchè il rimedio da Noi proposto fosse in tutto e per tutto ragionevole.

IV. Che essendovi stata ne' tempi addietro una specie d'amichevole composizione fra la fel. mem. del Card.le Sebastiano Antonio Tanari quando era Nunzio in Vienna, e la fel. mem. del Card.le Giovanni Delfino Patriarca d'Aquileja, questa la quale per lo spazio di molti anni s'è regolato benchè con poca felicità il governo spirituale della Diocesi d'Aquileja situata fra i confini del Germanico Impero, ed essendoci stato rappresentato, che in avvenire non poteva assolutamente la d.a convenzione essere eseguita, siamo stati necessitati ad un altro temperamento, che è stato di commettere al Ven. Fratello Arcivescovo di Patrasso n.ro Nunzio e della S.ta Sede Ap.lica in Vienna il regime delle Anime della Diocesi d'Aquileja a parte Imperii da esercitarsi anche pel mezzo de' Vicarii Foranei con questo però, che quanto andava disponendo o facendo non tralasciasse riferirlo a Noi come puntualmente ha fatto per riceverne gli ordini Nostri, ed eseguirli e nel Breve speditogli fu inserta la clausola che questa di Lui commissione dovesse durare in Lui, e ne' suoi successori ad n.rum, et Sedis Ap.licae beneplacitum, che s'intendesse fatta senza pregiudizio delle ragioni dell'una e dell'altra parte tanto in petitorio quanto in possessorio sopra le accennate controversie viganti, e che con ciò non s'intendesse mai, che a Noi, o a N.ri successori restasse impedito il poter giudicare sopra la gran lite dell'elezione, presentazione, o nomina al Patriarcato d'Aquileja, e sopra ogni altra pendenza.

V. Che avendo anche pur troppo veduto, che quest'ultimo sopradetto

rimedio pensato, et additato da Noi nelle angustie, nelle quali ci ritrovammo non partoriva quell'effetto ch'erasi sperato, cioè che i Popoli situati nella Diocesi d'Aquileja parte imperii fossero ben governati nello spirituale, imperocchè non potendo il Nunzio di Vienna assente dal luogo restar informato de' fatti e de' bisogni, che per altrui relazione, et essendo preciso l'intervallo di qualche tempo acciò da Roma si mandassero al Nunzio le risposte sopra gl'affari, che esso proponeva, tuttociò snervava la efficacia del provedimento ne' casi almeno presentanei, che per lo più sogliono succedere, ed essendosi per misericordia di Dio aperta la strada a riporre sul Tavoliere l'antico nro progetto di sopra accennato, di cui ora parleremo, siamo risoluti coll'ajuto divino d'eseguirlo per non essere rei al Tribunale di Dio di una cotanto grave omissione.

VI. Che essendo in simili contingenze l'usitato, e più efficace rimedio, che in nulla offende le ragioni delle parti collitiganti quello d'un Vicario Apostolico risedere nel luogo col carattere di Vescovo in Partibus, che in Nome e coll'autorità del Sommo Pontefice deve governare et adempire non solo ciò che riguarda la Giurisdizione, ma ciò ancora, che appartiene alla potestà dell'Ordine, e che essendo sempre stata la nostra idea da quel tempo, in cui incominciossi a disporre di questa materia sino al giorno presente, determiniamo colla pienezza della nostra autorità, che di qua in avvenire il governo spirituale della parte della Diocesi d'Aquileja situata nel Territorio de' Contadi di Gorizia, Gradisca ed altri luoghi situati nella Stiria, Carinthia Carniola, Tirolo, sia amministrato da un Vicario Aplico insignito come sopra col carattere di Vescovo in Partibus, e che in Nome, e colla autorità del solo Sommo Pontefice eserciti il suo governo, aggiungendo le seguenti condizioni. Prima. Che la deputazione si faccia con la solita clausola ad Nostrum, et Sedis Aplicæ bene placitum, per poterlo rimovere quando vi concorresse una giusta e legitima causa di rimoverlo, nel qual caso però quando mai succedesse, debbasi sempre venire alla deputazione di un altro Vic.° Aplico dotato dell'accennate qualità, e colla stessa clausola Ad Nrum, et Sedis Aplicæ bene placitum, acciò i fedeli di quelle parti non restino senza il loro superiore spirituale. Seconda. Che la deputazione del Vic.° Aplico in qual si voglia caso si faccia debba sempre farsi d'una Persona grata al Sovrano de' Luoghi ove deve esercitare la Giurisdizione. Così Noi faremo sinchè piacerà a Dio di tenerci in Vita, et insinuamo a Nri successori il fare lo stesso, acciò il governo del Vic.° Aplico sia pacifico e giovevole. Terza. Che dalla presente successiva deputazione di Vicarii Aplici non s'intenda mai recato verun minimo pregiudicio alle ragioni dell'una, e dell'altra parte, o in petitorio o in possessorio rispetto alle pendenze vigenti, e specialmente a quella dell'elezione, presentazione, o nominazione del Patr.a d'Aquileja. Quarta. Che non ostante la deputazione da farsi del Vic.° Apostolico n'intenda mai rinchiuso l'adito a Noi, o a Nri successori di poter decidere una volta le accennate controversie, non avendo questa Nrā presente risoluzione altr'oggetto, ne altra mira, che il prevalersi della pienezza della Nrā autorità in beneficio delle Anime, che

ora pur troppo sono quasi abbandonate, e che avrebbero continuato nel predetto miserabi=
le stato sinchè si fosse posto termine alle controversie poc'anzi divisate, se non si fosse
posto mano a questo espediente.

VII. Et acciò nulla manchi al Vic.o Ap.lico, che sarà deputato da Noi, o da n.ri
successori per poter perfettamente adempire il suo Ap.lico Ministero diamo ad esso,
ed a suoi successori decorati come si è detto del carattere Vescovile in partibus, la
Facoltà d'amministrare il Sacramento della confermazione in tutti i luoghi della
Diocesi d'Aquileia a parte Imperii, di conferire a commessi alla sua cura tanto se=
colari, quanto Regolari gl'Ordini minori e maggiori, et anche il sacerdozio, osservate
le Regole prescritte da Sacri Canoni e dal Sacro Concilio di Trento, et anche agli
esteri o Secolari, o Regolari, purchè gli esibiscano le lettere testimoniali e dimisso=
rie da loro Ordinarii, di poter dirigere le sue lettere dimissorie ad altri Vescovi, acciò=
chè diano a qualche suo suddito gl'Ordini maggiori o minori, o di poter anche invita=
re qualche Vescovo nel caso di qualche suo impedimento a venire a far la Cre=
sima, o l'Ordinazione nella Diocesi a parte Imperii de Fedeli, o Chierici in essa a=
bitanti.

VIII. Diamo ad esso, et a suoi successori la Facoltà di benedire i Predicatori
di esaminare et approvare i Confessori tanto de' secolari, quanto delle Monache ben=
chè sottoposte alla giurisd.e de Regolari giusta il tenore delle Ap.liche Costituzioni;
volendo però, che se vi sono Monasterii di Monache immediatamente soggette
alla Sede Ap.lica, e governate da Ap.lico Delegato si osservi puntualmente, e man=
tenga quanto ne' Monasterii a lui commessi il Delegato Ap.lico può fare in vigo=
re della sua Delegazione o di antica consuetudine non intendendo Noi di recar=
gli alcun pregiudicio con quanto poc'anzi abbiamo detto e con quanto anche po=
co dopo diremo in Ordine alla giurisd.e del Vic.o Ap.lico sopra i Monasterii delle
Monache benchè sottoposte ai Regolari, di poter consecrare calici, e Patene di po=
ter commettere a semplici sacerdoti il benedire le sacre suppellettili, nelle quali non si richie=
de la sacra Unzione, di poter consecrare i sacri Ogli, reconciliare le chiese pollu=
te, consecrare gli Altari, et anche le chiese, di poter spedire le lettere Monitoria=
li in forma significativa pro rebus deperditis, seu furto sublatis, osservato però il te=
nore del S.o Concilio di Trento, e della Costituzione di S. Pio V. di poter eseguire ciò,
che gli sarà commesso dalla Sede Apostolica, ancorchè si tratti di dispense matrimo=
niali e di potere, o per se a dirittura o nel mezzo de' suoi sacerdoti idonei che
dovrà uno da esso deputarsi, assolvere nell'Atto della Sacramental confessione, e
nel solo foro della coscienza dalla Eresia estrinseca i Diocesani d'Aquileia a
parte Imperii purchè non siano denunziati, o recaduti, e ciò per lo spazio di tre
Anni, da che il Vicario avrà assunto il governo spirituale, passati i quali do=
vrà ricorrere alla Sede Ap.lica per avere le proroghe.

IX. E perchè oltre le predette Facoltà altre pure sono necessarie nel Re=

gime ecclesiastico, et oltre la giurisdiz.e volontaria fa di mestieri la coattiva, alle facoltà sopraccennate aggiungiamo quella di fare il Sinodo, di far la Visita della Diocesi giusta il prescritto del S.o Concil. di Trento, e così delle Chiese, de' Luoghi Pii, Monasterj delle Monache, et anche delle esenti, e sottoposte ai Regolari, in ciò però che riguarda la Clausura, e gli altri casi espressi nelle Antiche costituzioni di poter entrare ne' Monasterj non solo nell'occasione della visita, ma in qualunque altro caso espresso nei S. Canoni, di poter dare licenza ai Ministri necessarij per d'entrarvi osservate le dovute cautele prescritte dai Decreti Ap.lici, d'interporre la sua autorità nell'erezione, e costituzione de' Beneficj ecclesiastici, e fondazione de' Patronati, e esaminare, et approvare i nominati da Padroni per la cura delle Anime, intimare, e fare i Concorsi alle Chiese Parocchiali di libera collazione dando il magis dignum a chi esso per conscienza crederà più degno, d'interporre altresì la sua autorità nelle Locazioni enfiteutiche, alienazioni, permutazioni di beni e beneficij ecclesiastici secondo la forma de' Sacri Canoni, e Costituzioni Ap.liche riservando però a Noi, et a N.ri Successori il dare l'istituzione autorizabile ne Beneficij Curati, o Padronati, o liberi, come pure la collazione de beneficij semplici e canonicati ancora d'Aquileja in tutti i mezzi Vescovili et Ap.lici sinatanto che sarà dichiarassi sopra questa materia dell'instituzione e collazione coll'Ap.lica autorità, o da Noi o da N.ri Successori altro provedimento.

X. E quanto alla coattiva diamo al futuro Vic.o Ap.lico, ed a tutti i suoi successori la facoltà di aprir Tribunale, di poter constituire Giudici, Consultori, Vicarij Foranei, Attuarj, Promottore Fiscali, et ogni altro Officiale colla libertà di poterli rimovere, e sostituire altri in loro vece, di poter giudicare o per se o per altri le Cause Ecclesiastiche, et anche le Matrimoniali, et ogni altra, che de jure, vel de consuetudine appartenga alla curia ecclesiastica, di poter procedere contro i delinquenti, sospenderli, castigarli con Multe ecclesiastiche da applicarsi ai Luoghi Pii, e con ogni altro castigo Canonico, di poter riservare a se la moderazione, o mitigazione delle pene, o sentenze, di poter in caso di contumacia aggravare, o riaggravare, e finalmente di poter procedere anche contro i Regolari come Apostolico Delegato in tutti i casi espressi nel S.o Concil. di Trento, e nelle Antiche Costituzioni. E finalmente diamo al Vicario Ap.lico tutte le facoltà tanto dell'Ordine, quanto della Giurisdiz.e nel suo Vicariato, che competerebbero al Patr.a d'Aquileja, o potrebbero ad esso competere de jure, vel consuetudine come Vescovo, et Ordinario de' detti Luoghi.

61 Breve Apostolico di erezione del Vicariato Apostolico a parte Imperii della Diocesi d'Aquileja, di cui il precedente scritto è un Transunto.

Benedictus Papa XIV ad perpetuam Rei memoriam.

Omnium Ecclesiarum sollicitudinem una cum Aplicâ S. Petri Sede, et cum Potestate D.N.J.C. in Terris Vicaria tenuitati nostrae impositam agnoscentes, quam nobis ignorare non licet quantis jamdudum inordinationibus cum Animarum detrimento subjaceat ecclesiastici regiminis ratio in pluribus nec ignobilibus, nec inferioribus locis temporali Austriacae domus dominio subiectis quae Aquilejensis Dioecesis partem constituunt ob publicas, graves atque notorias dissensiones, quibus adhuc nulla a Praedecessoribus Nris, aut a nobis ipsis remedia utilia praestari potuerunt. cumque etiamnum experientia compertum sit, varia ad hunc diem excogitata consilia, et adhibita temperamenta ad consulendum earum Animarum gubernio pariter inutilia fuisse, jamque satis constet nihil in ea re profici posse, nisi in praedictis locis ecclesiasticus superior constituatur, qui ibi residendo Nra, et Aplica huius sedis auctoritate Animarum regimen gerat sine praejudicio jurium partium dissentientium tam quoad possessorium quam quoad petitorium post diuturnum et maturum rei examen omnibus rite perpensis in hanc sententiam, consiliumque devenimus, ut auctoritate nobis a Deo concessa utamur ad removendum a Nobis tantae, ac tam enormis culpae reatum, neglectae scilicet curae, et regiminis tot millium animarum, quae a tanto jam tempore veluti desertae, sine Pastore vivere dignoscuntur. Quapropter usitatum in similibus remedium, sive temperamentum et ad optatum finem satis efficax, et nullo contendentium juribus praejudicio futurum, eligentes Nro motu proprio, et certa scientia, ac de Apostolicae potestatis plenitudine statuimus, atque decernimus ut ea pars Dioecesis Aquilejensis, quae temporali Austriacae domus ditioni subest per unum Vicarium Nrum Aplicum in spiritualibus gubernetur. Et quoniam licet Nos ad impetrandum praedictarum dissensionum finem enixas Potenti Deo preces fundere non omittamus, adhuc tamen veremur, ne peccatis nris obsistentibus earum terminus longius protrahatur, ideo ea omnia, quae hujusmodi Vicariatum in genere concernunt praesentium tenore constituere necessarium, et opportunum censemus; reliqua deinceps quae pertinent ad facultates ipsi Vicario a Nobis deputando, ejusque successoribus forsan in futurum similiter deputandis impertiendas, distinctius exprimenda reservantes aliis nris litteris addituri sumus. Quod itaque deliberato rerum ordini convenire, et congruum respicimus, omnia, et singula praecedentibus temporibus capta temperamenta abrogantes, et irritantes decernimus Primo, et statuimus eam Aquilejensis Dioecesis partem, quae sub temporali Austriaca ditione constituta est ab uno Aplico Vicario, ut praefertur in spiritualibus regendam, et gubernandam fore. Secundo. Volumus, et statuimus,

2

huiusmodi Vicarium ad tractus praedicti regimen Aplicā auctoritate pro tempore deputandum, episcopali charactere insignitum esse cum titulo alicujus ecclesiae in partibus Infidelium sitae, et in singulis personarum mutationibus de more variandae. Tertio eundem Vic.um in loco praedicti ditionis illius spirituali regimini committendae, residere debere, et ibi ea oīa tam quae ad Ordinem, quam quae ad jurisdict.em pertinent fructuose exequatur quaecunque a Patha Aquilejensi tanquam praedictorum locorum Austriacae ditionis Ordinario, si ipsi in eisdem locis actu permissum esset jurisdictione sua uti, fierent, et exercerentur. Quarto. Quaecunque per Vicarium hujusmodi praemissum fient, ea omnia Nrō et successorum nostrorum nomine, et hujus Sedis Aplicā, auctoritate facta intelligi debere. Quinto. Deputationem hujusmodi Vicarii tam per Nos, quam per Successores nrōs quomodocunque faciendam semper fieri de persona accepta, et minime suspecta supremo Territoriali Principi eorum locorum, in quibus delegatam sibi jurisdictionem exercere debebit, quod quidem a Nobis praestabitur quoties hujusmodi Vicarii deputatio per Nos fieri contingat, et ut a successoribus Nostris Rom. Pontificibus similiter fiat, Nos ipsi praesentium tenore quantum in Nobis est, magnopere suademus, quo scilicet Vicarius ipse pro tempore constitutus tranquillae muneris sui administratione cum populorum utilitate potiatur. Sexto. Volumus, et statuimus, hujusmodi Vicarii deputationem semper fieri cum consueta clausula Ad Nrūm, et sedis Aplicā, beneplacitum, ita tamen ut cessante Vicarii deputatione sive per obitum, sive per cessionem aut remotionem ipsius deputati antequam terminus praedicti Vicariatus advenerit, alter Vicarius similis praedicto termino durante in defuncti aut cedentis, sive remoti locum subrogari debeat, servatis aliis omnibus, quae supra diximus, in huiusmodi Vicarii deputatione servanda fore. Septimo statuimus, et decernimus, praedictorum locorum regimen per Vicarium Apostolicum tandiu administrari debere, seu tamdiu in his partibus Vicariatum Apostolicum perdurare, donec a Nrā aut successorum operā finis impositus fuerit urgentibus dissensionibus, propter quas Aquilejensi Patha praepeditur Jurisdictionis ordinariae exercitium in eam Dioecesis suae partem, quae Austriacae ditioni subest, vel donec eisdem etiam dissensionibus nequaquam extinctis opportuna aliqua ratio communi partium consensu, nrā, aut successorum approbatione iniri valeat, per quam Ecclesiastici Superioris ibidem residentis regimen Animarum Fidelium in praefatis locis existentium necessitatibus consulatur, quod unum, nempe in hujusmodi Aplicō Vicariatu, ut praefertur, construendo nobis propositum fuisse, iterum profitemur. Ultimo loco decernimus et declaramus, quaecunque de Aplicō Vicario a Nobis, et Vicariatu praedictis statuta sunt, et statuentur, sine ulla tam Unius, quam Alterius partis praejudicio, et salvis omnibus earum juribus tam in petitorio, quam in possessorio statuta sunt et ordinata intelligi debere. Et quoniam praemissa oīa frustra statuta viderentur, nisi certus intra memoratae Regionis tractum praefigeretur locus, in quo Aplicus Vicar-

rius ad exequenda munera sibi demandata residere debeat, et nisi saltem ipsius Vicarii
pro tempore deputandi sustentationi consulentur. Nos eorundem praesentium tenore, et
auctoritate praefata statuimus et mandamus, ut idem Vicarius, ejusque successores quo=
cunque deputandi in Civitate Goritiae praefatae Dioecesis Aquilejensis residere de=
beant et habitare in Aedibus, quas pia liberalitas q[uonda]m Augustini Codelli nuper de=
functi et quidem domestica suppellectile instructas una cum adnexo viridario et
propinquo Vineto sub Arce ipsius civitatis posito, et cum oratorio, seu capella
eisdem aedibus adjacente; pro Vicarii Aplici sustentatione certos fundos a prae=
dicto pio Benefactore plenario assensu nostrae carissimae in Xpo Filiae Nrae Ma=
riae Teresiae Ungariae, et Bohemiae Reginae illustris in Romanorum imperatri=
cem electae, cessos et elargitos; aliaque bona a quodam Vito Gulino relicta
attribuimus, et assignamus juxta ea, quae in mandatis dabimus Aplico executo=
ri ad praemissorum effectum per nos deputando, coram quo verificari, et in for=
ma ipsius valida constabiliri debebunt quaecunque pertinent ad designatam
praefati Vicarii habitationem, et redditus pro illius sustentatione attributos. Prae=
sentes demum litteras, et in eis contenta, et statuta quaecunque etiam ex eo quod
quilibet in praemissis, seu in eorum aliquod jus, seu interesse habentes, vel habe=
re quomodolibet praetendentes cujusque status, gradus, ordinis, ac conditionis, prae=
eminentiae ecclesiasticae, aut mundanae dignitatis existant, etiam specifica, et in=
dividua mentione, et expressione digni illis non consenserint, nec eorum aliquos
ad ea vocatos, et auditos neque causas propter quas praesentes emanaverint
satis verificatas, aut justificatas fuisse dici possit, aut ex alia qualibet etiam
juridica et privilegiata causa, colore, praetextu intentionis Nrae, aut interesse ha=
bentium consensu aliove quolibet defectu notari, seu eorum obtentu impugnari,
aut in controversiam vocari posse, sed tanquam pro Nri Aplici muneris imple=
mento ad promovendam Animarum salutem, et spiritualem Fidelium in prae=
missis locis degentium utilitatem, plurimosque et abusus perniciosos remo=
vendos, ut praefertur, ac motu, ac auctoritate factas et emanatas omnimoda
firmitate validas, et efficaces existere, et fore, suosque debitos effectus sortiri,
et obtinere, et illi ad quos spectat et pro tempore quoscunque spectabit ple=
nissime suffragari, ac respective ab his, ad quos pertinet, et in posterum pro tem=
pore in omnibus, et per omnia inviolabiliter observari volumus, et auctoritate
praedicta statuimus, et decernimus. Sicque, et non aliter per quoscunque
Judices ordinarios, et quacunque etiam auctoritate Aplica delegatos, etiam
S. R. E. Cardinales de latere Legatos, et Aplicae Sedis Nuncios, aliosque quosli=
bet, sublata eis, et eorum cuilibet aliter judicandi, et statuendi auctorita=
te, et facultate, judicari et definiri debere, et irritum, et inane, si secus su=
per his a quocunque scienter, vel ignoranter contigerit attentari non obstantibus
Nra, et Cancellariae Aplicae regula de jure quaesito non tollerando aliis Apo=

stolicis, seu in Universalibus, Provincialibus, et Synodalibus Conciliis, Editis generalibus vel specialibus constitutionibus, et ordinationibus, nec non quibusvis etiam Aplicâ Sedis tolerantia, seu expressa confirmatione, vel quavis firmitate alia roboratis usibus et consuetudinibus etiam immemorabilibus privilegiis, indultis et litteris Aplicis cuilibet eccliæ aut quibuslibet personis quacunque ecclesiastica, vel mundana dignitate fulgentibus etiam specifica, et individua mentione dignis sub quibuscunque formis, et verborum tenoribus etiam motu simili, et de Aplicâ potestatis plenitudine, seu consistorialibus, aut alias quomodolibet in contrarium præmissorum concessis, et emanatis ac pluries confirmatis, approbatis, et innovatis, quibus omnibus, et singulis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specifica, et individua mentio, seu quævis alia expressio ad id servanda foret, illarum favores, formas, causas, et occasiones præsentibus pro plene et sufficienter expressis, et exactissime servatis, et specificatis respective habentes, illis alias in suo robore permansuris hac vice dumtaxat, ad præmissorum effectum plenissime derogamus, cæterisque contrariis quibuscunque.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris.
3. Kal. Decembris MDCCL. Pontificatus Nostri Anno X.

Observationes circa præsentem Bullam sive
Piano confidenziale

1. L'espediente d'erigere un nuovo Vescovato a parte Imperii non si è potuto ammettere, perchè ciò non averebbe tolto la controversia circa il jus della Nomina al Patriarcato d'Aquileja.

2. Non si è dato al Vicario Aplico il titolo di Arcivescovo in partibus, come si bramava, ma si è stato di dargli un titolo di semplice Vescovo, acciò non gareggiasse col Patriarca d'Aquileja, che in sostanza non è, che un Metropolitano col titolo decoroso di Patriarca.

3. Nella Clausola generale che doppo enumerate le specie si mette ne Brevi de Vicarii Aplici di poter fare nel suo Vicariato tutto ciò che il Patriã d'Aquileja avrebbe potuto fare de jure, vel de consuetudine ne predetti luoghi si sono aggiunte le parole come Vescovo ex Ordinario de detti luoghi, senza le quali averebbe forse preteso il Vicº di poter fare ne detti luoghi ciò, che in essi averebbe potuto fare il Patriã come Patriarca, cioè ricevere le appellazioni de Suffraganei, il che sarebbe stato un danno troppo grave al jus Metropolitico.

Si osservi finalmente tutto il piano del Breve, e si vedrà con quanta attenzione si è procurato di non recare alcun pregiudicio ai diritti dell'Inclita Repubb.ca di Venezia, ed anche dello stesso Patriarca d'Aquileja, chiamando Dio in testimonio di non aver avuto, ne averne in questo affare altra mira, che di provedere alla salute delle Anime per la fatalità de' tempi abbandonate, et alle quali non si è potuto assolutamente provedere con altro modo efficace, e meno nocivo agli altrui interessi, che col presente.

29

Bolla

di Soppressione del Patriarcato d'Aquileja

1752

Benedictus Episcopus Servus Servorum Dei
Ad Perpetuam Rei Memoriam.

Suprema dispositione, cujus inscrutabili Providentia ordinationem suscipiunt Universa, super eminenti Apostolicæ dignitatis specula meritis licet imparibus constituti, illiusque vices in Terris gerentes, qui gloriosus regnat in Cælis inter ceteras curas muneris nostri incumbentes illam libenter amplectimur, per quam nostrum provisionis ope insignes Collegiatæ Ecclesiæ, præsertim in Civitatibus Nobilibus, populisque frequentia conspicuis dignioribus titulis scilicet Metropolitanarum Ecclesiarum illustrantur et condignis favoribus attolluntur. cumque id statui et decori ecclesiarum ipsarum maxime congruas, et Nos pro divini cultus augmento, et speciali Xpifidelium consolatione convenire conspicimus, in his solicitudinis Nostræ partes favorabiliter interponimus, ac opem et operam nostras impendimus efficaces, ut illæ per nostræ vigilantiæ ministerium votivis gratulentur affectibus et felicia in spiritualibus suscipiant incrementa. Sane cum Nos aliàs et nosquam non sine animi nri majore acceperimus quantis jamdudum ex notoriis dissidiis cum Animarum detrimento subjacerent inordinationibus Ecclesiastici Regiminis ratio in pluribus nec ignobilibus, nec infrequentibus locis Temporali Austriacæ Familiæ dominio subjectis, quæ Aquilejensis tunc Diœcesis partem constituebant ob publicas graves, atque notorias dissensiones, quibus catenus nulla a Prædecessoribus Nris, aut a Nobis ipsis remedia utiliter præstari potuerunt; ac etiam experientia compertum esset, varia ad eam usque diem excogitata consilia, et adhibita temperamenta ad consulendum earum Animarum gubernio pariter inutilia fuisse; cumque satis constaret nihil ea in re perfici posse, nisi etiam tunc Aquilejensis Patriarchatus perpetuo, ut inde, supprimeretur, et extingueretur, illiusque loco pro dominiorum diversitate unus et alter Archiepiscopatus, etiam ut infra, erigerentur, et instituerentur, ex eo quod ex parte tum carissæ in Xto Filiæ Nræ Mariæ Theresiæ, Romanorum, Hungariæ, et Bohemiæ, Reginæ, illustris, Cariss. in Xto Filii Nri Francisci Romanorum Regis in Imperatorem electi uxoris per ejus Epistolas ab ea sub die XI. Mensis Martii 1751. quas nobis exhibuit Dilectus Fil. Noster Marius S. R. E. Cardinalis Millinus nuncupatus, quam Dilectorum Filiorum Nobilium Ducis et Reipublicæ Venetiarum per Epistolas similiter a præfato Duce sub die 31. ejusdem mensis et Anni respective conscriptas quas Dil. quoque Fil. Noster Carolus ejusdem S. R. E. Presbiter Cardinalis Rezzonicus nuncupatus etiam Nobis exhibuit, Nobis expositum fuerat, ut perpetuo, ac stabili remedio tunc Aquilejensis Patriarchatus præfati negotium terminaretur, ad quem effectum Marius et Carolus Cardinales præfati Die sexta mensis Aprilis ejusdem Anni ad audientiam Nram una simul se offerentes memoratis respective litteris nobis redditis, unanimi voce nobis repræsentarunt flagrantia utriusque partis desideria, eaque singillatim Nobis exposuerunt, de quibus partes ipsæ, olim dissidentes Nris invitationibus, et adhortationibus obsecundan:

tes, diligentibus Tractatibus, et colloquiis habitis, convenerunt; ejusque conventionis exempla in scriptis redacta, et prout in infrascriptis primodictis litteris desuper, ut infra, ex editis de verbo ad verbum expressa habentur, Nobis relinquentes, earumdem partium nomine Nobis supplicarunt, ut conventioni hujusmodi, pro rerum conventarum subsistẽa, et observãone approbationis nostræ robur adjicere, nec non pro earundem vera executione Aplicæ auctoritatis nostræ plenitudinem interponere dignaremur; Nosque attendentes, quod ex communi plausu, quo hujus conventionis inter præfatos supremos dominantes initæ, nec non singulorum capitum in ipsa conventione contentorum notitia tam citra, quam ultra Montes a Viris cordatis et publicæ tranquillitatis, rectique rerum ordinis amatoribus excepta fuit, de illa et illis simpliciter nobis judicandum, et nil ultra laboris, aut diligentiæ nobis, aut illis, quorum consiliis utimur, in eorum examine adhibendum fuisset; nihilominus quod jamdudum Pastoralem sollicitudinem Nrãm augebat, in memoriam revocavimus spirituales necessitates tot millium animarum amplissimam partem tunc Aquilejensis Diœcesis ultra modum extensæ, incolentium, et a Veneto dominio dissitarum, quarum regimen jamdudum ob inextricabiles rerum sæcularium difficultates haud feliciter procedebat; qua de re cum plures recursus a Patriarchis pro tempore existentibus ad Aplicam sedem facti fuerint, hum statum ecclesiæ suæ eidem Aplicæ sedi statutis temporibus referrent; cumque niorum, atque prudentum Virorum gravissimas dictarum Animarum calamitates deplorantium relationes et querelæ, tum ad Prædecessores Nrõs Romanos Pontifices, tum ad Nos ipsos se pervenissent animo occurrebat, quam frustra iidem Prædecessores Nri Pontificiæ sollicitudinis officia ad hujusmodi calamitates sublevandas pluries interposuerint; quot etiam adhuc hinc inutiliter excogitata fuissent remedia, quæ, vel optatam executionem, vel speratum fructum nequaquam obtinere, vel plenam recti ordinis reintegrationem producere non potuerunt, vel denique temporalem dumtaxat attulerunt utilitatem, cum scilicet ideo excogitata fuerint et adhibita, ut viam sternerent ad firmum tandem, et stabile remedium memoratis deordinationibus perpetuo tollendis inveniendum; his omnibus matura consideratione pensatis, iisdemque conventionis capitibus attente perpensis, implorato sæpius Divini Numinis adjutorio, ac requisitis, auditisque super his nonnullorum Venerabilium Fratrum nostrorum S.R.E. præfatæ Cardinalium sententiis, de eorum consilio et assensu, postulationibus hujusmodi pro parte dictæ Mariæ Theresiæ Reginæ, nec non Ducis et Reip. præfatorum Nobilium, ut præfertur, exhibitis, in omnibus et per omnia plenissime annuentes ac præinserta in litteris, ut infra, desuper expeditis omnia et singula præfatæ conventionis capita, utpote ad publicum bonum, et felix animarum regimen tendentia laudantes et approbantes, de Aplicæ potestatis nostræ plenitudine per quasdam Nras litteras incipientes Injuncta sub datum Romæ apud S. M. Majorem An. Incarnat. Dominicæ 1751. Prid. Non. Jul. Pontifica=

tus Nostri Anno II. expeditas, motu proprio, et ex certa scientia, in dicta
Aquilejensi civitate et Ecclesia Patriarchalem cathedram, dignitatem, et sedem, ti-
tulum ac denominationem, atque omne Patriarchale, Metropoliticum ac diaecesanum
jus eidem Ecclesiae, ac Sedi Aquilejensi catenus adnexum, nec non insuper Ecclesiae
Aquilejensis capitulum, dignitates, canonicatus, atque Praebendas, ita ut ex tunc de-
inceps Patriarchalis, Archiepiscopalis, aut cathedralis Ecclesia illiusque capitulum
minime existerent, nec ullus Aquilejensis Patriarcha, Archiepiscopus aut Episcopus, vel
illius ecclesiae dignitas, aut canonicus denominari possit, Apostolica auctoritate penitus
et omnino, ac perpetuo suppresserimus, et extinxerimus, atque Animabus Christifi-
delium in locis catenus Aquilejensis Patriarchatus, per Nos, ut praefertur, suppressi, et
extincti, spirituali Jurisdictioni subjectis, quaeque in temporalibus tam Venetae Reip.
quam Austriacae Familiae supremo parent dominio degentium ecclesiastici Regi-
minis subsidia non deessent, motu proprio, scientia et potestatis plenitudine
similiter ex tunc in Civitate Utinensi unam Archiepiscopalem cathedram, et se-
dem, Archiepiscopatum Utinensem nuncupandam cum omnibus et singulis
juribus etiam Metropolitico, caeterisque praeeminentiis, et praerogativis aliis Ar-
chiepiscopalibus Ecclesiis de jure, usu ac consuetudine competentibus, perpetuo
erexerimus, et constituerimus, cui quidem Archiepiscopatui Utinensi pro pecu-
liari ejus Diaecesi totum illum Regionis tractum, qui temporali Reipublicae Venetae
dominio subjectus est, et catenus a pro tempore existente Patriarcha Ecclesiae, Patriar-
chalis Aquilejensis per Nos ut praefertur, suppressae, et extinctae, Diaecesano jure
obtinebatur, et pacifice regebatur tribuimus, et assignavimus, nec non in Suf-
fraganeos eos omnes, et singulos Episcopos, quorum Cathedrales Ecclesiae in
praefatae Reipublicae Venetae dominio consistunt, quique catenus eidem Patri-
archatui Aquilejensi per Nos, ut praefertur, suppresso et extincto subjecti fue-
runt, subjecimus, atque imposuimus, prout latius per alias Nostras Apostolicas litte-
ras super erectione hujusmodi Utinensis Ecclesiae Archiepiscopalis aequalibus
juribus et praerogativis cum infrascripta Goritiensi Archiepiscopali pariter
Ecclesia insigniendo, peculiariter expediendas, statuetur et explicabitur, si-
mili quoque modo ex tunc in civitate Goritiensi alteram Archiepiscopalem Cathe-
dram, et sedem, Archiepiscopatum Goritiensem nuncupandam cum omnibus, et sin-
gulis praefatis juribus, etiam Metropolitico caeterisque praeeminentiis et praerogativis
aliis Episcopalibus Ecclesiis de jure, usu ac consuetudine competentibus dicta Apo-
stolica auctoritate perpetuo pariter erexerimus, et constituerimus, cui etiam Archiepi-
scopatui Goritiensi pro ejus peculiari Diaecesi alteram Patriarchalis catenus Ecclesiae
Aquilejensis per Nos, ut praefertur suppressae, et extinctae, Diaecesis partem, quae Au-
striacorum Principum dominio subest, et novissimis temporibus per Vicarium
Episcopali charactere praeditum a Nobis ad tempus, et ad Nostrum, ac Sedis Apostolicae
beneplacitum initi eadem Apostolica authoritate constitutum et deputatum, in spiri-
tualibus gubernata fuit, tribuimus, et assignavimus, ita tamen, ut statim ac novae
Archiepiscopali Goritiensi Ecclesiae hujusmodi futurus illius Archiepiscopus Apostolica

auctoritate præfata proficeretur, præfati Vicarii gubernium nec non oẽs, et singulæ providentiæ, ĉ ordinationes, sive a Prædecessoribus Nris Romanis Pontificibus, sive a Nobis ipsis pro animarum regimine in dicta Aquilejensi quondam Diœcesi parte Austriacæ ditioni subjecta, captæ, editæ, atque statutæ, exinde imposterum pro sublatis, irritis, abrogatisque eo ipso haberent; eidemque Goritiensi Archiepiscopatui eos omnes, et singulos Episcopos quorum Ecclæ cathedrales in temporali Austriaca ditione consistunt, quique antea Patriarchali ecclæ Aquilejensi per Nos ut præfertur suppressæ, et extinctæ, simili jure subjecti fuerunt, supposuimus atque subjecimus, prout etiam in aliis Nris Litteris Aplicis super dicta erectione hujusmodi Goritiensis ecclesiæ Archiepiscopalis æqualibus pariter juribus, et prærogativis cum præfata Utinensi Archiepiscopali Ecclã insignitæ, peculiariter expeditis plenius continetur; et quoniam illustria Religionis, ac pietatis argumenta, quæ in tractatione hujus gravissimi negotii, nec non in superius relata conventione inter præfatas partes providè inita, et a Nobis ut præfertur approbata, ex parte tam dictæ M. Theresiæ Reginæ, quam præfatorum Ducis, et Reipub. Venetiarum edita fuerunt, maximum utilitatis fructum Ecclæ Dei attulerunt, atque etiam imposterum allatura fore prospeximus, Nos motu, scientia, et potestatis plenitudine pariter præfatæ M. Theresiæ Reginæ, ejusque Successoribus in perpetuum ad præfatum Goritiensem Archiepiscopatum p Nos ut præfertur erectum, tam pro prima vice, quam quoties perpetuis futuris temporibus illum vacare contigerit, jus nominandi Nobis, et Romo Pontifici pro tempore existenti personam idoneam p Nos, et Successores Nros Rnos Pontifices pro tempore existentes ad eundem Archiepiscopatum Goritiensem pro tempore promovendam, eique in Archiepiscopum præficiendam, nec non præfatis Duci, et Reip. Venetiarum ad alium Utinensem Archiepiscopatum etiam p Nos ut præfertur erectum, quoties per liberam dilecti etiam Filii Nri Danielis præfæ Romanæ ecclæ Presbyteri Cardinalis Delphini nuncupati dimissionem, sive per ejus decessum, ac etiam deinceps alio quovis modo perpetuis futuris temporibus vacare contigerit, simile jus nominandi Nobis, et Romano Pontifici pro tempore existenti, personam idoneam etiam p Nos, et Romanos Pontifices Successores Nros pro tempore existentes ad eundem Archiepiscopatum Utinensem promovendam, atque etiam in Archiepiscopum præficiendam etiam perpetuo respective concessimus, et impertiti fuimus; Præfato autem Danieli Cardinali ob personalium ipsius meritorum magnitudinem, ut non obstante præfati Patriarchatus Aquilejensis suppressione, et extinctione p Nos ut præfertur factis hujusmodi, ipse nihilominus quoad vixerit absolutum et simplicem Patriarchæ, nõ tñ Aquilejensis utpote perpetuo suppressi et extincti, ut præfertur titulum, et denominationem retinere et gerere possit et valeat, ita tñ ut ejusdem Danielis Cardinalis in dto Archiepãtu Utinensi Successores non alio, quam Archiepiscoporum titulo denominari possint aut debeant concessimus, et indulsimus; cumque Aquilejensis Civitas magnitudine quondam, et populi frequentia insignis quantum ab antiquo splendore prolapsa, quamque ad deterio:

rem conditionem redacta fuerit, omnibus notum sit, atque compertum, illiusque incolarum Animarum cura Parochialis inter duas Ecclesias divisa esset, atque dependeret ab eis, quarum una erat ipsa, quæ eatenus Patriarchalis etiam extitit Ecclesia in honorem B. M. V. in cœlum assumptæ, seu forsan Nativitatis ejusd. B. M. Virginis omnipotenti Deo dicata, cujus quidem animarum Parochianorum curam per ipsius Ecclesiæ Sacristam pro tempore existentem exerceri consueverat, altera vero sit Parochialis Ecclesia S. Johannis in Foro, seu in Platea nuncupata, cujus Rector, seu Presbiter Curatus a Comunitate, et hominibus dictæ Civitatis, ut accepimus, aliqs, nominari, ac Ordinario loci præsentari solitus, erga Parochianos posterioris Ecclesiæ hujusmodi jura Parochialia exerceat; ac Civitas Aquilejensis sub temporali Austriacorum Principum ditione constituta sit, ideoque illius spirituale regimen juxta præmissa ad Goritiensem Archiepiscopatum pro tempore existentem pertinere, idemque Archiepiscopus Goritiensis Ordinario, et Diœcesano jure suam plenam jurisdictionem in eadem Civitate Aquilejensi exercere debeat, ne quid unquam libero hujusmodi jurisdictionis exercitio officere valeat; Nos in primo-dicta Ecclesia, cujus Patriarchalem qualitatem, nec non Cathedralitatis, aliaque præfata jura jam ut præfertur suppressimus, et extinximus, omnem etiam Parochialitatem, illiusque curam Parochialem etiam suppressimus et extinximus, ac illius sic suppressæ, et extinctæ Animarum Parochianorum curam hujusmodi ad dictam Parochialem Ecclesiam S. Johannis in Foro, seu in Platea nuncupatam transtulerimus, atque subjecerimus, et cum omnibus, et singulis Parochialibus juribus respective applicaverimus, et appropriaverimus, et cum ea incorporaverimus, ita ut illius Rector, seu Parochus omnium Animarum Xpifidelium tam suæ eatenus Parochiæ, quam etiam alteri in præfata Patriarchali olim Ecclesia usque tunc existenti subjectorum curam, et regimen gereret; idemque una cum omnibus suis Parochianis, hoc est cum universo præfatæ Aquilejensis Civitatis Populo præfati Goritiensis Episcopi Ordinario juri subjectus existat. Cum vero Aplica hæc S. Sedes insignioribus quibusdam Basilicis libertatis, ac exemptionis, ac immediatæ eidem Aplicæ Sedi subjectionis privilegia impertiri consueverit, Nos dictam Aquilejensem quondam Patriarchalem Ecclesiam Pontificiæ liberalitatis muneribus decorare volentes, dicta potestatis plenitudine eandem a pro tempore existentis Archiepi Goritiensis, et cujuscunque alterius Archiepi, vel Episcopi jurisdictione in omnibus, et per omnia exemerimus, et liberaverimus, ac perpetuis futuris temporibus exemptam, immunem et liberam, Nobisque et successoribus Nostris Rom. Pontificibus pro tempore existentibus, et huic Aplicæ Sedi immediate subjectam esse, et fore decreverimus; ne autem ob nimiam præfatæ Civitatis Aquilejensis a Romana urbe et Curia distantiam ipsa Basilica præfata necessaria assistentia, præsidio careret, Aplico Delegato in dicta Civitate Aquilejensi constituto, et deputato, cui ab aliquot retro sæculis Monialium Monasterii Aquilejensis S. Benedicti, seu alterius Ordinis gubernium Aplica auctoritate, et independenter ab Ordinarii jurisdictione commissum dignoscebatur, ejusque futuris in Delegatione hujusmodi successoribus, quos quidem imposterum semper ex personis eorundem Austriacorum Principum subditos eligendos fore statuimus, Nras, et Aplicæ Sedis vices commiserimus, ut ipse tunc existens Delegatus, ejusque successores hujusmodi tanquam Aplici ab hac etiam delegati, nostroque, et ejusdem Aplicæ Sedis

nomine, et auctoritate cum debita a Nobis, et successoribus Nrīs Rom. Pontificibus pro
tempore existentibus praefatis dependentia, dictam Aquilejensem Basilicam, olim
Patriarchalem, ab Archiepi Goritiensis, et alterius cujuscunque Archiepi, sive Episco=
pi jurisdictione exemptam, Nobisque, et Aplicae Sedi praefatae, ut praefertur imme=
diate subjectam, studerent salubriter regere, feliciter gubernare, et provide conser=
vare, ac alias, prout in supradictis Litteris Nris Aplicis sub datum Prid. Non. Iul. Ponti=
ficatus Nri anno II desuper, ut praefertur, ~~[illegible]~~ editis plenius, et uberius contine=
tur, Nos propterea erectioni Archiepiscopatus Utinensis hujusmodi modum, et formam
imponere, eandemque erectionem per Nos, ut praefertur factam Aplica auctoritate
confirmare cupientes, motu, scientia et potestatis plenitudine similibus in Civitate
Utinensi valde conspicua ambitus quinque milliarium circiter, duplici muro circum=
data, ac pluribus aedificiis tam publicis, quam privatis eximie ornata, populique
frequentia celebri, utpote viginti millium circiter habitatorum numero referta, inter quos
plurimae Nobiles Familiae, ex quibus plures quovis tempore tam antiquae militiae,
quam insignioribus equestribus ordinibus adscripti fuerunt, et in qua uti guberna=
toratam per totam Provinciam praesidet unus Venetus Patritius, qui una cum duo=
bus Iudicibus Propriam curiam efformat, novem itidem inibi praeter infrascriptam Col=
legiatam reperiuntur Parochiales, et aliae intra Muros Saeculares eccleae, seu capellae,
ac Decem Virorum interque, Domus Presbiterorum Missionis a praefto Daniele Card.
et Patriarcha propriis expensis erecta et fundata, ac duodecim mulierum caenobia, quo=
rum unum illud, videlicet S. Catharinae Senensis nuncupatum per eundem Danielem Cardlem,
et Patrcham a fundamentis extructum; et conservatoria, aliaque loca pia Hospita=
lia, et Confraternitatum oratoria, cum Monte Pietatis, et seminaria, et in eadem Civi=
tate Utinensi, in qua Tribunal Inquisitionis contra Haereticam pravitatem, et ~~[illegible]~~
Magistratus particulares reperiuntur, convocari solent Generalia Provinciae Comitia,
ideoque digna, ut jure merito Archiepiscopalis civitatis nomine nuncupari valeat, sae=
cularem, et Collegiatam Ecclesiam S. M. Majoris nuncupatam, una cum illius Canonica=
tibus, et praebendis Aplica auctoritate perpetuo supprimimus et extinguimus, illisque
sic suppressis, et extinctis, praefatam Collegiatam Ecclesiam in sua structura valde
magnificam, ac undecim Nobilissimis Altaribus efformatam ac sacris Paramentis, et
Utensilibus ad divinum cultum necessariis, et ad Pontificalia exercenda sufficien=
ter instructam, dignam propterea, ut Titulo et honore Archiepiscopalis Ecclesiae decore=
tur, ad laudem et honorem Omnipotentis Dei ac B. V. Mariae, et SS. Aplorum Pe=
tri et Pauli, nec non Fidei Cathcae exaltationem, et totius militantis Ecclesiae gloriam, in
Archiepiscopalem, et Metropolitanam ecclesiam Utinensem nuncupandam, sub ti=
tulo Annuntiationis ejusdem B. M. Virginis, et in ea Archiepiscopalis et Metropoli=
tani Praesidis Utinensis sedem ac Provinciae caput pro uno deinceps Archiepiscopo
Utinensi nuncupando, qui Pallii et Crucis usum, aliorum Archi Episcoporum more, nec
non voluntate seu permissione Ducis et Regia praefatorum benigne decreta locum
et vocem in Parlamento generali Fori-Iulii in prima Sede, seu sessione inter Prae=
latos habeat cum suis Capitulo, Sigillo, Arca, Mensa Archiepiscopali, omnibusque ali=
is insigniis Archiepiscopalibus, nec non privilegiis, honoribus, et praerogativis Archie=

piscopis debitis et concessis, ac juribus, jurisdictionibus, facultatibus, præeminenti-
is, gratiis, favoribus, indultis realibus, ac personalibus, et mixtis, quibus aliæ Metropoli-
tanæ Eccleæ earumq. Præsules quomodolibet, non tñ titulo oneroso, seu ex indulto aut
privilegio particulari utuntur, fruuntur, potiuntur, et gaudent, ac uti, frui, potiri, et
gaudere possunt, similiter perpetuô erigimus, et instituimus, ac nomine, titulo,
et honore Archiepiscopali et Metropolitano decoramus, nec non pro tempore exis-
tentem Ecclæ præfatæ Utinensis Præsulem in Archiepiscopum declaramus, ejque, ut
ipse cetera singula prout Metropolitanis in eorum Civitatibus, Diœcesibus et Provinciis
a jure indultum existit, facere, exercere, administrare, et exequi possit, eadem auctori-
tate concedimus et indulgemus. Præterea eidem Ecclæ Utinensi Episcopales Paduan:
et Vicentin: ac Veronen: et Tarvisin: ac Cenaten: et Bellunen: ac Feltren: et Concordien:
ac Justinopolitan: et Æmonien: seu Civitatis Novæ, ac Parentin: nec non Pollen: Ecclæs
Patriarchatus olim Aquilejensis per Nos, ut præfertur, suppressi et extincti suffraganeas, ac
Venerabiles Fratres Nrôs Modernos, ac pro tempore existentes earum respective Episcopos
pro Archiepô Utinensis pro tempore existentis suffraganeis, qui tanquam membra ca-
piti, eidem Archiepô Utinensi jure Metropolitico subsint, ita quod Archiepiscopus Uti-
nensis pro tempore existens præfatus in Paduan: ac Vicentin: et Veronen: ac Tarvisin: et
Cenaten: ac Bellunen: et Feltren: ac Concordien: et Justinopolitan: ac Æmonien: seu Civi-
tatis Novæ, et Parentin: nec non Pollen: Civitatibus, et Diœcesibus jus Metropoliticum
sibi vindicet, nec non Paduan: ac Vicentin: et Veronen: ac Tarvisin: et Cenaten: ac Bel-
lunen: et Feltren: ac Concordien: et Justinopolitan: et Æmonien: seu Civitatis Novæ, et
Parentin: nec non Pollen: Ecclæ antefatæ eidem Archiepô et Metropolitano Uti-
nensi ad oïa et singula teneantur, et sint adstrictæ, ad quæ suffraganei suis Metro-
politicis Ecclæs, et Metropolitanis tenentur, et obligati sunt, ut judicantur secundum
Canonicas sanctiones, dictâ Aplicâ auctoritate etiam concedimus, et assignamus, ac eidem
Archiepô Utinensi præfatos suos suffraganeos consecrandi, ad Provinciales synodos
evocandi, ac cum eis etiam eccleca negotia terminandi, et causas quascumque appella-
tionum sive querellas alias ad eum ~~~~ tan quam Metropolitanum juxta Decreta Concilii Trid.
devolutas, ac alias juxta sacrorum Canonum statuta spectantes cognoscendi, omniaque alia,
et singula quæcumque de jure, vel consuetudine, aut alio quovis modo ad Archiepôs,
et Archiepiscopale munus spectare, et pertinere solent, et debent, gerendi, faciendi, et
exercendi plenam et liberam ac omnimodam auctoritatem concedimus et facultatem;
Provinciæ quoque Utinensi Clerum, et Populum Universum, ac oïa loca, Ecclæs et Mo-
nasteria ac Oratoria et Pia Loca, nec non Confraternitates in Dominio Veneto existentes
olim rec. f. Aquil. Patriarchatui a Nobis, ut præfertur, suppresso et extincto subiecta
et subiectas pro eorundem Ecclæ, et Archiepi Utinensis Provincialibus pariter
perpetuô concedimus et assignamus ac desuper perpetuis futuris temporibus præ-
fatas Paduan: et Vicentin: et Veronen: ac Tarvisin: et Cenetan: ac Bellunen: et Feltren:
ac Concordien: et Justinopolitan: et Æmonien: seu Civitatis Novæ, ac Parentin, nec non
Polen: Ecclæs dictæ Ecclæ Utinensis suffraganeas censendas, ac tam eas, quam illa-
rum Civitates et Diœceses respective Universas sub ipsa Provincia Utinensi com-
prehensas, et nullatenus ab ea exemptas, nec prædictæ Sedi Aplicæ immediate,

neque ulli alteri, nisi tantum Utinensi Ecclesiae, et illius Archiepō praefatis quoad Archiepiscopalia, Metropolitica, et Provincialia jura ac jurisdictiones subjectas esse, et tenore dicta auctoritate declaramus. Pro Residentia vero et habitatione Archiepiscopi Utinensis pro tempore existentis praefati, in eadem Civitate Utinensi Palatium cum eis annexis, in quo praef. Daniel card. Delphin. tūc prūs commorabatur, et ab ipso multis aedificiis auctum, concedimus et assignamus, utque eadem Collegiata Ecclēa S. M. Majoris nuncupata in Archiepiscopalem Ecclēam Utinensem ut praefertur erecta, ex omni parte perfectior reddatur, condignoque Capitulo, ac Canonicorum, et Dignitates in ea obtinentium ac Mansionariorum et Capellanorum numero condecoretur, in ea unam Praeposituram quae, inibi post Pontificatum Nostrum existat pro uno Presbitero in Theologia Magistro, vel Sacrarum Doctore ac in eis Licentiato futuro dictae Collegiatae Ecclēae S. Mariae Majoris nuncupatae in Archiepiscopalem Ecclēam Utinensem, ut praefertur, erectae, Praeposito, qui illius capituli caput existat, et in Choro, capitulo, Processionibus, caeterisque functionibus, et Actibus capitularibus publicis, et privatis dictae Collegiatae Ecclēae S. M. Majoris nuncupatae in Archiepālem Ecclēam Utinensem, ut praefertur, erectae, praeeminentiam, et primum locum habeat; ac unum Decanatum, qui secunda, pro uno Clerico, seu Presbytero futuro dictae Collegiatae Ecclēae S. Mariae Majoris nuncupatae in Archiepālem Ecclēam Utinensem, ut praefertur, erectae Decano; et unum Primiceriatum, qui tertia, dignitates inibi respective existant pro uno Clerico, seu Presbytero futuro d.ae Colleg.tae Ecclēae S. M. Maj. nuncupatae in Archiepālem Ecclēam Utinensem ut praefertur erectae Primicerio, ac Viginti quatuor Canonicatus, totidemque Praebendas pro totidem Clericis, seu Presbiteris futuris in ea Canonicis, ac duodecim Mansionariatus pro totidem Presbiteris futuris in ea Mansionariis; nec non octo sine cura, personalem tñ residentiam requirentes Capellanias pro totidem Presbiteris futuris in ea Capellanis, ut infra, nominandis, cum Capitulo, Stallo, Mensa capitulari, Arca, Bursa, et sigillo communibus, ac omnibus, et singulis aliis capitularibus signis, insigniis aliis Metropolitanis ecclēis, earumque Capitulis de jure, usu, consuetudine, privilegio, aut quomodolibet non tñ ex indulto, seu privilegio particulari competentibus; quique Praepositus, ac Decanus, et Primicerius; nec non Canonici praefati Capitulum inter se constituant, ac tam ipsi, quam Mansionarii, et Capellani hujusmodi apud dictam Colleg.tam Ecclēam S. M. Maj. nuncupatam in Archiepālem Utinensem Ecclēam, ut praefertur erectam personaliter residere, et in ea singulis diebus, ac debitis temporibus Horas Canonicas, ac Majorem, seu Conventualem, et alias Missas, caeteraque Divina Officia solita et consueta cum devota mentis attentione, servataque Ecclīcā disciplinā, ac infrascriptis ordine et praecedentia servatis, videlicet, quod Praepositus semper primus ac Decanus secundus, et Primicerius tertius locos habeant, deinde juxta Antianitatem majorem, seu priorem electionem ac nominationem in Canonicos Mansionarios, et Capellanos hujusmodi, viginti quatuor Canonici, et successive duodecim Mansionarii, et octo Capellani praefati succedant, qui Mansionarii et Capellani nunquam de gremio Capituli censeri debeant, nunquam vocem aut votum in Capitulo, ac Sessionibus capitularibus habere valeant, omnes vero Archiepō Utinensi pro tempore existenti, prout in aliis Cathedralibus, et Metropolitanis Ecclē=

siis practicari solent inservire teneantur, psallere, decantare, recitare, et respective celebrare, et alias dictæ Collegtæ Ecclæ S. M. Majoris nuncupatæ, in Archiepalem Ecclãm Utinensem ut præfertur erectæ, in divinis laudabiliter deservire debeant, et teneantur, dicta Aplica auctoritate etiam perpetuò erigimus, et constituimus; illisque sic erectis, et institutis pro mensarum Archiepiscopalis et respective capitularis præfatæ Collegtæ Ecclesiæ S. M. Majoris nuncupatæ, in Archiepalem ecclãm Utinensem, ut præfertur erectæ, nec non Archiepiscopatus Utinensis hujusmodi, videlicet infrascriptam summam octo millium trecentorum, et sexdecim Ducatorum Monetæ Venetæ ei, ut infra, assignandam; et Præpositoræ ac Decanatus et Primiceriatus, ac viginti quatuor Canonicatuum, totidemque Præbendarum, ac duodecim Mansionariarum, nec non octo Capellaniarum ut præfertur erectorum, et erectarum, hujusmodi respective dote, illumque ac illos et illas pro tempore respective obtinentium congrua substentatione, ac onerum eis pro tempore respective incumbentium supportatione, oĩa et singula, fructus, redditus, proventus, jura, obventiones, et emolumenta universa tam ad præfatam olim Pathcalem Aquilejensem Ecclãm per Nos ut præfertur, suppressam et extinctam in Dominio Veneto existentem, quam ad prædictam Collegiatam Ecclãm S. M. Maj: nuncupatæ in Archiepalem Ecclãm Utinensem, ut præfertur erectam, quomodolibet spectantia, et pertinentia, ita tñ ut Mensæ Archiepiscopalis Utinensis redditus annui sint in octo mille trecentum sexdecim Ducatis monetæ præfatæ, ad rationem librarum 6. et solidorum 4. pro quolibet ducato hujusmodi, licet redditus Mensæ Patriarchalis Ecclæ Aquilejensis præfatæ, per Nos ut præfertur suppressæ, et extinctæ, in solis septem millibus quingentis nonaginta septem Ducatis similibus consisterent, attento quòd præfati Dux et Respub. Venetiarum ad faciendam Nobis rem gratam auxerunt redditus præfatæ Mensæ Archiepalis Utinensis in Ducatis septingentis novendecim similibus, cujus rei gratæ intuitu etiam Dux et Respub. præfati continuabunt favore sacristiæ præfatæ Collegiatæ Ecclæ S. M. Majoris nuncupatæ in Archiepalem Ecclãm, ut præfertur erectæ, annuam præstationem trecentorum et sexdecim Ducatorum similium, quæ prius præstabatur sacristiæ præfatæ Patriarchalis Ecclæ Aquilejensis per Nos, ut præfertur, suppressæ, et extinctæ. Præposito vero septingenti sexaginta, et Decano sexcenti quinquaginta, ac Primicerio quingenti septuaginta; singulis vero ex viginti quatuor Canonicis trecenti quinquaginta quinque, ac singulis ex duodecim Mansionariis centum octuaginta septem Ducati Monetæ Venetæ præfatæ, cum dimidio alterius Ducati parte, nec non singulis ex octo Capellanis pro tempore existentibus præfatis octuaginta octo Ducati similes cum tribus quartis alterius Ducati partis annuatim assignentur, eadem Aplica auctoritate similiter perpetuò applicamus et appropriamus, ita quod liceat futuris Archiepõ Utinensi ac Præposito, et Decano ac Primicerio, et viginti quatuor Canonicis, ac duodecim Mansionariis, et octo Capellanis præfatæ Collegtæ Ecclesiæ S. M. Majoris nuncupatæ, in Archiepalem Ecclãm Utinensem, ut præfertur, erectæ pro tempore existentibus illorum omnium fructuum, jurium, obventionum, et emolumentorum veram, realem et actualem possessionem per se vel alium seu alios eorum ac dictarum Mensarum Archiepalis, et respective Capitularis nominibus, propria auctoritate libere apprehendere, et apprehensam perpetuò retinere, fructus quoque, redditus, et proventus hujusmodi, jura, obventiones, et emolumenta quæcunque percipere, exigere, levare, ac in eorum, et Mensarum Archiepi=

scopalis, et respective capitularis hujusmodi usus et utilitatem convertere, cujus-
vis licentia desuper minime requisita; præfata attenta dismembratione, ac separatio-
ne fructuum ex bonis in Veneto dominio existentibus ad Monasterium, Abbatiam nun-
cupatam S. Petri de Rosatio Ordinis S. Benedicti, olim Aquilejensis Diœcesis per Nos ut
præfertur suppressæ, et extinctæ, quod Dilectus similiter Filius Noster Angelus Maria
præfatæ S. R. E. Cardinalis Quirini nuncupatus, modernus Episcopus Brixiensis in commen-
dam ad sui vitam ex concessione, et dispensatione Aplicis ad præs obtinet, quodque in
similem commendam ex pari concessione Aplica ad vitam obtineri consuevit spectantibus,
et pertinentibus in actu erectionis Ecclæ Archiepalis Goritiensis per Nos ut præfertur fa-
ctæ, ex nunc, et cum primum illud concessum ex causa permutationis, vel decessum, seu
privationem aut quamvis aliam dimissionem, vel amissionem d. Angeli Mariæ Cardlis et
Episcopi aut alias quovis modo ex ejus persona commenda præfata cessante vacare con-
tigerit, firmo remanente titulo commendæ, cujus Monasterii taxa in libris Cameræ Apo-
stolicæ descripta ad centum octoginta tres Florenos auri cum uno tertio alterius Floreni si-
milis pro parte ad mensam Archiepalem Utinensem præfatam spectante, quæ ab
Archiepis pro tempore existentibus utpote in provisione Ecclæ Archiepiscopalis sol-
venda, in litteris Aplicis commendæ ejusdem Monasterii desuper expediendis persolvi non
debebitur, attento quod taxa Ecclæ Utinensis mille Florenos auri comprehensis dictis
centum octoginta tribus Florenis hujusmodi cum uno tertio alterius Floreni pars in
præfatis litteris ut accepimus, descripta reperiuntur, quodque Monasterium, quia
redditus ex bonis in Veneto dominio existentibus habet, Utinensis Diœcesis denominari,
ac Archiepis Utinensibus pro tempore existentibus, et non aliis personis in commen-
dam Aplica auctoritate concedi, et assignari debeat cum denominatione, seu titulo ejusdam
S. Petri de Rosatio, ut præfertur, etiam factis, quas dicta Aplica auctoritate confirmamus
eosdem fructus sic dismembratos ac separatos, et ad summam duorum millium ducatorum
similium annuatim ascendentes eidem mensæ Archiepali Utinensi, cujus favore annuatim
solvatur et adimpleatur summa octo millium trecentorum et sexdecim ducatorum monetæ
præfatæ in pecunia numerata, summa sexmillium trecentorum, et sexdecim ducatorum hu-
jusmodi quotannis Archiepo Utinensi pro tempore existenti a publica capsa Utinensi seu
alia Reipublicæ præfatæ donec, et quousque habeantur fundi et stabilia quæ sint dicti
annui redditus nitidi et liberi ab omnibus expensis, et quatenus præfatus Daniel Car-
dinalis et Patcha eidem Angelo Mariæ Cardli et Episcopo præmoriatur, tunc dux, et Respub.
præfati subministrabunt bis mille ducatos annuos similes Archiepo Utinensi pro tem-
pore existenti, donec et quousque præfatum Monasterium per d. Angeli Mariæ Cardi-
nalis et Episcopi cessum vel decessum, aut alias quovis modo ex ejus persona com-
menda præfata cessante, vacare contigerit. Pro Capitulo vero et obis Capitularibus præ-
fatæ Collegiatæ Ecclæ S. M. Maj: nuncupatæ in Archiepalem Ecclam Utinensem ut præ-
fertur erectæ, oes et singulos redditus cujuscumque generis et speciei cum omnibus ju-
ribus et actionibus ac unionibus Beneficiorum Ecclesiasticorum tam capituli olim Patri-
archalis Ecclæ Aquilejensis per Nos ut præfertur suppressæ, et extinctæ, quam
præfatæ Collegtæ Ecclæ S. M. Maj: nuncupatæ in Archiepalem Ecclam Utinensem,
ut præfertur erectæ, ad tredecim mille, et quadringentos ducatos similes in totum

annuatim ascendentes non deductis oneribus, ita ut facta distributione inter singulos ut supra superesse debeant annuatim sexaginta ducati narrati in salarium Acolytorum, qui præfatæ Ecclæ Collegiatæ S. M. Maj: nuncupatæ, in Archiepalem Ecclam Utinensem, ut præfertur, erectæ, inservient, erogandi Aplicâ auctorite præfata similiter perpetuo applicamus et appropriamus; ad præfatam eisdem Collegiatam Ecclam S. M. Maj: nuncupatam in Archiepiscopalem Ecclam Utinensem ut præfertur erectam oia et singula Anniversaria, et opera Missarum, ac officia habentia fundos, et redditus in Ditione Veneta similiter perpetuo transferimus, in eaque celebrari mandamus. Insuper, quod semper, et quandocunque Archiepalis Eccla Utinensis p Nos ut præfertur erecta, Pastoris solatio destituta fuerit ad illam Archiepus Utinensis pro tempore, ut infra, nominandus teneatur ad solutionem taxæ, a Collegio Venerabilium Fratrum Nrorum præfae S. R. E. Cardinalium statutam, tam ratione præfatæ Ecclæ Utinensis quam ratione præfati Monasterii S. Petri de Rosatio in parte, ut supra, mensæ Archiepali Utinensi præfatæ assignatæ, quin teneatur ad utriusque taxæ solutionem præfatus Daniel Carolus et Patha, quam Nos absque alia de ejus persona Ecclesiæ Utinensis præfatæ de novo facienda provisione, et præfectione, in Archiepum Utinensem declaramus, ipsumque eidem Ecclæ Utinensi præfectum fuisse, et esse volumus et cum in Archiepatu Utinensi præfato successerit Venblis Frater Nr Bartholomæus Gradenigo modernus Epus Thiatirensis in partibus Infidelium ex nunc pro tunc a Duce et Reipubca præfatis ad illum nominatus, quatenus tn in actu quo ipse alias præft Danieli Caroli et Patha coadiutor perpetuus, et irrevocabilis in regimine et administraone dictæ olim Pathalis Ecclæ Aquilejensis p Nos ut præfertur suppressæ, et extinctæ, cum futura in illa successione Aplicâ auctorite præfata constitutus et deputatus fuit, jura et emolumenta eisdem Collo et Cameræ Aplicæ debita persolverit, et non alias, quod in actu expeditionis suarum Novarum Litterarum Aplicarum coadiutoriæ, teneatur tantum ad solutionem taxæ ratione præfati Monasterii S. Petri de Rosatio, pro qua taxa præstare debeat præfato Collegio et Cancellariæ Aplicis idoneam cautionem, eadem Aplicâ auctoritate declaramus. Præterea eisdem futuris, et pro tempore existentibus Ecclæ Utinensis Archiepali Capitulo et Canonicis, et Dignitates præfatas obtinentibus, ut ipsi Capitulariter congregati pro dictæ Ecclæ Utinensis ac illius Mensæ Capitularis Sacristiæ, et Fabricæ, earumque rerum, et bonorum tam spiritualium, quam temporalium prospero, feliciqua statu, regimine, gubernio, et directione, ac onerum eis pro tempore respective incumbentium supportatione, Missarum, Horarum Canonicarum, diurnarum, et Nocturnarum, aliorumque divinorum officiorum, Processionum, Funeralium et Anniversariorum celebraone, ac re Dignitatibus, Canonicatibus, et Præbendis, ac Mansionariis et Capellanis præfatis, aliisque Ministeriis Ecclesiasticis inibi pro tempore providendis receptione, et admissione personali residentia distributionum etiam quotidianarum, et emolumentorum quorumcunque repartitione et distributione pœnarum per absentes ac Divinis officiis non interessentes et functionibus suis loco et tempore minime præsentes, seu onera et ministeria eis respective incumbentia subire negligentes incurrendarum impositione, atque incursu singulorum præsentis et absentiæ notandis cærimoniis et ritibus in præft Collega Ecclâ S. M. Majoris nuncupatæ in Ecclam Archiepalem Utinensem, ut præfertur, erecta, illiusque Choro, Capitulo, Processionibus, et aliis actibus servandis, necnon illius ministris deputandis,

et amovendis salariis, et stipendiis eorum cuilibet assignandis, et quibusvis aliis rebus in praemissis, et circa ea quomodolibet necessariis et opportunis quaecunque statuta, ordinationes, capitula, et decreta, licita tamen et honesta ac sacris canonibus, et Concilii Tridentini decretis, et decretis Aplicis constitutionibus non contraria condere, et edere, conditaque, et edita pro temporum et rerum variatione et qualitate mutare, limitare, corrigere et interpretari, ac in meliorem formam redigere, seu alia de nova etiam ex integro de consensu tamen semper Archiepi Utinensis pro tempore existentis condere, et per eos, ad quos pro tempore spectabit, sub poenis in contrafacientes statuendis observari facere libere et licite valeant, plenam, liberam, et omnimodam facultatem, potestatem, et authoritatem eadem Aplica authoritate similiter perpetuo concedimus, et impertimur. Ulterius, futuris praefatae Collegtae Ecclae S. M. Maj. nuncupatae, in Archiepalem Ecclesiam Utinensem, ut praefertur erectae, Praeposito, et Decano, ac Primicerio, et vigintiquatuor Canonicis, necnon duodecim Mansionariis eiusdem, eorumque in Praepositura, et Decanatu ac Primiceriatu, ac singulis Canonicatibus et praebendis, necnon Mansionariatibus hujusmodi Successoribus respective pro tempore existentibus, ut ipsi Praepositus videlicet, ac Decanus, et Primicerius, ac vigintiquatuor Canonici praefati cappam Magnam Violacei coloris pellibus Armelinis subsutam et Rochetum Mansionarii vero praefati Almutiam tam in praefta Collegiata Ecclesia S. M. Maj. nuncupata in Archiepalem Ecclesiam Utinensem ut praefertur erecta, quam extra eam, et tam in Processionibus, quam aliis actibus, et functionibus quibuscunque publicis, et privatis etiam extra civitatem Utinensem praefatam, ac ubique locorum etiam in Synodalibus Provincialibus, universalibus Generalibusque Conciliis, ac etiam in praesentia dictorum Venerabilium Fratrum Nrorum praeftorum S. R. E. Cardinalium etiam de latere Legatorum Archiepiscoporum Episcoporum et Ordinariorum etiam propriis, ac aliorum quorumcunque, ac etiam ipsius Collegtae Ecclae S. M. Maj. nuncupatae, in Archiepalem Ecclesiam Utinensem, ut praefertur erectae, Choro et Capitulo quibusvis Anni temporibus, et diebus deferre et gestare, illisque respective uti libere et licite possint, et valeant, eisdem quoque Praeposito, Decano ac Primicerio, et vigintiquatuor Canonicis, necnon duodecim Mansionariis pro tempore existentibus praefatis, ut ipsi, eorumque officiales et Ministri, ac res, bona, proprietates, et jura quaecunque omnibus et singulis tam spiritualibus quam temporalibus Privilegiis, immunitatibus, exemptionibus, praeeminentiis, antelationibus, concessionibus, indultis, favoribus, et gratiis, quibus aliarum similium Archiepalium, et Metropolitanarum Ecclesiarum illarum partium capitula, dignitates, canonicatus, et Praebendas, ac Mansionariatus in eis obtinentes eorum quoque officiales et Ministri, ac bona, jura res, et proprietates de jure, usu consuetudine, privilegio, aut alias quomodolibet, non tamen titulo oneroso, aut ex indulto, seu privilegio particulari utuntur, fruuntur, potiuntur et gaudent, ac uti, frui, potiri, et gaudere possunt et poterunt quomodolibet in futurum similiter, et pariformiter, ac aeque principaliter, et absque ulla prorsus differentia, dummodo tamen illa sint in usu, et non revocata, nec sub aliqua revocatione comprehensa, sacrisque Canonibus, et praefati Concil. Trid. decretis, ac Constitutionibus, et ordinationibus Aplicis praefatis non repugnant uti, frui, potiri, et gaudere libere et licite etiam possint, et valeant, proinde ac si eis nominatim et expresse concessa fuissent, eadem Aplica auctoritate etiam perpetuo concedimus,

et indulgemus. et insuper attentis Ducis, et Reipub. præfatorum erga S. Sedem particularibus meritis, eidem Duci, et Reip. jus nominandi ad præfatam Archiepalem Ecclesiam Urinensem, quoties eam pro tempore quomodolibet, non tamen per obitum apud Sedem Aplicam præfatam Pastoris solatio destitui contigerit, Personam idoneam p. Nos, et Romanum Pontificem pro tempore existentem præfatum ad nominaõnem hujusmodi eidem Ecclæ Urinensi in Archiepum præficiendam, nec non ad Decanatum ac Primiceriatum, et duodecim ex dictis vigintiquatuor Canonicatibus, et Præbendis per Nos ut præfertur erectis hujusmodi, certis sanctorum nominibus, ut infra designandos quandocunque, et quotiescunque illos et illas de cætero quibusvis modis, et ex quorumcunque Personis etiam Nostris, et Romani Pontificis pro tempore existentis, seu quorumvis præfatæ S. R. E. Cardinalium etiam tunc viventium familiaribus, et continuis comensalibus, seu Romanæ Curiæ Officialibus, aut aliãs reservationem, et affectionem inducentibus, seu per liberas etiam ex causa permutationis respectivæ resignationes de illis in Romana Curia præfata etiam in Nris et Romani Pontificis pro tempore existentis manibus, vel extra eam quomodolibet respective factas, et admissas aut assecutionem aliorum Beneficiorum Ecclesiasticorum quavis auctoritate collatorum, seu illos et illas pro tempore respective obtinentium in aliquo ex mensibus Nobis, et Romano Pontifici pro tempore existenti præfato, ac eidem Aplicæ Sedis reservatis decessum, aut quamvis aliam dimissionem, privationem, Relligionis ingressum, et Professionis in ea emissionem, Matrimonii contractum aut alias quomodocunque, et qualitercunque, non tñ per obitum apud Sedem Aplicam vacare contigerit, personas itidem idoneas in Decanatu, et Primiceriatu, ac duodecim ex dictis vigintiquatuor canonicatibus, et Præbendis per Nos ut præfertur erectis hujusmodi per Ordinarium Loci respective instituendas simili Aplica auctoritate pariter perpetuo reservamus, concedimus, et assignamus nec non jus nominandi hujusmodi tam ad dictam Ecclæm Urinensem, quam ad Decanatum, et Primiceriatum, ac duodecim ex vigintiquatuor Canonicatibus, et præbendis præfatis ut præfertur erectis hujusmodi Regium existere eisdemque Duci, et Reip. semper et perpetuo competere, illudque vim, effectum, naturam, substantiam, essentiam, qualitatem, validitatem, et roboris firmitatem juris nominandi Regii hujusmodi obtinere, ac uti tale sub quacunque derogatione etiam cum quibusvis prægnantissimis et officiosissimis clausulis, et Decretis in quacunque dispositione etiam per viam constitutionis, Legis, regulæ, cancellariæ, Aplicæ, aut aliãs quomodocunque facta, nullatenus comprehendi, neque illi ullo unquam tempore, et ex quavis causa derogari posse neque debere, ac collationes, provisiones, et quasvis alias dispositiones de Decanatu, ac Primiceriatu, ac duodecim ex dictis vigintiquatuor canonicatibus, et Præbendis ut præfertur erectis hujusmodi absque Ducis, et Reip. præfatorum consensu seu nominatione pro tempore factas, processusque desuper habendos, et inde sequenda quæcunque nulla et invalida, nulliusque roboris, vel momenti fore et esse, ac pro nullis et infectis haberi, nec jus aut coloratum titulum possidendi unquam per illa tribui posse decernimus. Capitulo vero et Canonicis præfatæ Collegtæ Ecclæ S. M. Maj. nuncupatæ, in Archiepalem Ecclæm Urinensem, ut præfertur erectæ, jus nominandi ad Canonicatum, et Masolini nuncupatam Præbendam ex dictis vigintiquatuor Cano=

nicatibus, et Præbendis per Nos, ut præfertur, erectis, utpote semper considerandas ex funda=
tione, vel dotatione de jure Patronatus Laicorum, quoties illos quovis modo, et cujusvis per=
sona, non tñ per obitum apud Sedem præfatam vacare contigerit, personam idoneam ab
ejusdem Capitulo et Canonicis in illis instituendam similiter perpetuò reservamus, conce=
dimus, et assignamus, sed ne ex præfata reservatione juris nominandi Duci, et Reip. præfatis
ut præfertur concessa, partium [illegible] præjudicium præfatæ Cancellariæ Aplicæ, decernimus et
declaramus, quod tam Decanatus, quam Primiceriatus, et duodecim ex dictis vigintiquatuor Ca=
nonicatibus, et Præbendis, ut præfertur erectis hujusmodi vacationibus extra præfatam Cu=
riam in Januarij, Martii, Maij, Julii Septembris, et Novembris mensibus quovis modo
pro tempore occurrentibus ad illos et illas a Duce, et Reipub. præfatis nominati exhibere
debeant eorum nominationem in Dataria Aplicâ, et subinde Aplicâs litteras cum ex=
pressione fructuum in vigintiquatuor Ducatis auri de Camera in Cancellaria Aplica expe=
dire teneantur, vacationibus autem præfatis in aliis sex, Februarii videlicet, ac Aprilis, et
Junii, ac Augusti et Octobris, nec non Decembris mensibus ad illos et illas nominati pa=
tentales litteras eorum institutionis ab Archiepô Utinensi pro tempore existente re=
portare debeant. Litteræ autem Aplicæ collationis præfatæ Præposituræ, quæ, utpote Di=
gnitatis post Pontificalem majoris existentis, semper ad Aplicam Sedem præfatam perti=
nebit cum expressione pariter illius fructuum in vigintiquatuor ducatis auri de Came=
ra expedientur, idemque servabitur in litteris Aplicis collationis aliorum undecim Cano=
nicatuum totidemque Præbendarum, ut præfertur erectorum, et erectarum hujusmo=
di, quorum tanquam litteræ collationis existentium, collatio facienda erit a Nobis, seu Ro=
mano Pontifice pro tempore existente præfato, vel ab Archiepô Utinensi pro tempo=
re existente ad formam regularum ejusdem Cancellariæ Aplicæ, et quoad duodecim
Mansionariatus, atque octo Capellanias, ut præfertur erectos et erectas hujusmodi, utpo=
te de sui naã ad nutum amovibiles, præfatis Capitulo, et Canonicis d.æ Collegiatæ Ecclæ
S. M. Maj: nuncupatæ in Archiepalem Ecclêam Utinensem, ut præfertur, erectæ jus e=
ligendi liberè Mansionarios, et Capellanos, quo prius potiebantur Capitulum, et Ca=
nonici præfatæ Ecclæ Aquilejensis Patriarchalis, per nos ut præfertur suppres=
sæ, et extinctæ, nec non ejusdem Collegiatæ Ecclæ S. M. Maj: nuncupatæ in Archiepi=
scopalem Ecclêam Utinensem ut præfertur erectæ, juxta antiquam consuetudinem,
quodque cura animarum Dilectorum Filiorum Parochianorum ejusdem Ecclæ Utinen=
sis penes Capitulum, et Canonicos præfatæ Ecclæ Utinensis remaneat, exercenda ta=
men per unum et alterum Vicarios ab iisdem Capitulo et Canonicis nominandos
et ad eorum nutum amovibiles, similiter reservamus et concedimus, ac respectivè
declaramus. Denique quod præfatus Daniel Cardlis et Pathã, nec non pro tempore
existens Archiepus Utinensis de consilio Capituli, et Canonicorum præfatæ Ecclæ Uti=
nensis distinguere, seu declarare debeat Præbendas Canonicales hujusmodi, Præ=
sbyterales, Diaconales, et Subdiaconales, nec non ad præscriptum Concilii Trid. præfati
etiam Theologalem, et Penitentiariam Præbendas ejusdem Ecclæ Utinensis, ut præ=
fertur erectæ, prævio concursu conferendas, quodque cum justum non sit, quod re=
maneant totaliter expediti nonnullis ex antiquis Canonicis, Mansionariis, et Capellanis tam
præfatæ Patriarchalis Ecclæ Aquilejensis per Nos ut præfertur suppressæ, et extin=

cta, quam ejusdem Collegtæ Ecclæ S. M. Maj: nuncupatæ in Archiepalem Eccle=
siam Utinensem ut præfertur erecta, quibus locus esse non potest, attento deter=
minato numero Præbendarum in præfta Archiepali Ecclæ Utinensi, ut præfertur
erecta, onus esse ejusdem Ecclæ Utinensis, Capituli et Canonicorum dictis Pre=
sbyteris congruam præbere, eorum vita naturali durante, vel donec ipsi ali=
ter provideantur, qua se se substentare valeant, et quatenus aliqua emergeret diffi=
cultas super assignatione præfatæ congruæ per Capitulum et Canonicos præfatos ut præ=
fertur præstandæ, quod idem Daniel Cardlis et Patriarcha illam pro suo arbitrio pru=
denter componere et concordare, sicut etiam decernere quantitatem distributionum a
solis interessentibus choro personaliter lucrandarum valeat; quodque quoad eam Diœ=
cesis Aquilejensis partem in Civitate et Diœcesi Veronensi existentem, hæc ut prius
remanere debeat subjecta præfto Danieli Cardli et Patrchæ vita ejus naturali durante,
neque hoc intermedio tempore omittemus omnem opportunam capere providentiam
in eo quod respiciat futurum tempus, et si dictus Daniel Cardlis et Patrcha a vivis de=
cederet, quod Deus avertat, antequam capta fuisset dicta providentia exequenda, ut
supra post obitum præfti Danielis Cardlis et Patrchæ ne Capitulum Veronense, ac Mo=
nasterium S. Mariæ in Organo nuncupatæ S. Benedicti, seu alterius Ordinis, et aliæ Ec=
clesiæ in suburbiis Veronen: positæ, olim Patriarchatui Aquilejensi per Nos, ut præfertur,
suppresso, et extincto subjectis, ullo unquam tempore sint sine capite, et ne via aperia=
tur inconvenientibus ex causa prætensionum bene notarum Capituli, et Canonicorum
Ecclæ Veronensis super aliquibus Ecclesiis et Monasteriis, ex nunc pro tunc decer=
nimus, Vener. Fratrem Nrum Epum Veronen: esse Aplicum Delegatum exercere de=
bere super Capitulo, et Canonicis Ecclæ Veronensis præfatæ, et Monasterio præfato, ali=
isque Ecclesiis prædictis omnem eam jurisdictionem, quam hactenus exercue=
runt Patrchæ Aquilejenses usque dum fuerit examinatum a S. Sede totum id, quod o=
portet examinari, et rectum judicium dari possit super prætensionibus tradum Epis=
coporum Veronen etiam Capituli et Canonicorum Ecclæ Veronensis præfatorum, similiter
declaramus præsentes quoque litteras semper et perpetuo validas et efficaces esse et
fore, suosque plenarios, et integros effectus sortiri, et obtinere, nec ullo unquam tem=
pore de subreptionis, vel obreptionis aut nullitatis, seu invaliditatis vitio, vel inten=
tionis Nræ, aut alio quovis defectu notari, aut impugnari, seu invalidari in jus, vel con=
troversiam vocari, aut adversus illas quodcunque juris vel facti, aut gratiæ vel justitiæ re=
medium impetrari posse, nec illas sub quibusvis similium, vel dissimilium gratiarum
revocationibus, suspensionibus, limitationibus, derogationibus, aut aliis contrariis dis=
positionibus etiam per Nos et Sedem Aplicam præfatam sub quibuscunque tenoribus,
et formis, ac cum quibusvis clausulis et decretis etiam motu, scientia, et potestatis
plenitudine similibus etiam consistorialibus pro tempore factis, et faciendis compre=
hendi, vel contendi, sed tanquam ad Fidei Catholicæ exaltationem, divinique cultus in=
crementum, et animarum ædificationem, et solatium factas et emanatas semper
ab illis excipi, et quoties illæ emanabunt, toties in pristinum, et validissimum
statum restitutas, repositas, et plenarie reintegratas, ac de novo etiam sub quacun=
que posteriori data per futuros, et pro tempore existentes Archiepum, ac Capitulum,

et Canonicos Utinenses præfatos, ac alios, quorum favorem eadem præsentes litteræ quo=
modolibet concernunt quomodocumque aliqu: concessas, validasque fore et esse su=
osque plenarios, et integros effectus sortiri, et obtinere et sic ab omnibus censeri, et ita per
quoscunque Judices ordinarios, vel delegatos quavis auctoritate fungentes, etiam
causarum Palatii Aplici Auditores, ac ejusdem S.R.E. Cardinales etiam de latere
Legatos, Vicelegatos, Nuntios, et quoslibet alios quavis prærogativa, et Privilegio fungentes,
ac honore et Præminentia fulgentes, sublata eis et eorum cuilibet quavis aliter ju=
dicandi, et interpretandi facultate, et auctoritate in quavis causa, et instantia ju=
dicari, et diffiniri debere, et si secus super his a quoquam quavis auctoritate scien=
ter, vel ignoranter contigerit attentari, irritum, et inane motu pari similiter
decernimus et nihilominus infrascriptos primo-dictum Johanem Baptam, ac pmo-di=
ctum Francum, et Francum sdo-dictum, ac Johanem Petrum, ac Fabium, ac Rodul=
phum, ac Johanem Dnicum, et sdo-dictum Francum ac Carolum, et pmo-di=
ctum Antonium ac Coriolanum, et Julium, et Antonium sdo-dictum, et tertio-di=
ctum Antonium, et quarto-dictum Francum, et Davidem ac Gasparem et Josa=
phum pmo-dictum ac Hyeronimum, et Jacobum, ac Bernardinum ac quinto-di=
ctum Francum et sdo-dictum Josaphum, et Johanem Baptam sdo-dictum, ac
Fabium Mariam et sexto-dictum Francum, ac Sebastianum, quorum quilibet duo,
vel tria simplicia perpetua et personalem residentiam non requirentia bene=
ficia Ecclica in aliis, quam præfata Collegta S.M. Maj: nuncupata in Archiepalem
ecclesiam Utinensem, ut præfertur erecta, Ecclesiis sita, quorum cujuslibet fructus,
reddites, et proventus viginti quatuor ducatorum auri de camera hujusmodi valo=
rem annuum non excedunt forsan obtinent a quibusvis excomunicationis, suspen=
sionis et interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris et pœnis a jure, vel
ab homine quavis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodati e=
xistunt, ad effectum præsentium tantum consequendum harum serie absolventes, et
absolutos fore censentes, Præpositoram Johani Bapta Co: Camutio J.U. Doctori, ac
qui ut infra nominati existunt, Decanatum Franco Belgrado etiam J.U. Doctori, ac
Primiceriatum Franco Co: Florio J.U. Doctori, et in Theologia Magistro, ac unum, et u=
nam S. Marci Evang. Johani Petro Pellegrini, ac alium et aliam S. Pii Papæ, et
Martyris Fabio Pontoni, ac alium et aliam SS. Ermagoræ et Fortunati Martyrum
Rodulpho Co: Sbruglio, ac alium et aliam SS. Hilarii, et Taciani Martyrum Johani
Dnico Fistulario, ac alium et aliam S. Grisogoni Mart. Franco Co: Mantica, ac alium
et aliam SS. Cancii, et Canciani Martyrum Carolo de Eggregiis, ac alium et aliam
S. Anasthasii Mart. Antonio Co: de Montegnaco, ac alium et aliam SS. Felicis et For=
tunati Martyrum Coriolano Galattis, ac alium et aliam S. Valeriani Pontif. et Conf.
Julio Co: etiam Mantica, ac alium et aliam S. Chromatii etiam Pontif. et Confess. An=
tonio Co: Tartagna ac alium et aliam S. Nicea similiter Pontif. et Confess. Antonio
Co: Caisello, ac alium et aliam B. Bertrandi Pathæ dum viveret Aquilejensis respe=
ctive nuncupandas Præbendas Franco Co: de Caporiaco, quod præfati Dux, et Resp. No=
bis ad id per suas Litteras nominarunt, ac alium et aliam Davidi Hactorio, ac alium et ali=
am Gaspari Sabbatino, ac alium et aliam Josepho Victorio J.U. Doct. ac alium et aliam Hyero=

nimo Nolti, ac alium et aliam Jacobo Vinitti ac alium et aliam Bernardino Sei-
li J.U. Doctori, et in Theologia Magistro ac alium et aliam Francisco Dugano ac alium
et aliam Joseapho Florentio, ac alium et aliam Johani Bapta Co. Sarmala, ac alium
et aliam Fabio Maria de Masotti J.U. Doctori, ac alium et aliam Francisco de Coveria, nec-
non reliquum, et reliquam Masolini numeundem ex dictis vigintiquatuor Canonicati-
bus, totidemque Præbendis ut, præfertur erectis hujusmodi, quorum cujuslibet, et
illis forsan respective annexorum fructus, redditus, et proventus etiam computatis di-
stributionibus quotidianis vigintiquatuor Ducatorum Auri similium secundum co-
munem æstimationem valorem annuum, ut accepimus non excedunt a prima-
va illius, ac illorum et illarum respectiva erectione, et institutione hujusmodi va-
cant. Sebastiano Braida J.U. Doct. Presbitero præfato, olim Aquilejensis seu al-
terius respectivæ Civitatis, vel Diœcesis dictis pariter Filiis cum annexis hujusmo-
di, et respectiva plenitudine Juris Canonici, ac omnibus juribus et pertinentiis re-
spectivè suis, Aplica auctorte præfata conferimus et de illa et illis etiam respe-
ctivè providemus. Ac insuper moderno Archiepo Utinensi, ac Dilo similiter
Filio Nro, et Sedis Aplicæ præfatæ Nuntio Venetiis commoranti nunc, et pro tem-
pore existenti executoribus Aplicis motu simili per pntes mittimus et mandamus,
quatenus ipsi, vel alter eorum per se vel alium seu alios modernus videlicet, ac pro
tempore existens Nuntius præfatus pntes litteras, et in eis contenta quæcum-
que ubi et quomodo expedierit, ac quoties pro parte Archiepi ac Capituli, et Ca-
nonicorum Utinensium hujusmodi, seu cujusvis alterius in his interesse haben-
tis desuper requisiti fuerint, solemniter publicantes, eisque in præmissis
efficacis defensionis præsidio assistentes faciant, auctorte Nra pntes litteras, et
in eis contenta hujusmodi firmiter observari, ac singulos, quos eædem pntes
litteræ concernunt, illis pacifice frui et gaudere, non permittentes ipsos et
eorum aliquem desuper per quoscumque quomodolibet indebite molestari
perturbari vel inquietari, contradictores quoslibet et rebelles per sententias
censuras, et pœnas Ecclesiasticas aliaque opportuna juris vel facti remedia, ser-
vata tamen forma præfati Concilii Trid. appellatione postposita compescendo, legiti-
misque super his habendis servatis processibus, sententias censuras et pœnas ip-
sas etiam iteratis vicibus aggravando, reaggravando, interdictum Ecclesiasticum ap-
ponendo, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis. Mo-
dernus Archiepus verò præfatus pmo dictum Johanem Baptam, recepto prius
ab eo Nostro et Romanæ Ecclæ nomine, fidelitatis debitæ solito juramento juxta
formam, quam sub Bulla Nra mittimus introclusam, in Præpositura, ac primo-
dictum Francum in Decanatus, et Francum 2do-dictum in Primiceriatus, ac Joha-
nem Petrum et Fabium, et Rodulphum ac Johanem Dominicum præfatos, et 3io-dictum
Francum, ac præfatum Carolum, et pmo-dictum Antonium et Coriolanum, et Julium
præfatos, ac Antonium 2do-dictum, et 3io-dictum Antonium, et quarto-dictum
Francum, et Davidem ac Gasparem præfatos, et Josephum pmo-dictum ac Hieroni-
mum et Jacobum, ac Bernardinum præfatos, et quinto-dictum Francum, et 2do-

dictum Josephum, ac Johanem Baptam 2do-dictum et praefatum Fabium Ma=
riam, ac sextodictum Franum ac praefatum Sebastianum in singulorum Canonica=
tuum et Praebendarum, ut praefertur, erectorum, et anexarum hujusmodi ac anne=
xorum jurium, et pertinentiarum praefatorum respective possessionem inducant aucto=
ritate Nra, et defendant inductos, amotis quibuslibet illicitis detentoribus ab eisdem,
ac faciant pmo-dictum Johanem Baptam ad Praepositurum ac pmo-dictum Fran=
ciscum ad Decanatum, et Francum 2do-dictum, vel eorum respective Procurato=
res ad Primiceriatum hujusmodi, ut est moris admitti, et quoad Johanem Pe=
trum, ac Fabium, et Rodulphum, ac Johanem Dnicum praefatos, et 3io-dictum Franci=
scum, ac praefatum Carolum et pmo-dictum Antonium ac Coriolanum et Julium
praefatos ac Antonium 2do-dictum, et 3io-dictum Antonium ac 4to-dictum Francum,
et Davidem, ac Gasparum praefatos, et Josephum pmo-dictum, ac Hyeronimum, et
Jacobum ac Bernardinum praefatos, et quinto-dictum Francum et secundo-dictum
Josephum, et Johanem Baptam 2do-dictum, ac praefatum Fabium Mariam, et sexto-di=
ctum Francum, ac Sebastianum praefatos, vel eorum respective Procuratores ad sin=
gulas Praebendas, ut praefertur, erectas hujusmodi in Archiepali Eccla Urbinensi, ut
praefertur erecta, in Canonicos respective recipi, et in Fratres, stallo sibi in Choro, et
loco in Capitulo ipsius Ecclae Urbinensis ut praefertur erectae, cum dicti juris pleni=
tudine assignatis, sibique etiam respective de illorum ac illarum, ac annexorum
eorundem fructibus, redditibus, proventibus, juribus, obventionibus, et emolumentis
universis integre respondeti. Contradictores authorite Nra praefata, appellatione postposi=
ta compescendo, non obstantibus rec. memoriae Bonifacii VIII. Praedecessoris Nri de
una, et Concil. Generalis de duabus dictis dummodo ultra tres dictas aliquis vigore praesen=
tium ad judicium non trahatur, ac quibusvis aliis etiam in synodalibus, Provincialibus
Universalibus, Generalibusque conciliis editis vel edendis specialibus, vel genera=
libus constitutionibus, et ordinationibus Apostolicis, nec non Nris et praefatae Can=
cellariae regulis de jure quaesito non tollendo, ac de gratiis ad instar non conceden=
dis, et de exprimendo vero annuo valore, nec non Lateranensis Concilii novissime ce=
lebrati uniones, et applicationes perpetuas, nisi in casibus a jure permissis fieri pro=
hibentes, et quatenus opus sit praefatae collegtae Ecclae S. M. Maj: nuncupatae, in Archie=
piscopalem Ecclaam Urbinensem, ut praefertur erectae, etiam juramento confirma=
tione Aplica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis, et consuetudinibus Pri=
vilegiis quoque indultis et litteris Aplicis quibusvis superioribus, et personis sub qui=
buscunque tenoribus et formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis
aliisque efficacioribus, efficacissimis, et insolitis clausulis irritantibusque et aliis de=
cretis etiam motu, scientia, et potestatis plenitudine similibus, ac etiam consistoria=
libus aut alias quomodolibet etiam pluries, ac iteratis vicibus concessis, confirmatis
approbatis et innovatis, quibus omnibus et singulis etiamsi pro illorum sufficienti
derogatione alias de illis, eorumque totis tenoribus specialis specifica, expressa et indi=
vidua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importan=
tes mentio, seu quavis alia expressio habenda, aut aliqua etiam exquisita, et par=

culiaris forma ad hoc servanda foret, tenores huiusmodi ac si de verbo ad verbum nihil penitus omisso, et forma in illis tradita observata inserti forent praesentibus pro plene et sufficienter expressis, ac insertis habentes, illis aliàs in suo robore permansuris ad praemissorum omnium et singulorum validitatis effectum hac vice dumtaxat specialiter, et expresse, ac latissime et plenissime harum quoque serie motu, scientia et potestatis plenitudine pariter derogamus contrariis quibuscumque. Volumus autem, quod nunc dictus Johannes Bapta antequam Praepositurae, ut praefertur erectae, possessionem adipiscatur, idem catholicam juxta articulos jampridem a Sede Aplica praefata propositos in manibus dicti moderni Archiepi Utinensis, sive ejus Vicarii in spiritualibus generalis emittere, illamque sic emissam ad praedictam Sedem sine mora cum sui, et Archiepi, seu Vicarii praefatorum subscriptione quantocitius transmittere omnino teneatur, alioquin Praepositura ut praefertur erecta, vacet eo ipso. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc Paginam Nostrarum absolutionis, suppressionis, extinctionis, erectionis, institutionis, concessionis, dismembrationis, separationis, unionum, confirmationis, declarationis, applicationis, annexionis, incorporationis, facultatum impartitionis, indulti, juris nominandi reservationis, extensionis, decreti, mandati, et commissionis, collationis, provisionis, et derogationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac BB. Petri et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romae, apud S. Mariam Majorem Anno Incarnationis Dnicae MDCCLIII. quartodecimo Kal. Februarii Pontificatus Nri anno tertiodecimo.

X. Decretum Danielis Delphini Card.lis et Patha Aquil.s de Cap.lo Aquil.si utinum transferendo. MDCCL. Die. XXVII. Augusti.

Etsi a multo jam tempore sctã Pathalis ecclesiã, cujus regendæ Nobis licet imeritis inscru=
tabili Dei consilio onus impositum est, ijs malis affligi cœperit, quæ causam satis ju=
stam præbere solent, ut opportuna, atq. a sacris Canonibus probata remedia adhi=
beantur; cum res tñ nondum eo devenisse crederentur, ut vinculum illud, quo dilec=
tissimi in Xto Fres Decanus, Canonici, et Cap.lum Aquil.se (gaudium et Corona nrã) No=
bis Pastori suo legitimo, ac vero obstricti sunt, atq. omnimodam illam auctoritatem,
quam hactenus, ecclesiã semper mansuetudine temperatam, in idem Cap.lum nrum
exercuimus, infringi posse, atq. impediri merito foret dubitandum; Juris ad omni=
potentem Deum precibus pacem in silentio, ac gemitu cordis prestolari, quam summo
jure uti satius visum fuit. Nunc m. summo ãi nri moerore cogitantes undiq.
Nobis, ac Cariss.is in Xto Fribus angustias esse, malisq. nris vehementius in dies
ingravescentibus certum iminere periculum, ne sacrum illud insolubile vinculum,
quo Nos invicem complectimur, õiõ solvatur; neve Pathalis Dignitas, nisi inte=
gras in nobiliorem Cleri partem potestas sibi servetur, nimium vilescat, fiatq. in de=
risum õi populo; Idcirco ad extrema remedia confugere coacti (quæ in hujusmodi
casibus et proposita Nobis illustrium Eporum exempla, et Canones sacratiss.i satis com=
mendant) transferendum esse decernimus Pathale Cap.lum nrum, ejusq. localem
Residentiam cum reliquis ad ipsum spectantibus; donèc tamen res in eodem statu per=
manserint; ad hanc Civitatem utinensem, quæ a pluribus jam sæculis Prædecessorum
Nrorum Domicilio honestata est, et in qua Nos ipsi, tanquam in specula constituti
ovium nrarum oium custodiæ confidentes in Dño nullius sanguinem de manibus
nris a summo Judice requirendum esse sexdecim jam annos incubuimus.

Ad Laudem igitur et honorem õipotentis Dei, Bmæ, et intemeratæ Virg.s Mariæ,
ac Sanctorum Martyrum Hermagoræ, et Fortunati, nrõ hujus Diœcesis Patronorum,
quibus ob sacras eorum exuvias Dei nutu inventas, atq. translatas peculiarem hac
Die cultum impendimus, habito consilio, ac consensu Ven.lium Frum nrorum Decani,
Canonicorum, et Cap.li Aquil.s Auctoritate Nrã transferimus, atq. ex hac hora
translatum esse pronunciamus, statuimus, decernimus, et declaramus ad hanc
Civitatem utinensem prædum Cap.lum nrum Aquil.se, ejusq. Residentiam, juraq. illius oia
cujusq. generis, ac illa etiam, quorum specialis et expressa esset mentio facienda;
Declarantes Translationem hanc a Nobis fieri, et factam esse ex causa necessitatis, ac
præsertim ne idem Cap.lum a Capite suo recedat, ac separetur, tum vero, ne cariss.rum
Frum Nobis unquam Consilia desint, quorum ope uti B. Martyris Cypriani exemplo a
primordio Epatus nri statuimus, ecclesiæ huic Nobis a Deo creditæ utilitati prospi=
cere possimus. Mandamus præterea Translationem hujusmodi in universa
nrã Diœcesi recognosci, et admitti, atq. a prædo Cap.lo observari, donèc et quousq.
(quod maximè optandum est) enunciata pericula, atq. impedim.ta prorsus subla=
ta esse censuerimus.

Quoniam verò Cathedralis ecclesiæ Dignitates, ac Can.ci nedum Epo præsto esse
debent, ut ijs veluti ecclesiæ suæ senatu idem utatur, sed Divinis etiam in Choro lau=
dibus persolvendis addicti sunt, quemadmodum hoc Pathali Decreto cum Nrã, tum

dilecti

3

dilecti in Xsto Capli nri Dignitati satis pro temporum conditione provisum erit, ita
communicatis cum ipso Consiliis, et Caplum idem alterum sui partem muneris obire p
sit, cum primum tempus canendi ex legibus suis statutum redierit, curam oem, ac Parti
lam Dignitatem impenderimus.

Datum Utini in Palatio nro Pathali Die VI. Kal. Septembris. MDCCL.

Manifestaz.e delle Ragioni della Traslaz.e del Cap.lo d'Aquil.a nella Città d'Udine.

Conviene supporre per legittima, e Can.ca la Traslaz.e del Cap.lo d'Aquil.a presso il suo unico, e vero Capo l'Emo Sig.r Card.le e Prca; come si è ad evidenza dimostrato nell'altra Scr.a, attese la cause graviss.e che l'hanno cagionata in questi ult.i tempi per li due Ap.lici Brevi; l'uno dell'Istituz.e del vicariato nella parte della Diocesi d'Aquil.a situata in D.nio Austriaco, l'altro nella nomina del vicario nella persona del Sig.r Conte Carlo d'Attems Can.co di Basilea. Le novità frequenti crudeli violente, praticate dalla podestà secolare de' Min.ri Austriaci, erano, per vero dire, motivi sufficienti per devenire ad un tal passo, risoluto da molto tempo, e dachè quella Ch.a Prcale è stata posta in uno strano sconvolgim.to Contuttociò si ha creduto dover dissimulare, e soffrire su la speranza di qualche provvedim.to per la parte di Roma. Ma essendo le cose portate all'estremità, ed essendo il Papa condesceso ad accordare un rimedio piggiore del male, l'Emo S.r Card.le Prca zelantiss.o ha dovuto da se pensare all'ult.o ripiego della Traslaz.e del suo Cap.lo. Posto ciò, bisogna dunq. riflettere, e disaminare, e si proverà con forti ragioni, esser questo l'ult.o salutare, e necessario partito, affine di riparare a' pregiudizj più essenziali, che derivar poteriano ai dritti della sua Mitra Prcale, alla libertà, e sicurezza del Cap.lo, e alle ragioni del jus patronato, che competono alla Ser.ma Rep.ca di Ven.a sopra il Patriarcato.

E primieram.te con la Traslaz.e del Cap.lo in Udine si mantiene salva, ed incontaminata la fedeltà, ed indissolubile unione de' Can.ci al suo legittimo Capo, del di cui consiglio può servirsi in tutte le occorrenze, e singolarm.te nella celebraz.e del Sinodo, ed in ogni altra cosa, dove i sacri Canoni stabiliscono la relaz.e, che debbono avere fra di loro il Vesc.o ed il Cap.lo della sua Cattedrale.

In secondo luogo ritrovandosi il Cap.lo stesso legittimam.te residente fuori dell'Austriaco D.nio, il pnte Emo S.r Card.le Prca, che Dio conservi lungam.te, si mette in sicuro di fare la Collaz.e di tutti i Canonicati, che fossero per vacare in vigore del suo Breve di Cardinale. E quando piacesse al Sig.re di far durare gran tempo la pnte situaz.e delle cose, i Prchi suoi successori sono certi di continuare nel loro diritto di conferirli ne' quattro mesi ordinarj; e così lo stesso Pont.ce, venendo a cassare per se med.mo la riserva del Breve conceduto al Vic.o Ap.lico, si trova in necessità per gli altri otto mesi di conferirli a' soli sudditi Ven.i In prova di che conviene riflettere, che due sono i pregiudizj risultanti al Prcato dagli Ap.lici Brevi, l'uno riguardante i Benefizj di concorso accordati al nominato Vic.o e l'altro de' Benefizj Residenziali, e delle Prebende riservate alla Santa Sede. In virtù della sua podestà delegata potrebbe esso Vic.o Ap.lico pretendere di chiamare la Concorrenza, non solam.te de' Benefizj Curati, ma ancora delle sue Prebende Canonicali, Teologale, e Penitenziaria, che sono in vigor della Bolla di Benedetto XIII. assoggettate al Concorso. Ma siccome il Vic.o sud.o non estende la sua facoltà fuori dell'Austriaco D.nio, così caderebbe il pretesto, non che la sug.e di mettar mano nelle due sopranoiate Prebende, trasferite di Residenza nello Stato della Rep.ca Resta con ciò parim.te riparato l'altro pregiud.o riguardante la Collaz.e de' Benefizj Residenziali, che sono i Canonicati; perchè essendo questi trasferiti di residenza dentro de' Confini Ven.i cessarebbe con la riserva al Pont.ce med.mo la

ragione

ragione di fare la Collaz.ne a sudditi Esteri, e diffidenti, che non sarebbero uniti, ma separati, e ribelli al loro legitimo Capo.

Nè giova opporre, che restando la Ch.a Cattedrale nel Distretto Austriaco si copra a sufficienza la Collaz.ne dè Benefizj, e Canonicati della med.ma Ch.a conferiti a soggetti di quel Dnio: cioè nulla merita; imperocchè levato il Cap.lo, e unito di residenza locale al suo Capo, non rimane in Aquil.a altro che la Ch.a materiale, le nude muraglie di quella Ch.a, e poco più, che fosse stata rovinata da una scossa di Terremoto, come avvenne già quattro secoli; se la Ch.a formale, e mistica si trova nello stato ven.o nella Città d'Udine, dove risiede l'emo S.r Card.le Prca col suo Cap.lo.

Molto meno si può opporre, che in Aquil.a restino tre Can.ci Austriaci, e due Vicarj per officiare coll'ajuto di quattro Mansionarj, pure Austriaci, la d.a Ch.a, e piantarsi la residenza, e convocare il Cap.lo. A ciò si risponde, che dè tre Can.ci un solo è legittimo, proveduto, e installato con Bolle Pontificie, sebbene a lui manchi un requisito, necessario alla sua Can.ca istituz.ne, perchè non ha voluto prestare il solito giuram.to di fedeltà a Mons.r Prca; e questo solo Can.co, quando fosse Canonicam.te istituito, non basta a far Cap.lo. Gli altri due Presidi si sono introdotti senza titolo, e con la forza; poichè la Ch.a d'Aquil.a, come Ch.a Italica, non è soggetta alle Prime Preci, come sono molte della Germania. E ciò si prova anche col Breve del Regnante Pont.ce dell'an. 1748. indrizzato al Cap.lo. Degli altri due Votanti ridicoli, cioè dè due Vic.i non occorre farne parole, poichè sono divenuti semplici sottentrati, e non Can.ci; ma fatti ascendere, e sostenuti con replicate Commissioni della Corte di Vienna a gradi, come di dignità sopra tutti li Canonici.

Con questa Traslaz.e del Cap.lo d'Udine presso i Prchi resta in seguito preservato lo stesso Cap.lo dà pericoli, che riparando per una sol volta in Aquil.a per officiare quella Ch.a, può essere minacciato nè suoi Can.ci e sopra le loro coscienze, e sopra le loro stesse persone. E in primo luogo dopo aver fatta la prima pub.ca dichiaraz.e di non riconoscere altro Superiore ordinario, che Mons.r Prca, la quale sarà volata immediate a Vienna, e forse colorita con brutti titoli di ribellione, o almeno di contumacia, Dopo che in virtù di Brevi Ap.lici il Vic.o è in libertà di visitare la Ch.a Prcale d'Aquil.a, e che si è dichiarato di volerla anche fare. E ciò eseguendo con l'autorità Pontificia, a cui ogni ecclico è soggetto, nelle varie dubitazioni, che possono insorgere nell'aio dè Can.ci intorno agli Atti della stessa Visita, di concedersi, o d'impedirsi, chi potrà contenersi in modo, che non resti in essi loro qualche trepidazione d'eccedare, o di mancare al proprio dovere? scrupoli, che tutti svaniscono, quando il Cap.lo si è trasferito oltre i confini del Vicariato.

In secondo luogo, quando il Vic.o Ap.lico sia assistito, come lo sarà infallibilm.te, da altri Ordini di Vienna, i quali sogliono rilasciarsi sotto gravi comminaz.i, e fra l'altre della più terribile, qual'è quella d'incorrere nella indignaz.e Regia Imperiale, e colla quale tutti i Principi, quando la vogliono, sanno infondere nell'aio dè loro sudditi un giusto spavento; In tal caso chi delli Can.ci sarà di petto sì forte, e costante, che voglia resistere, e non assoggettarsi per timore a quegli ordini, che fossero pregiudiciali alla propria libertà, ed a diritti del suo legittimo Capo, e Superiore? Sarebbero, è vero, atti nulli per se med.mi, perchè fatti a cagion di timore, cadente in viros constantes; Ma la Trasl

lazione

lazne del Caplo assicura da tutti cotesti pericoli la loro coscienza, e la fedeltà, e l'ubbidienza dovuta al Prelato, ed al loro Prpe nle.

Nel terzo luogo potrebbe darsi il caso, che fossero i Can.ci obbligati a fermarsi in Aquil.a nella prossima vegnente solennità sino all'esecuz.ne dell'ordine, come è avvenuto nello spirare della residenza l'anno 1745, e per cosa di nō grave rilevanza; onde pernottando colà una notte sola, sarebbero in pericolo manifesto d'infermarsi gravem.te e perdere anche la vita, come succedette ad un Can.co, e ad un Mansionario troppo arditi, ed incauti l'anno 1740. di cui si conserva la memoria funesta per regola degli altri in avvenire.

Finalm.te la Traslaz.ne del Caplo in Udine assicura, piucchè ogni altra cosa, ogni movim.to e resistenza à diritti del juspatronato Regio sopra il Prcato, sinatantochè Dio inspiri qualche nuovo ripiego per accordare, quali si siano, altre certam.te restitu.e, ed altre puram.te ideali; con reciproca soddisfaz.e le pretensioni dè Prpi Confinanti. Quando il Pont.ce, come doveva farlo per ogni rag.e canonica, e politica, nel Breve Aplico conceduto al nuovo Vic.o avesse eccettuata la Ch.a ed il Caplo d'Aquil.a dalla soprintendenza, e governo; pare, che la Ser.ma Rep.ca per la sua religiosa pietà avrebbe accordata la destinaz.e di lui, tendendo al solo provvedimento splẽ dell'aiẽ; locchè non riguarda punto l'interesse di Stato; Giacchè se non con rag.e, almeno di fatto, tiene la Casa d'Austria di più d'un secolo lontani da suoi Stati i Prchi. Or ciò, che nō ha voluto fare il Papa, senza mettersi a disaminare i motivi di non averlo fatto, lo ha potuto fare con la sua autorità ord.a e incontrastabile l'emo Sr Card.le e Prcã, che si potrà sperare di più? Questo colpo impensato nelle più fastidiosiss.e contingenze ha superato in certa maniera le nrẽ istesse speranze.

Con la Traslaz.e finalm.te del Caplo in ristretto si assicurano nella sostanza i diritti della Mitra Prcale d'Aquil.a, si mette a coperto il Caplo da tutti gl'insulti dè mori Austriaci, e dal pericolo di autorizare tutti i passati disordini, sofferti con la introduz.e violenta dè vicarj in Capitolo, e degl'intrusi Presidi; E ciò, che più importa, e stringe i cuori dè fedeliss.i Can.ci sudditi veneti, non potendosi attaccare i giustiss.i titoli della ven.da Rep.ca, se nō col mezzo del Caplo stesso; al che ha sempre mostrato di aver la mira la Corte di Vienna; Resta in questo gran torbido di cose, mediante una Traslaz.e sì giusta, e necessaria, che dovrebbe essere approvata con suo Decreto dal Papa med.mo, assicurata la pub.ca e privata tranquillità, sinochè piacerà alla Providenza Divina di stabilire altro provvedim.to, Che esso lo voglia.

X41

1751. 11. Marzo in Pregadi.

Al Luogotenente d'Udine.

Stabilita la massima di aversi a sopprimere il Patriarcato d'Aquileja per la sus-
guente erez.ne a cotesta parte di un nuovo Arcivescovato; mentre conviene
che destinata sia pure la Chiesa, cui dare il grado di Arcivescovile. Si fa sa-
pere al Pontefice, che potrebbe essere quella al pres.te Collegiata di S. Maria
maggiore di cotesta Città. Voi però rendendo ciò noto a deputati della Città stes-
so, doverete assicurarli, essere intenz.ne nra di non recare per questo motivo
pregiuditio a di loro diritti, riguardati dal Senato con paterna predilez.ne, e ben
certi noi, che nella occorrenza di un tale provvedim.to nuove testimonianze
esibirano della rassegnaz.ne loro. Saprete con la vostra virtù far valere questi
sentim.ti nri, ed avanzarete li riscontri &c.

XIII. In nomine sacrosanctæ, ac Individuæ Trinitatis, Dei Patris, Filii, Spiritus Sancti. Amen.

Capitoli concertati Vienna per la soppressione del Patriarcato fra l'Amb.r Tron, e Conte d'Ulefeld

Cum Sacra Cæsarea, Regiaque Majestas Hungariæ, Bohemiæque Serenissimam Venetam Rempublicam sincero, et singulari prorsus affectu prosequatur, ac proinde de illibata cum eadem servanda amicitia, bona vicinitate, ac unione quammaxime sit studiosa; neque minus præfata Serenissima Respublica hanc ipsam amicitiam, bonam vicinitatem, ac unionem pari studio excolere satagat; hinc est, quod tam ex una, quam ex altera parte enixo studio eo fuerit elaboratum, ut quæ per aliquot Secula hucusque subsisterat circa Aquilejensem Patriarchatum controversia, post restauratum jam cum Sancta Pontificia sede commercium, amica, ac utrinque æque decora via penitus, ac radicitus terminetur. Quam in finem ad opus tam salutare tractandum, ac peragendum Sacra Cæsarea, Regiaque Majestas (ponatur nomen, et Titulus Dñi Comitis de Ulefeld) Serenissima vero Veneta Respublica suum in Aula Cæsarea commorantem Oratorem virum pariter &. (ponatur nomen, et Titulus Dñi Troni) plena facultate munivērunt, qui collatis prius inter se colloquiis, de sequentibus conditionibus convenerunt.

Articulus primus.

Sacra Cæsarea, Regiaque Majestas tum Sanctitati suæ, tum Serenissimæ Venetæ Reipublicæ optionem relinquit, num loco abolendi prorsus Aquilejensis Patriarchatus, duo Episcopatus, aut Archiepiscopatus, unus ex parte Imperii, et alter ex parte ditionum præfatæ Serenissimæ Reipublicæ subditarum institui velint; quorum primus Goritiensis, alter vero Utinensis imposterum nuncupabitur, ea tamen sub conditione, ut inter eandem, et Serenissimam Venetam Rempub. quoad hanc novam institutionem, et erectionem perfecta æqualitas observetur, et uterque iidem Episcopus, seu Archiepiscopus iisdem prorsus gaudeat facultatibus.

Articulus secundus.

Ne dubium ullum superesse queat quid sub omnimoda Aquilejensis Patriarchatus abolitione juxta mentem contrahentium partium, proprio Sanctitatis suæ in id ipsum consensu, intelligatur; diserte inter easdem conventum est sub hac ipsa denominatione non solum ipsius Patriarchatus abolitionem, sed et abolitionem inde dependentium, Tituli, Dignitatum, Canonicatuum, et Beneficiorum intelligi debere; ita quidem, ut nullus imposterum, seu Canonicus, seu annexa quadam Aquilejensis quam Patriarchalis Ecclesiæ dignitate præditus se talem nuncupare audeat, sed qui ex parte Imperii sunt, Goritienses, et qui ex parte Venetæ Reipublicæ sunt, Utinenses imposterum nuncupentur.

Articulus tertius.

Sacra Regia Majestas consentit, ut Eminentissimus D. Cardinalis Delphinus, quandiu vixerit, nomen, titulum, et honorem Patriarchæ retineat, eo tamen pacto, ut ex consensu hocce suo, Augustæ Domus suæ, aut S. R. I. juribus, prout illa ante præsentis concordiæ articulos comparata fuerunt, nullum, vel minimum præjudicium illatum, nec quicquam in ditionibus

suis præfa=

suis præfato Eminentissimo Dño Cardinali concessum censeri queat.

Articulus quartus.

Mortuo autem eodem, nomen quoque ac titulus Patriarchæ iis in terris, quæ Aquileje-
si quondam Ecclesiæ suberant, cessare omninò debebit.

Articulus quintus.

Sacra Cæsarea, Regiaque Majestas pro se, suisque Hæredibus, et Successoribus, et Serenissim
Veneta Respublica sese quam validissimè æquali tam ex una, quam ex altera parte
ratione obstringunt, quod nullis unquam futuris temporibus ultra supramemoratus Concordiæ
ges, multo minus contra easdem in iis, quæ Aquilejensem quondam Patriarchatum quo-
cunque demum modo, seu directe, seu indirecte concernunt, quicquam a Sancta Sede Pon-
tificia expetere aut si oblatum fuerit accipere, sed unius præsentis concordiæ Legibus
stare velint.

Articulus sextus.

Sacra Cæsarea, Regiaque Majestas pro se, suisque Hæredibus, et Successoribus quo fieri
potest meliori, et firmiori modo, quæ jam in antecessum suo nomine toties declara
fuerunt, denuo confirmat; nempe quod nunquam ipsi in mentem venerit sub colo
prætextu, aut ex causa eorum, quæ circa Patriarchatum ventilata hucusque fuerun
vel unicum Terræ palmum de Territorio, quod Serenissimæ Reipublicæ subest, sibi, aut i
præsens, aut imposterum arrogare, renunciando disertim iis, quæ inde desumi possunt
tulis, aut prætensionibus quibuscunque.

Articulus septimus.

Pro tollenda omni dissidiorum ansa, redditus, qui ad Aquilejensem Ecclesiam hactenus sp
ctarunt, ita separentur, ut qui ex Terris Austriacis proveniunt, constituendo ibidem no
Episcopo, aut Archiepiscopo, eique subiectis Canonicis: illi verò, qui ex Veneto Domini
promanant, Utinensi Episcopo, aut Archiepiscopo, et ibidem degentibus Canonicis ex As
cedant, et si quæ adhuc supersunt alia rerum capita ad Aquilejensem Patriarchatum se
referentia, de iis ex æquo, et bono inter Sacram C.M. et Serenissimam Venetam Rempubl
cam ad instar eorum, quæ quoad limites hucusque observata fuerunt, quo citius, eo melius,
mica pariter via terminentur.

Articulus Octavus

Si quæ hinc inde durante controversia, specialitim ex Aquilejensi Ecclesia ablata f
rint bona fide, quantocius restituantur, et super iis ad sensum præcedentis articuli
æquo, et bono omnia terminentur.

Articulus nonus.

Ad normam præsentis conventionis tam ex parte sacræ C.R.M. quam ex parte Sere
simæ Venetæ Reipublicæ apud Sanctitatem suam usitato, et decente modo instabitur, ut que
admodum eadem pronam se jam in antecessum, et propensam declaravit erectioni duor
Episcopatuum seu Archiepiscopatuum iisdem utrinque facultatibus munitorum benigne
annuere; ita Sanctitas sua ultimum tam salutari Operi communi, et concordi studio utrinq

promovendo,

promovendo, complementum quantocius dare velit.

Articulus Decimus.

Praesens conventio intra XIV dierum spatio, aut citius si fieri potest, ratihabebitur, et ratihabitionum Tabulae Viennae permutabuntur.

In quorum omnium fidem, majusque robur nos infrascripti ministri plena ad id tractandum, et paragandum facultate muniti, praesens conventionis Instrumentum propria manu subscripsimus, et consueto sigillo munivimus. Acta haec sunt Viennae, Die &c.

XIV. Nominatio, seu præsentatio primi Archiepiscopi Goritiensis Caroli Michaelis S. R. I. Comitis ab Attemps Episcopi Pergamensis per diœcesim quondam Aquilejensem a parte Imperij Vicarij Apostolici, Consiliarij Status Actualis intimi, Canonici, et Thesaurarij Cathedralis Ecclesiæ Basileiensis per Mariam Teresam Rom. Imp. Hung. et Bohemiæ Reg. ad Summum Pontificem Benedictum XIV facta. 7. 7bri 1752.

Beatissime Pater, etc.

Suprema Sanctitatis Vestræ Pastoralis solicitudo, quæ per omnes diffusa Ecclesias, singulas paterno affectu complectitur, et pari providentia gubernat, in eo cum primis nuper exiluit, dum sublata nobis consentientibus offensionis petra, seu suppressis, atque extinctis in Ecclesia Aquilejensi Patriarchatus titulo, sede, et dignitate, atque surrogatis in vicem eius, seu erectis, et institutis duobus Archiepiscopatibus, et in nostra Civitate Goritiæ uno, et Utini ditionis Venetæ altero, juxta tenorem Constitutionis, quæ incipit = injuncta Nobis = prid. Non. Jul. Anni curr. editæ eam tandem firmam, ac stabilem secundum nostra Prædecessorum Nostrorum ardentia vota per regiones ad Metropolim quondam Aquilejensem, qua late patet in spiritualibus olim spectantes, et Dominio Augustæ Nostræ Domus subiectas, ecclesiastici Regiminis formam feliciter disposuit, quam et plerumque tot populorum per aliquot secula suo Præsule destitutorum saluti proficuam, et nobis in gravissimo temporali regimine affatim occupatis sublevamini futuram esse speramus.

Nunc pro discusso sagacitate sua, et æquanimitate, atque Pontificia auctoritatis plenitudine confecto, per Sanctitatem Vestram arduo hoc et salubri negotio summa potestas, qua in Regnis Nostris, et Provincijs hereditario iure præfulgemus, dum nos quoque sollicitos monet esse, et in=

5

va la somma antidatta dalla Dota dell'Arcivescovo.

textos de Persona idonea, ne erectæ Archiepiscopali Ecclesiæ Gori
tiensi præficienda non alium duximus digniorem, et tanto oneri sup
rem Virum, quam eundem, quem uno, et quod supra est abhinc anno eid
Archi-Diœcesi quondam Aquilejensi a parte Imperij Nobis annuentib
et collaudantibus, Vicario Sedis Apostolicæ Nomine præficere Sanctit
tis Vestræ complacuit, videlicet Venerabilem, Illustrem, et magnificum C
rolum Michaelem Comitem ab Attemps Episcopum Pergamensem, qui summ
nostro spirituali solatio commissum sibi eundem Gregem Dominicum tam
indefessa Pastorali vigilantia, et zelo rexit, atque verbo, et exemplo
hactenus pavit, ut spes sit Ecclesiasticæ disciplinæ inibi forsan collap
sæ, aut collabentis nitorem, quod semper, et unice præ oculis habui
mus juxta sacrorum sancita Canonum, hoc duce, et Pastore propediem
restituendum, seu conservandum esse, et promovendum.

Nos igitur de Ecclesia Dei non minus, quam de Augustissima nostra Dom
benemerentibus specialiter favere volentes, de jure, quod Nobis
æque ac Archi-Duci Austriæ, et Comiti Goritiæ competit, Sanctitati
Vestræ præfatum Venerabilem, Illustrem, et magnificum Devotum Fidelem,
Nobis dilectum Carolum Michaelem S. R. I. Comitem ab Attemps Episcopum
Pergamensem, Diœcesis quondam Aquilejensis a parte Imperij hacten
Vicarium Apostolicum, Nostrum Consiliarium Status Actualem intimum, Ca
thedralis Ecclesiæ Basileiensis Canonicum, et Thesaurarium, Avitæ
Nobilitatis toga, et sago Illustrem, splendore conspicuum, tum de
doctrina vitæ sanctimonia, et præprimis zelo Apostolico, al
isque eximijs animi dotibus, et meritis summe commendatum hisce
nostris in primum Archiepiscopum Goritiensem in Dei nomine præsen
tamus, et nominamus, ac pro sufficienter præsentato, et nominato ha
beri volumus, eundemque Filiali observantia, et reverenti affectu

requirimus, ut hanc præsentationem, seu nominationem Nostram Pontificio assensu suo non solum collaudare, et confirmare, verum etiam gratijs, Privilegijs, Immunitatibus, et facultatibus, quæ dignitati Archiepiscopali de iure, vel consuetudine congruunt, vel competunt, cum primis vero supradictæ Constitutioni = iniuncta Nobis = tenori conformes sunt condecorare, et munire dignetur.

Sanctitati Vestræ pro saluberrimo, et diu exoptato subditorum Nostrorum per Diœcesim quondam Aquilejensem constituto spirituali remedio, et provisione Apostolica gratias iterum reverenter agentes eandem Deo, et Ecclesiæ suæ diutissime salvam, et incolumem vivere ex animo Filiali cordicitus exoptamus, et comprecamur etc.

ra la somma antidetta della Dote dell'Arcivescovo.

Sommario della Bolla dell'Erezione dell'Arcivescato, e del Nuovo Capitolo di Udine.

I. Premette il fatto della soppressione del Patriarcato della Chiesa cattedrale e del Capitolo d'Aquileja, ed i motivi di una tal soppressione.

II. Racconta l'erezione già fatta della Chiesa di Gorizia in Arcivescovile, e di quel Capitolo Cattedrale.

III. Non ostante la suddetta soppressione riserva al Sig. Cardinale Dolfino vivente il nome e la denominazione di Patriarca con questo però, che i di lui successori non abbiano mai a chiamarsi con tal nome, ma con il solo titolo d'Arcivescovi d'Udine.

IV. La Basilica olim chiesa cattedrale d'Aquileja, trasportata in altra Chiesa la Parocchialità che ivi era, viene esentata da ogni visita, e giurisdizione dell'Arcivescovo di Gorizia, ed è fatta immediatamente soggetta alla S. Sede, con questo che debba essere governata dal Vicario Apostolico delle Monache d'Aquileja, il quale de caetero dovrà essere sempre un suddito di Casa d'Austria.

V. Premessa una breve descrizione della Città di Udine, delle sue parti principali, e di tutto ciò, che maggiormente la decora, si erige il di lei Duomo chiamato di S. Maria Maggiore in Chiesa Arcivescovile, e Metropolitana, e in Sede dell'Arcivescovo e Metropolita d'Udine, capo di Provincia col solito uso del Palio, e Croce e di tutti gl'altri privilegi, prerogative, onori Arcivescovili, e Metropolitani, di cui suffraganei debban essere tutti que' Vescovi dello Stato Veneto che prima erano suffraganei d'Aquileja, cioè di Padova, Vicenza, Verona, Trevigi Ceneda, Belluno, Feltre Concordia Capodistria, Cittanova, Parenzo, e Pola.

VI. Si erige pure il Capitolo Cattedrale d'Udine con tre Dignità di Preposto, di Decano e di Primicerio, ventiquattro Canonici, dodici Mansionarii, ed otto Capellani con tutti gl'onori, privilegi, e prerogative competenti ai Capitoli Cattedrali, e Metropolitani.

VII. Per Diocesi dell'Arcivescovo d'Udine si assegna tutta quella, che nello Stato Veneto era prima Diocesi d'Aquileja.

VIII. Per dote dell'Arcivescovo si assegnano Ducati Veneti di £ 6:4. 6316. cioè 6316. da riscuotersi dalla Cassa pubblica, e 2000. dalle Rendite dell'Abbazia di Rosazzo in Stato Veneto.

IX. Per Dote del Capitolo tutto quello che era di qualunque ragione del soppresso Capitolo d'Aquileja nello Stato Veneto, come pure tutto quello ch'era della soppressa Collegiata d'Udine da partirsi con la seguente distribuzione; cioè al Preposito Duc. 760. al Decano 650. al Primicerio 520. ad ogni Canonico 355. ad ogni Mansionario 167. ad ogni Capellano 66 $\frac{3}{9}$.

X. Nunc pro tunc, e al caso della prima Vacanza si uniscono le Rendite dell'Abbazia di Rosazzo nello Stato Veneto alla Mensa Arcivescovile per formare la somma antidetta della Dote dell'Arcivescovo.

XI. Alla Repubblica si conceda il jus Regio della Nomina dell'Arcivescovo d'Udine, e nunc pró tunc s'ammetta la Nomina già di Mons.r Gradenigo fu Coadiutore d'Aquileja, salvo il caso della Vacanza in Curia.

XII. Si conceda in oltre la Regia nómina delle seconda e terza dignitá, riservata sempre al Papa la prima. Item la nomina di dodici Canonicati da presentarsi ne' mesi rissérvati a Roma, e nei non rissarvati all'Ordinario, salvo pure il caso della Vacanza in Curia.

XIII. Al Capitolo si rosarva il jus della nomina, e dell'instituzione del Canonicato Scritturale Masolini, gl'altri undeci Canonicati restano alla disposizione dell'alternativa dei mesi tra Roma e l'Arcivescovo.

XIV. I Mansionarii e Capellani saranno sempre di elezione del Capitolo, e amovibili ad nutum di esso Capitolo.

XV. Alle Dignitá, ed ai Canonici il Rochetto e la Cappa-Magna Violacea cogli armelini, ed ai Mansionarii l'Almucea.

XVI. La Tassa di Dataria per le dignitá, e per i Canonicati sará di ventiquattro Fiorini d'Oro.

XVII. Si confermano al Capitolo tutte le Unioni, Beneficii, e Parochialitá di cui prima godevano i due soppressi.

XVIII. Ai Canonici de' due soppressi Capitoli, a quali o per loro elezione, o per necessitá non é restato luogo nel Capitolo nuovo dovrá essere assegnata, e pagata la loro congrua, vita durante, dallo stesso nuovo Capitolo.

XIX. Dassi facoltá al nuovo Capitolo di formare i suoi statuti, e all'Arcivescovo di determinare la quantitá delle distribuzioni quotidiane e la distinzione delle Prebende Sacerd. Diac. Suddiac.

XX. Vita durante del Sig.r Cardinale Dolfino non sia innovata cosa alcuna sopra il Capitolo di Verona, e la Badia di S. Maria in Organo, in tanto si esamineranno dal Papa le Ragioni delle Parti, e caso mai che prima della morte di esso Sig.r Card.e non fosse dalla S. Sede definitivamente deciso questo punto, nunc pro tunc si sottomettono d.o Capitolo e Badia al Vescovo di Verona come Delegato Apostolico.

XXI. Seguono i Nomi delle Dignitá, e de' Canonici del nuovo Capitolo d'Udine contradistinguendosi i dodici Canonicati di nomina Regia col titolo d'alcuni santi della Diocesi: e sono, Pravosto Co: Camuzio, Decano Belgrado, Primicerio Co: Florio; Canonici, Pelegrini col titolo di S. Marco Evang. Pontoni di S. Pio Papa e Martire, Co: Strugglio de SS. Ermagora e Fortunato Martiri, Postulario de SS. Ilario e Taciano Martiri, Co: Franc.o Mantica di S. Grisogono Martire, Eugenio de SS. Cancio e Canciano Martiri, Co: Montagnaco di S. Anastasio Martire, Salateo de SS. Felice e Fortunato Martiri, Co: Giulio Mantica di S. Valeriano Pontef. e Confess.e Co: Tarragna di S. Cromazio Pontef.e e Confess.e Co: Caiselli di S. Nicea Pontefice e Confess.e Co: Caporiaco finalm.te col Titolo del B. Bertrando Patriarca.

XXII. Seguono i nomi di quelli che restano alla disposizione dell'alternativa dei mesi tra Roma e l'Arcivescovo, salvo pure al nuovo capitolo il jus del canonicato Masolini, cioè Ettoreo, Sabattini Vittorio, Elti, Viviti scrib., Deganis, Floranziis, co: Sarmeda Masotti, Ovaria, nec non Braida di elezione del suddetto capitolo.

[illegible]

Ex quadam scriptura d. Jo: And: Andriuzzi Cant. et Archivistae Civitaten. nati San Danieliani &c.

Romani Pont. speciosis titulis honorarunt hanc Ecclia, eam appellantes Insignem, Antiquam, et Famosam; ut in Bullis Eugenij IV. 1441. Nicolai V. 1449. Callisti III. 1458. Pij II. 1459. Et Paulus II. in Bullas 1470. hanc ecclia in Patriarchatu secundam vocat; et Gregorius XIII. in Bulla 1573. haec de ea ht. = Ecclia praed. in illis partibus insignem admodum, et a qplurimis RRis Pontificibus, et signanter a fel. rec. Gregorio XI. Praec. nro honorificis Privilegijs decoratam &c. adeo ut illas divino rum ministerio, et Ministrantium numero multis Cathedralibus ecclijs praecellere &c.

Saeculo XI. duo Ven. seu Canonicorum Collegia fuisse in Civitate Forojulij inter se distincta, alterum sub vocabulo S. Mariae, alterum sub S. Stephani, asserit; quae deinde in unum Collegiatae S. Mariae coaluere forte an. 1122. quo Berardus Patha jus Placiti Synodalis largitus est ipsi Caplo, illud Altari S. Mariae, et S. Stephani offerens, ut docent Tabulae. Certum est quidem an. 1191. dignitates Praepositi, et decani in uno S. Mariae Caplo fuisse, ut ex Autographo edito a P. Rubeis in Mon. Aq. Ecclae pag. [illegible] tunc Can. vitam com. vivebant, jam a Valdarico Patha an. 1176. instituta, vel restituta.

Hoc Caplum nunc constat ex Decano, et Can. XXXVI. vic. Patali, Theologo, et Canonistae, nec non XII. Mansionarijs, sanq. clericis inservientibus Ecclae, praeter magnum Altaristarum numerum, qui diebus Festis, salbem solemnioribus simul cum sea de Civite vic. [illegible] muneribus intersunt. Pro Chori etiam regimine adsunt praeterea Cantor, et Scholasticus, et magr quoq. caerimoniarum

Liturgiam propriam, et particularem habebat haec Ecclia, a Romana, et Patali Aq. diversam, et ideo proprium Breviarium, Calendarium, et Missale, ac Rituale custodiebant, quae adhuc Mss. in Caplari Tabulario adservantur. Reliqui sunt adhuc Ritus quidam ex antiquis illis, ut ille, quo in Festo Epiphaniae in missa solemni diaconus cum ense nudo prae manibus, et Galea ferrea cristata in Capite procedit ad Altare, et ad cornu Evangelij canens, ut ajunt, Gothico cantu Evangelium; et idem in fine Missae dimittit Populum eodem modo canendo = Ite, vos reget ille apparens stella ducae, sub quo paterna vox, ut hodie, Missa est. Die 11o Febr. in Purificat. B.M. ante Missarum Solemnia ex Odeo alta voce a Can. Archidiac. in Planis Catalogus om. Patharum Aquil. recitatur. Cantu Gothico utuntur etiam 4a. 5a. et 6a. Feria majoris Hebdomadae, cum a Mansionario 4a lectio primi Nocturni canitur, et quoq. in tribus Paschatis Festis post vesperas cum Processionaliter quedam canunt preces appellatas = Fano ad sepulcrum.

Mos erat, ut defuncti Can. corpus a Canonicis tribus efferetur, prosequeretur in ejus funus a Fratribus S. Dom. S. Georgij, et a monialibus majoris Monast. ut elicitur ex Testam. d. Victoris de Soffimbergo Can. an. 1410. in Lib. Albo, et Rubeo pag. 149.

Hac in Ecclia celebrat. praecipue festum S.S. Dorotheae, Appoloniae, Valentini, Floriani, Afrae, Helenae, Galli, Columbani, Georgij, Achatij et soc. mm., Ulbarici, Margaritae 20. Julij, Venceslai, Ursulae sub Ritu duplici.

Titulus hujus ecclae est B.V. Mariae Assumptae. Tutelares m., et Patroni Civitatis sunt S. Donatus Singidonen. ecclae diac. Sylvanus, Venustus, Hermogenes, et Victorianus socius ejus martyres. Sctorum Sacras Lipsanas quae ea in Ecclia venerantur

[illegible] Archidiacon

[illegible] peremptoriamque [illegible] in ipso [illegible] mons Sinai. Patres vero conscripti summa inter se concordia [illegible] Senatum condidere

venerantur, sunt Caput S. Donati M. suflaudati in argenteo Capite inaurato; Lignum Sanctae Crucis, Costa cum carbonibus S. Laurentij, dens S. Hermachorae, Reliqu. S. Fortunati, ossa S. Quirini M., os S. Quirini Epi, dens S. Columbae V., et praeterea al-quid S. Helenae, S. Andr. et Jac. Aplorum, Jois Baptae, Petri M. Viti, Bonifacij, Georg. Valt. Zenonis, Vinct. Jani, Germani, Nicomedis, Cosmae, Mauritij mm. Hermag. Marci Confes. Cordulae, Crescentiae, Agnetis, Emerentianae &c. Codex S. Halisab. de quo &c. Codex Psalmorum, Evangeliarium vetustissimum cum coho &bis argenteis Tabula Eburnea ad Pacem, quam x. an. 746. donavit Ursus dux Cenetensis. Sed insigne est Corpus pene integrum S. Paulini P. Aq.

Baptisterium, ecclia sc. S. Jois Baptae, una cum Ecclia S. Andr. cui erat unita, ruinam minans dirutum fuit an. 16 24. et Baptisterium Marmoreum exinde translatum repositum fuit in laeva ecclie Majoris an. 1625.

Mansionarij Civitaten. sunt instituti a Caplo an. 1250. ex sex Prebendis, duab. sacerdotalibus, duab. diaconalibus, et duab. subdiaconalibus, et unicuiq. ex XII. Mansionarijs assignata est medietas unius Praebendae.

Caplum Civitaten. antiquitus habebat. XXV. Praebendas, XII. Sacerdotales. XII. diaconales. XII. Subdiaconales. IX. Acolythales; qua distinctio facta fuit an. 1301. Sunt vero aliae quinq. Prebendae, sc. Scholasticae, Theologalis, Canonistalis, Camerae, et Pauperum; primae duae in utilitatem Fabricae, et subsidium Pauperum fuere conversae ex approbat. Innocentij Papae XI. an. 1245.

Menses Electis Pontificis Canonicorum Civitaten. sunt Jan. Febr. Aprilis, majus, Julius, Aug. October, November, Reliqui Patriar. et Ordinarijs

In ecclia majori Civitaten. sunt Capellae 28. quarum Collatio, vel confirmatio, cum Laici eligunt; pertinet ad Caplum, exceptis sex, quarum collatio, et confirmatio spectat ad solum Decanum.

Praepositi Civitaten. dignitas erat admodum conspicua, tum annuis redditibus, tum jurisdne, et ita, ut a Patriar. quoq. ea dignitas indueretur; fuerent Praepositi Peregrinus. II. Wolfkerus, Bertoldus, Gregorius, et forsan alij.

Jurgia, et dissidia inter Praepositum, Decanum, et Caplum fuerunt, et contra Praepositum quadam a Gregorio P. decernerenq. de coi concordia an. 1263. 14. Aug. ut ex Concordia edita a Rubeis; hac sibi reservavit Patriar. Custodiam, Scholastiam, confirmatm. Canonicorum, et Plebem Tulmini, quatum Caplo restituit an. 1297. Raymundus P. Sed rixis, et discordijs, quae ex dignitate Praepositi viam nutu suo regere volentis orige habebant, nullum finis; unde Bertrandus P. Praepositaram oio sustulit suo decreto 1338. 2. Febr. quo Cantorem constituit, et eam mensae Caplari adjunxit cum oibus suis juribus, et praerogativis

Officia, seu Cariche hujus Capli sunt.

1. Punctator major sorte electus.
2. Gastaldio, seu vicednus.
3. Thesaurarius.
4. Caniparius.
5. Archidiac. in montibus.
6. Archidiac. in Planis.
7. Fabricarij 4. in montibus.
8. Fabricarius in Planis.
9. Secretarius.
10. Archivista qui et V. secret.
11. Criminalistae duo sorte &c.
12. Judices 4. ad Civilia.
13. Punctator minor.
14. Praefectus ad Missas.
15. Ratiocinatores duo.
16. Revisores duo, qui sunt Archivista, et Punct. min.
17. Visitatores duo ad doctrinam Xtianam.
18. deputati. 5. ad Concionatorem, qui eligitur a Caplo.
19. deputati. 4. ad Congregatam
20. deputati. 2. ad Eleemosinam in Quadrages. pro aiabus Purgatorij.

Praeterea sunt ab extra Cancelli duo, et unus Praeco. quotannis

Quotannis fiunt Mete frugum, et vini a Caplo, quod jus illi confirmatum est ab Duce. 6. Maij. 1682.

Vita Cois adhuc an. 1466. 17. Martij servabatur in Caplo Civitatensi.

Hoc Caplum hl Placitum Synodale, quod fit sub jurisd. eclicas ad lites dirimendas, ad morum expurgat. et doctrinae, et delictorum emendat. canonicas, et spiritualr onerandas in Clerum, et Populum; ubi fuit concessum, ut dicitur est a Gerardo P. an. 1122., et confirmatum an. 1192. a Celestino Papa III. cum alijs prerogativis.

Caplum hs. XL. Parochiales ecclias mensae Caplari annexas, et sub sua jurisd., et int.

In Civitate.

1. Custodia in eclia Majori.
2. S. Mariae de Curte.
3. S. Johis in Xenodochio.
4. S. Silvestri in Burgo S. Doni.
5. S. Petri de Volti.
6. S. Martini in Burgo Pontis.
7. S.S. Petri et Blasij in Burgo Brossano.

Ultra Turrim.

8. S. Mariae de Paganea, ubi duo Vic.
9. S. Petri de Burgo. } de Ragonea.
10. S. Jacobi.
11. S. And. de Madriolo.
12. S. Michaelis de Caporiaco.
13. S. Leonardi de Lauriana.
14. S. And. de Colloreto.
15. S. Michaelis de Tumba Mereti.
16. S.S. Cosmae, et Damiani de Cicunico.

Ultra Natisonem.

17. S. Petri de Sclaboribus.
18. S. Leonardi de Sclaboribus.
19. S. Mariae de Monte.
20. S. Stephani de Rualis.
21. S. Floriani de Gajano.
22. S. Jo. Baptae de Iplis.

Citra Natisonem.

23. S. Udalrici de Orsaria.
24. S. Jo. Baptae de Romanzaco.
25. S. Mariae de Ziraco.
26. S. Mariae de Moimaco.
27. S. Sylvestri de Premariaco.
28. S. Laurentij de Prestento.
29. S. Michaelis de Campileo.
30. S. Mariae de Faedis.

In Statu Austriaco.

31. S. Udalrici de Tulmino.
32. Assumpt. B. M. V. de Idria infe.
33. S. Udalrici de Ampetio.
34. S. Leonardi de Valzana.
35. S. Barthol. de Circhina.
36. S. Mariae de Caporeto.
37. S. Mariae de Chinesa.
38. S. Lamberti de Ruth Teutonico.
39. S.S. Viti, et Modesti de Monte S. Viti.
40. S. Georgij de Satriglia.

Supradictarum Parochialium sunt Filiales no. 175. in quibus Sacramentales saltem no. 37.

In istis ecclijs Caplum hs jurisd. Civilem, Criminalem, et Matrimonialem, et in eorum ipsi districtu; hs jus eas visitandi, illis subditos excomunicandi, et a divinis interdicendi; deputandi in illis Vic. Curatos ad nutum amovibiles, et destituendi; et alias ecclicas juras a tempore immemorabili, ipsi Caplo confirmatas a Pio Papa II. et ejus delegatum Marcum Barbo Epum Tarvisij, qui habita diligenti juridica informat. hanc confirmat. peregit. 12. Martij. 1462. ejus litis datis Tarvisij; quae quoque confirmatae fuere postea a Paulo Papa IV. an. 1558.

Aliquibus ex his quasi Epalibus prerogativis tn Caplum hoc spoliatum fuit post Conc. Trid. vid. tribuendi facultatem confessarijs sine Ord. approbat., publicandi ex se Indulgentias, et Jubileum, facultat. concionandi, dispensandi sup. denunciationibus, et Matrimonijs, conferendi Vic. Parochas, ac et Canonicatus in mensibus Ord., quos saeculo saltem XIV. conferebat, ut ex Regestis Capli, conferendi Custodiam, et Scholastriam antea an. 1282. propter Conventum cum Patha Gregorio

Visitatio Ecliarum competit huic Caplo modificata tm a Conc. Trid. iterum visitatores approbent ab Ord., et visitatis Ord. rone reddant &c.

Archidiaconi

ipso Adriatici ... maris ... sina. Patres vero Conscripti summa inter se concordia coadescentes Senatum condiderunt

Archidiac.ⁱ tenentur visitare quartoquoq. anno oẽs ecclias Caplo subjectas, quæ tercentarũ numerũ excedunt. 1.° anno n̄ tenentur visitare Ecclias ultra Turrim; II.° quæ sunt ultra Natisonẽ. III.° illas citra Natisonẽ. IIII.° quæ sũt in Civite. Et hoc perfici debet ab Archidiac.° in Planis, ab illo nõ in montibus visitantur ecclia; quæ sunt in Statu Austriaco.

Oẽs vicarij, et Parochi in d.ᵗⁱˢ ecclijs deputantr a Caplo; Excepto Parocho Idriæ, cujus pntatio spectat ad domũ Austriacã, olim ad Consortes Tulmini Formentinos, de Cottis, et Canussios Cives Civitaten. ut patet ex Regestis Capli; quod pntatũ confirmat, et instituit; Et excepto Parocho Faedis, qui pntatur a dnis Cucanex confirmatur a Caplo; jux. transact.ⁿᵉ initã inter Caplũ, et d.ᵒˢ dnõs anno 1309. et 1614. Et excepto vic.° Colloreti, cujus pntatio spectat ad Dnõs Collorat; confirmatio Caplo, et institutio jux. Concordiũ. 1330. 28. Feb.ⁱⁱ Et exceptis vic.ⁱⁱˢ Faganeæ, quos Coitas pntat Caplũ confirmat, et instituit, ex Sentia Exmi Collegij. 2. Martij. 1718. et Ex.ᵐᵃᵉ Conv. de 40. 21. Martij. 1722; cũ antea jus pntandi n̄ haberet Coitas.

Creditur huisse jus hoc Caplũ convocandi Sacerdotes suos in Synodũ, sed actu jus hoc exercitũ fuisse, probari n̄ pt, cũ nulla Acta supsint.

Cæsar de Nores Epus Parentinus visitator Aplicus Decreto suo sancivit. 1. Feb.ⁱⁱ 1585. Seminariũ erigendũ esse in Civitate, quod et confirmavit Sacr. Congr. Epõrũ, ut ex lris Card.ˡⁱˢ de Sans. 5. 9bris. 1585. ut hoc Seminariũ eẽt separatũ ab Aquil.ᵃ Ubi Seminariũ jã erat erectũ, ut ex lris Pathalibus. 18. Xbris. 1596. Sed mox peste grassante an. 1598. excedorijt.

Prætendebant Galli nobiles Civitaten. jurisd.ⁿᵉ in Premariaco, sed vicit Caplũ, d. contra Auditoris Rotæ confirmatã Bulla Martini V. 2. Maij. an. 1419. Prætendebat inde in d.ᵃ villa jurisd.ⁿᵉ Coitas Civitis, sed victa fuit a Caplo Sentiæ Conv. de. 22. diei. 8. Martij. 1621.

Caplũ hoc sedicare, et votũ hr in Comitijs Goritiensibus, et Gradiscanis, et recognoscij ab Austriacis pro membro Ecclico comitatus illius.

Jurisd.ⁿᵉ Temporalẽ meri, et mixti Imperij exercet Caplũ Civit.ᵗⁱˢ in villis Risani, et Premariaci, in Castro S. Mariæ de Monte, et in villis Oborze, Biarzi, Jenich, et Brischis, cũ appellat.ⁿᵉ ad Provisorẽ ven.ᵗᵘᵐ Civitatis. Sed de origine, et pmã concess.ⁿᵉ facta Caplo hujus jurisd.ⁿⁱˢ n̄ adsunt monumenta.

Habebat Caplũ ob in villa Caporeti oẽ jurisd.ⁿᵉ, excepto judicio Sanguinis, ut videre ob ex Pergamenis in saculis: 1287. 20. Maij. 1232. 2. 8bris, in quo mentio fit de Controversia inter Caplũ Civit.ˢ, et Abb.ᵉᵐ de Mihitat suf bonis de Cavoreto. Item jurisd.ⁿᵉ habebat in villis de Lauch, Fusea, et Onof in Carnea et in Pergula dono datis Caplo an. 1015. a Jo.ᵉ Pathã; sed nunc has jurisd.ⁿᵉˢ Caporeti, et villarũ in Carnea n̄ habent.

Quamvis Caplũ Civit.ˢ amplissi.ˢ Arciducalibus, et Implibũ diplomatibus in suis juribus, et jurisdictionibus Ecclicis sub ditione Austriaca firmetur, nihilõius an. 1726. 21. Junij Cæsareũ emanavit decretũ, quo Caplo jubetur, ut pro nra Ecclica jurisd.ⁿⁱˢ exercitio in ditione Austriaca subditũ aliquẽ Austriacũ delegare deberemus. Sup quo Viennã missi duo Can.ᶜⁱ obtinuerunt decretũ; quod favore juriũ Capli pro hac vice tantũ possint in Archidiac.ᵘᵐ a parte Imperij deputare unũ e gremio Capli; unde a Caplo delegatus

gatus fuit D. Andr.^as Foramiti Can.^cus Civit.^s qui quoq; fuit confirmatus ab In= '80.
teriori Austriæ Consilio decreto diei. 25. 9bris. 1737; post quæ alius Can.^cus mis= 184
sus non fuit.

ipso Adriatici maris sinu. Patres vero Conscripti summa inter se concordia coalescentes Senatum conditu[illegible]

1755. 24 Maggio in Pregadi.

Convenendo alla Maturità del Senato, che nella Controversia tra il Cardinale Patriarca, Arcivescovo d'Udine da una, ed il Capitolo dell'insigne Collegiata di Cividale del Friuli dall'altra parte, sia precisamente, ed in una sola Scrittura informato delle ragioni dell'una, ed altra parte, che rissulteranno dall'Esame delle Carte, che sono state prodotte.

Restano nuovamente incaricati li tre Consultori in jure, che hanno scritto nella materia, a produrre dettagliatam.te al Senato le ragioni prodotte, acciò queste servir possano di fondamento alle Pubbliche giuste deliberazioni.

E del presente sia data copia a' Consultori in jure predetti per lume di quanto si delibera sopra la Scrittura, che in ora s'è intesa.

Giuseppe Maria Santorio Segret.io

XVII. 6)

Copia.

1755. 16. Agosto in Pregadi.

Posta nel suo pieno lume la materia, che ha dato argomento al divoto memoriale 11. Luglio 1754. de' Canonici dell'Insigne Collegiata di Cividal del Friuli, ed alle susseguenti relative considerazioni, che sull'argomento medesimo furono prodotte con più mani di Lettere dal Sig.r Card.le Patriarca Delfino Arcivescovo d'Udine; hanno li Consultori in jure con molta precisione, ed esatezza raccolta nella Scrittura, che in ora s'è intesa, l'intiera serie de' fatti, ragioni, e degli altri essenziali oggetti, che tanto in via di diritto, quanto in linea di prudenza cader devono in riflesso per l'intiera cognizione di questo affare.

Convenendo però ai rispetti, che possono ben essere compresi, che preservati siano non meno li Diritti dell'Arcivescovo d'Udine, di quello che il Capitolo di Cividale sia mantenuto nel possesso della propria Giurisdizione circa il rilasciar le licenze per le Fabbriche di nuove Capelle, e circa il deputare nuovi Vicarii nelle Parrochie unite alla Mensa Capitolare nel Distretto compreso sotto la Giurisdizione loro; trova a proposito questo Consiglio di manifestare al Sig.r Card.le Patriarca, Arcivescovo la propria Volontà, la quale è: Che nelli casi de' ricorsi fatti, e da farsi da quei Diocesani soggetti al prefato Capitolo sia contento esso Sig.r Card.le, e gli Arcivescovi Successori d'ordinare al Capitolo medesimo, che conosca i ricorsi predetti, e che in seguito dia con la propria autorità Capitolare il provedimento che venisse ricercato dalla ragione pel servizio d'Iddio, e pel bisogno, e cura de' Popoli, assegnandogli perciò, se crederà opportuno, un termine congruo.

Con che però s'intenda sempre salvo ad esso Sig.r Card.le Arcivescovo, e Successori tanto nel caso di difetto del Capitolo, quanto nel caso d'Istanze de' Popoli sopra i provedimenti da esso Capitolo dati, di poter, osservato l'Ordine Canonico, liberamente esercitare la propria superiore autorità, provvedendo respettivamente

tivamente, emendando, aggiungendo, e regolando, come la Giu=
stizia ricercasse, li provvedimenti Capitolari, e salva pure ad
essi Arcivescovi rispetto alle Fabbriche delle nove Chiese, di
concedere le licenze per la benedizione, e Consecrazione delle
medeme, e rispetto ai nuovi Vicarii la ricognizione dell'Idonei=
tà, e l'approvazione Canonica.

Di questa Pubblica Determinazione dovranno pure esser fatti
intesi li Canonici pred.ᵢ onde in conformità abbiano ad eseguire.

E del presente sia data Copia a Consultori in jure Ordina=
rii, ed Estraordinarii per loro lume, rilevandogli il Pubblico
gradimento per quanto da essi è stato nella pref.ᵗᵃ Scrittura
dettagliatam.ᵗᵉ esposto sulla materia, e sulla Carta prodotte
così dal Card.ˡᵉ, come dai Canonici.

Santorio Santorio Seg.ʳⁱᵒ

... [illegible] ... pientissimaque [illegible] in
ipso Senatu ... [illegible] ... Patres ... Conscripti ... summa ... concordia ... Senatum [illegible]

Copia

La massima Pub.ca stabilì la Redecima degl'Ecclesiastici e Luoghi Pij per due effetti, il primo per ridurli alla condizione delli Laici; il secondo per ridur la gravezza trà loro ad una perfetta eguaglianza, mentre correndo sino in presente la Decima sulle notificazioni 1564 molti, che non havevano ne pur la metà de Beni notificati erano troppo aggravati, ed altri a quali si accrebbero per più parti li Beni erano esenti con ingiustizia. Fissati tali principij come secondo l'incremento delle vendite de Laici fanno li parti le Redecime di tempo in tempo che accrescono a beneficio Pub.co l'Estazione, così deve essere anco per li Ecclesiastici, e però deve esser dato in nota lo stato vero de Beni e Rendite in quantità, e qualità e se tal regolazione di Redecima porta alterazione d'imposta anco pregiudiciale agl'aggravati conviene soffrirla in pace ne v'è rimedio, ne si accettano suppliche tendenti a diversificare la prima massima; e fù fatto anzi un Conto dal Ministero destinato, che tal Redecima trà li Beni e nuovi beneficij di Clero, e nuove rendite, che non erano comprese nella notificazione 1564 dibattuti anco li discapiti de Beni perduti, e che quantunque mancanti contribuivano, e per il motivo degl'incrementi naturali de Beni da due secoli in poi, la Redecima porta in Cassa publica annualmente di più D.ti 90000. circa.

Vollero poi ridur la gravezza degl'Ecclesiastici e Luoghi Pij pagabile nella Dominante ad in una sola Cassa, per veder a colpo d'occhio e senza eccezione o dubio la summa, che importano in Capitale li Beni della contemplata Classe ne vi fù alcuno fin ora, che abbia potuto sottrarsi, e neppure li 4. Ospitali Grandi di più, che pagavano al Laico, e si sono rassegnati; ciò premesso credo vadano a dovere le polize da codesto Pio Ospitale presentate, e fatte nelli modi riferitimi; e quantunque giovasse più il pagar costì il sussidio che la X.ma nella Dominante, che di molto accresce, non pagandosi il sussidio

ipso Donatici mensis ... Patres vero Conscripti summa inter se concordia ... Senatus conditione

il Sussidio col ragguaglio del 10 per cento, ma col ragguaglio dell'antico Tratto a codesta Città imposto per sussidio, e gravezza de Mandato Dominij facendo la gravezza con il corpo della Città, con tutto ciò a fronte della publica massima che volle il pagamento nella Dominante la ragg.n di Decima, e ivi con colla perdita del beneficio de Laici costì abitanti, e contribuenti in ragg.n di Sussidio, intieramente rassegnarsi alle Publiche disposizioni Sovrane.

Avute le Copie delle Polizze che credo presentate, le leggerò attento in attenzione di quanto succeder potesse per altri Luoghi Pij sì favorevole, onde potersi coll'esempio produrre ad implorare il Beneficio medesimo.

omnium
horum
Graeci
...
em
...
ia omnes
...
...
...
Comm...
Quod
...
...
at.
...
. At
...
...
major
...
...
...
26

...
...

...
...
...
...
... [illegible]

ipso Oriaci .. monis sinu. Patres uero Conscripti .. summa inter se concordia ... Sanatum ...

XIX. Avendo io Daniele Card.le Delfino Prae. d'Aquil.a ultimam.te inteso con mio sommo rincrescim.to che si fossero sciolte le conferenze, che s'andavano facendo da' Sig.ri Deputati p comporre le vertenze, che tuttavia s=sistono tra li Sig.ri Lodovico, e Carlo Fll.i Conti della Torre, e li Sig.ri Conti Germanico, Gerardo, Carlo, ed Ant.o Padre, e Figl. Freschi di Cu=cagna senza la consolazione d'alcun finale componim.to, siccome al mio ritorno in q.ta Città feci intendere all'una, e all'altra par=te la mia amarezza per un tale fatto, ed il mio vivo desiderio di vederlo in breve composto, e sopito; Così crescendo in me viapiù la pena di vederlo ritardato, e la brama altresì di vederlo ridot=to a fine. Avendo loro fatta esibire l'opera mia, in quanto q.ta potesse conferire al bene dell'una, e dell'altra Casa, da me di=stintam.te amate, e stimate; Ed in seguito essendo pienam.te con=corsi sì gli uni, che gli altri in aggradire la mia Mediazione, e ri=mettersi egualm.te nella mia persona, ed in obbligarsi a quanto fosse stato da me giudicato; Perciò animato insieme, e lieto di un'atto così generoso, e cortese, e verso di me onorifico, ed obbli=gat.o di cui ne conserverò nell'animo mio la più sincera, e cor=diale reminiscenza. Senza venire alla esposit.ne del fatto, e senza passare all'esame delle cose seguite, averò cosa grata, e sarà di mia somma soddisfaz.ne che le parti, cioè li Sig.ri Conti Lodovico, e Carlo della Torre, e li Signori Conti Germanico, Gerardo, Carlo, ed An=tonio Padre, e Figli Freschi di Cucagna si condonino reciprocam.te tutte le cose occorse nel dì, e notte. 1. Agosto cadente colla scor=darsele, e mandarle in oblivione affatto, come se mai fossero se=guite; ma ripigliare anzi tra loro quella buona intelligenza, cor=dialità, e reciproco amore, che avevano prima tra di loro. E perchè verso il Sig.r Conte Carlo della Torre riguardo al fatto a lui estraneo averci degli Arbitrj anco maggiori, comechè però questi m'ha fatto dono graziosiss.o e pieniss.o d'ogni sua soddisfaz.ne Perciò termino, che sop.a questo non se n'abbia pure a parlare; ma il tutto resti posto in perpetuo silenzio. E con ciò restino sopite le amarezze, e si renda pub.ca e comune la compiacenza di veder risorgere, e rifiorire la

ipso Adriatici maris sinu. Patres vero Conscripti summa inter se concordia residentes Senatum condidere

la calma, la riunione, e l'amore tra queste si illustri, e riguar=
devoli Famiglie.

Dal Paradiso 12. Agosto. 1750.

Daniele Card.le Delfino Patr.a d'Aquil.a

omnium
honem
Graeci
regali
nem
filiatu
ria omnes
tane-
cti pert.
busbus
ibribus
Commun
Quod
gteus
et Opida
unt.
fuere.
r. At
ideus
superat,
o major
prosp-
ubi si
thes
ab
im
super-
hanc
ev
iderant
regionem
n, potey.
arent,
v cusp.

... in
ipso Adriatici maris sinu. Patres vero Conscripti summa inter se concordia residentes Senatum condidere

Joannes Baptista Lilianus Canonicus Civitatis Austriae 111 267.

XX et alter Vicarius Sancti Danielis Lectori S. In fronte Codicis, vulgo 140.

Catapano nuncupati, Ecclae Majoris S. Danielis, apud Rdos vicarios existis 184

Supremas hominum voluntates, seu leges perpetuas Jure observandas Divino et
humano iure cautum est: sed illas in primis, quae salutem animarum, ac pias causas
amplectuntur, prospiciuntque: Quamvis n. Sapientissimi Legum conditores summa pruden-
tia asseruerunt aequitati naturali convenire, id ratum, firmumque haberi quod Paterfam:
quisque Paterfam: in ultimo testamento recte disposuerit de bonis suis ad commodum
filiorum: Nihilominus iidem Auctores sanctissimo consilio commoti, nec id immerito,
iudicarunt animam simul, et religionem caeteris rebus omnibus humanis longe ante-
ferendam esse: Proindeque voluerunt, id maiori observatione, et favore esse dignum,
quod Testator Catholicae fidei amore ad divinum cultum augendum, ac pro propria
salute animae reliquerit: ac Principi Christo pie dicaverit. Unde hac habita ratione
videntur iuris Instituta magis favere piae causae, quam causae filiorum, praestoque iam in
ultima iure naturae debita. Hinc videmus tot, tantaque Privilegia, et favores passim
indulgeri piis Legatis, et piis dispositionibus. Disponi n. potest ad pias causas etiam
solo nutu absque civili solemnitate. Debentur pia legata etiam ante aditam haereditia-
tem: Nec non ex testamento alias irrita: Item ob piam causam dari potest haereditas etiam
posito, quod alioquin fieri prohibetur: Item ob piam causam filiusfam: testari potest, qui
alibi minime potest. Verba enunciativa etiam inter alias personas, et ob aliud prolata
inducunt probationem favore piae causae. Pia legata etiam incerta non sunt irrita.
Pia legata non diminuuntur ratione falcidiae. Solutum ex pia causa etiam [illegible]
indebite per errorem non repetitur. In contractibus innominatis pro pia causa
celebratis non est locus poenitentiae. Fideiussor pro pia causa obligatur pacto nudo absque
stipulatione. Pro pia causa summarie proceditur non servato iudiciorum ordine.
Rursus semper in dubio iudicandum est in favorem piae causae contra personam privatam.
Item in duabus opinionibus contrariis amplectenda est, quae favet piae causae. Denique ut
pia legata suum sortiantur effectum, constitutum est, ut nedum Iudices saeculares, sed
etiam Ecclesiastici possint, ac debeant exequi testamentum. Hinc sacrosancta Romana
Ecclesia contra Haeredes negligentes, et contumaces solet annuatim fulminare et
promulgare poenas exitiales, idest Censuras, et execrationes a quorumque etiam
impijssimo timendas. Si tanti ergo aestimantur pia defunctorum iudicia, cum
illa utique non modo sint grata Deo, verum etiam per se ipsa summum adferant meri-
tum: Causa est ostensa Lector Carissime cur ego maxime debuerim totum praesentem
librum ex suo Archetypo transcribere, et ab oblivione redimere, instaurare, resumereque
tot pia Legata, de quibus iam propter temporis vetustatem vix ulla extabat memoria.
Volui etiam hunc laborem subire, ut curae, et officio, quod in altero Vicariatu mihi
incumbit, satisfacerem. Quaedam erant caduca, multa erant abrasa et abolita, ut
nec legi, neque intelligi possent, sive ex vetustate hoc contigerit, sive ex negligentia
aut potius dolo Antecessorum, imo etiam aliquot chartae deficiunt. Quae erant legi-
bilia transcripsi fideliter, omnia, et quoad potui accuratius emendavi; reliqua
tanquam mihi incognita praetermisi. Superest modo, ut nostra aetate fiat ut
aliquis, (quod opto) religione, et vitae integritate praeditus, qui harum piarum volun-
tatum, ne testatores miserandi remaneant tandiu fraudati-
tatem executionem obtineat, ne testatores
a pijssimo desiderio meo. Vale.

Datum in Sancto Daniele. M. D. XXXV. 17

ipso Adriatici maris sinu. Patres vero Conscripti summa inter se concordia [illegible] Senatum condidere

22

iunt. omnium
tenet homin
gentem Graeci
ti populi
omnem
nobilitatem
Troia omnes
uenos tran=
i: ubi perit.
t leuibus
is Saltoribus
a ex Commun
lati. Quod
ta egtemt
bes et oppida
tejemat.
ini fuerç.
recat. At
studens
bus superat,
titudo major
itati prosp=
it ubi si=
umultus
est ab
itiam
u, sio sque-
hanc
per
perciderant
nauigionum
tajam, toteq
meauent,
quo cusp.
[illegible] cauit in
ipso Driatici maris sinu. Patres uero Conscripti summa [illegible] concordia coalescentis Senatum condidere

XXI. A. Cynulis Parthenopei de quatuor excursionibus Barbarorum per Forum Julium
Liber I.

Qui maris superi sinum incolunt Veneti Patritii et originis vetustate, et generis claritate sunt omnium nobilissimi. Nam Aborigenes sic dicti quod quasi absque origine nati crederentur, tanta fuerat horum vetusta origo. Ad quos postmodum ex Asia auctores horum fuere copulati. Liguris et Phus, quem Graeci et Latini Phaetontem appellarunt et Liguris filii Cygni et Venetus a quo primum Veneti populi et Regio Veneta est appellata, et celebratis inter se connubiis et affinitate Regionem omnem clarissima sobole compleverunt. quorum religionem, gestaque, et integritatem et generis nobilitatem admirati Scriptores Graeci Euganeos eos nuncupavunt. Demum post decennale bellum deleta Troia omnes proceres, qui ea clade superfuerunt ex Africa Antenore Duce per Illiricos et Liburnos transgressi Venetam hanc Regionem adivere, et constituta sede in littore maris Adriatici, ubi postmodum Aquileja condita est, ut primum comiter ab Euganeis accepti sunt ita post levibus de causis controversiae excitatae fuere, et vehemens bellum secutum, quo Afri multis laboribus durati et bellis assueti [facile] Euganeos facile propellebant. At demum pace composita ex communi consulto, et affinitate omnes a priori nomine, (ut refert Livius) Veneti sunt appellati. Quod ego divinitus factum existimo ut orbis totius nobilitatis semina uno quasi in loco collecta ceteris exempla essent nobilium actionum. Hinc est quod in ea tota Veneta Regione innumerae Urbes et Oppida brevi condita sunt, quae et magnitudine Aedificiorum et multitudine Civium omnes Civitates antejerant. Agri vero Regionis hujus ubertate fructuum, amoenitate locorum et aeris temperie celeberrimi fuere. omnis vero Regio intacta semper libertate floruerat et multis saeculis in pace regnaverat. At fortuna, quae fastum quoddam in humanis rebus ludere solet tantae Venetorum felicitati invidens ex remotissimis Provinciis Barbaram Gentem excivit quae Alarico primum Duce Alpibus superatis in Venetam Regionem descendit. et post hanc Barbarorum eluvionem mox alia multitudo major Radagaisi Regis auspiciis ivit tanto omnium terrore et tumultu, ut Veneti suae incolumitati prospicientes tum primum in Insulas Adriatici maris loca [adire] adire, et casas construere coeperunt, ubi libertatem, et familias tueri facile possent. At deleto barbarorum exercitu apud Insulas tumultus cessavit et res quietae fuerunt et ob id omnis eo commeandi ratio. Septimum aliquot ab inde annis novissimi Barbarorum Unni Gothae, quem nos Attilam dicimus Duce Italiam invasere, qui facti primum ad Catalaunicos campos ab Italis et cruentissimo praelio superati, mox resumptis viribus majori quam antea exercitu per Histros in Venetam hanc Regionem ingressi omnia ferro et igni devastarunt. Quare Veneti Proceres antea per explorationes postea consiliis deliberatis familias et res pretiosiores in Insulas ipsas, quas praeviderant fore unum suavem tuta diversoria transtulerunt. Non ignari hostes usu et facultate navigiorum carentes ad ea loca accedere non posse. Interim toto triennio obsidentibus Barbaris Aquilejam, totaque Venetae Regionis clarissimas Urbes devastantibus, omnis Nobilium coetus ad eas Insulas commeavit, et inclitae hujus terrarum orbis Venetiarum Urbis initium posuere. Quae felicioribus semper auspiciis confluentibus undique [populis] incolis brevi in maximam potentissimamque Civitatem evasit in ipso Adriatici maris sinu. Patres vero Conscripti summa inter se concordia coalescentes Senatum condidere

1

minorem populum, et suę quisque arti operam navarent, divisis muneribus in suis locis statuere, vetito ad Senatum agnire, cui solum de summa rerum contigit statuere. Lecti igitur Patres in eo quasi gremio Venetam Regionem e manibus Barbarorum ereptam felicibus auspiciis incolumem conservare videntes, et colonorum multitudinem, et urbis suę amplitudinem ad majora animum intenderunt, et tanquam qui ad Imperium nati essent, et imperare perpetuo assueti, summa prudentia et ingenti virtute terra, marique Imperium auxere, ac Graeci ex Adriatico in Ponticum egressi Grecia et Orientis Imperio potiti maris quoque inferi quod Tyrrhenum vocant, multas urbes jure belli obtinuere, et quicquid terrarum est in Veneta Regione suę ditionis fecere, et ulterius progressi nonnullas Insubrum Civitates subegere, armaque in Galliam Cisalpinam, et Appulos victricia intulere, et interea Fori Iulii quoque patriam quibusdam pactionibus a Ludovico Patavo tunc Patriarcha Aquilejensi consentiente adepti erant. Cum iam totius orbis Principibus ob virtutem bellicam formidabiles esse cepissent Macometes Turcarum Rex capta Constantinopoli, ac innumeris Urbibus, et Regionibus subactis in Grecia, et Bosnina, arma in Venetum nomen convertit. et Achaja devicta, ut sibi in Italiam terrestri itinere viam pareret Amar quendam Apulum genere, qui ad sectam Macometanam apostataverat, [illegible] decem equitum millibus prefecit. He copię ex Bosnensi Provincia per Liburnos et Histros Ungarię populos commeatus prestante Ludovico Rege pacato semper itinere profectę sunt; cum inde ad loca Cesareę ditionis accessissent majori comitate acceptę fuerunt, exhibente ubique Cesare amplissimos commeatus. tum in Venetum nomen adeo conceperat totius Europę Principum capitale odium, ut suę dignitatis, et christiani nominis obliti immanissimis hostibus trucidandam Rempublicam christianam traderent. At de Cesare, et Ludovico Rege propius vero est ipsos ea in Turcas comitate usos fuisse, ne in se Turcici Regis potentissimi iram concitarent. Sed iam irati Dii Italis videbantur, quod mortuo Pio 2do, qui vivens vere pius pater christiani orbis Principes Europę iam excitaverat ad arma contra hostes Reipublicę, ita ut frustra in Italiam Turcę ingressum tentassent. nam eius morte arma, quę contra infestos hostes paraverant mox restinguerant.

Igitur Turcę anno a partu Virgineo millesimo supra quadrigentesimum septuagesimum quintum, Andrea Vendramino Venetorum Principe, Goritiam pacato semper itinere venere non modo non prohibente, sed omnis generis commeatus abunde prebente Goritiano comite, qui pari odio in Venetos exarserat, et Cesari in cuius partes inclinaverat satisfacere concupiverat. et positis castris ultra Sontium in planitie cui supereminet Goritię Castrum pluries vadum rapacissimi amnis superare frustra conati sunt. Nam imbre tunc maxime inundaverat, et sui natura adeo precipitissimis undis dilabitur, ut vix navigio quieto serenitatis tempore tutum sit enatare. Erat tum forte in citeriori fluminis ripa, quę occasum respicit, nonnullę Venetorum Cohortes ad tuitionem hostium eo a Senatu missę se ostenderant vetaturę Turcis transitum. Goritianus quoque Comes etsi malus, non tamen omnino perditus, aditum per pontem qui flumini imminet, et turri ac catenis ferreis a Majnardo olim Goritiano Comite ad custodiam impositis prepunitum, negaverat metu, ut postea compertum est, ne Turcę capta Turri et ponte in sua damna postea rem verterent. Dixere alii, non convenisse cum Turcis Comitem, qui aut in partem prędę societatem volebat, aut sibi presenti pecunia in singula Turcarum capita aureum nummum numerari poscebat. Utcunque fuerit, et omni Turcarum agmine

non

non amplius quingenti equites superato paucis navigiis flumine Sontio usque ad Natisonem, qui ex alpibus oriens Civitatem Municipium dividit medium, et per plana in Turrum adlabitur. transitum speculatum ut evadi vetuit, quorum iusserant Venetae copiae, quae se tenuerant ad ripas Sontii ostenderant, indeque ad Lavarianam insulam se praesidio contulerant. Quamobrem Turcae, qui transierant metu insidiarum celeri excursione omnes pagos, qui ultra Natisonem sunt depraedati ad suos redierunt. Et indignantes de transitu cum Comite non convenisse contra datam fidem in pagos Goritianae ditionis vindicandae excieve et temperantes tamen ab incendiis et occisionibus potius juventutis florem captivam duxere: longe lateque per Alpes, quae Goritiae imminent grassantes, donec Bergonam, qui Pagus est ultra Sontium, venirent: ubi comperto Pagum esse Venetae ditionis funditus concremarunt. pauca tamen accolarum clade, qui ad famam hostium in vicina nemora, quae maxima sunt latitantes aufugerant. Eadem quoque fortuna usi sunt passim per montes contermina Sclaborum regionum captis armentis et omnis generis pecudum, et magno aliorum numero, aut capto, aut caeso, inde abeuntes et revertentes ad suos propius in Bellunensem Regionem loca omnia, quae erant [illegible] dominatus nostri damnis afficere, ob id, quod sibi praeclusi a Goritiano aditus ad ulterius transeundum fuissent. In finibus vero Ungariae et Croatiae, (quae Liburnia est) a maleficiis pariter abstinuere, nec praebitos sibi commeatus, nisi soluto pretio accipere voluerunt. Cum itaque ad fines suos venissent diversitis ut solent manipulis haec ex eis prius selectis nobilioribus et viribus ac forma praestantioribus ea per Amur Bellar suum dono Constantinopolin misere ad Regem Turcarum, postulantes secundam in Christianum nomen expeditionem. Quibus, ut postulaverant, eo facilius concessit Barbarus Rex, quod Veneti inito foedere cum Persarum Rege, gravissimum in Peloponeso bellum gesserant contra Turcas.

Sed quoniam superius dictum est, Turcas depraedatos esse Sclaborum gentem, qui in montibus supra Sontium degunt placet hic breviter disserere huius gentis originem, et progressum de quibus Paulus Diaconus mentionem facit. Quod Forum Julium, nunc Utinum, pluries invadere et depraedari frustra apud Neumagum (quod nunc Nimis dicitur) castris conati sunt. Item aliq. ab ea parte quae septentrionem aspicit conterminant vilissima nostra aetate, [illegible] est habitatque ab Alpibus Italiae, fines ad Oceanum usque Septentrionale innumeras prope Provincias. Dicunturque cum Teutonicis Sarmatique originem a Japeto magni Noe filio trahere. Compertimus ab Alexandro Magno fuisse gratissimos, omnibusque eius interfuisse expeditionibus unde in Archivis Sigismundi Caesaris hoc Diploma accepimus quod in laudem illius gentis transcribere voluimus.....

Anno igitur millesimo quadringentesimo supra septuagesimum septimum a Natali Christiano Scandari auspiciis, in Regione Bosnensi ingens equitum Turcarum exercitus secundo parari coeptus est. At Veneti rati Turcas ea, qua prius venerant via iterum Forum Julium adgressuros omni nisu obsistere statuerunt. Statimque decreto publico duo oppida in Sontii amnis ripis condidere. alterum Fogliarum in ulteriori alterum vero Gradiscanam extra vepres constructum in citeriori ripa decreverunt. Et cum iam opere perfecto sprevissent Foglianum inutile, totum funditus diruerunt. eiusque loco aggerem ditatum ex alti muri sarmentis, terraque et lignis constitum [illegible] viginti passuum millia in longitudine, a superiori parte fluminis, qua facile traici videbatur, ad paludes Aquileiae conterminas protendentem, altitudine satis conspicuum, non procul ab Sontii alveo situm. opus sane mirandum, et magnitudine aedificii, et operariorum multitudine, quae trium millium [illegible] [illegible] excessisse certum est. Et a speculatoribus de adventu hostium moniti misere peditum cohortes, equitumque Albanorum alam non contemnendam rati his praesidiis barbaros hostes aut propelli, aut ab ingressu fluminis facile prohiberi posse. Habitabantur quoque Veneti Carnorum superiori

Domanum

occasione male affectum, et ob summi clientum lacrymabiles lamentationes congruentium assiduis libellis supplicatoriis de pristinis eorum calamitatibus negatum per fines suos Turcis iterum. At Caesar in ea sententia pertinax, eodemque odio in Venetos flagrans Barbaris aditum et commeatum ut biennio ante fecerat abunde praestitit. nihil motus suorum lacrymabili ejulatu qui prioris damni memores ad famam adventus Barbarorum Praesides Urbium et Oppidorum adibant orantes sibi, rebusque suis refugium et incolumitatem. Praesides vero ut erant a Caesare per literas edocti, bono animo suos esse hortabantur, pollicebanturque nihil mali imminere, omnia tuta esse, sibique Turcas, cum amicis et fratribus, omnia praestaturos. excusare etiam superioris anni damna non aliunde extitisse, quam a Goritiani Comitis insatiabili avaritia, qui, si eos transire permisisset, ut venerant pacati atque amici, ita regressi fuissent. rebusque omnium consuluisse Caesarem, apud quem jam esse Turcicos obsides pro eorum incolumitate, et ideo nihil timendum. His vocibus quieti populi Regionis Liburniae et Comitatus Goritiae non tamen omnino liberi metu, sed memores pristinae calamitatis nullam Barbaris fidem adhibendam esse existimabant. Venerant jam Turcae in fines Ungarici Regis, ubique commeatibus abunde suffulti ac inde Goritiae Comitatum ingressi sunt pacato semper itinere comminante gravissimas poenas iis qui mali aliquid in Caesarianos fines molirentur Duce eorum Scandaro. Ferunt duos Turcas ob vitulae cuiusdam ex rusticis raptum [illegible] inexorabili voce mandavit Scandaro palo affigi: alium vero ob lactis ollam vi e manibus Goritiani rustici ereptam ab ipso Duce lancea transfixum, tantumque ita reliquum exercitum metu affecerat, ut nec hiscere quidem auderent. Scandarus vero, sicut apud hospites suos Caesarianos nomen justi assecutus fuerat, ita a toto exercitu sive aequitate damnabatur. Cupido tamen animos perturbabant militum suorum quod audierant a Praefectis se ad optimam praedam duci in opulentas Venetorum Provincias; adeoque [illegible] accedebantur et ante nisi se [illegible] ostenderent ultorem in eos, qui edicta, quibus incolumitatem promiserat violassent. A primo namque ingressu Caesareae ditionis capitalem poenam fuerat comminatus iis, qui laederent gentem Caesari subjectam.

Erant eo tempore Optimates nonnulli in Oppido Goritiano arcta juncti affinitate cum Optimatibus Civitatensibus et Utinensibus. eos Goritianus Comes fere quotidie adhibebat in concilio, invitus quidem, quia sciebat se eis minime gratum ob insanam sui avaritiam, attamen quia negotium erat de summa rerum, et sibi consulere, eos cogebatur in custodia Arcis in praesidiis collocandis ac etiam in commeatibus comparandis Turcarum exercitui, sicut promiserat, et ea de causa ingentem pecuniam acceperat a Scandaro. Hi per certos nuncios affinibus suis innuebant, quae pararentur in Comitatu, qui esset omnium rerum status, quo tempore, quibusque venturi essent, qui numerus eorum. Hae litterae, ut accipiebantur ab affinibus Venetis mox lectae ad Praesides Urbium et Oppidorum mittebantur, ut sibi, rebusque suis mature consulerent. nonnullae etiam Venetias ad Senatum delatae sunt. Quod maximo adjumento fuit omnibus Julianis et propterea iis qui scripserant gratiae actae a Senatu. Qui Turcarum exercitum decem millium equitum esse audientes, ubi praesidium, quod erat Gradiscae, paucorum equitum Albanorum, peditumque tyrones, nec ullo armatos, non esse tam maximo hostium equitatui temere opponendum, mox novas copias, novosque Duces eo mittendos censuerunt. Quare Hieronymo Marcello Veronensi ex Senatus consulto copiae peditum quatuor millium equitum vero trium millium decretae sunt, iussique raptim Gradiscam adire, priusquam hostes flumen Sontium transirent, eosque a transitu amnis toto nisu prohiberent. Fuerant Gradiscani Venetae copiae [illegible] quarto Kalendas Octobris auctae tironum multorum militum Forojuliensium. Praeerant exercitui ipsi Hieronymus Marcellus Dux strenuus, et cum eo Ioannes Marcellus, filius eius, superioris virtute et arte militari et fervore animi; aderant quoque spectatae virtutis Duces Herculus Malvicius Bononiensis, Zacharias Barbaro

Venetus

Venetus Patitius a Senatu missus, ut eius prudentia, quae summa erat inordinatos motus, qui essent ut plurimum in exercitibus tumultuarie orti sua auctoritate compesceret, et post eum Jacobus Delinous alius Pisini Nepos qui quondam Venetae militiae Praefectus clarissimus res contra Insubres pro Senatu gesserat. et inter hos Augustinus Origus Eques Auratus, et Annastasius Philippus Nabulonus peditum Praefectus, Joannes Antonius Candola et Augustinus Cortes Bernardus quoque dictus di San Martino quingentis sociis ex agro Tarvisano tumultuarie collectis praeerant, praeter caeteros spectatae virtutis viros variis in exercitu muneribus praefectos.

Accesserant Turcae ad Sontium, tentaverantque transitum, sed visis in ulteriori ripa Venetis copiis et rapacitatem fluminis maxime timentes ne sibi cum hoste, et aquarum gurgitibus simul certandum esset in transitu, substitere incerti, quid agerent. Nam multi erant in eorum ~~exercitu~~ exercitu, qui meminerant superiori expeditione suos Duces non fuisse ausos vada fluvii ingredi visis in ulteriori ripa hostilibus copiis, ne jussi aquarum alluvionibus in discrimen amittendi exercitum inciderent. Quare sub Dio in campis prope Goritiam ea nocte permansere consultantes quid agerent. tandem moniti eorum, qui annis superioribus fuerant in exercitu noverantque Comitis Goritiani avaritiam pauco auro impelli posse, ut sibi per pontem aditus daretur, legatos miserunt. cum quibus Comes convenit posse Turcas transitum ab eo mercari praesenti pecunia aureum in singula capita persolverent. Eam conditionem Turcae recusarunt asserentes inter eos bonam militum partem esse sine pecuniis, quod longo itinere stipendia consumpsissent, et propterea esse quamplurimos sequentes exercitum, et servitutem operam stipendiariis praestarent contenti cibo quotidiano, quibus nihil dare consuetum esset praeter victum et ignobile indumentum. Quare inciperat Comes eam, quam posset conditionem, ex parte praedae se recipi contentum dandae ~~tibi~~ sibi in reditu sine fraude. Hoc quoque recusatum a Comite, quod nec spem pacto emere nec fidem Barbaris praestare tutum censerent. tandem conventum est ut a Barbaris in singulum militem Turcici nominis sanctam gestantem aureus nummus praesenti pecunia solveretur. Additum quoque est fraudi, conventum esse in capita Turcarum tantundem, qui vero Turcae non essent, non teneri; nam multi erant in exercitu ex Liburnis et Pannonia et ex ipso quoque Comitatu, qui se Turcis conjunxerant ad praedam. Acto igitur censu duo millia et quingenti et octoginta sanctam Turcae reperti sunt. caetera multitudo ramis et parvis securibus ab Ephippio pendentibus armata, vel sub nomine Ungarico, non sine contentione Comitis se daturam conquerentis a solutione libera est dimissa. Eadem sine mora soluta pecunia in sequenti nocte Barbari ponte silenti agmine transierunt, multi scaphis lintribusque, quae ad transitum amnis servantur sub mercede nautica transvadarunt. Nam et nautae lucri causa omne nefas admittunt. Nec dum aurora affulserat, cum a Veneto speculatore Venetis ducibus affertur Barbaros superato Sontio Lucinici (Calicinao dicto Romano idiomate) qui pagus est ab Oppido Gradiscano quinque passuum millibus distans, adesse, paratique se ad praelium. Dum Veneti Praefecti consulunt, quid agendum, Novellus negabat esse tutum in patenti campo loco suis tanquam iniquo, pugnam committi. Nam Barbari equestri multitudine, facile possent in tam lata planitie Venetas copias pro majori parte pedites, et paucorum equitum auxilio suffultas circumvenire. Ad ea caeteri Praefecti respondebant, non esse timendum, quia non erant Barbari ea, qua credebantur multitudine. Nam se per pauci ostenderant in descensu collis qui Pagus Lucinici imminet, occultata astu caetera post collem multitudine, ut Venetas obortas ex insidiis, et volentes opprimerentur. Trahi se tandem in majorem partem, quae fere semper meliorem vincit,

posset

passus est Novellus. Igitur divisis inter Praefectos copiis Novello, Filioque eius Joanni prima acies decreta est; in qua equites mille pedites mille quingenti aderant, quorum pars major Tyronum. Secundam aciem acceperat Zacharias Barbarus, cuius cognominis omen Duces omnemque exercitum augenti spe victoriae compleverat. Meminerant enim illum ex ea illustri familia oriundum, quae a caesis olim bello Barbaris Barbara cognomen esset assecuta. Nec eos fefellit opinio. Nam procul dubio eo infelici certamine, in quo totius rei summa posita videbatur, concidisset exercitus, nisi ipse magno consilio, majori prudentia perditis iam rebus consuluisset. Reliquas duas copiarum partes alteram Jacobus Agromonto Ricinus, alteram Hercules Malvicius accepit; quod reliquum erat Copiarum in subsidiis locatum est, ceterorum Ducum auspiciis regendum. Processerunt, ut diximus, Turcae raras ostentantes acies, et inito cum Novello certamine, paucis ab utraque parte concursu primo caesis, paulatim recedebant, quasi victoriam relicturi Veneto. Quod cum Novalonus Malvicius, et Cardosa, qui ceterorum agminis Duces erant, citato gressu cum toto equitatu, et peditatu, quibus praeerant in hostes feruntur, ut in partem praedae et victoriae essent. Cunctante interim Zacharia, et celeritatem increpante, qui uti Dux maximus et multis praeliis assuetus in Peloponeso contra Turcas pugnare, timens ut par erat Barbarorum insidias prospectabat quorsum evaderet ea hostium fuga. Sequebatur interim Novelli acies donec ad insidiarum locum ventum est ibi ab equitibus e latebris hostibus Novellus cum sua Phalange circumvenitur, ceditur a fronte tergo, et latere, et prius quam a suis posset sibi suppetias, decidit cum tota acie et cadit Novellus, eiusque Filius acriter pugnantes non tamen inulti. Nam ex Turcis ultra sexcentos cecidisse certum est. Statim ad scrobes in planitie evacuandas, ut Turcis equitibus concurrentibus iter esset expeditum, cum quingentis [illegible] Tarvisius Bernardus, et alii plerique Ephebes, [illegible] missi, hos equis Novellianis [illegible] Turcae occupatis opere circumvenerunt partim capiunt, reliquos trucidant. Zacharias Barbarus instructa suorum acie prosequebatur Novellum, ceterisque suppetias laturus, quos ut cognovit temerario cursu ulterius progressos quam par erat, in insidias incidisse et eos cum tota acie deletos ne sibi eadem fato fugi contingeret et ut copias suas Reipublicae conservaret, sensim recedere coepit, ac intra vallum Gradiscanum prudenti consilio cum tota acie incolumem se recepit, oppidumque servavit quod de tanti praesidiis vacuum hostes occupassent, eademque ibi [illegible] patriae constituissent. Quamobrem nonnulli rerum scriptores rei militaris omnino inscii falso accusant Barbarum segnem et timidum, quod Novello noluerit ire suppetias. Quod fieri non potuit perditis iam tamen rebus, nisi cum totius exercitus certissima clade. Nec erat ex usu Reipublicae tot milites qui aliquando prodesse possent caedendos hostibus tradi, et Oppidum praesidio vacuum in hostium potestate relinquere.

Scandarus tam illustri parta victoria non ignarus totius exercitus Veneti robur ea pugna concidisse, et eam propter nihil sibi ulterius timendum ratus eo et sequenti die in Lucinici Pago constitit, iussitque sibi adduci captivos, Praefectos Novalonem, Malvicium et Cardosam vinctos ferreis catenis servari iussit. Ceteram captivorum multitudinem quae erat millium, et quingentorum in eius oculis trucidari mandavit, in ultionem suorum qui pugnando ceciderant. Quam quidem nefandam saevitiam Diis ipsis ingratam fuisse credi debet, nisi eam immortalium poenas ob scelera Deus permisisset. Sed nec Christiani nominis homines ullo unquam tempore eligant potius duci a Barbaris captivos ne sibi aut miserabili servitute millies mori in die aut arbitrio hostis inermes caedi, perinde mori contingat quam in acie fortiter praeliando multi cadere malint. Nam saepe accidit, ut paene victi, in hostes fortiter pugnando, victores evaserint, quod nostra

aetate

state plurimas evenisse memini, et legentibus veterum Romanorum annalia suppetere poterit.

Scandarus ab hac clade digressus, varias obequitando, tentandoque, si Gradiscanum oppidum, quo se Zacharias Barbarus cum reliquiis dissipati exercitus receperat, ingredi posset, omnes conatus suos inanes videns ob Zachariæ diligentem sanamque operam ulterius iter progreditur; et viam quam Stratam altam appellant ingressus pagos omnes, quos Cæsareæ ditionis esse comperit intactos reliquit, ut ea comitate in reditum sibi Sontii transitum [illegible]. Quicquid vero ad Venetos pertinebat incendiis et cæde devastabat. Eversæ ea clade fuerunt quæ prope Stratam altam cadunt, nempe Ronchiæ, Sabbiona, Sancti Laurentius, Claudianum, Trivignanum, Sabilianum, Mortegianum, aliaque loca, in quæ circiter a Turcis itum est. praesignantes quod accolæ ad famam tantæ cladis aufugerant sese occultantes in vicina nemora; multi vero in Oppidum Strasoldium se contulerant hortantibus eos Daniele et Joanne Baptista Strasoldiis, qui tunc Aviales erant quod est quidam legitimus genus in illa Nobili Familia. Hi die noctuque obequitantes, quotquot ad eos confugerant jubebant vel intra Castelli mœnia, vel in tutissimis silvarum latebris ad quas propter inaccessibiles paludum voragines, et aquarum undique scaturientium hiatus Turcæ nec accurrere nec accedere ausi sunt. Nam inter condensas vepres aviarum latere, ubi accedi poterat Aviales ipsi apposuerant homines nonnullos corporis robore et animi virtute praestantes qui balistis et arcubus fundisque et omni missilium genere hostes a congressu arcerent. Sclopetti pauci erant et eos omnes in Oppidum Strasoldii, ubi majus erat ab hoste periculum, afferri jusserant Aviales, ut si forte hostes oppugnaturi irent, depelli inde possent. Quam ob rem omnes, qui eo confugerunt incolumes evaserunt.

Et jam praeter pagos Stratam altam cingentes, ubi sacellum est D. Peregrino dicatum erant ingressi Turcæ, ibique curare corpora, cum a dextro latere Arcem Utinensem prospectantes edito satis colle conspicuam edoctique a captivis eam quidem Urbem esse sine præsidio, quod casa esset apud Gradiscam cives illius [illegible] Turcarum Praefecti habito invicem colloquio Amarem, apud quem nonnulli Tartarum equites erant assueti longius progredi, prædandique et explorandi loca vicina cum ducentis equitibus praemiserunt speculatum quonam statu esset Utinensis civitas. Et hi primo congressu capi, et abacta præda incendi posset. Nam Turcis ea mens erat, ut sub nobilis Oppidi mœnibus moram traherent, sed repentinis excursionibus omnia turbarent cædibusque et incendiis fœdarent. Amar igitur cum ala suorum equitum mox excurrendo S. Stephani pagum concremavit, Pagnaccum quoque, et Pavicolum pari incendio dedit. Ac mox lustrata planitie quæ secundum Utinum est a meridie et [illegible] [illegible] progressi, rati primum insidias esse, deinde ut a captivis acceperant nullas in Urbe copias esse agnoscentes, et [illegible] viam dictam la Longa et Pradamanum satis quidem pagum incendentes ac postmodum [illegible] ad [illegible], nam serum diei erat ut pernoctarent in casis quas prout [illegible] venere. Sunt ibi duo pagi, sortiti nomina a Castris olim positis cum Forum Julium, quod nunc Utinum est obsidione cingere Barbaræ Nationes; alter Lovaria, quæ parvo vocis discrimine Godia dicitur a Gottis Alarico Rege Forum Julium obsidentibus appellata anno nonagesimo supra quadringentesimum post cæsas prope Aquilejam Odoaci Regis copias; Alter vero pagus huic conterminus est Baivarus a Bavaris, qui ibi castra posuerant obsidentes anno sexcentesimo [illegible] post Virginis partum Cacano eorum Rege pariter Forum Julium. Hi ambo pagi circiter mille quingentis passibus ab Utino absunt; Partiti inter se vigiliis Turcæ nocte in eisdem pagis vacuis quievere. Nam accolæ inde Utinum [illegible]

Utinum confugerant. Die in sequenti laxatis ordinibus, ut maior quam erat numerus appareret, ingenti ut solent, edito clamore usque sub moenia Urbis transcurrere ausi sunt: et adhuc nemine obviam prodeunte admirabantur in tam ampla Urbe homines non esse. Quare iterum ab insidiis timentes substitere parumper, et demum audacius accedentes fenestris Prati clausi portam perrumpere coeperunt. Tum qui intus erant perpauci stradiotae cum nonnullis civibus, metu ne hostes fractis portis ingrederentur, cum in moenibus post pinnas se ostenderant balistis et arcubus et perpaucis sclopetis armati, egredi tamen nemo ausus est. Quare Turcae spreto Utinatum praesidio per prata Altinae quae corrupte Pradamanae vocantur a veteri Urbis Utinae nomine (nam Altina, seu Utina a primis conditoribus deinde Forum Julium ab sui instauratore Julio Caesare, ac deinde, sive a priori nomine Utina, sive ut alii volunt ab Utinis Utinum dictum) excurrentes pagum nomine Vatum, a sacello Vatis qui florente olim Foro Julio Romanis colonis ibi sortes et fata canebat combussere, funditusque evertere. Paternum quoque et Cabalicum Adelinumque pari incendio conflagrarunt, Tavagnacum, Pagnacum et Beletum, atque Columneam et caetera circum loca omnia diripuere, parva abacta praeda. Nam intra moenia Urbis Utinae cum rebus et familiis confugerant rurales, qui si animum numero aequassent potuissent dubio procul Urbe egredi et hostes non modo expellere sed etiam acie congredi et caedere. Sed ad famam caesi ad Sontium exercitus Veneti et truculentae hostium saevitiae tantus pavor homines incesserat ut nemo auderet hiscere et in tutissimis locis se minime tutos esse rebantur, nec inter cives erant, qui se Duces in bellis multitudini dici vellent ac de se summa periculum facere; et quia pauci erant et quia robur Utinatum infelici pugna ad Sontium conciderat, omnibus mens erat tueri se moenibus. Turcae combustis circa Utinum villis denuo ad Urbem ipsam convolarunt opinantes improviso congressu ingredi posse. At cum clausae portae ut ante essent circa fossam concursantes, et in moenibus perpaucos trepide excubare circumspicientes, partim Bavarium et Gorliam ubi priori nocte manserant reversi sunt, ut et sequenti nocte pernoctarent, exploraturi quo tenderet illud Urbis Utinae silentium. Partim detractis frenis licenter et per otium equos suos in ipsis fossis gramina pascere permittebant, otio non minori quam si in suis laribus fuissent, et sive ut Utinates elicerent extra Oppidum, sive ut improperarent iis qui e moenibus prospiciebant, sive in spretum Deorum nostrorum, quicquid undique materiae comperiebant in Phanum D. Quirini quod prope est portam Cremonam, quam Glemonensem dicunt comportarunt et iniecto igne concremarunt. Erat tunc ad custodiam Turris quae ipsi portae imminet Martinus de Vincentiis cum duodecim asseclis tantummodo; nam paucitas Civium plures esse non patiebatur. Is, ut vir magni animi et sani consilii, non tulit temerariam Turcarum audaciam. Quare mox portam reseravit, pontemque demisit, et suis animum faciens in Turcos incendia portantes irruit, et alios interfecit, alios in fugam convertit. Et Phanum ab incendio liberavit, et mox cum suis se in Urbem recepit incolumis, ne a multitudine hostium quae proxima erat opprimeretur. Ob quae facinora et apud concives suos magnum nomen assecutus est et rebus denique pacatis virtutis gratia a Veneto Principe donatus militari dono et Diplomate decoratus est, ut ex Principis rescripto, quod nos legimus, fusius patet. Et cognomen, quod prius fuerat de Vincentiis datum est a Porta et ob egregiam ex porta Glemonensi eruptionem in hostes et propter fidelem Reipublicae operam navatam.

Interim Turcarum copiae, quae in planitie S. Peregrini constiterant, ut equites tot excursionibus fessi, eo et insequenti die quiescerent constituere, sed ne omnino feriati haberent Stuklem praemisso mille equitum Praefecto Cormonam, Pavianicam mox capiunt, et eos, qui intus aderant, aut captivant aut trucidant. Qui in Flaibaniam se receperant, primo, et secundo congressu hostes naviter reiiciunt, et Praefecto ipso graviter saucio et

sexaginta

nec Federicus [illegible] [illegible] Duka [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

sexaginta Turcas interficiunt. Et nisi arma inobtusa præliando et missilia defuissent consumptis iam sagittis et arcuum balistarum funibus iam protractis fortiter dimicantes vim hostium repulissent. Sed demum a tanta multitudine circumventi cortinam tueri nequeunt, Turcæ scalis appositis ingrediuntur omnes ad unum trucidant neminem capiunt. Erat inter cæteros mulier nomine Flora, quæ in omni hostium congressu intrepida cum suis præliata fuerat, et tunc trucidantibus Turcis multitudinem aggressa manibus (tum alia tela non habuerat) Turcæ dentibus quibus etiam rabido morsu vorauerat ut eum interficeret, nusquam a suis subueniri posset ipsa quoque multis vulneribus trucidata interiit.

Anno, quem circa Utinum concurrisse memorauimus, concurrentis demum Bauaro et Zotia cum sua equitum ala paucis amissis ex quibus Iacobus Cornazzius, et Abrahamus eius gentis duos interfecerant apud Tauagnaccum dum a cæteris venditis equis gramina comportauerant, a Scandaro ad exercitum euocatis rediit ex his ædibus Turcæ victores iter pergunt ad Tilauentum usque, et loca omnia igne et ferro diruunt. Iuuentutem, quæ labores perferre possit captiuam ducunt, cæteram multitudinem trucidant. Ut vero ad Tiliaventum venerunt forte imbribus auctum consistere parumper, et a captiuis certiores effecti ingentes Venetorum copias parari ac mox venturas terrestri maritimoque itinere ad comprimendas Turcarum excursiones de reditu consulere cœperunt, ac mox cum facta præda [illegible]. Et superata Liquentia ad Athesim Fluuium deuenerunt, et tanta celeritate vicinos pagos et Oppida incursarunt, ut qui vicinos suos aduentus longe præuenirent. Nondum ad Liquentiam appulerant Barbari quod a captiuis docentur non longe abesse Oppidum nomine Motam apud quod Ottonis Cæsaris exercitus a Vitellio victus est, Vespasiano Imperatori parato præsens et ab oriente alto Liquentæ fluuio ita munitum ut si, Oppidani pontem clausissent frustra Turcæ transire conarentur. Quo solum Oppidi munimen in ipso ponte positum esset quo capto hoc Oppidum in manu hostium esset. His auditis Barbari Regi facti, et, uera esse quæ dicerentur arbitrati, inuicem colloquuntur, statuuntque venatorum specie et mentito habitu pontem occupare. Quare leporarios canes qui plures in exercitu fuerant, tunc cum [illegible] secum habentes vestitu quem a captiuis acceperant Italico leporesque quos forte reperierant ab ephippio religatos habentes, vel ad prædam instigantes, vel clamore ad se vocantes lento gradu incedebant induti non venantium canes, vel ad prædam instigantes, simulantes se Forojulienses esse, inter quos pedites quatuor, erant cæteri sex equites donec ad pontem peruenerunt. Ibi perpauci erant non sine metu, quod audierant Turcas per Forumjulium cæde grassari, attamen nil mali opinantes etiam choreas in nuptiis eo forte die celebratis ducebant. Visis vero simulatis venatoribus et eos esse compatriotas existimantes viam ut transirent adaperiunt. Et iam sciscitari hoc cœperant an aliquid de Turcarum aduentu ab ipsis Turcis, quos christianos crediderant, audiuissent. At venatores superato ponte ita ut claudi non posset, mox arma expediunt et præsentes detruncant. Interim equites, qui hos clam sequebantur magno clamore edito superueniunt, in Oppidum irrumpunt, alios cædunt, alios, inter quos nouam nuptam præstanti forma, ipsumque sponsum capiunt, Motam incendio diruunt ibique eo die epulati consistunt. Altera die Scandarus iubet cadauera, quæ toto passim Oppido fœde cæsa iacuerant in flumen proiici nec tamen omnibus proiectis: quia pars eorum maior aut inhumata relicta sunt aut in fossis tantum abiecta miserabilem spectantibus speciem obtulerant. Mota deinde castris ulterius progrediuntur, quousque ad Athesim ventum est. Opitergium vetus, et celeberrima olim Civitas ab Altino dicta, tunc vero ope [illegible] destituta in cinera comburitur. Acciditque ultra Athesim confugerunt, quamplurimis ad ulteriorem ripam coactis, pontibusque dirutis aut incensis, ne paterent transitus Barbaris. Qui ut eo appulerunt considerato flumine, missoque in ulteriori ripa nonnullis peditum atque equitum turmis a Taruisano agro missis ut a transitu Barbaros prohiberent consisterunt, edoctique ab exploratoribus Taruisii esse validas militum copias a Veneto Senatu missas ut prælium cum Barbaris, si opus esset, inirent, cognoscentes se multa præda onustos non posse nisi

nisi dimissis servis aut cesis captivis, posse tamen in sentitis astueant, prelium committere: contendunt quid agendum
esset inter Prefectos erant sententie; pars pontem erigi et flumen transiri censebant, et ne onere essent captivi
sub custodia dimitti donec redirent, eligique ex exercitu custodes. vel si nimis placent, cedi omnes, non tamen
omitti transeundi occasionem. Nam audierant opulentam esse regionem Taurinarum, predamque inde uberrimam
haberi posse. Censebant alii, quod militis utenditur exterminato exercitu et non esse totum ne. gaudentis
transire; et ideo tutius esse inutilem captivorum turbam, molientes necessariis trucidari, ne impedimento
essent ad majora preparantibus. Pacisci pontem et ratus ad transitum omnes cunctis flagitabant. Scandarus
instructis et arbitris Dux auditis suorum sententiis in neutram partem inclinare iniquus esse; nec sibi
conducere censuit tot fluminibus superatis in discrimen reditum ponere; à fronte hostes a tergoque
profundos amnes relinquere, ne quando vellet regredi non posset. Audierat etiam Venetos sub navis
Domibus ac rei militaris peritis exercitum comparasse. Quare satis a se factum arbitratus receptui
canere jubet. mandatque diviso exercitu partem antecedere, partemque subsequi predam, captivosque
in medio collocatis. In Regione ea quicquid reliquum fuerat a priori incendio, comburitur. omnis
Regio julia cultoribus vacua videbatur; ubique solitudo et meror. cadavera inhumata, sepultaque
toto passim itinere reperiebantur. Ad quod dirum spectaculum miseri captivi oculos intendentes
notos sibi, cognatosque fede cesos agnoverant, magnumque propterea ululatum undique edebant, la-
mentabanturque sortem iniquam, quod nec sibi opem, nec mortuis sepulturam dare possent. sibimet
incidentes quod pari cede extincti non essent. Turcæ plerosque ejulantes verberibus afficiebant
nonnullos etiam occiderunt, donec ad Pontium venere. Ibi is fluvius mediam Regionem citram adlabitur
et dum ab imbre tumens vadari non poterat. conditur ibi parumper Turcæ, cogeruntque ex captivis
nonnullos ingredi flumen, et aque altitudinem metiri, que in horis minui videbatur. Quare a
latere superiori captivos et jumenta propellebant, ut vim fluminis interciperent, Turcæ vero ab infe-
riori parte mixti cum suis equis transibant. In transitu rapacissimi fluminis ex numero captivorum
ad quinquaginta periere aquis abrepti. ut vero in proximam planitiem ventum est corpora
numerant. et mox citatiori gressu iter capessunt Pontiam versus, citra ab incendio temperantes, donec
ad villas Cesarei ditionis accessere, tum mandat Scandarus, caveant milites sub capitali pena alicui
obesse. Erat tum vindemiarum tempus, tanta vero ubique solitudo in pagis ob preteritas cedes ut
nemo mortalium in Venetis ruribus cerneretur vagabantur nihilominus ex Cesarianis pagis nonnulli
per campos et vineta, qui audierant sibi incolumitatem sancte habere a Turcis promissam. Erat in iis
Petrus Andrianus de S. Vito, et cum eo Federicus dei Purlillis, vir quibus et genere clarus, qui se
in Cesarea ditione tutum fore arbitrabatur. Hos decem Turcæ reperiens sine metu conspicientes Barbaros
... circumvenere ... inter ... mancipia ... ligatos abigere, justa flagitantes
impertiri sibi dilationem probandi se esse Cesarianos. At Petrus mihi hec scribens dicebat inter Turcas
fuisse quendam de pago Tapoghani nomine Bidinum ... qui superiori excursione dum esset
in Pago S. Petri ultra Pontiam captus a Turcis ad Mahometis sacrilegum dogma transierat. a quo tan-
quam vir dives Barbaris denunciatus est, ... se ... esse natos. Unde
postmodum ... ducentis aureis redimi coactus est, quod et Federico contigit ... qui pari pecunia
redimendus erat, saluti fuit. Nam ut amicum et socium liberaret scripsere ad suos gentiles sibi quos
esse quatuor centum Aureorum. Quibus acceptis et pro dimidia socio mutuatis ambo dimissi sunt,
et inter fines Croatie sub fidali custodia ne damni aliquid paterentur remissi; ibique a Regulo Clisii
cui cognomen erat Crosichius per Illiricos ad Histros datis litteris publice fidei transmissi sunt. Sed

nec

nec Federicus Purliliensis accepti a Petro beneficii voluit immemor esse, nec ingratitudinis vitio notari; nam iisdem diebus, quibus in patriam remearunt, refrigeratis unà apud Petrum corporibus ab itineris longa fatigatione, accersit Tabellionem, et optimum agrum centum jugerum Andriano dono dedit, quem Hurisceli situm adhuc Petri nepotes cum magno eius familię emolumento colunt.

Sed ut revertar ad institutum, Barbari ut primum superatis Turro et Natisone fluviis antequam ad Sontium appulissent legatos ad Goriciensem Comitem mittunt, orantes sibi aditum per pontem, suisque incolumitatem promittentes, et insuper ex prędo munera daturos. Respondit Comes non posse, quę peterent concedere, eo quod magnum esset sibi cum Optimatibus dissidium, falso conquerentibus apud Cęsarem, quod pecuniam ingentem suo priori transitu accepisset, et nunc in reditu in partem prędę recipi conatus esset, et propterea etiam Cęsareos colonos duci mancipia permisisse, ut majorem inde partem acciperet. Obsecrare inde ut sibi parcerent, considerare tamen, ut Sontium vadarent, non esse eum altitudine ea, ac rapacitate, quam crediderant, et cum aliter iuvare eos nequeat, commeatus eis se abunde prestaturum pollicetur. His Scandaro relatis, non ęgre tulisse ferunt, et accepisse quidem Comitis excusationem. Deinde ordinato ad prælium, si opus esset exercitu passim servatis ordinibus incedebat. Nam audierat Zachariam Barbarum in Oppido Gradiscano esse, et copias collegisse, quę etsi ex tyrocinio erant, nec omnino formidandę, verebatur tamen Scandarus ipsius Zacharię

cui cognomen erat Crosichius per Helvios et Hesthos datis litteris publicis fidei commissi sunt. Sed

nec

Rerum Forojuliensium ex Hyst.o Pallad.

Margin: Ita vocati à Carno Tuscorum rege; gens vero istos cum Tuscis comitabatur donec res ibi floruere, sed ipsis labentibus et dignitate, et imperio, et Carni oblivione obruti, nomen eorum sepultum remansit. ex libr. [illegible]

Carni primi eam Italiae partem coluere, quam nunc nos Forum-julium
appellamus. Confinia huius Provinciae sunt ab Austro Adriaticum mare,
Alpes Juliae à Septentrione, ab Occasu Liquentia fl., ab Ortu Tima-
vus fl. Septentrionalis terminus Alpes à Timavi fontibus surgunt,
quae propiores Carni iuga dicuntur, deinde quae supra Tulminum, & Bon-
cinum Vallem ad Pontebam porrigunt illis sunt coniunctae. Hinc
quae adverso Zeliae cursu in Cadubrinos insurgunt, à quibus in
Liquentiae fl. fontes caeterae incidunt. Atque habitant, & incolunt;
quae in oriente exigunt, usque quo à Carniolis dividunt supra Sontium fl.,
et quidquid à Clusiis in agrum Goritiensem occupat idem amnis; à Scla-
vis gente rudi, et moribus sylvaticis. Caetera, (sunt autem omnes memoratae
Alpes in Forojulio comprehensae) à Carnis populis tenentur, qui
primum retinent nomen; & in quatuor dividuntur partes, seu valles.
Quarum prima Vallis Inchiavorum appellatur, quam mediam Clavisonus
fl. findit; duas hic regio habet vias à planitie Forijulij in Germa-
niam, et quae in orientem sitas radices M. Bombasi ad Pontebam
ducit, et quae in septentrionem supra iuga Laniciae Ambulat, conter-
minatque cum Valle Zeliae in Norico. Inde S. Petri vallem omnium
septentrionalem alluit rapax Butij, qui non longe à Tulmetio
cum Clavisono iunctus in Tiliaventum erumpit. Conspicuus hic
propter excellentes Trottas in hac valle Tamarus lacus, prope
quem Moscardus praeceps torrens à M. Primosio originem trahit;
Mons vallem occludit, qui dicitur Crucis, Zeliae confinis, in quam
pediti, et equiti vix iter saxum pandit. Tertia, quae in occidentem
& Arcton, vallis vergit, Gortium appellatam, Decano fl. irrigat,
& Zappata regione Carnae una Germaniae loquenti finis, cum Ca-
dubriensi affinis, unde Piavis fl. è M. Setia erumpit. Quarta
denique Carnorum Vallis ad occasum brumalem declinans vocatur Sub-
clivium, memorabilis Tiliaventi fl. origine, cui exiguum admodum
[illegible] M. Mauri speciem dat, augent vero Decanus, et Butij sub
Tulmetio, Talla ad Ventionum; quae ad Pontebam originem trahens
supra vallem Mosacensem praeteriens Tiliaventum, ut diximus, intrat.

et ipse

Margin labels: Sclavi. P. — Carni. P. — Inchiavorum. V. — Clavisonus fl. — Bombasus. M. — S. Petri. V. — Butij. fl. — Tamarus. L. — Moscardus. fl. — Gortium. V. — Decanus. fl. — Piavis. fl. — Subclivium. V. — Tiliaventum. fl.

Glemona.
Hydra fl.

et hæc de Carnis. Reliqua Fori-julij regio multis ornata oppidis, ut sunt Venzonum, Glemona Germaniæ emporium, prope quod Hydra fl. originem trahit, et in Tilia[v]ento prope Osopum Oppidum inexpugnabile infertur; Goritia, Utinum, Aquileaque Roma[na] colonia — hucusque. lib. 1. —

Utini initium.
An: ab U.C. 564. Sig. 568. Glare. ante C. N. 179. Sig. 183. Glare.

Principium Utinensis urbis Galli Transalpini fecere, isti nil Romanam metuentes potentiam per invia Alpium electa magna immensa caterva ad numerum $\frac{m}{12}$ hominum in Forum-julium Venere, ubi in planitie, quæ circa Utinum est, desertam admodum, et nullis cultam habitatoribus observassent, collem in medio planitiei; ibi stationem suam facere statuerunt nullis obstantibus propterea habitatoribus. Quamvis tum armis Carni non obstiterint, nitentes de ea re S. R. significantes, Legatos fecerunt, ut Senatus decreto M. Marcellus Cons. ipsos in deditionem recipiens, eos ab Italia, et Forojulio abdicaret, Utinique Oppidum deleret; unde tum tale nomen fuisse tunc temporis non constat —

An: ab U.C. 567. Sig. 571. Glar. —

Actum tunc est in S. R. de deducenda in Forum Julium Colonia, et quidem hoc anno tale decretum executioni demandatum fuit. Duxerunt itaque Triumviri ad id creati P. Cornelius Scipio Nasica, C. Flaminius, L. Manlius Accidinus tria millia peditum; de equitibus non constat numerus, et ipsis ad mare Adriaticum in extremo fermè Fori-julij angulo, ubi Natisso fl. in mare prorumpit, locum ad novam condendam urbem assignarunt, cui Aquileiæ nomen à Romana Aquila, et urbis insignio indidere; diviserunt pariter agrum Aquileiensem, in suum Romanum morem, sed suam magnam agrorum quantitatem, et quinquagena peditum, centena Centurioni, centena quadragena equiti jugera esse voluerunt Aquileiensens ita commodo arandi terras colendasque curarunt, ut; ingentia agrorum habent spatia, singulasque illorum Villas exposuerunt; has ad extruenda domum ut sua propria, ut locorum ex quibus profecti erant indiderunt —

An: ab U.C. 569. Sig. 573. Glar.
Aquileiæ origo.
mos R.[i] agrorum dividendi erat; septena jugera in capita dividere singula. Val. Max. l. 4. c. 3. M. Varro de re rust. l. c. 10. —

Utini instauratio.

Ita et Utino accidit, quod in ut mirandum, regionem quam Triumviri invidissent, situm aptum ut colle observassent, ipsi muros erexerunt, domos, et in colle, et sub ædificarunt; ibique pro Colonia Atinates reliquerunt, qui ex proprio nomine Atinam oppidum restauratum vocarunt; posteri vero inversa littera Utinum. Lu[ci]usque lib. 2. —

cui cognomen erat Crasichias per Utinos, et Hirtos datis litteris publicis fidei traditi sunt. Sed nec

An: ab V. C. 575. Slav. 571. Sig.
Ampliat Aquileia, muri Tiliuns, aque stagnantes et Ampho-
ra alveum ad mare derivans, hinc felicitas Aquileiensium cadit
obruta ab Istrorum incursionibus, qui pariter à C. Claudio Cons.
devicti pacem denuo, et quietem habuerunt. Unde iterum à
S. Q. impetraverunt novam Coloniam Urbi, quæ fuisse 1500. de-
An: ab V. C. 581. Sig. 580. Slav.
mum fuisse ductam à Triumviris T. Annio Lusco, P. Decio Subulo,
M. Corn. Cethego accepimus. Hinc continua Aquileiensibus tran-
quillitas, et quasi diuturna pax, durant non usque ad Cim-
brorum incursiones, et invasiones —
In tanta rerum rerum F. J.ii tranquillitate, et Aquino multum
An: ab V. C. 600.
contigit ampliatum in oppido, et sub colle muris cingebatur, et
turribus, ædificiisque, et portis ornabatur et tribus præcipue Aqui-
leiensi, Gemonensi, et Sonolensi, quæ adhuc extant. Atque
actis Senatus R. de firmanda securitate Provinciæ, excogitans
adversus Illyrios in Istrorum confinio Tergesti oppidum
An: ab V. C. 610.
erexit, quod mari incumbens late ab ea parte viam tueri;
Hinc ad dextrum latum utrumque fluminis ripas amplectens Con-
cordiam extruere curavit; Atque ut uberes circa se campos
haberet, familiis Latinis in ipsas traductis, Coloniæ factæ fuere,
Albæ Foro-iulio securitas à mare —
An: ab V. C. 620.
A Concordiensibus portum Romatinum conditum, quod nunc Lemaviu
appellant sub flumine St. — Cæterum plerasque villarum, ut oppi-
dorum Fori-iulii nomina à familiis Rom.is in provinciam deductis
nomen hausisse, et retinere adhuc à nomine ribere est, ut Ma-
An: ab V. C. eod. Marianum etc.
rianum, Antonianum, Flavianum, Claudianum et Cassianum etc.
Unde ipsarum origo et tali tempori tribui potest, ut et Trige-
Trigesimum.
simum conditum hoc tempore credideri, ita vocatum eo quod trige-
Castrum-Veneris.
simo ab Aquileia lapide distaret, ita oppidum Castri-Veneris
ad hæc tempora fuisse extructum fama refert, quo à Cim-
bris deleto, nomen accepit S. Viti — Hic usque felicitas, et
F. J.ii res tradit, et Lib. 3., ab ortu Aquil. An: 39. C. Mario
An: ab V. C. 648. Sig. 652. Slav.
4.o Cons. et Q. Catulo. —
An: ab V. C. 649. Sig. 653. Slav.
Venit postea ad Fori-iulii devastationem Theutonum, et Cim-
brorum multitudo, quæ Attinam [castrum Vetharis] aliaque omnia multa oppida
ferro, et flammis ad nihil redigere, [illegible]

cordia, que, ut in littore maris sederent, obviam barbaris
Italiam mediam petentibus occurrere; Caeterum hec T. 15
solitudo usque ad C. Julium Caesarem duravit in omnibus oppidis,
excepta Axina, que, quod Aquileie propinquior, ab ipsa
aliquid utilitatis quasi acquirit. Adventu C. Caesaris ut natu=
ibi rei militaris habet, et re infecta nullum à provincia di=
scederet Forum instituere curavit; ne provinciales

An: ab V.C. 692. Big. 696. Clar.

fatigarentur itinere, ut ad Aquileiam, ut nundinarum
et causarum gratia petere durant. Unde Oppidum Atinguti=
to, ibi ut in comodiori loco, et quasi in medio provin=
cie, Forum instituit, quod a Conditore Forum-Julium De=
inceps vocatum oppidum, deinde et universa provincia
ut et nostris diebus videmus – Hi peracti, Cajus Caesar in Galliam
contra Helvetios servans illorum Gallorum iter, qui primi
Utinum oppidum condidere; Cajus S. Petri valle ambulans
saxis M. Cornij prohibitus iter facere, in ipso saxo viam
Annibalis exemplo aperuit, ut ex epitaffio ibi adhuc
existenti, est obvio. Nec non ipsi ad radditum viam includere
vero non longe à loco, ubi Iulius in Tilianentum intrat,

*Hinc Zulia seu Juser, et corrupte Zelia

oppidum amplum locavit. Julium Carnicum appellatum, à con=
ditoris nomine, ad vicinis differentia [?]que. nunc lib. 4. –

An: ab V.C. 750.

Sub Augusto Caesare Christus orbis Redemptor nascitur –
Aquileiam Augustus, ut multitudo gentis amplius intra po=
merium stare nequiret, ampliat, moeniaque ea auget, et turri=
bus, Templis, Teatris edificat, vias sternit, portubusque munit. Auctam
ab Augusto urbem 12m pas. complecti quidam tradunt, quidam
qui 18m. pas. Candidus refert in ea fuisse 130m. civium capi=
ta censa. Livia Augusti uxor maxime vino Pucino delec=
tabatur, dum Aquileie, una cum Augusto moratur –

An: Chri. 45. Claud. 3.

S. Petrus initio sui Pontificatus statim atque advenit sibi, ut Aqui=
leiam Christifidelem haberet, S. Marcum primum in urbe Patriarcham
constituit. Ubi evangelium latine Rome scriptum in Evangelium
vertit, cujus codex manu sua exaratus ab Aquileiensi ecclesia
Venetias ductum, ubi in pretiosis asservatur. Dum tempori
Aqui=

cui cognomen erat Coricius [?] per Ilirios, et Histros datis litteris publice fidei transmissi sunt. Sed
nec

Aquileienses idolatrabant Appollinem sub noie Beleni, uti Be=
leni Dei; Templum itemque erat Idoli, ubi nunc Eccla Divi
An: X: 52. Felicis Mart. Decessit S. Marcus Aquileia, relinquens S.
Hermagoram in suo offo. Hinc oes Patriarcas ordinatim
cum suis imaginibus, et elogijs positas in sala Patriarcali Pa=
latij Utini, cura, & studio Francisci Barbari Patr.e qui
Palatium quoque extruxit. huc usque lib. 5.s —

In huius libri maiori Patriarchatus Aquileiensis prerogativas enu=
merat, nempe autumans primum post Romanam sedem ipsum ae in
Italia Episcopatum. Hermagoras iam magis in dies Catholicam crescere
in sua Diocesi religionem sentiens ipsam ampliare semper magis
cupiens eum creat Ecclam Ticini, et in Cenomanis, & Insubris
ipse Christiane semen iaciat fidei. Fortunatumque Laureacenti
Eccle praefecit. S.S. Eufemia, & Dorothea sorores Aquil. & S.
67. Tecla, & Erasma sor. Aquil. patrueles Fortunati, attonitique, denique
morte propter Xsti fidem plectuntur sub Nerone a Sebasto prae=
side Aquil. Domusque Valentiani patris Tecle, & Erasmae
Templum erat; primum Aquileiae; quod a suburbio lit. Pabulo
uocato S. Mariae Dei sedem Hermagoras transtulit; quae
olere intersecta viadi nunc de Assumtione. ex quo factum
ut magis augeret numerus fidelium Xpi, unde cum quos
suos hac de ca Idolorum Sacrificuli ad recent. Sebasto timo=
re incumbunt ut Hermagoram necaret; ipse iussus cum a praefecto
et Fortunati necari simul cum Fortunato Diacono, talium Sacri
69. ficulorum minis territus denique in carcere eos capite obtruncari,
et nito iussit. huc usque lib. 6.s —

70. Hilarius Aquil. Creat 3. Vitellio Imp. creatus martyrium sub Domi=
tiano a Berorio Aquil. Praefecto passus est, cum Tatiano Dia=
96. cono, simulque cum Dyonisio Largo, & Smaragdo.

97. Grisogonus Hilario in Pratum suffectus, huius mors qualis fuerit in
certis; suspicari sub Traiano Imp. fidelium Sanctore vita
100. excessisse certa ad an: XX. Cr. Aquil. Eccla. Hi antiqui Praes.
parum noti, deque suis factis nil quasi propter nomen hinc.

Fadorus post Grisogonum Creat 5.s sub Antonino pio Imp., praefecto A=
quil. Agone martyrij corona e ademptus. sedit ann. 30.

An: X: 151. Crisocomus Presul 6.^s annum vix Aquil. sedem regit; cum Agapitus Presul
153. 7.^s sequitur, qui Aquil. spectatorem habuit M. Aurelium, & Comodum J.
167. Hoc tempore B. Pius Aquil. Pontif. Rom. post optime vacatam aulam
M. Aurelij, & L. Veri Imp. an: 4. decessit e vita martyr.
182. Senio confectus Agapitus ultimam sub Comodi imperio an: 9. diem
clausit. Hericus in locum
Fortunatus I.^us Presul 8.^s subrogatus, qui ad ad annos paulo mi:
224. nus quam 2. sedisset, sub Alexandro Imp. occubuit, relinquens
Valerianum sedem.
239. Tunc temporis Maximinus occupato eiusdem Alexandri imperio,
perrexitque e Germania Romam; Aquil. stricta obsidio:
ne stringit, sed inani. huc usque Lib. 7.^s
240. Obtruncato capite Maximini, pater, & filius ab exercitu, Aquil.
solvunt obsidionem. Memorandum in hoc contigit assedio, mu:
lieres Aquil. ad arcus nervi, & cordas deessent ad defensam
de capillis funes texuerunt. Resistentia Aquiliensium
Maximino facta salus & libertas ~~Aqui~~ Italiae fuit.
253. Valerianus Presul 9.us sub ~~[illegible]~~ Decio Imp. e vivis decessisse existimatur.
Maximusque sedem accepisse X.^us, qui
283. Quirino XI.º Presule onus debit, ab eo tandem martyrij corona
sub Dioclet. Imp. in Pannonia accepta. Martyres et hoc tempore S.S. Felix,
et Fortunatus sub Eufemio praeside; S.S. Agapes, Chrysonia, Ire:
nes sorores sub Sisenio Sag.^to; S. Iustus; S.S. Musca, & Ciriaca
omnes Aquil. furori rabido Diocletiani pro Xsto
307. Benedictus Quirinum in Presulatu XII.^s sequitur. Cui decedenti
338. Fortunatus 2.^s sequitur Presul 13.^s huc usque Lib. 8.^s
347. Hic adfuit concilio Sardicensi contra Arianam perfidiam, &
353. Arelatensi —
361. Iulianus adhuc vivente Constantio filio acclamatur Augustus
Aquileiamque sibi obstantem obsidet, et denique mortuo Constan:
tio vi, et armis, et affabilitate Aquilienses suae ditione rapuit.
Moritur hoc tempore Fortunatus 2.^s huic 4. succedit
Valerianus 2.^s Presul 14.^s sub isto praeside creatum fuit, Gratiano,
381. & Teodosio Imp. concilium seu synodus Aquil. ubi insignes
ore pietate, et virtute clariores viri extitere; Presul Aquil.
386. sub Teodosio moritur, sedet;

cui cognomen erat Crosichius per Viricos, ad Hirtos datis litteris publicae fidei traditi sunt. Sed
nec

Chromatio Succ. 15.us relinquit. Memorat hic Auctor Collegium fuisse Monacorum, quod nunc Aquilejensium Canonicorum uidemus. huc usq. Lib. 9.s —

413. Interi Chromatius terram caelo commutat, successitq. sedemq. Aquil. —

414. Augustino Succ. XVI.us relinquit, qui post Bonifacij Pontificis confirmationem ingravus ex hac uita; tunc in sequit Adelfus

425. Succ. XVII.s Hoc tempore Placidia Aquil. moratur cum Valentiniano Imp. filio. tum Aquil. Augusti nomen et Imp. insignia

432. accipit Valentinianus; moritur Adelfus, ipsumq. in sede Aquil. Januarius sequitur Succ. XVIII.s, cuius gesta penitus oblivioni tradita nunquam reminiscere potuerunt, Ireneoq. relinquit

447. Pontificatum inde Succ. XIX.o Secundus autem

450. Viro Nicetas Succ. XX.o, quo Populus extremum passi Aquil. sunt. Et huc usq. Lib. 10.s —

452. Attila Italiam petit, et primo Forojulium invadit, mox et Aquil. cum obsidet a Menapo duce defensam per 3. menses donicq. multitudini Hunnorum cessit, tradunt ciuitq. pretiosisq. Ita dum; durauit Aquil. DCXXXV. An: Legit inde Utinum Attila, quod ad terrorem et habitaculum accipiorum ex Hun. affectus, propriaque in eam, quae Aquil. dominat. Hinc murorum ambitum maiorum extruxit portasq. erexit, maioreq. collem cum arce Iulia erexit deinde — huc usq. Lib. 11.s —

Hoc tempore dicunt aliqui Utinum cum quasi Unnium, et ita cum nomen Attina communicatum fuisse Utinum. Alij id inepte a verbo Audin quod affert huc Canonicus significat &c —

huc usq. Canon. Palud. per quem —

de Oppugn. Gradiscana ex p. 6 r. [illegible] allad.

Ann. Bella à Uscochis, qui cum mare Adriaticum Latrociniis infestarent, à Venetis lacessiti cum re eisdem immanes cognoscerent, sed Germanos utque amore adiutos conjungerent. Quibus [illegible] auxiliis Venetis infesti Vegiam Ins. Constantiae, Pectorem, loca in insula conicere, tum Lagus, et Arbe ab iis depraedatae; Istriaque incendiis ambusta. Ubi commoti Veneti ignavi hostis delictorum avenj infligere instar comparata acies tum terrestri tum navali invaderunt frustra. Uscochi enim, innanti ore confinitati finitimisque auxiliares in iuris oppidum Zoni captum sub Ioachim in ditione constitutum qui dolore amissi oppidi quotidie Gpaned quaeque defatigabant, Sardinz ita ut postremo animavérat et ipse Gallo. Ab utraque vero parte, ab una parte Ducis Zorzachi, Daniele Franolo ab altera Fabio
-7 X. Gallo, qui sub Sergiste cum sibi occurrissent in manus ventum est; Veneti fugiendo, et uti dum mors adimitur. Victoria. Inflati
1615. Germani Forojulii fines invadunt. De invasione ea auctor fit Salmazar Marracumo Utin. Pretor; Daniele, Antonimo cum cc equitibus in hostes currendos mittit; [illegible] ipse Venetis Cevatum tellum Petro Barbadico Fraon.ᶜ Campanu. iisdem Duce [illegible] omite. Utinenses primi duobus quinquaginta instruunt Senire alios centum ex nobilitate Utin. pleosque ex aliis locis sub Veneta Ditione positis. Ferdinandus è contra D. equites Austriacos excivit Gaidunum, pleosque ex aliis locis. Memoratis copiis Veneti Austri. Ducis Avidualia confinia ingrediuntur; Cormonumque petentes ipsum in deditionem facile receperunt, cum ipsi adiacentibus locis; inter quae Zudeva Aquil; Lopetum, Stevniam et montem, medeque inter Palmam, Gradiscamque positum munit Iustinianum; multitaque Cormonum Spolevit.
1616. Selani invasus pleosque faciunt, Dobra à Venetis capta, Uscocha ... nunc, Coporetum infeliciter tentant. inde in campis Marianis copias sedes belli ponunt - hic usque d.s
Pugna inter Franolum Gradiscae defensorem, et Antonium CCC. e. à Gradisca confinis; in ipsa Victoria Veneti consequuntur morte CC hostium, et Ducis Franoli, Spicardi de Strassoldo praefecti Gradiscani; tres, aut quatuor de Venetis Ceciderunt. Lucinicum iterum in Austriacum manus rediit.
Veneti ad Gradiscae oppugnationem parant, quae à Ioanne Leviro, et Spicardo de Strassoldo iussu Trauttmanstorfii tunc Austriacum Ducis defendit —

cui cognomen erat Crosichias per Viricos et Hestros datis litteris publice fidei traditi sunt. Sed
nec

Veneti interim Farra occupata strictiori obsidione
Gradiscam stringunt, Trautmanstorfius impigre inter
haec munimentis, et aggeribus refectis propugnaculisque, in
alteram Pontis ripa monte postea Imperatorio voca-
tum occupat, ut exinde, et flumini, et Venetis imineret.
Qui iam aggere quasi ultima imposita manu circum quatuor
erigunt castella, 1.um Farrae, et flumini propinquum, 2.um 3.um Aqui-
lonari oppidi Angulo insedentem, 4.um in porta, et latum
occidentalem; quibus munim.tis Veneti oppidanis, et pares et
superiores evaserant —

Infelici tamen marte Veneti pugnarunt. eminentiorem interim
propugnaculum Germani suscitant Imperatorio superius
quod Pappinerum vocatum.

Sub tempus Daniel Antoninus majori pilla perculsus
moritur, ipsique Jacobus frater succedit. Iustinianus conatum
tamen laboris in aggere extruendo impedit, ut demum illum
fossae coniungit murique hinc facile labefactaret. Sed labor
omnis inanis. Venerunt interim litterae a Senatu ut ab
armis, in gratiam Pontificis cessaret, quibus Iustinianus parens
cum machinis, et post XXIX dies obsidionis, cum copiis
Marianum petit. hucusque Lib. 2.us —

Videbatur futura pax, sed frustra. Veneti suum exercitum morbis
quasi epidemicis pene confectum restaurant, et in melius
reddunt. Stad Podigoram Zrinitanus Illyricorum Dux tum Schiu-
rentis cepit, quod hinc asportatis incolis desolatum reliquit.

Ponteba à Comitio Ferdinandi duce capitur, post 9. dies à Marciano
Mari Ant.o cum Clamonensibus aliisque ordinibus; Malborgetum,
et Zavinizam cum illa omni regione ab Antonino devastatur
Hinc Caporetum, et Fluinitium capit, quae Podigoram, et Farra
sequitur, deinde repulsam; hanc felicitatem Venetorum mors Iusti-
niani funestat, et à Priolo frustra Pontis Sorie tentatum.
hucusque Lib. 3.us —

Iustiniano mortuo in potenti tene. Priolo in urbe mortuo. A-
jandus cum Ioanne Medicis Cosmi filio exercitui praeficitur Lau-
hinc vigilias in hyeme placide et quiete —

N. X.

1617 Fons S. Martini à Madrigo tentas, et fortira; hinc Levia aliq. Veneta pugna. Veniunt ex Batavis auxilia Ernesto de Nassau Duce, qui conventus in provinciam statim Linga (?) Arosi ad ~~[illegible]~~ Fomitianum munitionem Guaniens ad cepit, deinde imperatorium personis ob ipsius in debilitatem accipit. Anno eius lib. 4. —

cui cognomen erat Crotichios per Histrios, ad Hirtros datis litteris publicae fidei transmissi sunt. Sed

nec

ex Tract. de Iudejs, et alijs Infidelib. Marquardi de Susanis Utinen. qui scripsit anno = 1558 = Parte 3a. cap. 2. pag. 99 & seqq.

In nra. Provincia provincia Aquileia Urbs, de qua Iustinianus Imp. in authent. induct. interp. Gregorij Haloandri sub tit. de Pret. Paphlagoniæ, Constitut. 29a. ait = Paphlagonum gens antiqua, nec ignobilis olim exstitit in tantum quidem, ut et magnas colonias deduxerit, et sedes in Venetijs Italorum fixerit, in quib. et Aquileia eam sub eiusdem urbium, quæ multoties cum ipsis et Regijs certamen suscepit, condita fuit, de qua Herodianus lib. 8. meminit in Maximino asserens eam fuisse ingentis magnitud. et populo abundante, et velut Italiæ quoddam emporium, quæ tempore Martiani Imp. Attila, Coluber tortuosus, flagellum Dei nuncupatus diripuit, et incendit, tempore, quo et Concordiam, Altinum aliasq. Venetiæ, Romaniæ urbes, et Ticinum, et Mediolanum destruxit. licet ex post An: D: 1034 = Popo Aquilej. Patria restauravit, qui in medio Cathedralis eiusdem Civitatis Eccliæ requiescit, in cuius tumulo hi versus sunt descripti

† Lector quæres, quæ sit murus Aquileia, quid ingens
  stat templum, turris celsa, quæ strata petis.
Cum Dos ampla datur Conrado a Cæsare, & qua
  sub Patriarchali videre posse nota.
Debentur cuncta hæc illi, qui claudit Area hac,
  Popo, sacerdotes huic dabo thura, fuit.

ibid. pag. 99. Idem inquit colligi ex Petr. Anchar. in Clemen. ne Rom. § sane. de elect. quod si Papa moveret in Civitate Aquileiæ electionem esse faciendam in civitate Utini, ubi est audientia causarum sedis Patriarchalis ipsius Civitatis Aquileiæ, ferè inhabitatæ, —

Aquileienses antiqui colebant duo sua tutelaria numina Felenum, & Belenum, quæ quidem Belenum pro Appolline venerabantur, refert Iul. Capitolinus in hæc verba = cum fortiter obsideret Aquileiam Maximinus, Legatos in eandem urbem misit, quib. Populus pene consenserat, nisi Menophilus cum collega restitisset, et deum Belenum per Haruspices spopondisset, Maximinum esse vincendum, unde et Maximini Milites jactasse dicuntur, Appollinem contra se pugnasse = qui et Belenus ab Herodiano depræhenditur vocatus fuisse Beles, in cuius rei testimonium volui adducere infrascripta monumenta nobilia tabellæ marmoreæ incisa in urbis eiusdem reliquijs inventa, et usque in hunc diem existentia,

et pag. 100.

BELEN.

+ BELEN. AVG. IN MEMOR. IVLIOR. ET
MARCELLAE. ET IN HONOREM. IVLIARVM.
CHARITES. ET MARCELLAE FILIARVM
ET LICIN. MACRON IVNIOR NEPOTIS
C. IVL. AGATHOPVS IIIIII VIR. AQVIL.
L. D. D. D.

+ BELENO. MANSVETIVS. VERVS. LAVR.
LAV. T. VIBIANA. IANTVLIA. V. S.

+ FONTI BELENO
C. AQVLEIENSIS DIADVMENVS
B. V. S.

+ M. HOSTILIVS
AVCTVS
IIIIII B. S. D. ~~VIR~~.

+ BELINO SEX. CAESERINVS FAVSTVS
IIIIII VIR. V. S. L. M.

+ BELINO. AVG. SACR. VOTO SVSCEPTO
PRO. A. AQVLIO GE. POM. VALENTE
IIII. V. I. D. DESIGN. PHOEBVS. LIB. V. S. L. M.

+ BELENO AVG. SACR. L. CORNELIVS. L. FIL.
VELL. SECVNDINVS AQVIL. EVOC. AVG.
N. QVOD IN VRB. DONVM VOVIT AQVIL.
PERLATVM LIBENS POSVIT L. D. D. D.

+ APOLLINI BELENO. C. AQVILEIENS.
FELLIX. Impefectum est.

T. MARIVS APTVS VERCELLEN. ET
ASIATICVS MAN. BELENO
V. S. L. A.
P. G.

Erat quoq. Templum iuxta Timaui fontem, quod ol. (prout est fama) dicatum ~~erat~~ Diomedi, nunc est Templum dicatum diuo Ioanni in Tubis, Antiquum, et quadratis lapidibus constructum, ubi reperi unq tabellę, infrascriptę, notam quedam reseventia. SPEI

cui cognomen erat Crosichius per Histros et Austros datis litteris publicę fidei transmissi sunt. Sed

SPEI AVG. G. SACCONIVS VARRO
TRIB. COH. I. MILLARIAE
DELMATARVM
~~M~~. V. S.

S . A . S . PROSAI
AQVLINI
VILLICI AGG.
ET TITI . IVLI.
AQVLINI
IVLIA
STRATONICE
V . S .

TVT
VOTVM
L
TILIA
.MAT

Has ex lapidib. inscript.es refert D. de Susanis in libro &c.

M. FOVSCIVS O....
LICNVS
PEREGRINAT...
C. FOVSCIVS C. F.
BALBVS V. F.
SIBI ET SVIS

Hæc inscriptio extat Cremonæ in via pub.ca quæ it ad eccl.am majorem adhærens ædibus familiæ Franceschinæ, et a me Joseph descripta est

[illegible] in regno Cesi[illegible]

cui cognomen erat Crosichias per Istrios et Histros datis litteris publicae fidei transmissi sunt. Sed

nec

Nautas insuper armavit (Pharnabazus Persa socius Lacedaemonum) et Sicilia [illegible] ubique in locis constitutis maritimis: convocatisque ex omnibus civitatibus Ducibus, et Trierarchis, illos classem aliam apud Antandrum aedificare, pristinumque amissarum navium numerum explere jussit. Xenophon. Her. Graec. lib. 1. n. 50. pag. 294. Linkemero Interprete.

Cum ipsi in hostes navigarent, naufragorum succursum Trierarchis hominibus expertis, et qui nunc quoque erant, Therameni, et Trasybulo, similibusque mandasse. Xenophon. rer. Graec. pag. 307. Linckemero interprete. Not. Trasybulum et Theramenem viros principes, qui praefecti Atheniensium classi fuere, ut id. Xenoph. ibid.

M.CCCC̊.LXXVII· NOTA CHEDE AGOSTO FONO
LEGOSTE·INLA·PATRIA·ET·A VLTIMO·OTVBRIO·LI·TVRCHI·RONPE·LO CAMPO
ALOSONEO·I°DI SEQVENTE·STRACORSE BRVSANDO·LA PATRIA PER TVTO.

In porta domus Adigni eccle majoris Irid^mi.

Q. OHAPVL·
Inventa in Oppido S. Danielis in sarcophago
in lapide laterizio ad caput mortui.

cui cognomen erat Crotichius per Vinios, ad Heilmos, datis litteris publicis fidei traditi sunt. Sed

cui cognomen erat Crasichius per Ilvinos et Hislros datis litteris publicae fidei muniti sunt. Sed

nec

cui cognomen erat Crotichias per Viricos, ad Histros datis litteris publicae fidei transmissi sunt. Sed

nec

cui cognomen erat Croïchius per Viriros, et Hirtros datis litteris publicæ fidei transmissi sunt. Sed

nec

BIBLIOTECA CIVICA DI UDINE

COMUNALE